

A DUNA-TISZA KÖZI HOMOKHÁTSÁG TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA – STRATÉGIAI ÉS OPERATÍV PROGRAM 2024 - 2030

2023. 12. 1.

KRTK RKI Alföldi Tudományos Osztály

Témavezető: Farkas Jenő Zsolt, tudományos főmunkatárs

Szerzők: Farkas Jenő Zsolt, Lennert József, Hoyk Edit, Szalai Ádám,

Kovács András Donát, Vasárus Gábor, Óvári Ágnes

A Duna-Tisza Közi Homokhátság Területfejlesztési Konceptiója és Programja – Stratégiai és Operatív Program 2024 - 2030

KRTK RKI ALFÖLDI TUDOMÁNYOS OSZTÁLY

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS	4
2. A TERVEZÉSI FOLYAMAT ELJÁRÁSAINAK, A TERVEZÉS TÁRGYKÖRÉNEK ÉS KÖRÜLMÉNYEINEK LEÍRÁSA	5
2.1 A DTKH TÉRSÉGI FEJLESZTÉSI TANÁCS TERÜLETFEJLESZTÉSSEL KAPCSOLATOS FELADATAI	5
2.2 A TERVEZÉSI KERETEK BEMUTATÁSA.....	7
2.3 A TERVEZÉSI FOLYAMAT FŐBB RÉSZTVEVŐI	10
2.4 A TERVEZÉSI FOLYAMAT BEMUTATÁSA	11
3. CÉLRENDSZER	12
3.1 JÖVŐKÉP – KLÍMAREZILIENS ALFÖLDI NAGYTÉRSÉG, ÉRTÉKES KULTÚRTÁJAKKAL ÉS ÉLHETŐ TELEPÜLÉSEKKEL.....	12
3.1.1 A térségi célmondat értelmezése	12
3.1.2 Peremfeltételek a jövőképhez.....	12
3.1.3 A „gyors cselekvés” térségi víziója	13
3.2 TÉRSZERKEZETI JÖVŐKÉP.....	15
3.3 ÁTFOGÓ CÉLOK	17
3.3.1 Fenntartható természeti környezet	17
3.3.2 Kiegyensúlyozott térszerkezet és gazdaság	18
3.3.3 Megújuló és innovatív társadalom	20
3.4 HOMOKHÁTSÁG FEJLESZTÉSÉNEK SPECIFIKUS CÉLJAI.....	21
3.4.1 Fenntartható térségi víz- és tájgazdálkodás kialakítása.....	21
3.4.2 Tanyák megőrzése és revitalizációja.....	22
3.4.3 Helyi adottságokra épülő innovatív és zöld gazdaságfejlesztés	24
3.4.4 A Homokhátság területfejlesztési térségeinek térségi céljai.....	24
3.5 ELVEK ÉS HORIZONTÁLIS CÉLOK.....	27
3.5.1 Elvek	27
3.5.2 Horizontális célok	30
4. A CÉLOK BELSŐ ÉS KÜLSŐ KOHERENCIÁJA ÉS AZOK KAPCSOLATA A PRIORITÁSOKKAL	31
4.1 A CÉLRENDSZER KOHERENCIÁJÁNAK VIZSGÁLATA	31
4.1.1 Külső koherencia.....	31
4.1.2 Belső koherencia.....	36
4.2 A CÉLOK ÉS A PRIORITÁSOK KÖZÖTTI KAPCSOLATOK.....	37
5. A PRIORITÁSOK BEMUTATÁSA	39
5.1. A VÍZGAZDÁLKODÁSI MÓDOK ÖSSZEHANGOLÁSA, TÉRSÉGI VÍZ- ÉS TÁJGAZDÁLKODÁSI PLATFORMOK LÉTREHOZÁSÁVAL..	39

5.2 A TANYARENDSZER REVITALIZÁCIÓJA, KOMPLEX KÜLTERÜLETI PROGRAMOK MEGVALÓSÍTÁSÁVAL	45
5.3 A ZÖLDGAZDASÁG MODELLJÉNEK SZÉLESKÖRŰ ALKALMAZÁSA, ENERGIAHATÉKONY BERUHÁZÁSOK TÁMOGATÁSÁVAL.....	51
5.4 A VÁRMEGYÉKEN ÁTNYÚLÓ TELEPÜLÉSKAPCSOLATOK KIALAKÍTÁSA, PARTNERSÉGET ÖSZTÖNZŐ INTÉZKEDÉSEKKEL	54
5.5 KECSKEMÉT KÖZPONTÚ INNOVÁCIÓS KÖRNYEZET, A KREATÍV TUDÁSTÉR ÉS KULTÚRA MEGERŐSÍTÉSÉVEL	59
5.6 MAGAS MINŐSÉGŰ ÉLELMISZERGAZDASÁG, KLÍMABARÁT AGRÁRBERUHÁZÁSOK TÁMOGATÁSÁVAL	63
5.7 SZÉLES KÖRŰ TÁRSADALMI FELZÁRKÓZTATÁS, PROFESSZIONÁLIS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉSSEL ÉS JÓ GYAKORLATOK IMPORTJÁVAL.....	67
5.8 ÖNÁLLÓ ÉS EGYEDI IDEGENFORGALMI PROGRESSZIÓ, ÚJ TURISZTIKAI STRUKTÚRÁK ÉS TERMÉKEK BEVEZETÉSÉVEL	71
6. A TERVEZÉSKÍSÉRŐ ELJÁRÁSOK DOKUMENTÁCIÓJA	77
7. A VÉGREHAJTÁSÁBAN KÖZREMŰKÖDŐ SZERVEZETEK KÖZTI MUNKAMEGOSZTÁS, EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS INFORMÁCIÓCSERE MEGHATÁROZÁSA, AZ ÉRDEKÉRVÉNYESÍTÉS RENDSZERE.....	79
7.1 A PARTNERSÉGI TERV CÉLCSOPORTJAI ÉS A BEVONÁS MÓDSZEREI.....	79
7.2 A PARTNERSÉGI TERV VÉGREHAJTÁSA.....	80
7.3 AZ ÁLLAMPOLGÁROK ÉS SZAKMAI KÖZÖSSÉGEK RÉSZVÉTELÉNEK FORMÁI A VÉGREHAJTÁS SORÁN	82
8. A VÉGREHAJTÁS ÉS A FINANSZÍROZÁS INTÉZMÉNYI ÉS ELJÁRÁSRENDI RENDSZERÉNEK ÁTFOGÓ BEMUTATÁSA	83
9. MONITORING ÉS ÉRTÉKELÉSI TERV	86
9.1 A MONITORING SZEREPE A DTKH FEJLESZTÉSE SORÁN	86
9.2. A DTKH TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJÁBAN MEGFOGALMAZOTT PRIORITÁSOKHOZ JAVASOLT INDIKÁTOROK	87
9.3. A DTKH ÉRTÉKELÉSI TERVÉRE VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK	91
10. AZ OPERATÍV PROGRAM TERVEZÉSI HÁTTÉRÉNEK BEMUTATÁSA	94
11.1 TERVEZÉSI INFORMÁCIÓK.....	96
11.2 A FEJLESZTÉSI FORRÁSOK ÁTTEKINTÉSE	96
11.3 A DTKH TÉRSÉG INDIKATÍV FORRÁSTÁBLÁJA 2023-2027	100
12. A TERVEZETT TÉRSÉGI FEJLESZTÉSI ELKÉPZELÉSEK PRIORITÁS SZERINTI CSOPORTOSÍTÁSBAN	102
12.1 A VÍZGAZDÁLKODÁSI MÓDOK ÖSSZEHANGOLÁSA, TÉRSÉGI VÍZ- ÉS TÁJGAZDÁLKODÁSI PLATFORMOK LÉTREHOZÁSÁVAL	102
12.2 A TANYARENDSZER REVITALIZÁCIÓJA, KOMPLEX KÜLTERÜLETI PROGRAMOK MEGVALÓSÍTÁSÁVAL.....	110
12.3 A ZÖLDGAZDASÁG MODELLJÉNEK SZÉLESKÖRŰ ALKALMAZÁSA, ENERGIAHATÉKONY BERUHÁZÁSOK TÁMOGATÁSÁVAL .	119
12.4 A VÁRMEGYÉKEN ÁTNYÚLÓ TELEPÜLÉSKAPCSOLATOK KIALAKÍTÁSA, PARTNERSÉGET ÖSZTÖNZŐ INTÉZKEDÉSEKKEL	122
12.5 KECSKEMÉT KÖZPONTÚ INNOVÁCIÓS KÖRNYEZET, A KREATÍV TUDÁSTÉR ÉS KULTÚRA MEGERŐSÍTÉSÉVEL	128
12.6 MAGAS MINŐSÉGŰ ÉLELMISZERGAZDASÁG, KLÍMABARÁT AGRÁRBERUHÁZÁSOK TÁMOGATÁSÁVAL	132
12.7 SZÉLES KÖRŰ TÁRSADALMI FELZÁRKÓZTATÁS, PROFESSZIONÁLIS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉSSEL ÉS JÓ GYAKORLATOK IMPORTJÁVAL.....	136
12.8 ÖNÁLLÓ ÉS EGYEDI IDEGENFORGALMI PROGRESSZIÓ, ÚJ TURISZTIKAI STRUKTÚRÁK ÉS TERMÉKEK BEVEZETÉSÉVEL.....	140
13. HORIZONTÁLIS JELLEGŰ INFORMÁCIÓK	146
13.1 A VÉGREHAJTÁS MÓDJA ÉS FELTÉTELRENDSZERE, ELLENŐRZÉSI RENDSZERE.....	146
13.1.1 Aktualitások és változó szakpolitikai körülmények	146
13.1.2 A Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács szerepe	146
13.1.3 Humán erőforrások, lehetséges szereplők, partnerek	147
13.1.4 A végrehajtás során bevonható intézmények és szervezetek	148
13.1.5 A végrehajtás ellenőrzésének módozatai	149

13.1.6 A 2027-ig tartó időszak uniós és hazai forrásainak felhasználása terén várható feladatok	150
13.2 KÖRNYEZETI ÉRTÉKELÉS	150
13.3 A TELJESÍTÉS-IGAZOLÁS KÖVETELMÉNYRENDSZERÉNEK KIALAKÍTÁSA	151
TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	153
ÁBRÁK JEGYZÉKE	153

A DUNA-TISZA KÖZI HOMOKHÁTSÁG TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA – STRATÉGIAI PROGRAM

1. BEVEZETÉS

A DTkH Térségi Fejlesztési Tanács megbízásából 2022-2024-ben készülő területfejlesztési koncepció és program megírásakor, az EU és Magyarország által kötött partnerségi megállapodás, az operatív programok prioritásai, beavatkozási területei, valamint a forrásallokáció már ismertek voltak. A TOP Plusz programban már előrehaladott a források lekötése (50% fölött), mely valószínűleg a tervezési dokumentum várható elfogadásáig (2024. április) szinte teljesen meg is történik. Ugyanakkor vannak olyan operatív programok, amelyek esetében még nem tettek közzé egyetlen felhívást sem, mint például a térség számára fontos KEHOP Plusz. Emellett kevés információ áll rendelkezésre a vidékfejlesztésről, amely szintén egy kulcsterület a Homokhátság esetében.

A fenti tények tükrében a jelen koncepció és program már érdemben nem tudja befolyásolni a térségi szereplők fejlesztési döntéseit az egyik legfontosabb forrás a TOP Plusz esetében. Hatása valószínűleg más területeken is csekély marad, hiszen a vármegyei területfejlesztési dokumentumokat már elfogadták, kialakult egy fejlesztési stratégia a 2021-2027-es időszakra vonatkozóan. Ebben a helyzetben tervezői döntés lehetett volna az, hogy a dokumentumok már teljes egészében a 2027 utáni időszakra vonatkozzanak, azonban ezt a lehetőséget a várható keretek ismerete nélkül nem lehetett felvállalni. Köztes megoldásként mind a koncepciót és a ráépülő területfejlesztési programot úgy igyekeztünk kidolgozni, hogy az alapvetően a 2021-2027 időszakra vonatkozik, de annak keretein túlmutasson és középtávú célokat és prioritásokat jelöljön ki 2030-ig.

Emiatt már a Duna-Tisza közti Homokhátság Területfejlesztési Konceptiójának fő ambíciója is az volt, hogy a térség sajátos adottságaira építve és problémáira reagálva alkosson meg egy olyan tervezési dokumentumot, amely kiegészíti Bács-Kiskun, Csongrád-Csanád és Pest vármegyék területfejlesztési elképzeléseit. Azonban azok általánosabb, az európai tervezéshez szorosabban igazodó területfejlesztési orientációja helyett a tervezési terület specifikus fejlesztési megfontolásaira helyeződött a hangsúly. Ezzel párhuzamosan volt jelen az a tervezői elhatározás is, hogy a koncepció, valamint a ráépülő program egy gondolkodási keretet adjon a helyi területfejlesztésnek, hiszen nem biztos, hogy az európai területfejlesztési rendszerben megjelenő célok, prioritások és beavatkozások lefedik a tervezési terület fejlesztési szükségleteit. Célunk ezzel az volt, hogy a sikeres Tanyafejlesztési Program tapasztalataira építve más területeken, például a térségi vízgazdálkodásban, vagy a mezőgazdaság klímaváltozáshoz történő adaptációjában is elősegítsük a hazai forrásokra alapozott fejlesztések megindulását.

A jelen stratégiai program alapját képező prioritások és intézkedések a területfejlesztési koncepció helyzetfeltáró munkarészének megállapításaira és a javaslattevő munkarészben kialakított célrendszerre épülnek. A prioritásokat és intézkedéseket a DTkH Térségi Fejlesztési Tanács és a program által potenciálisan érintett egyéb szereplők közötti partnerségi tervezési együttműködések is segítették, elsősorban a térség településeinek, valamint az állami tulajdonú vállalatoknak és intézményeknek a fejlesztési elképzeléseire és preferenciáira vonatkozó adatgyűjtések révén.

2. A TERVEZÉSI FOLYAMAT ELJÁRÁSAINAK, A TERVEZÉS TÁRGYKÖRÉNEK ÉS KÖRÜLMÉNYEINEK LEÍRÁSA

2.1 A DTkH Térségi Fejlesztési Tanács területfejlesztéssel kapcsolatos feladatai

A rendszerváltást követően – az európai gyakorlathoz igazodva – a legalapvetőbb általános jogi keretet és a területfejlesztési tevékenység célrendszerének leírását az 1996. évi XXI. törvény adta meg. Ezen jogszabály, akárcsak a területfejlesztést övező intézményrendszer és a fejlesztéspolitika fókuszpontjai, számos módosításon esett át azóta. Napjainkra a legfontosabb változások közé sorolandó a területi rendszer megváltozása (kistérségek helyett járások kialakítása a 2012. évi XCIII. törvény nyomán), a területi tervezés szemléletmódjának allokatív irányba történő elmozdulása, valamint a közfeladatok szervezésének módját tekintve a centralizáció erősödése. Ez utóbbi a megnövekedett közvetlen állami szolgáltatás-szervezés, az ágazat-politikai és hatósági területi feladatellátásban nyilvánul meg. A területfejlesztési törvény továbbra is lehetővé teszi a települési önkormányzatok számára, hogy területfejlesztési társulásokat hozzanak létre, azonban az utóbbi időben ezek jelentősége egyre kisebb.

A 2010-es reformoktól kezdve a területfejlesztés helyi (települési önkormányzat) és központi (kormányzat) között legfontosabb fejlesztési kompetenciákkal rendelkező szintté a megyék váltak. A regionális és vármegyei területfejlesztési tanácsok szerepét a területileg érintett vármegyei önkormányzatok örökölték meg. Ez utóbbiak feladatait alapvetően a 2011. évi CLXXXIX. törvény (Magyarország helyi önkormányzatairól) szabályozza: „27. § (1) A vármegyei önkormányzat területi önkormányzat, amely törvényben meghatározottak szerint területfejlesztési, vidékfejlesztési, területrendezési, valamint koordinációs feladatokat lát el”. A vármegyei önkormányzatok további feladata, a területfejlesztési koncepció mentén, az integrált területi programok megvalósítása, a területi kiválasztási eljárásrendben meghirdetésre kerülő felhívás-tervezetek véleményezése és a területi értékelési szempontok meghatározása, valamint a döntés-előkészítő bizottság ülésén való részvétel.

A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény (Tftv) 15. § (1) bekezdése lehetővé teszi a vármegyei közgyűléseknek, hogy régió, illetve vármegyehatárokon átnyúló, térségi fejlesztési tanácsot hozzanak létre, bizonyos kiemelt területfejlesztési feladatok ellátására. A térségi fejlesztési tanácsok önálló jogi személyiséggel bíró szervezetek, amelyeket a Magyar Államkincstár regisztrál. A térségi fejlesztési tanácsokra vonatkozó szabályokat a 2020. évi XXIII. tv. módosította, majd 2023. évi CII. törvény a területfejlesztésről (11-13. §) szabályozta újra. Ennek megfelelően a tevékenységükről minden év március 31-ig kötelesek beszámolni a területfejlesztésért felelős miniszternek. Törvényességi felügyeletüket pedig a fejlesztési tanács székhelye szerinti illetékességű kormányhivatal látja el. Jelenleg kilenc ilyen tanács működik Magyarországon, melyek közül az új területfejlesztési törvény négy kiemelt térségi fejlesztési tanácsot nevesít: a Balaton Fejlesztési Tanácsot, a Tokaj Borvidék Fejlesztési Tanácsot, a Közép-Duna Menti Fejlesztési Tanácsot és a Budapesti Agglomeráció Fejlesztési Tanácsot.

A térségi fejlesztési tanácsok feladatai sokrétűek, általánosságban a feladataik közé tartozik a térségük területfejlesztési koncepciójának és programjának kidolgozása, a térségi környezeti, gazdasági és társadalmi folyamatok monitoringja, a vármegyei területfejlesztési dokumentumok elkészítésében való részvétel, azok véleményezése. Emellett kiemelt feladatuk lehet a hatáskörükbe utalt fejlesztési támogatások felhasználása is. A térségi fejlesztési tanácsok feladataira és működésére vonatkozóan a 2023. évi CII. számú új területfejlesztési törvény jelentős változásokat nem hozott. Működésükben jelentős segítség nyújthat

a jövőben a Területfejlesztési Szolgálat, mely szakmai kapacitásával segíti a térségi fejlesztési tanácsok tervező, döntés-előkészítő tevékenységét.

A tervezési területet egységbe foglaló Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács (DTkH TFT) 2013. februárjában alakult meg a Homokhátság régió fejlesztésének koordinációját elősegítendő. Ennek keretében a Tanács Alapító Okirata alapján feladatai közé tartozik többek között:

- A DTkH TFT közreműködik a térségre vonatkozó fejlesztési koncepció és területrendezési terv elkészítésében,
- részt vesz a vidékfejlesztés Homokhátságra vonatkozó speciális programjának tervezésében, végrehajtásában,
- elősegíti a térségi fejlesztésben érdekelt aktorok együttműködését, a fejlesztési feladatok összehangolását,
- javaslatot tesz a térség tekintetében a vármegyei fejlesztési koncepciókra,
- kiemelt figyelmet fordít a térség gazdasági erőforrásainak, valamint környezetállapotának fejlesztésére,
- hozzájárul a térségében élők életfeltételeinek javításához, a humán erőforrások fejlesztéséhez, a térségi identitás fenntartásához,
- összehangolja a térségre vonatkozó gazdasági és társadalomszervező döntéseket.

A Tanács Szervezeti és Működési Szabályzata szerint ezek mellett két évente értékeli a térség környezeti állapotát, gazdasági és társadalmi folyamatait, melynek eredményét nyilvánossá teszi. Feladatai közé tartozik, hogy az OFTK-val összhangban kidolgozza a térség területfejlesztési koncepcióját és programját.

A 2023. évi CII. törvény alapján a DTkH Térségi Fejlesztési Tanács tagjai:

- A Bács-Kiskun vármegyei közgyűlés elnöke, illetve egy további delegáltja;
- A Csongrád-Csanád vármegyei közgyűlés elnöke, illetve egy további delegáltja;
- A Pest vármegyei közgyűlés elnöke, illetve egy további delegáltja;
- valamint a területfejlesztésért felelős miniszter képviselője.

A DTkH Térségi Fejlesztési Tanács ülésein állandó meghívottként részt vesz:

- Bács-Kiskun Vármegyei Kereskedelmi és Iparkamara, a Csongrád-Csanádi Kereskedelmi és Iparkamara és a Pest Vármegyei és Érdi Kereskedelmi és Iparkamara egy-egy képviselője;
- A Bács-Kiskun, Csongrád-Csanád és Pest vármegyei kormányhivatalok vezetője és állami főépítésze;
- valamint a gazdaságfejlesztésért felelős miniszter képviselője.

DTkH Térségi Fejlesztési Tanács üléseire a tanács döntése alapján egyéb, a feladatellátásban érdekelt szervezetek is meghívást kaphatnak. A Tanács a döntéseinek megalapozása céljából szakértőket és szakértői szervezeteket kérhet fel, míg munkaszervezeti feladatait Bács-Kiskun Vármegye Önkormányzati Hivatala látja el.

2.2 A tervezési keretek bemutatása

A területfejlesztést alapjaiban határozzák meg a különböző területi léptékekre vonatkozó jogszabályok, irányelvek, stratégiák. A területi tervek tartalmi és strukturális elemei alapvetően igazodnak a magasabb hierarchiaszinteken (elsősorban Európai Unió és nemzeti) lefektetett alapelvekhez. Ennek megfelelően a magyarországi fejlesztési elképzelések egyben az integrációs célokat is szolgálják, ennek részleteit rögzíti a Partnerségi Megállapodás (PM). Az Unió társfinanszírozású fejlesztési projektek pénzügyi háttérét Strukturális és Befektetési Alapok adják:

- Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA): a társadalmi-gazdasági fejlettségbe történő befektetéseket finanszírozza
- Kohéziós Alap (KA): a kevésbé fejlett EU országok környezetvédelmi és közlekedési fejlesztéseit támogatja
- Európai Szociális Alap+(ESZA+): a munkahelyteremtésért és társadalmilag befogadó társadalom eléréséért
- Igazságos Átmenet Alap (IÁA): a legfrissebb pénzügyi eszköz, amely az EU zöld átállásának méltányos és inkluzív mivoltáért felel.

Az IÁA kulcsszava az alkalmazkodás: az alap fő célja, hogy segítse az embereket az új foglalkoztatási lehetőségekhez való alkalmazkodásban a munkavállalók és álláskereső képzésébe és átképzésébe való beruházás, az álláskeresőkhöz nyújtott segítség, valamint a társadalmi befogadást célzó intézkedések révén. Ennek gyújtópontja a kibocsátás intenzív iparágak leépítése és a helyi gazdaság diverzifikálása. Az Igazságos Átmenet Alap összköltségvetése a 2021–2027-es időszakra 17,5 milliárd EUR. 7,5 milliárd EUR-t a többéves pénzügyi keretből, további 10 milliárd EUR-t pedig az Európai Unió Helyreállítási Eszköz keretében finanszíroznak.

Utóbbi célja elsősorban a koronavírus járvány gazdasági és társadalmi hatásainak ellensúlyozása, illetve a gazdaság ellenállóképességének, fenntarthatóságának és a zöld és a digitális átmenettel kapcsolatos kihívásokra és lehetőségekre való felkészültség növelése. A tervben foglalt forrásallokáció potenciálisan finanszírozási lehetőségekkel kecsegtet a DTKH számára, mivel klímacélokhoz való hozzájárulás 48,1%, míg digitalizációs célokra a terv szerint a források 29,8%-fordítódik majd.

A különböző szereplők által benyújtott támogatási kérelmek az ún. operatív programok által finanszírozottak. A 2021-2027-es ciklusban a területfejlesztési intézkedések egy operatív programban koncentrálnak (TOP Plusz), amely hozzájárul az EU Kohéziós politikájának szakpolitikai célkitűzéseéhez, nevezetesen:

- polgárokhoz közelebb álló Európa, integrált térségi/települési fejlesztések (ERFA forrásból),
- szociálisabb és befogadóbb Európa, humán programok és humán infrastruktúra (ERFA és ESZA+ forrásból),
- zöldebb Európa: energiahatékonysági és megújuló energiára alapozott önkormányzati fejlesztések (ERFA forrásból).

A TOP PLUSZ vármegyei szintű területi forrásallokációja a négy legkevesbé fejlett régióra, azon belül is a vármegyékre jutó keret 10%-a a komplex programmal fejlesztendő járásokra irányítja a források felhasználását.

TOP Plusz pályázatokból megvalósult projektek értékelésére vármegyei szintű prioritások elérésének tükrében kerülhet sor, mint:

- TOP Plusz-1: élhető vármegye (kerékpáros infrastruktúra, forgalomcsillapítás, belvízvédelem, szemléletformálás stb.),
- TOP Plusz-2: klímabarát vármegye (megújuló termelőkapacitás, középületek energiahatékonyság-fejlesztése, fürdőfejlesztés stb.),
- TOP Plusz-3: gondoskodó vármegye (munkaerőpiaci alkalmazkodás támogatása, hátrányos helyzetűek felzárkóztatása, akcióterületi szociális fejlesztések stb.),
- TOP Plusz-6: versenyképes vármegye (vállalkozások támogatása, közút korszerűsítés, nemzeti-és geoparkok fejlesztése stb.).

A TOP Plusz mellett a legnagyobb forrástömeggel a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program Plusz rendelkezik.

A forrásfelhasználás tekintetében kiemelt elv a megosztott irányítás, amely lehetővé teszi, hogy a felelősség a megfelelő szinten maradjon, elősegítve az egyes alapok felhasználásával elérni kívánt célokat. Tehát a Bizottság és a tagállamok közös felelősséggel viseltetnek a célok végrehajtásáért. Például a Bizottság és valamelyik tagállam megállapodhat abban, hogy nagyobb hangsúlyt kell fektetni az ifjúsági munkanélküliség enyhítésére vagy az állami oktatási rendszer javítására az adott országban. Az operatív programok elfogadását követően a tagállamok felelősek a tervezett intézkedések végrehajtásáért, beleértve a finanszírozandó projektek kiválasztását és a pénzforrások folyósítását a projektszervezők számára. A tagállamok a szervezetek széles körének – állami szerveknek, magánvállalkozásoknak és civil társadalmi szervezeteknek – biztosítanak finanszírozást. A Bizottság nyomon követi a programok végrehajtását, megtéríti a kiadásokat, és végső soron felelős a költségvetésért. Az 2021-2027-es Európai Unió programozási időszak pénzügyi kerete a nettó befizető Egyesült Királyság kilépése miatt jelentősen csökkent. Ennek eredményeként a tagállamok, köztük Magyarország költségvetési előirányzata több mint 5%-kal alacsonyabb a 2014-2020-as időszakhoz képest. Ezért a felelős gazdálkodás és a stratégiai jellegű beavatkozási irányok meghatározása még fontosabbá vált.

Az 2021-2027-es Európai Unió programozási ciklus a klímavédelemre és a gazdaság "zöld" átmenetére összpontosít. A Strukturális és Befektetési Alapok elosztása kapcsán intenzív viták zajlottak, különösen a Közös Agrárpolitika (KAP) támogatásai tekintetében, amelyek a Homokhátságot is érintik. A KAP forráselosztása, elsősorban a vidékfejlesztési szakpolitika ambíciói terén, reformkísérletekkel jártak. Összességében megállapítható, hogy a KAP részesedése a teljes uniós költségvetésből csökken, míg a vidékfejlesztési intézkedésekre vonatkozó II. pillér kifizetései növekednek. Ebben a vonatkozásban a generációs megújulás, a vidéki közösségek fejlesztése és a vidékgazdaság diverzifikációja kiemelt szerepet kapnak. Ezek a célok fontosak a Homokhátság területén is, és kapcsolódnak más társadalmi témakörökhöz (például társadalmi befogadás, szegénységcsökkentés, egészségvédelem), amelyek más alrendszer által is kezelt problématerületeket jelentenek. Ennek megfelelően ajánlott lenne az általános vidékfejlesztés (KAP II. pillér) és a KAP-on kívüli (ESZA-, ERFA-alapokból finanszírozott) programok összehangolása.

A városok szintjén is nagyobb hangsúly terelődik a fenntarthatóságra: az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) 8%-a Fenntartható Városfejlesztési Stratégiára (FVS) alapozott projektek megvalósítására fordítandó. Az érintett városok körét az ERFA rendelet 11. cikkelye határozza meg, a térségből Kecskemét, Nagykőrös, Mórahalom részesülhet a dedikált forrásokból. Az FVS-ben érvényesülnek az EU által kidolgozott kézikönyvben meghatározott elvek és tervezési dimenziók, amelyek összefüggenek a jelen koncepcióban és a területfejlesztésben általában alkalmazottakkal. Mindezek öt tervezési dimenzióon keresztül futnak végig:

- prosperáló város – helyi gazdaságfejlesztési célok, befektetésösztönzés, innováció,
- zöldülő város – zöld átállásra való felkészülés a klímasemlegesség irányába történő elmozdulás érdekében,
- digitális város – digitális átállás megvalósítása a városi társadalom bevonásával,
- megtartó város – társadalmi befogadás és közösségfejlesztés, népességmegtartás,
- kiszolgáló város – épített és művi környezet, fenntartható területhasználat.

A korábban említett TOP Plusz prioritások is rendelkeznek városfejlesztési törekvésekkel. Egyes beavatkozási területekre a TOP Plusz források jelentékeny hányadát kell fordítani, ilyen pl. Integrált településfejlesztés (kerékpározási infrastruktúra, közterületek, zöld és kék infrastruktúra fejlesztése 13,9%). A prioritások átalakulása a 2014-2020-as ciklushoz képest a több esetben is a kiírások koncentrálódását hozta, amely a források lehívását a jövőben könnyítheti (1. táblázat).

1. tábla: Példák a TOP Plusz kapcsolódásokra a 2014-2020 közti kiírásokhoz képest

TOP felhívás, azonosító, cím 2014-2020	TOP felhívás, azonosító, cím 2021-2027
TOP-2.1.1-15, TOP-2.1.1-16 Barnamezős területek rehabilitációja	TOP_Plusz-1.2.1-21 Élhető települések
TOP-2.1.2-15, TOP-2.1.2-16 Zöld város kialakítása	
TOP-2.1.3-15, TOP-2.1.3-16 Települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések	
TOP-3.1.1-15, TOP-3.1.1-16 Fenntartható települési közlekedésfejlesztés	
TOP-1.1.1-15 és TOP-1.1.1-16 Ipari parkok, iparterületek fejlesztése	TOP_Plusz-6.1.1-21
TOP-1.1.3-15 és TOP-1.1.3-16 Helyi gazdaságfejlesztés	Helyi gazdaságfejlesztés

Forrás: saját szerkesztés

Mindazonáltal DTKH, mint alapvető karakterét tekintve rurális térség szempontjából lényeges elem, hogy az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EMVA) költségvetésének vidékfejlesztési része 15 milliárd euróval növekedik annak érdekében, hogy a mezőgazdasági termelők, valamint a vidéki területek az Európai Zöld Megállapodásnak (European Green Deal) megfelelően képesek legyenek a strukturális változások elvégzésére. Mindemellett az Európai Bizottság által 2021 végén elindított Vidéki Paktum

létrehozásával elköteleződését fejezte ki az erősebb, összekapcsolt, ellenálló és virágzó vidéki területek és közösségek felé vezető jövőkép mellett. E célok elérését a Cselekvési Terv szolgálja, a Paktumhoz történő csatlakozás továbbra is nyitott a potenciális új partnerek számára.

Az Unió források mellett említést érdemlő változás a nemzeti társfinanszírozás mértékének megemelése vidékfejlesztési beavatkozások finanszírozását illetően. A 2021-ben bejelentett „Megújuló Vidék, Megújuló Agrárium” program keretében a nemzeti társfinanszírozás mértéke a 80%-ot is elérheti.

A COVID pandémiát követő időszakban az állami szerepvállalás nagyban erősödött, amely új elemekben öltött testet az energiaválság beköszöntével. A turbulens gazdasági folyamatok bizonyos beruházásokat a prioritizálási sorrendben hátrébb soroltak. Összességében a közelmúlt nemzeti finanszírozású támogatási programjai közé az alábbiak sorolandók:

- HEPA Magyar Exportfejlesztési Ügynökség Nonprofit Zrt. támogatásai,
- Irinyi-terv iparstratégiai támogatási program pályázat,
- Magyar Falu Program,
- Modern Városok Program,
- Kisfaludy Turisztikai Fejlesztési Program,
- Nemzeti Környezetvédelmi Program keretében meghirdetett támogatások,
- Széchenyi Hitelprogram, MNB hitelprogram,
- Baross Gábor Újraiparosodási Hitelprogram,
- Gyármentő Program,
- 5. Nemzeti Környezetvédelmi Program támogatásai,
- 2023. évben közvetlen irányítású uniós programok keretében megvalósuló projektek önerőköltségének költségvetési támogatása.

2.3 A tervezési folyamat főbb résztvevői

A tervezés, valamint az egyes fejlesztési dokumentumok megírása során a Regionális Kutatások Intézetének munkatársai alapelveként tartották szem előtt a partnerség elvét. Éppen ezért folyamatos és aktív munkakapcsolat állt fenn a tervezők és a megbízó (Duna-Tisza közti Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács) között. Utóbbi szervezet feladata az OFTK-nak megfelelően megalkotni a térségre vonatkozó fejlesztési dokumentumokat. A Tanács tagjait alkotó települési önkormányzatok mellett a vármegyei önkormányzatok szintén kulcsszereplői a területfejlesztésnek, ahogy ezt 2011. évi CLXXXIX. Magyarország helyi önkormányzatairól szóló törvény is rögzíti. E feladat mellett a területrendezési és a koordinációs feladatok elvégzése szintén a vármegyei önkormányzatok hatáskörébe tartoznak.

A korábban elkészült koncepció és jelen dokumentum képezi a meglévő és potenciális fejlesztési források felhasználásának feltételeit rögzítő Területfejlesztési Program operatív munkarészének alapjait. A forrásigények megismerése érdekében 2023 augusztus 21 és 2023 szeptember 5 között online igényfelmérést végeztünk. A kérdőív zömében a Széchenyi Terv Pluszban foglalt operatív programok, a Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszköz, valamint a központi költségvetésből származó forrásigényeket volt hivatott lekérdezni. A kérdéssor véglegesítése előtt többszöri tartalmi felülvizsgálat történt. Az igényfelmérés tervezett válaszadói köre is meghatározásra került, amelyet a pályázati rendszerekről rendelkezésre álló információk függvényében főképp a közsféra szereplőire szűkítettünk. A területi tervezésben történő

bevonás során releváns szereplőnek tekinthetők a tankerületi központok, pedagógiai szakszolgálatok, a közútkezelő, civil szervezetek, turisztikai szervezetek és nemzeti parkok, továbbá kereskedelmi és iparkamarák.

2.4 A tervezési folyamat bemutatása

A Duna-Tisza közi Homokhátság Térségi Fejlesztési Tanács 2022. július 12.-én tette ki indikatív árajánlat-benyújtására vonatkozó felhívását. Ennek tartalma szerint a törvényi előírásoknak és az alapító okiratának megfelelően, a Tanács Területfejlesztési Konceptiót és Programot kíván kidolgozni az illetékességi területére. A munka komplexitását az ágazati, a nemzeti szintű és vármegyei terveknek, továbbá fejlesztési kereteket befolyásoló jogszabályoknak való megfelelés, illetve az adja, hogy a tervezési térség több vármegyét és régiót érint. Az ajánlattételt követően, közbeszerzésnek nem minősülő meghívásos beszerzési eljárásban való sikeres részvétel folytán nyerte el a megbízást a Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézetének Alföldi Tudományos Osztálya. A szerződés 2022. decemberében kötött meg, meghatározott részfeladatok fázisonként történő teljesítésére. 2023.04.18-ig a kutatócsoport elkészítette területfejlesztési koncepció helyzetelemző és helyzetértékelő részeit tartalmazó előkészítő, illetve a fejlesztési irányokat tartalmazó javaslattevő munkarészt is.

A fejlesztések megalapozottságának növelése végett, valamint, az Európai Unió fejlesztési normákkal összhangban az elkészült dokumentumok társadalmi egyeztetésére is sor kerül. Ezen tevékenység a Tanács munkaszervezetének kompetenciája, akik az elkészült dokumentumokat Bács- Kiskun Vármegye önkormányzati honlapján a véleményezésre való felhívással együtt közzétették. 2023. 07. 15. volt lehetőség az elkészült dokumentumokhoz észrevételt és javaslatot tenni, melyek figyelembevételével a KRTK 2023.08.21-ig elkészítette az átdolgozott verziót a Területfejlesztési Tanács számára.

A területfejlesztési program stratégiai programrészének összeállítását 2023.10. 03-ig készíti el. Ezt követi a területfejlesztési program operatív program kidolgozása, valamint a területi hatásvizsgálat első változatának elkészítése 2023.12. 01-ig. A területfejlesztési program és a területi hatásvizsgálat társadalmi egyeztetése 2023 decembere és 2024 februárja között zajlik, mely során a beérkezett releváns javaslatok alapján a KRTK 2024. 03. 01-ig dolgozza át a területfejlesztési programot. A Tanács ezt követően megtárgyalja az elkészített dokumentumokat (területfejlesztési koncepció és program) és a tervezőkkel együttműködésben véglegesíti azokat.

A munkát a HUN-REN KRTK RKI Alföldi Tudományos Osztályának munkatársai végzik, akik a Homokhátság természeti és társadalmi folyamatait folyamatosan kutatják és ellenőrzik. Az tervezési folyamat egyes részfeladatait specializáltan kerültek elosztásra az egyes kutató-tervező szakemberek között, nagyban építve a korábbi tudományos és fejlesztési munkák tapasztalataira. A fejezetek szövegezése során a tervezők statisztikai adatelemzést-és vizualizációt, szakirodalom és szakpolitikai, továbbá ágazati dokumentumok elemzését is elvégzik. A tervezőcsapat tagjai a különböző szakirányú végzettségeik révén (szociológus, geográfus, környezetvédelmi mérnök) több szakma ismeretanyagával rendelkeznek, így komplex szemléletben tudták feldolgozni a tervezési térséget érintő kihívásokat.

Az Unió fejlesztési gyakorlattal összhangban (hasonlóan a Nemzeti Fejlesztési Tervekhez), az egyes intézkedések végrehajtását és projektelemek kivitelezését követően fontos feladat lesz a Konceptióban és Stratégiában foglaltak ex-post értékelése is.

3. CÉLRENDSZER

3.1 Jövőkép – Klímareziliens alföldi nagytérség, értékes kultúrtájakkal és élhető településekkel

3.1.1 A térségi célmondat értelmezése

A Homokhátság számára a tervezés során megfogalmazott célmondat három alapvető célt tűz ki a terület- és vidékfejlesztés számára. Az első, hogy a térség klímarezilienssé válik, amely önmagában nem jelent mást, mint a klímaváltozás negatív hatásainak kivédését. A reziliencia rugalmas ellenállási képességet jelent, tehát azt, hogy egy rendszer hogyan és milyen gyorsan tud visszaállni az őt ért sokkhatás előtti állapotba. Fontos, hogy ez önmagában nem egyenlő a fenntarthatósággal és célunk nem is az, hogy az eddigi fenntarthatatlan folyamatokat a tervezett fejlesztések sorával tegyük azzá (épp ezért helyezzük a hangsúlyt elsődlegesen a vízviszataratásra és csak másodsorban a vízpótlásra), hanem az, hogy a javasolt beavatkozásokkal úgy alakítsuk át a meglévő agrár- (tágabban a gazdasági) és települési rendszereket, hogy azok utána a klímaváltozás hatásaival szemben ellenállóak legyenek. E folyamat eredményeként érhetjük el a másik két célt; azaz az értékes kultúrtájak kialakítását és az élhető településeket. Az előbbi egyértelműen azt jelenti, hogy a gazdaságnak – és nemcsak a mezőgazdaságnak – általában hatékonyabbá kell válnia, energia, illetve vízfelhasználását és környezetterhelését csökkentenie kell. Ez együtt jár azzal is, hogy vissza kell adnunk bizonyos területeket a természetes ökoszisztémáknak, melyek az ökoszisztéma szolgáltatások stabilizálása révén multiplikátor hatásukkal segítik a terület- és vidékfejlesztési célok elérését, így az élhető települések kialakítását is. Ez utóbbiak létrejöttének a feltétele is egyben a változó adottságokhoz igazodó és okszerű tájhasználat, mely a települések beépített területeinek komplex átalakítását és a települések műszaki rendszereinek innovatív fejlesztését is jelentik a kitzűzött célok elérése érdekében.

3.1.2 Peremfeltételek a jövőképhez

A Területfejlesztési Konceptióban két különböző; egy negatív és egy pozitív kimenetelű jövőképet fogalmaztunk meg. Az előbbit figyelemfelhívás jelleggel, hogy rávilágítsunk arra, hogy az nem opció, hogy mindent ugyanúgy csinálunk tovább, mint eddig. A Területfejlesztési Programba azonban már csak a pozitív, a „gyors cselekvés” forgatókönyvet emeljük át, melynek megalkotásakor az EU-CORDEX adatbázisban megtalálható CNRM45 és 85, valamint EC45 és 85 klímamodellek előrejelzéseit vettük figyelembe. Ezek alapján a tervezési térség éghajlatának egyes elemei alapvetően változnak meg a 2035-2046-os időszakra az 1971-2000 közötti bázis időszakhoz képest. A legfontosabb változás az éves átlaghőmérséklet 10-23%-os növekedése. A csapadék mennyisége a modellek szerint a bázishoz képest -8% és 6% között várható, azonban annak éven belüli eloszlása jelentősen megváltozik, megnő a téli évszak csapadékösszege, mely elsősorban eső formájában hullik, hiszen a felmelegedés hatására a fagyos napok száma akár 15-25%-kal csökkenhet. Megnő az extrém időjárási események száma, a légkörben tárolt energia növekedésével nő a viharok intenzitása. A hőmérséklet növekedése miatt nő a párolgás, ami a vegetációs időszakban hulló kevesebb csapadékkal együtt az aszályhajlam erősödéséhez vezet, a Pálfai-féle aszály index számított értéke 2-23%-kal nő.

A fentiek összegzésként fontos kiemelni, hogy a legkedvezőbb esetben is a Homokhátság térsége vízhiányos lesz, így a klímaváltozáshoz az itt élőknek mindenképpen alkalmazkodniuk kell!

3.1.3 A „gyors cselekvés” térségi víziója

Az okszerű és az térségi adottságokhoz igazodó földhasználat kialakítása révén a 2020-as évek második felére jelentősen csökken a szántóföldek területe (akár 25-35%-kal), melyet elősegíthet a 2027-re várhatóan jelentősen átalakuló agrártámogatási rendszer is. Elsősorban a legrosszabb adottságú területeken, illetve a természetközeli állapotú és védett területek pufferzónáiban zajlik majd le a változások jelentős része. A szántók helyét gyepek, erdős sztyeppék és a vízvisszatartást szolgáló területek vehetik át. Az intenzív kultúrák esetében a gyümölcsösöknél hasonló mértékű, a szőlők esetében kisebb ültetvény felszámolás következik be. Az erdőtelepítések a hátság déli részén, a már egyébként is magas erdősültségi arány és a kedvezőtlen adottságok miatt megállnak, sőt az erdők területe némileg (3-5%) csökkenhet is. A hátság középső és részben északi területein célzott erdőtelepítések valósulnak meg, elsősorban a talajerózió megakadályozása és a települések levegőminőségének védelmében. Összességében az erdők aránya nem csökken, területileg azonban egyenlőbbben oszlik el a tervezési területen, jobban igazodva a természetes erdős sztyepp állapothoz.

A megmaradt kultúrák vízigényét egyrészt fedezi, hogy tovább csökken a hátságról leengedett víz mennyisége (pl. a belvizek megtartása, a szürkevizék hasznosítása), illetve a hátsági vízpótlás is elindul. Másrészt a megváltozott termelési módszerek (pl. a regeneratív mezőgazdaság révén, ahol a talajok szervesanyagtartalmának növelésével jelentősen megnő a talajban tárolható vízmennyiség) alacsonyabb vízigény mellett kisebb, de stabilabb terméshozamot biztosítanak, illetve segítenek helyreállítani az ökoszisztéma szolgáltatásokat is, melynek következményeként csökkenthető a növényvédő és gombaölő szerek kijuttatása is.

A területhasználatban kettős, hármas haszonvételek terjednek el, melyek fokozzák az agrártermelés hatékonyságát. Ilyen lehet például a fotovoltaiikus naperőművek területének állattenyésztési (juh tartás) hasznosítása, mely mindkét ágazat számára előnyös. Hasonló hatásokkal járhat az agrárerdészeti rendszerek (silvopasture) elterjedése, melyben a fás és szántóföldi növények termesztése történik legeltetéses haszonvételek mellett. Emellett a mezőgazdaság visszatér települések területére, a házkörülük kertekbe. A növénytermesztés tekintetében ez a folyamat már a Covid-19 pandémia alatt elkezdődött. Ez a tendencia a 2030-as évek elejére kiteljesedhet, míg az állattenyésztésben ez a 2030-as években a nagyüzemek leépülésével fog újra megkezdődni, elsősorban a baromfi és a sertéságazatban. Mindezek 2035 környékére jelentősen növelik a területhasználat hatékonyságát és ezzel párhuzamosan javul a környezet állapota is.

Emellett szükséges egy diverzifikált gazdálkodási rendszer létrehozása (eltérő termelési módok, mint pl. öko- és biogazdálkodás, alacsony ráfordítású termelés stb. és eltérő gazdaságméretűk vannak jelen a térségben) már 2030-ra. Ez segítené a hagyományos, a mezőgazdasági munkahely és lakóhely egységét jelentő tanyák megőrzését, újak kialakítását. Ehhez mindenképpen szükséges, hogy a digitalizációs és hatékonyságjavító intézkedések mellett a 2020-as évek második felében a magyar agrárpolitika új agroszociális mintaprogramokat indítson a korábban a mezőgazdasággal nem foglalkozó fiatalok (és idősebbek) részére, hiszen csak az új belépők oldhatják meg az ágazat generációváltási kihívását. A földhöz jutás biztosítása alapvető fontosságú e folyamatban, de a Közös Agrárpolitika 2027 után elsősorban a természetmegőrzési (élőhelyvédelmi) és élőhely rekonstrukciós tevékenységeket fogja támogatni, így a földjára jövedelmek jelentősen lecsökkennek, amely tőkekiáramláshoz, végső soron a földárak csökkenéséhez vezethet.

Az állattenyésztés 2035-2040-re egyrészt a települések háttáji gazdaságaiban, másrészt a revitalizált és újonnan megjelenő tanyákon lévő kisüzemi állatállományokkal fenntarthatóbb pályára kerül. Az alapvetően extenzív állattartás hasznosítja a megnövekedett gyepterületeket, illetve az agrárerdészeti kezelésbe vont erdőket. Ez pozitív ökológiai hozadékkal járna, növelné a biodiverzitást, lelassítaná az invazív növényfajok

terjedését. Összességében javítaná az állattenyésztés vízfelhasználásának a hatékonyságát, hiszen annak vízigényét 95%-ban a takarmányok előállítására adja. Ezek a folyamatok érdemben ellensúlyoznák a nagyüzemi állattartás környezeti problémáit, másrészt annak folyamatos leépülése mellett az állomány nagysága is kevésbé csökkenne, amely még ilyen feltételek mellett is elkerülhetetlen 2050-ig.

A 2020-as évek második felében elsősorban a pest vármegyei részeken, illetve a nagyobb városokban (Kecskemét és Kiskunfélegyháza) a helyi vásárlóerőre alapozva megjelenhet a vertikális mezőgazdaság is. A természettől elszakadt agrártermelés technológiája iránt jelentős lehet a nemzetközi érdeklődés is, hiszen a térségben lejátszódó folyamat nem egyedi.

Az agráriumban a 2030-as évekre már egyre hatékonyabban hasznosítják a melléktermékeket és hulladékokat például komplex több lépcsős energetikai és talajerő utánpótlási célú hasznosítások révén (a borászatok, a térségi biogáz üzemek átadják a törkölyt, a biogáz fermentációs-maradék feldolgozás, komposztálás után visszakerül az ültetvényekre).

Összességében a természeti és agrárterületek kezelésében a 2030-as évek közepére komplex átalakulásnak kell megtörténnie, amely a térségi vízkormányzás, a területhasználat és a termelés gazdasági és társadalmi rendszerének alapvető megváltoztatásával éri el a fenntarthatóságot. Ebben a digitalizációnak lehet szerepe, de nem tud elsődleges lenni, hiszen csak a hatékonyságot lehet vele javítani, ami a tervezési térségben önmagában nem elég, a már felvázolt ökológizációs célok teljesítése és a klímareziliencia megerősítése szükséges. Emellett fontos, hogy Homokhátságon a vízügy, a természetvédelem, a mezőgazdaság és az (öko)turisztikai szektor szoros kooperációban dolgozzon, komplex tájmenedzsmentre van szükség a pozitív eredmények eléréséhez.

A tanyák revitalizációja, a területhasználat átalakulása kedvezni fog az aktív turizmusnak, illetve a mezőgazdasági és erdészeti termelésre épülő egyéb tevékenységeknek. A térségben megtalálható, fa, csont és bőr alapanyagokra építve egyedi kézműves termékek készülnek, melyeket egy márkanév alatt értékesítenek, hogy az egyediség mellett nagyobb termelési volument lehessen elérni. A termékek előállítása otthon történik, a termelés menedzsmentjét pedig egy a közös cég végzi, hasonlóan a mezőgazdasági TÉSZ-ekhez.

Az ipart érintő negatív hatások egy része a települések tudatos fejlesztésével elkerülhető. Ennek fontos lépése, hogy a 2020-as évek második felében a települési szennyvizek és az ipari szürkevizek a hátságon hasznosulnak. A városokban a terek és az utak alatt esővíz gyűjtő rendszerek kapnak helyett a villámárvizek kivédése és a korábban elvezetett csapadék hatékony hasznosítása céljából már a 2020-as évek végén.

A szálló por elleni védekezésésként az uralkodó szélirányba erdőket telepítenek. A nagyobb városokban a zárt sorú beépítéseket megszüntetik, sok esetben egy-egy telket felszabadítanak és mini parkokat hoznak létre, a városok átszellőzősét biztosító beépítést alakítanak ki. Ezáltal csökkenhet a nagyobb településekre jellemző hősziget hatás és javulnak a lefolyási viszonyok. A városok épületállományának fokozatos felújítása és a távhőszolgáltatás kiterjesztése révén a lakások egyre nagyobb része megújuló energiaforrásra támaszkodik. Ezt a célt szolgálja a városok mellett létesített kettős hasznosítású (állattenyésztés és energiatermelés) fotovoltaikus erőművek építése is, a korábbi egyedi megoldások helyett a városi szintűek részesülnek előnyben.

Összefoglalva a forgatókönyv bizonyos értelemben egy fokozatos és tervezett visszavonulást jelent a tájból. Ez a kevésbé intenzív, sok esetben természetközeli tájhasználatra történő tudatos áttérés lehetőséget biztosít arra, hogy az agráriumból felszabaduló munkaerő helyben találjon megélhetést a tájfenntartásban és a

lokális erőforrásokra épülő iparban vagy a kultúra-gazdaságban. Továbbá segít megőrizni a Homokhátság több lábbon állását, amely gazdasági biztonságot jelent és a városi központokban is enyhíti a klímaváltozás hatásait. A térség környezeti, gazdasági és társadalmi alrendszerének a külső hatásokkal szembeni ellenálló és regenerációs képessége – rezilienciája – megnő, a fenntarthatóság legfontosabb pillérévé válik.

3.2 Térszerkezeti jövőkép

A DTkH térszerkezetében bekövetkező jövőbeni változások számos tényezőtől függenek. A változásokra kihatással vannak a makro-körülmények, azaz a globális és EU-s folyamatok, valamint a szomszédos országokban, régiókban zajló események, az ottani elképzelések és fejlesztések is. Emellett a belső hatások is lehetnek hangsúlyosak e tekintetben, így a DTkH térszerkezetére ható, koncepcionális célkitűzéseket úgy fogalmazzuk meg, hogy azok az egész tervezési területre hatással lehessenek. Ezeket azonban a jövőben mindenképpen érdemes folyamatosan finomhangolni, hogy a megjelölt feladatok megvalósulásában az összes érintett településnek szerepe lehessen. A partnerség ugyanis nagyban hozzásegíthet a kiegyenlítettebb fejlődéshez. Kétségtelen azonban, hogy vannak olyan kulcspozícióban lévő települések, amelyekre nagyobb felelősség hárul, így kiemelten fontos Kecskemét és vonzásövezete, amelyen áthúzódó térszerkezeti vonalak az egész Homokhátság társadalmi, gazdasági viszonyaira nagy hatással vannak. További jelentősebb települések sorakoznak a fővárosi agglomeráció külső gyűrűjében (Ócsa, Dabas, Cegléd) és a vármegyehatárok mentén (Nagykőrös, Kiskőrös, Tiszakécske, Kiskunfélegyháza, Mórahalom). Fontosak emellett mindazon városok is, amelyek járásszékhelyi funkcióikkal, avagy tranzitónában való pozícióikkal hozzájárulhatnak a Homokhátság külső kapcsolatainak fenntartásához és megerősítéséhez (Albertirsa, Kiskunhalas, Lakitelek, Szabadszállás). Ezen városok ereje és fejlődése nagyban segítheti majd a Homokhátság térbeli nyitottságát és kapcsolatteremtő képességét. A város-vidék kapcsolatrendszer fejlesztése így még hangsúlyosabbá válhat a DTkH tervezése során, ami befolyásolja a társadalmi-gazdasági vonzáson alapuló valós város-vidék együttműködéseket. A beavatkozások megvalósítása során alapvető szempont a térségben történő gondolkodás, a szinergiák kihasználása, amely elősegítheti a kiegyenlítettebb térszerkezet kialakulását.

A napjainkban zajló folyamatok egyértelműen jelzik, hogy a DTkH nemzetközi és belföldi híd szerepe egyre erősödik, amely több dimenzióban megmutatkozik. Kiemelt jelentőségűvé válik majd a Kiskőröst és Kiskunhalast érintő Belgrád-Budapest vasútvonal, amely ma a legnagyobb volumenű hazai vasútfejlesztési projekt. E vonal nem csupán a két fővárost köti össze, de része a Mediterráneumot Közép-Európával összekötő vasúti hálózatnak, sőt a Kínát Európával összekötő “selyemútnak” is. A fővonalakon a települések vasúti elérhetősége a modernizációval országos viszonylatban is jónak lesz mondható, a Szeged-Röszke, Szeged-Szabadka átjárhatóság pedig könnyebbé válik mind az egyének, mind a nagytömegű szállítás számára. A Budapest-Belgrád, illetve Budapest-Bukarest növekedési tengelyeken elfoglalt pozíciónak köszönhetően a térség Dél Európa irányába is nyitott. A DTkH szempontjából fontos távlati szempont Szeged makroregionális pozíciója, azáltal, hogy a Nürnberg-Bécs-Budapest-Belgrád-Isztambul IV. Helsinki folyosót itt keresztezi a Fekete-tengertől az Adriai-tengerig összeköttetést biztosító vasútvonal. Azaz a nemzetközi térszerkezeti tengelyek, így a IV. Helsinki folyosó dinamizáló szerepe is tovább erősödik.

A DTkH életére nagy hatást fog gyakorolni a határ menti közlekedési-gazdasági-intézményi integráció és a három határon átnyúló, Arad, Temesvár, illetve Szabadka körzeteit is magában foglaló, egymillió lakost meghaladó népességű, urbanizálódó térség Szeged központtal. Ez Szerbia Európai Unió tagsága révén a határok jó átjárhatóságát jelenti majd. Amennyiben erősödik Szeged és környéke logisztikai pozíciója a közlekedési csomópont szerepkörből adódó lehetőségek kihasználásával, a DTkH-ban is további logisztikai központok kialakítását teszi lehetővé. Szerbia várható Európai Unió tagsága révén a térség déli

határforgalma erősödhet, új gazdasági innovációk és társadalmi együttműködések várhatók. A hármashatárhoz kötődő szerep kihasználása, valamint a Balkán és Közép-Európa közötti fekvés miatt, a DTkH Közép-Európa jelentős tranzit- és logisztikai térségévé válhat. Ebben a jövőképből a régió országhatármenti szakaszai a nemzetközi migráció kezelésében kulcsszerepet kapnak. A déli határ nemcsak a Homokhátság, de az EU külső határát képezi, ami egyúttal schengeni választóvonal. Ez a pozíció számos határon átnyúló lehetőséget ad és szerves kapcsolatot jelent a Balkán-félsziget irányába. A határvidék munkaerőpiaca, oktatási körzetei, kulturális terei, piacai, szolgáltatásai terei egységesednek, természetessé és akadálymentessé válik a határon átlépő napi és időszakos ingázás.

A DTkH nyitottsága minden tekintetben javul. Északról Közép-Magyarország és a budapesti agglomeráció közlekedési folyosói, délről pedig a Szerbia irányába mutató nemzetközi vonalak továbbra is nagy forgalmat bonyolítanak majd (M5, M4, M0 közutak és a 100a, 140, 150 vasutak). Az autópályák terhelhetősége tovább növelhető, miután részben új építésűek, másrészt megfelelő műszaki színvonalúak és rendszeres karbantartásuknak köszönhetően nemzetközi összevetésben is a jó állapotúak közé tartoznak. A Magyar Koncessziós Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. vállalása szerint a következő évtizedben várható az M8-as alföldi szakaszának elkészülte, amely Sárbogárdtól, az M6-os autópályát érintve, a Dunán át egészen Kecskemét északi részéig halad majd, 76 km hosszán. A nyugati irányú térségi kapcsolatok erősödését segíti majd elő a várhatóan 2024 folyamán átadandó Kalocsa-Paks Duna-híd is. 2026-ig további állami fejlesztések várhatók az M44-en a Szentkirály-Lakitelek szakaszon (39 km). 2023-2024 során vélhetően befejeződik a 441-es út korszerűsítése, mely felgyorsítja a két vármegye közötti kapcsolatot is. Hosszabb távon, ennek további szerves folytatása lesz a Cegléd és Nagykőrös közötti útpálya-fejlesztés. A keletnyugati irányú közúti hálózati elemek bővülésére pedig a belföldi hálózati kapcsolatok is erősödnek. A gyorsforgalmi utak bővülése kedvező lehet a jövőben, pl.: Baja-Kecskemét vonalon. Az elmúlt években leromlott főutak korszerűsítése az egyes járások elérhetőségét segítheti. Komoly utasforgalmi és teherforgalmi bővülést jelenthet a keletnyugati irányú 52-es főút (Kecskemét-Solt) az észak-déli irányú 441-es főút (Cegléd-Nagykőrös-Kecskemét), vagy a központoktól távolabbi másod- és harmadrendű utak, illetve az M5 “árnyékában” lévő térségekben lévő utak (pl. Kunszentmiklós-Cegléd között) teljes felújítása. A közlekedési hálózat összességében már jelenleg is javulóban van, az erre épülő integritás és területi kooperáció 2030-ra, de főként hosszabb távon; 2050-re bontakozhat ki. Intermodális funkciója a jövőben is leginkább Kecskemétnek és Ceglédnek lehet, de megerősödhetnek más csomópontok is, pl. Soltvadkert vagy Kiskunhalas környékén. A közlekedési szolgáltatók harmonizációja (egységes jegy- és tarifa rendszer, a közös információs rendszer és marketing tevékenység) nagy előrelépést hozhat, illetve várhatóan a kötőpályás és a közúti közösségi közlekedés összehangolása is megoldódik a jövőben.

A térségbe érkező, nagy forgalmat bonyolító autópályák, főutak, vasutak mentén kiépülő eszközváltási háttér (P+R), a megfelelő színvonalú pihenő és szolgáltatói infrastruktúra nem csak a helyi ingázási, vagy átmenő forgalom kényelmét szolgálják, hanem az ide irányuló idegenforgalom egyik fontos pillérét jelentik. A településekhez tartozó bevezető utak közlekedési folyosókhoz való csatlakozásával az turizmus is kedvezően alakulhat. Ennek lényeges belföldi tényezője a Tisza, a Körös és a Maros turisztikai-rekreációs tér erejének javulása, ami a városhálózati csomóponti szakaszon az urbanizálódó térség tagolásában és életminőségének megőrzésében-fejlesztésében javításában is fontos szerepet tölt be. A Tiszán, a Maroson és a Körösön tovább épülő vízitúra infrastruktúra-hálózat és a velük párhuzamosan kiépülő kerékpárutak fűzik fel és szervezik egységes rendszerbe a folyóktól távolabbi lágyabb turisztikai desztinációkat is. Mindez elsősorban a természeti látnivalókra és gazdag kulturális örökségére építve, megfelelő turisztikai marketinggel támogatva valósul meg. Ennek köszönhetően a fesztiválturizmus, a konferenciaturizmus és a fürdőkre alapozott gyógyturizmus húzóágazata lehet, mely a növekvő belföldi mellett egyre növekvő

számban és arányban fogadja a külföldi vendégeket. A Homokhátság és a Tisza-mente többszintű szervezésében kistérségi szinten a kisvárosok: Mórahalom, Kistelek, Csongrád játszanak szerepet, míg mikrotérségi szinten a jól elérhető egykori tanyasi iskolákhoz kapcsolódóan, vagy újonnan létrehozott többfunkciós tanyaközpontok alkotnak szerves hálózatot.

A térszerkezeti tengelyek megerősödése jó hatással lesz majd a térség gazdaságára és társadalmi mobilitására. Kecskemét makroregionális vonzásereje és a nagyobb városok regionális szerepe javulhat. Tovább erősödhet Kecskemét és környéke logisztikai pozíciója a közlekedési csomópont szerepköréből adódó lehetőségek kihasználásával, mely nagytérségi központok kialakítását teszi lehetővé. A bővülő gazdasági és társadalmi funkciók elősegíthetik a népességmegtartást és a vonzáskörzetek felzárkózását, ezáltal az itt élők életminőségének javulását. Emellett a város-vidék kapcsolatrendszer is megerősödik, mindez tovább generálja a területi egységben való gondolkodást és szinergiák kihasználását. A kisebb városok is új szerepekhez juthatnak, aminek megfelelően magas színvonalú szolgáltatások erősítik majd e városok és vonzáskörzetük helyzetét, ezáltal az itt élők életminősége emelkedik.

A tervezési területet alkotó - élesen ugyan nem elhatárolható, mégis egyedi jellemzőkkel rendelkező - öt különböző egység, alapvető jellegét megőrizve, a pozitív tulajdonságokat kiaknázva, együttesen képes elérni a megjelölt stratégiai célokat. Ezzel együtt a térszerkezeti egységek arculata megmarad, mégis egy kiegyenlítődés irányába ható kooperáció jön létre. A térségi fejlődés egymáshoz közelebb hozza az egyes járásokat, regionális szereplőket, így a partnerségi gondolkodás előnyei érzékelhetővé válnak a környezeti állapot, a gazdasági potenciál és a társadalmi teljesítőképesség tekintetében is.

A térkapcsolatok bővülésével a társadalmi mozgástér és mobilitás is javul. A térség társadalmi potenciálja megerősödik, a szociális viszonyok javulnak, a munkaerőpiac, oktatási, kulturális terek országos viszonylatban és egymáshoz képest is felzárkóznak.

3.3 Átfogó célok

3.3.1 Fenntartható természeti környezet

A Homokhátságnak, mint Magyarország klímaváltozásnak leginkább kitett térségének jövője, fejlesztése elsősorban azon múlik, hogy hogyan tudjuk a természeti környezetet megőrizni, illetve állapotát javítani. A klímaváltozás kedvezőtlen tendenciái elsősorban a vízzel kapcsolatos problémákban nyilvánulnak meg. Ennek következtében a Homokhátság településeinek fejlesztése is a vízmegtartáson, a vízhez való megfelelő hozzáálláson, összegezésében a fenntartható vízgazdálkodáson alapul.

A fejlesztések átfogó céljaként szereplő fenntartható természeti környezetet is alapvetően meghatározza a vízmegtartás. Ennek tükrében fogalmazhatók meg azok a célkitűzések, amelyek biztosítani tudják a Homokhátság élhetőségét, fennmaradását.

A térségben évtizedek óta a legnagyobb probléma a természeti környezet romlása, amelynek összetevői a talajvízszint süllyedése, a biodiverzitás csökkenése, a szárazodás következtében tapasztalható problémák sokasodása; a szikes tavak eltűnése, a növényzeti kép homogenizálódása, a talajok leromlása, a gazdálkodás feltételeinek ellehetetlenülése, az állattartás háttérbe szorulása, a legeltetés csökkenése.

A fenntartható természeti környezet biztosítása összetett kérdés. Szoros az egymásra hatás a természeti feltételek romlása, valamint a nem megfelelő gazdálkodási gyakorlat között. A túlzott vízkitermelés

hozzájárul a talajvízszint csökkenéséhez, miközben a hagyományos növénytermesztés és állattenyésztés jelentős mennyiségű vizet igényel, amelynek kielégítése a romló feltételek között egyre problémásabb. Emiatt elsőként a gazdálkodáson kell változtatni, hiszen annak ellenére, hogy a Homokhátság csapadékmennyisége az elmúlt években átlagosan nem csökkent számottevően, a rossz, és egyre rosszabb eloszlásban érkező csapadék miatt mégis arra kell felkészülni, hogy a víz egyre szűkösebben fog a jövőben rendelkezésre állni.

Amennyiben a mezőgazdaság, az ipar és a lakosság a víztakarékosságot és a vízmegtartást helyezi előtérbe, ez szolgálja a gazdasági érdekeket is, valamint a természeti környezet fenntarthatóságát is. A településeken kívüli környezet megóvása mellett kiemelten kell kezelni a települések belterületének természetközeli felszíneit, zöldfelületeit is. A városok és falvak hosszútávú élhetőségét alapvetően meghatározza a zöld környezet mennyisége és minősége. Mind a fás, mind a lágyszárú vegetációval fedett területek kulcsfontosságúak a klímaváltozás elleni küzdelemben. A fák árnyékolásával, valamint párologtatásával akár több tíz fokkal is alacsonyabb hőmérsékletű környezetet tudnak biztosítani, mint a csupasz, burkolt felszínek. Emellett fotoszintézisük révén szén-dioxidot kötnek meg, megkötik a port, ezáltal javítják a levegőminőséget, segítik a csapadék talajba szivárgását, így hatékony segítséget nyújtanak a túlzott csapadékok által okozott villámárvizekkel szemben, valamint javítják a talaj szerkezetét és vízgazdálkodását, élőhelyet jelentenek sok más élőlény számára, amivel segítik a biodiverzitás fenntartását stb. Emiatt a zöldfelületekkel történő bánásmód is alapvető változtatásra szorul. A jelenlegi gyakorlat a zöld környezetet háttérbe szorítja minden egyéb igényel szemben. Így pl. földkábelek lefektetése, vagy útépitések során átvágják a fák gyökereit, amivel megpecsételik a fák sorsát; vagy építkezések, parkolóhelyek kialakítása stb. miatt kivágják azokat, holott nemzetközi példák is szemléltetik, hogy a növényzet megtartásának elsődlegesnek kell lennie annak érdekében, hogy településeink hosszútávon életképek maradjanak a klímaváltozás körülményei között.

A megfogalmazott célok összhangban vannak a vármegyei településfejlesztési programokban szereplő átfogó célokkal. Így pl. Csongrád-Csanád vármegye Területfejlesztési Programjában is megfogalmazták, hogy a Homokhátság esetében „Kiemelten fontos a térségi vízgazdálkodási tervek elkészítése, illetve a vízgazdálkodási rendszerek változó adottságokra (aszályos és csapadékos időszakok) történő felkészítése, integrált és környezetbarát, kisléptékű vízgazdálkodási fejlesztések, ideiglenes- és véstározók fejlesztése és komplex tájgazdálkodási hasznosítása. Az öntözési infrastruktúra fejlesztése során a beavatkozásokat a vízgyűjtő-gazdálkodási szempontoknak megfelelően szükséges megvalósítani, különös figyelmet fordítva a talajadottságokra.”

Az Európai Unió 2020-ban elfogadott Zöld Megállapodás (European Green Deal) c. dokumentumában megfogalmazott átfogó cél, hogy az Európai Unió 2050-re klímasemlegessé váljon. Ennek eléréséhez gazdasági és társadalmi oldalról egyaránt olyan átalakításokra, fejlesztésekre van szükség, amelyek a fenntarthatóságot, a zöld gazdaságot, a klímabiztonságot helyezik előtérbe. Ehhez elengedhetetlen a fenntartható természeti környezet szem előtt tartása, ami ily módon, mint a Homokhátság területfejlesztésének átfogó célkitűzése, összhangban áll az EU céljaival, követelményeivel.

3.3.2 Kiegyensúlyozott térszerkezet és gazdaság

A Duna-Tisza Közi Homokhátság Területfejlesztési Konceptiója és Programja a különböző szektorokon átvívelő fejlesztési célokat és javaslatokat fogalmazott meg. Ezek között hangsúlyosak a területpolitikai és gazdasági vonatkozások.

A DTkH területén markáns fejlettségbeli különbségek figyelhetők meg, amelyek konzerválódtak a rendszerváltás óta. Ennek következtében szükség van olyan fejlesztési stratégia kidolgozására, amely figyelembe veszi a különböző területek sajátosságait, és tudatosan fejleszti a belső perifériákat. Ennek célja az, hogy lehetőséget teremtsünk azoknak az embereknek, akik kevésbé előnyös gazdasági környezetben élnek, hogy egyenlő esélyeket kapjanak az oktatásban, az egészségügyben, a munkaerőpiacon és más területeken. A területi egyenlőtlenségek csökkentése nem csupán gazdasági előnyökkel jár, hanem hozzájárul a társadalmi igazságosság és az egyenlőség előmozdításához is.

A térbeli folyamatokban történő beavatkozás azonban nem lehet egyveretű: az eltérő fejlettségű régiók más-más beavatkozási formákat igényelnek. Azon periférikus helyzetű régiók, amelyek a regionális fejlődés tényező-vezérelt szakaszában állnak, igénylik leginkább a célzott támogatásokat, amelyek együtt járnak gyakran régió kívüli cégek letelepedésének ösztönzésével. Ennek hazánkban is gyakran használt eszköze az ipari parkok létrehozása. Azonban fontos szempont, hogy a (külföldi) cégek térségbe vonzása a régió a gazdasági fejlődésének beindítását szolgálja, amely mentén a helyi cégek, döntően újonnan alakuló KKV-k „öngerjesztő módon” is becsatornázódhatnak nagyobb értékláncokba. Míg a térség fejlettebb területein a célzott támogatásokon túl nagyobb hangsúlyt kell fektetni a helyi cégek megerősítésére aktív vállalkozásfejlesztési politikával. Ennek kulcsa a kereslet-orientált fejlesztéspolitika, amelyhez fejlett üzleti szolgáltatások és képzett munkaerő szükséges.

A magasabb hozzáadott értékű gazdaság felé történő orientációhoz elengedhetetlenek az infokommunikációs fejlesztések. Az IKT szektorban erősödő új kisvállalkozások, startupok megjelenése kulcsszerepet játszhat a kistelepülések az információs társadalom felé történő integrálásában. Ennek megvalósításában hasznos megvalósítandó projektelemek lehetnek a távmunkához szükséges feltételek biztosítása, nevezetesen hálózatfejlesztés, távmunka-házak vagy közösségi (co-working) irodák létesítése.

Mindemellett a kiemelendő, hogy településhálózatnak valós településközi kapcsolatokon kell alapulnia, különös tekintettel a gazdasági (al)centrumokként működő kis-és középvárosok között, amelyek térségi szervező erővel bírnak. Ebben az összefüggésben az önkormányzatok, különösen a városok és azok vonzáskörzetei, fontos szerepet játszanak, önkéntes alapon kell együttműködniük, nemcsak a gazdasági fejlődés, hanem a társadalmi fenntarthatóság érdekében is. A települések közötti nagyobb léptékű együttműködések ösztönzése rendkívül fontos lenne.

A települések élhetőségének egy fontos tényezője az, hogy a helyi szolgáltatások jó minőségben és könnyen elérhetők legyenek. Az önkormányzati és állami szolgáltatásokhoz való könnyebb hozzáférhetőséget okos megoldásokkal is lehet biztosítani, és szolgáltatási platformokat és együttműködésekkel kell kialakítani a versenyszférával és a lakossággal. Emellett a városi intézmények szolgáltatásait vidéki településekre is ki kell terjeszteni, és hatékony együttműködést kell kialakítani a szolgáltatási központok és a falvak között. Az egyenlő hozzáférés biztosítása a szociális, gyermekjóléti, oktatási, egészségügyi és kulturális szolgáltatásokhoz segít megelőzni a hátrányos helyzetű társadalmi rétegek leszakadását, és hozzájárul a felzárkózásukhoz.

A DTkH közlekedéscsoporthoz adottságai kedvezőek, hiszen középpontban helyezkedik el az Európai Unióban, és az európai dél-keleti térség kapuját is képezi. Az M5-ös autópálya és a Belgrád-Budapest, valamint a Budapest-Szeged vasútvonalak által érintett települések rendelkeznek kiemelt logisztikai potenciállal. Azonban ezeket a lehetőségeket csak akkor tudjuk teljes mértékben kiaknázni, ha a kapcsolódó közlekedési infrastruktúra megfelelően ki van építve, és a szükséges egyéb szolgáltatások is rendelkezésre állnak. Rövid távon érdemes a már meglévő jelentős kapacitásokat modernizálni és hatékonyabbá tenni. Ennek

legneuralgikusabb pontja a mellékvonali vasúthálózat és a kistelepüléseket a járásközpontokkal összekötő buszközlekedés. Igényeken alapuló és átszállási kapcsolatokat biztosító menetrendharmonizációval tovább javítható az elérhetőség, amely a környezetet kímélő közlekedési módok felé történő orientációt is erősíti.

3.3.3 Megújuló és innovatív társadalom

A térség területfejlesztésének jövőképe egy olyan dinamikus és fejlődő közösségekkel teli Homokhátság, ahol mindenki lehetőséget kap a fejlődésre és a kibontakozásra. Ennek az eléréséhez alapvető fontosságú, hogy a helyi tudás és tehetség kibontakozhasson. Ehhez el kell érniünk, hogy magas hozzáadott értékű munkahelyek jöjjenek létre a térségben, ezért szükség van jól képzett munkaerőre. Ennek érdekében fejleszteni fogjuk a képzési rendszert, és javítani kívánjuk az oktatás minőségét. Fontosnak tartjuk az élethosszig tartó tanulás lehetőségének előtérbe helyezését, amely segíti az embereket a munkaerőpiaci kihívásokhoz való alkalmazkodásban.

Célzott befektetéseket tervezünk a helyi tudásba, hogy támogathassuk a tehetségeket a különböző korcsoportokban és településtípusokban. Így kiemelt figyelmet fordítunk az oktatás és tudásfejlesztés támogatására a hátrányos helyzetű településeken és tanyákon élők számára. Mindezek mellett szorgalmazzuk a digitális megoldások bevezetését, melyek hatékony és költséghatékony módon segíthetik a fejlesztéseket ezeken a területeken.

Az egész térség lakosságának egészségügyi állapotát is javítani szükséges. Egészségmegőrző és -fejlesztő programok révén a hatékony, boldog és minőségi élet elérését tesszük lehetővé a lakosok számára.

A jelenlegi elvándorlás trendjét meg kell fordítani, hogy a térség fejlődésének új lendületet adjunk. A fiatalok számára a jövőbeni lehetőségeknek bőségesnek és vonzóknak kell lennie ahhoz, hogy a helyi közösségekben maradjanak. Olyan, a fiatalok korcsoportjainak megfelelő, az ő egyedi igényeikhez igazodó támogatási rendszerek és szolgáltatások kialakítása és fenntartása szükséges, amelyek megkönnyítik számukra a helyben maradást.

Ennek részeként a beavatkozásokat mind települési, mind településhálózati szinten ki kell alakítani a vonzó társadalmi környezetet megteremtésére, amelyben a fiataloknak lehetőségük van az aktív részvételre a térség fejlődésében. A magas hozzáadott értékű foglalkoztatás előmozdításának érdekében támogatni kell a technológiai fejlesztéseket, amelyek segítenek optimalizálni a folyamatokat és növelni a termelékenységet. A helyi közösségekben található innovációk és szaktudás kihasználására ösztönző rendszereket hozunk létre, hogy a helyi gazdaság és társadalom mindenki számára előnyére válhasson. Ehhez növeljük a vállalkozások és más szereplők közötti együttműködést és ösztönözzük a klaszterek kialakítását.

A jövőbeni új foglalkoztatási formák megjelenésére van szükség a munkaerőpiacon, amely a hagyományos mellett az alternatív foglalkoztatási megoldásoknak is teret nyit. Civil szervezetek, önkormányzatok és szociális szövetkezetek gazdasági kezdeményezései új perspektívákat teremtenek. Emellett különös figyelmet fordítunk a kisgyermekes szülőkre, és olyan intézkedéseket vezetünk be, amelyek segítik az atipikus foglalkoztatást az anyák számára és könnyebbé teszik a munka és család egyensúlyának megteremtését.

A vidéki területek felvirágoztatása érdekében tovább folytatjuk az úthálózat, víziközmű-infrastruktúra és villamos hálózat fejlesztését. Ezek az infrastruktúrák elengedhetetlenek a tanyasi lakosság megőrzése és fejlődése szempontjából. Mivel egy részük idős lakos, különös gondot fordítunk a tanyagondnoki és

falugondnoki szolgáltatások fejlesztésére, hogy biztosítsuk a komfortos és biztonságos életkörülményeket számukra.

A kistelepüléseket integráljuk az információs társadalomba és fejlesztjük a digitális kompetenciákat. Ennek érdekében aktívan építjük ki az infrastruktúrát, modernizáljuk és elérhetőbbé tesszük a közösségi hozzáférési pontokat. Mindezt a szükséges szolgáltatások bővítése mellett tesszük, elősegítve ezzel az IKT képességek és kompetenciák növekedését. Ez az előrelépés számos területen hoz pozitív változásokat: felpezsdíti a gazdaságot, fejleszti a vállalkozásokat, javítja az életminőséget és növeli a szociális ellátás hatékonyságát.

A társadalom képes lesz gazdasági hullámok leküzdésére és a klímaváltozás hatásainak mitigálására az adaptációs képességének fokozása és a reziliencia erősítése révén. Az emberek mobilitását a vároktól távolabb eső területeken is elősegítjük, fejlesztjük az infrastruktúrát, fenntartható közlekedési megoldásokkal és innovatív költségcsökkentő eszközökkel. Mindemellett a digitális készségfejlesztést minden településen elérhetővé tesszük, hogy még többen részesülhessenek az előnyeiből. Az intézmények teljes körű online ügyintézését biztosítanak, és az okosrendszerek terjedését felgyorsítjuk. Ezek az intelligens megoldások nemcsak gazdasági előnyöket hoznak, hanem jelentős költségmegtakarítást is eredményeznek, miközben könnyebbé és hatékonyabbá teszik mindennapjainkat.

A teljes fejlesztési folyamat során kiemelten kell kezelni – a vármegyei településfejlesztési programokkal összhangban – a területileg kiegyensúlyozott szolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáférés biztosítását minden társadalmi csoport számára. A társadalmi befogadás és a nagy ellátórendszerekhez való egyenlő hozzáférés révén a jelenleg hátrányos helyzetben lévők társadalmi rétegek leszakadásának megakadályozása és felzárkóztatásuk támogatása. Ezen célok megvalósítása révén biztosítjuk, hogy minden társadalmi csoport számára elérhető legyen a minőségi élet, amelynek alapfeltétele a minőségi foglalkoztatás és a szociális ellátórendszerek hozzáférhetősége.

3.4 Homokhátság fejlesztésének specifikus céljai

3.4.1 Fenntartható térségi víz- és tájgazdálkodás kialakítása

A Homokhátság fenntarthatóságának a vízmegtartás a záloga. Ennek keretében kell a gazdaság és a társadalom minden szegmensében a vízzel való bánásmódot előtérbe helyezni, a célkitűzéseket megfogalmazni, a programokat végrehajtani.

A lakosság, az ipar, a mezőgazdaság és a közintézmények részéről egyaránt fontos a vízfelhasználás növekedésének megakadályozása, ami a víztakarékos technológiák alkalmazására helyezi a hangsúlyt. A víztakarékosság részét képezi a tisztított szennyvíz (szürkevíz) megtartása, felhasználása ipari és mezőgazdasági célokra egyaránt.

A technológiai korszerűsítés mellett kiemelt jelentősége van a vízmegtartás különböző formáinak és lehetőségeinek. Ennek szellemében prioritásként kezelendő a lehullott csapadék felszíni és felszín alatti tárolókban, valamint talajban történő megtartása. Települési környezetben egyrészt a felszíni és felszín alatti tározók (ciszternák, víztározó terek, víztározó tavak), másrészt a nem burkolt talajfelszín víztárolásának fokozása szükséges. Mezőgazdasági környezetben a talajtakarás, a beszivárgást elősegítő mezőgazdasági művelés, a növényfajták körültekintő megválasztása segíti elő a víz talajban történő tárolását.

Kiemelt jelentőséggel bír a települési csapadékvíz-menedzsment rendszerek megvalósítása, amelynek keretében a csapadék elvezetése helyett a vízmegtartás kerül fókuszba. Ennek részeként szem előtt kell tartani a tározást, a burkolt felületek csökkentését, a talajok vízbefogadó képességének növelését olyan eszközökkel, mint pl. az esőkertek kialakítása, illetve a települési zöldfelületek megőrzése, megfelelő kezelése. A zöldfelületek kérdését kiemelten kell kezelni, hiszen a jelenlegi gyakorlat – elsősorban a városok esetében – azt a módszert követi a rendezési, fejlesztési beavatkozások során, amelyben a növények megtartása nem elsődleges. Ennek a gyakorlatnak a fordítottjára van szükség, amikor alapvető cél az egészséges, több évtizedes fák, illetve burkolatmentes felszínek megőrzése, az infrastrukturális igények kielégítése, vezetékek, útszélesítés, parkolók kialakítása stb., csak ezután következhet.

A fenntartható Homokhátság fontos eleme a megfelelő tájgazdálkodás. Ennek érdekében szem előtt kell tartani a Homokhátság mezőgazdasági hasznosításának átalakítását, ami jelenti az intenzív, nagyüzemi mezőgazdaság háttérbe szorítását, a környezetkímélő mezőgazdasági gyakorlatok széles körű elterjesztését (pl. biogazdálkodás, regeneratív mezőgazdaság), a táji adottságoknak megfelelő gazdálkodást. A regeneratív mezőgazdaság a talaj felől közelíti a termelést, amelynek állapota az elmúlt évtizedekben jelentősen romlott, különösen azokon a területeken, ahol a kiindulásnak tekinthető talajminőség sem volt igazán megfelelő a növénykultúrák számára. Elsődleges feladat emiatt a talaj állapotának helyreállítása, aminek során javul a biodiverzitás, a vízgazdálkodás, több szervesanyag, illetve szén kötődik meg a talajban. A talajokkal történő megfelelő bánásmód végsősoron a klímaváltozással szemben is hatékony eszközt jelent.

A Homokhátság mozaikos tájszerkezetéhez a gazdálkodásnak is illeszkednie kell. A természeti adottságoknak a kisparcellás művelés, a szántóföldi gazdálkodás helyett a kertkultúra, valamint az intenzív állattartás volumenének csökkentése, a háztáji gazdálkodás bővítése felel meg. A táj egykori természetes növénytakarója – a ligetes, facsoportokkal tarkított vegetáció – a legeltetési állattartásnak kedvez, ami tájgazdálkodási és környezetvédelmi oldalról is pozitív. A legelők növényzete igényli a közepes mértékű taposást, ami segít a biodiverzitás fenntartásában/visszaállításában, valamint a legeltetési állattartás üvegházgáz-kibocsátása is kedvezőbb, a változatos táplálék-összetételnek köszönhetően.

A környezetkímélő tájgazdálkodásnak a fenntartható vízgazdálkodás is részét képezi. A tájgazdálkodás adottságokhoz illeszkedő megvalósítása maga után vonja a víztakarékos technológiák alkalmazását, a vízigény csökkenését, az öntözés előtérbe helyezése helyett az agrotechnika és a termelési módszerek átalakítását.

3.4.2 Tanyák megőrzése és revitalizációja

A tanyavilágot szervesen be kell illeszteni az Alföld karakteres természeti-táji rendszerébe. Ennek érdekében a fenntartható térségi víz- és tájgazdálkodás kialakítására irányuló célkitűzéssel történő mély integráció szükséges a szociális és infrastrukturális beavatkozások kialakításakor a két célcsoport kölcsönhatásai miatt. A szinergiák elérése érdekében a tanyák megújítása és hosszú távon való fenntarthatósága összhangban kell legyen a természeti értékek megóvásával. Ennek érdekében a hagyományok és modernizáció szoros együttesére van szükség.

Az elmúlt évtizedekben a tanyák társadalmát két ellentétes folyamat befolyásolta. Bár sokan megtartották a hagyományos életmódot, ők jellemzően az elérhetőségükben korlátozottabb tanyákon élnek. Itt azonban az idősebb generációk dominálnak, és az egészségügyi ellátás hiánya jelent kihívást. Ugyanakkor a városok környékén az elővárosi fejlődés logikájának megfelelően egyre több a városból életmódváltási céllal

kiköltöző, akik a tanyát kertvárosias lakóhelyként használják, jellemzően termelést nem folytatnak. Fontos, hogy az elöregedés miatti felhagyás és az alvótelepülési képpé alakulás is magával vonja a hagyományos tájhasználat eltűnésének kockázatát. Ennek érdekében a tanya hagyományokat elismerő, de a modern technológiákat alkalmazó, a tagjait aktívan bevonó és támogató közösségek kialakítása elengedhetetlen az egyes külterületeken, ahol összetartó csoporttá kell kovácsolni a családokat.

Az infrastruktúra fejlesztése, a gazdaság fellendítése és a társadalom fejlődése kulcsfontosságú a pozitív jövő kialakításához. A tanyák továbbra is fontosak a termelés és a környezetvédelem területén, miközben új szerepek is előtérbe kerülnek, például a természetvédelem, a rekreációs és biokertészetek és a tanyaturizmus révén. Emellett az internet-hozzáférés kiépítése és a minőségi használathoz szükséges tudáskészlet terjesztése is létfontosságú lenne, hogy a külterületen élők hozzáférhessenek az információkhoz, online piacokhoz és más digitális eszközökhöz.

Az infrastruktúra fejlesztése és a társadalmi helyzet javulása lehetővé teszi az itt élők számára, hogy lépést tartva a változásokkal, felzárkózzanak, mindez kulcsfontosságú a külterületen élők életminőségének javításában. Ez magában foglalja a mezőgazdasági és településközi úthálózat fejlesztését és kerékpárutak kiépítését. A tanya területek jellemzője, hogy a tömegközlekedés bár elhalad az utakon a megálló ritkák és nagyon sok járat még feltételelesen sem áll meg, így a lakosok egy része kimarad a létező szolgáltatásból. A buszmegálló környezetében a hiányzó közvilágítás – különösen a gyermekek téli iskolába járását tekintve – veszélyes.

A különböző szolgáltatások elérhetőségének javítása hozzájárulna a reziliencia növeléséhez. Az egészségügyi és oktatási intézmények megközelíthetőségének javítása kritikus lenne, hogy a külterületeken élők gyorsabban és hatékonyabban kapjanak segítséget és képzést, így a gyermekek könnyebben tudjanak bejárni iskolaidőn túli tehetséggondozási és felzárkóztatási programokra.

A különböző infrastruktúraelemek fejlesztésénél a tanyavilág esetében különös hangsúlyt kell fektetni a környezeti értékek védelmére és a természetvédelmi szempontok érvényesítésére. Ennek keretében a háztartási szennyvíz kezelésére - különösen a belvíz által érintett területeken - és az útfejlesztéseknél a védőerdőságok megőrzésére kell figyelmet fordítani.

A Homokhátság megőrzése érdekében nélkülözhetetlen, hogy a tanyák szerves részét képezzék az Alföld természeti és táji rendszerének. A tanyák szerepének elvesztése vagy nem megfelelő használata a táj pusztulásához és idegen fajok terjedéséhez vezethet, ami súlyos károkat okozhat az ökológiai rendszerben. Az előbbiek elérése érdekében fontos, hogy könnyen hozzáférhető környezetvédelmi és ökológiai oktatást és képzést biztosítsunk a tanyasi lakók számára. Ezen oktatásnak közérthetőnek és inspirálóknak kell lennie, elősegítve a környezettudatosság fejlesztését és a társadalmi szemléletváltást.

A gazdasági sokféleség támogatása is fontos szerepet játszana a tanyákon élők adaptációjában. Az alternatív mezőgazdasági termelési rendszerek bevezetése, például a fenntartható biogazdálkodás, lehetőséget teremtene a tanyákon élők számára a változatosabb jövedelemforrásokra és az agrár-élelmiszeripar fejlesztésére akár főállás melletti másodlagos bevételként is. Az innováció és képzés is kulcsfontosságú lenne. A tanyákon élőknek lehetőséget kell kapniuk a modern mezőgazdasági technológiák (pl. szántásmentes gazdálkodás, vízviszatarítás) megismerésére és alkalmazására. Ez növelné a külterületen élők gazdaságainak produktivitását és segítene elérni a fenntartható természeti környezet eléréséhez szükséges célkitűzések elérését is.

3.4.3 Helyi adottságokra épülő innovatív és zöld gazdaságfejlesztés

Az alulról felfelé építkező gazdaságfejlesztési beavatkozási politika elvei mentén a kiemelten fontos a helyi kis-közép vállalkozói szféra támogatása és bevonása a gazdaság zöld átmenetének folyamatába. A célkitűzés fejlesztési prioritásai a specifikus térségi problémák, illetve lehetőségek megoldására vagy kiaknázására irányulnak. A főbb fejlesztési irányok lehetnek:

- A zöld energiatermelést össze kell kötni a mezőgazdasággal és élelmiszertermeléssel: hulladékáramok és a klimatikus adottságok gondos felmérése révén meg kell határozni, hogy milyen zöld energiatermelési lehetőségek adóttak, például napenergia, biomassa stb.
- A környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztése során olyan helyi adottságokra épülő projekteket kell megvalósítani, mint például vízkezelési rendszerek, hulladékkezelés fejlesztése, mivel ezek hozzájárulhatnak a környezeti fenntarthatósághoz, valamint új munkahelyek teremtéséhez.
- Know-how tudástranszfer kiemelt fontosságú, különösen a generációváltás nehézségeivel terhelt agrárszektorban. Az agrárinnovációk elterjedését támogatni szükséges.
- A természeti és kulturális örökség védelmének és turisztikai hasznosításának összekötése a „lassú turizmus” promotálása révén: a lassú turizmus fejlesztése egy ökológiai és társadalmi fenntarthatóságot előtérbe helyező stratégiát igényel, amelynek célja a helyi gazdaság támogatása és a túlszűfolt turisztikai területek kialakulásának elkerülése. Középpontba állítja a helyi közösségeket, edukatív abból a szempontból, hogy szemléletformáló akciók révén a turisták tudatosságát próbálja növelni. Ennek módja a Homokhátság sajátos természeti környezetváltozásának bemutatására alapuló turisztikai termékcsoportok létrehozatala lehet.

3.4.4 A Homokhátság területfejlesztési térségeinek térségi céljai

A területfejlesztési koncepcióban a helyzetértékelés eredményei, valamint a három vármegye területfejlesztési dokumentumai alapján öt sajátos jellemzőkkel bíró térséget határoztunk meg Homokhátságon belül, amelyekhez egyedi térségi célokat rendeltünk hozzá. Az öt terület a következő:

1. Pest vármegyei Homokhátság - a térszervező agglomerációs kapurégió,
2. Kecskeméti várostérség - a Homokhátság ipari, logisztikai és kulturális centruma,
3. Nyugati- és Közép-Homokhátság - a multifunkcionális agrárium és élelmiszergazdaság térsége,
4. Határ menti Homokhátság - a felzárkózó és megújuló vidék,
5. Csongrád-Csanád vármegyei Homokhátság - az aktív- és gyógyturizmus övezete.

Fontos azonban leszögezni, hogy az alkalmazott lehatárolások nem kizárólagosak és merevek. Az egyes területfejlesztési térségek helyenként keskenyebb, máshol szélesebb átmeneti övezetekkel kapcsolódnak egymáshoz. Bár az egyes térségeknek vannak eltérő jellemvonásaik, bizonyos adottságaikon és kihívásaikon osztoznak. Ennek megfelelően az egyes térségekre megfogalmazott célokat sem érdemes kizárólagosnak tekinteni, az egyes kapcsolódó intézkedéseknek, beavatkozási területeknek a fókuszterületeken kívül is lehet relevanciája. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy bizonyos fejlesztési irányokat (esetenként némileg eltérő tartalommal) több térség esetében is kiemelten fontosnak tartottunk.

1. A **Pest vármegyei Homokhátság** északi Pest vármegyei területén a Csepeli-sík, Kiskunsági és Pilis-Alpári Homokhát osztozik. A térség nyugat-keleti kiterjedése mentén erőteljes differenciálódást figyelhetünk meg mind a természeti környezet, mind a társadalmi-gazdasági adottságok tekintetében. A terület társadalmi-gazdasági fejlődését meghatározó legfontosabb tényező a főváros közelsége. Budapest közvetlen

szomszédságában található települések (különösen Dunaharaszti, Alsónémedi) kiemelten profitálnak centrális pozíciójukból és kiváló közlekedési infrastruktúrájuknak is köszönhetően országos szinten kiemelkedő logisztikai potenciállal rendelkeznek. A főváros környezetében zajló intenzív szuburbanizációnak köszönhetően a települések népessége gyorsan nő, demográfiai jövőképük középtávon is kedvező. A gazdasági és társadalmi folyamatok azonban nyomást helyeznek a természeti környezetre és mezőgazdaságra, a különböző területhasználati lehetőségek közötti konfliktusokhoz vezetnek. A térség keleti és déli részén, a fővárostól távolodva a települések elővárosi jellege csökken, a Homokhátság átlagára jellemző gazdasági-társadalmi dinamikát mutatva, a tervezési térség egészére általánosságban jellemző problémákkal és kihívásokkal. Pest és Bács-Kiskun vármegye határa a belső perifériára utaló jegyeket mutat, országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliségű településekkel (pl. Tatárszentgyörgy, Örkény, Nyársapát). A térség határai Budapest kisugárzásának függvényében tolnak kijebb, illetve húzódnak össze. A térség nyugati részén Bács-Kiskun vármegye északi részei még erőteljesen kapcsolódnak a főváros munkaerőpiacához, ugyanakkor a térség keleti része sok szállal kapcsolódik a kecskeméti várostérséghez.

A Pest vármegyei Homokhátság számára az adottságait figyelembe véve **a térszervező agglomerációs kapurégió szerep erősítése** célkitűzést fogalmaztuk meg. Ennek a célkitűzésnek fontos kulcselemei a jelenleg térben erősen koncentrált gazdasági fejlődés szétterítése, a fenntartható fejlődés biztosítása kiegyensúlyozott területhasználattal és az elővárosi települések sokoldalú infrastrukturális és funkciófejlesztése. Kihhasználva a fővárosi felvevőpiac közelségét, a magas hozzáadott értékű mezőgazdasági tevékenység ösztönzése segítene a térség gazdaságának differenciálásában, és más társadalmilag inkluzív fejlesztést elősegítő intézkedésekkel együtt a gazdasági dinamizálódásból eddig kimaradt társadalmi csoportok munkaerőpiaci reintegrációját is segíti.

2. A **Kecskeméti várostérség** a Homokhátság szívében található, nyugati részén a Kiskunsági- és Bugaci-Homokhát, keleti részén a Kiskunsági löszös hát található. Változatos táji viszonyai kedvező feltételeket teremtenek a diverzifikált mezőgazdasági tevékenység számára, ugyanakkor a térség környezeti érzékenységére is rámutatnak. A térség gazdasági társadalmi viszonyait Kecskemét határozza meg. A Homokhátság legnagyobb népességű városa, a vármegye és az ország egyik gazdasági motorja, az OFTK alapján a Budapest körüli belső városgyűrű kulcsfontosságú eleme, országos jelentőségű központ. A rendszerváltást követő beruházásoknak, különösen a Mercedes-Benz Kecskeméten felépülő üzemének köszönhetően, a város széles munkaerőpiaci vonzáskörzettel rendelkezik. Emellett oktatási, egészségügyi és kereskedelmi funkciók tekintetében is jelentőségtöbblettel bír. Bár kisebb mértékben, mint a Budapestet övező településgyűrű esetében, de a vármegyeszékhelyről kiköltözőknek köszönhetően több Kecskeméttel szomszédos település népessége is növekedett, az elővárosi fejlődés jellegzetességeit mutatják. A távolabbi települések ingázótelepülésekként kapcsolódnak a várostérséghez. Vármegyén belüli periférikus fekvése miatt Kecskemét vonzáskörzete túlnyúlik a vármegyehatáron, Pest és Jász-Nagykun-Szolnok vármegyék egyes területeit is magába foglalja. Nyugati és déli irányban pedig széles átmeneti zónával kapcsolódik a Nyugati- és közép Homokhátság, illetve a Csongrád-Csanád vármegyei Homokhátság területfejlesztési térségekhez.

Kecskemét erős gazdasági hátterére és az elmúlt évtized dinamikus gazdasági fejlődésére alapozva **a Homokhátság ipari, logisztikai és kulturális centruma szerepkör bővítése és erősítése** célkitűzést fogalmaztuk meg a Kecskeméti várostérség területfejlesztési térség számára. E célkitűzés elérése érdekében kulcsfontosságú az elővárosi közlekedés és mobilitás fenntartható fejlesztése, a várostérség vármegyehatáron túli településeinek integrálása, az innovatív és kreatív iparágak irányába történő elmozdulás. A térségi potenciál erősítéséhez fontos a városüzemeltetés és szolgáltatások tágabb térségre szabott ellátása az okos város koncepcióhoz igazodva, valamint megnövekedett lakhatási, szolgáltatási, sport, kulturális és szabadidős

igények kiszolgálása. Emellett a Kecskeméti várostérség számára térség érzékeny természeti környezetéhez és hagyományaihoz igazodó, klímaadaptív táj- és vízgazdálkodás alapvető fontosságú.

3. A Kiskunsági- Bugaci- és Majsza-Dorozsmai homokhát kistájakra kiterjedő **Nyugati- és Közép-Homokhátság területfejlesztési térség** karakterisztikusan mutatja a Homokhátság tipikus jegyeit és problémáit. A homokhátak élővilága természet- és környezetvédelmi szempontból különösen értékes, ugyanakkor ezek a kistájak hazánk környezetileg legérzékenyebb, klímaváltozás által leginkább veszélyeztetett területei közé tartoznak, és ezek tekinthetőek a vízhiány által leginkább sújtott területeknek is. A térségben az országos és homokhátsági viszonylatban is magas maradt az agrárnépesség aránya, amit az intenzív kultúrák jelenléte, zöldség, gyümölcs és szőlőtermelés tesz lehetővé. A térség hagyományosan erőteljes kisvárosi hálózattal rendelkezik (Kiskunhalas, Kiskőrös, illetve Soltvadkert és Kecel), azonban kérdéses, hogy e csökkenő népességű központok milyen mértékben és meddig tudják ellátni a lakosságot magas szintű oktatási, egészségügyi és kereskedelmi szolgáltatásokkal, illetve képesek-e a munkalehetőségek széles palettáját kínálni a községekben állást nem találóknak. A fentiek tükrében érthető, hogy a Nyugati- és Közép-Homokhátság térségére a távolabbi központok (Budapest, Kecskemét, illetve kisebb részben Szeged és Baja) egyre nagyobb vonzerőt gyakorolnak. A térség jelentős külterületi népességgel is rendelkezik. Azonban míg a korábban virágzó tanyarendszer 21. századi sikeres továbbélése a nagyvárosi központok (Kecskemét, Szeged) környezetében teljes vagy részleges funkcióváltással (lakó- és rekreációs funkciók) jobban biztosítottak látszik, addig a Nyugati- és Közép-Homokhátság területén következetes intézkedésekkel van esély csak ennek biztosítására.

A fentiek figyelembevételével a Nyugati- és Közép-Homokhátság területfejlesztési térség számára a **multifunkcionális agrárium és élelmiszergazdaság megőrzését és fejlesztését** fogalmaztuk meg fő célkitűzésként. Ez magába foglalja a gyümölcs- és zöldségtermesztés versenyképességének növelését, klimatikus adottságoktól és szezonaritástól való függésének csökkentését, valamint a fenntartható tájhasználat irányába történő elmozdulást, az alternatív, környezettudatos gazdálkodási formák fejlesztését. A homokhátakat sújtó vízhiány miatt a vízmegtartást megvalósító vízgazdálkodás és a kapcsolódó vízügyi beruházások mindenképpen magas prioritásúak. A térség jelentős külterületi lakossága miatt kiemelten fontos a tanyákon élők életminőségének javítása. Az erősebb makrotérségi integráció a Homokhátság más térségeivel és a Homokhátságon kívül hozzájárul a kisebb településeken a megélhetés javulásához, az elvándorlás mérsékléséhez.

4. A **Határ menti Homokhátság** a Bácskai löszös síkság területére esik, amit hagyományosan az ország egyik legtermékenyebb talajának tartanak. Az elterjedtebb nagytáblás gabonatermelés azonban kevesebb embernek biztosít munkalehetőséget, illetve a tanyavilág elsovadása is előrehaladottabb itt. A homogénebb földhasználat következményeként a térség természeti értékekben is szegényebb. A határmentiség a térség meghatározó jellemzője. A térség 1920 után egyik pillanatról a másikra az ország egyik külső periferiájává vált elvesztette egyik hagyományos központját (Szabadka), korábbi kapcsolatrendszere meggyengült (Baja-Szabadka-Szeged vasútvonal felszámolódása). Bár az utóbbi két évtizedben történnek törekvések a határon átnyúló együttműködés erősítésére, a korábbi kapcsolatok visszaépítésére, középtávon azzal kell számolni, hogy Szerbia nem lesz a Schengeni-övezet része, és az illegális migráció kontrollálására tett erőfeszítések a határon átnyúló kapcsolatok kialakítását is nehezítik. A térség gazdasági, társadalmi mutatói kedvezőtlenek, a Jánoshalmi és Bácsalmási járások az ország leginkább hátrányos helyzetű járásai közé tartoznak.

A fentieknek megfelelően a Határ menti Homokhátság elsődleges célkitűzése a **vidéki megújulás, felzárkózás**. Ennek eszközei a gazdasági alapok erősítése, a befektetés ösztönzése, új beruházások, KKV-k támogatása, valamint a mezőgazdasági termékek piacra jutásának segítése. A munkanélküliek szociális

szempontokat figyelembe vevő visszaintegrálása a munkaerőpiacra szintén elsődleges fontosságú. Az erősebb makroregionális integráció, a távmunkavállalás elősegítése, a határon átnyúló kapcsolatok élénkítése szintén ezt a célt szolgálja. Mivel még a térségben jövőben remélhetőleg bekövetkező pozitív gazdasági fordulat; felzárkózó fejlődési pályára állás sem tudja eltörölni a több évtizede zajló negatív demográfiai folyamatokat, ezért az elöregedés és elnéptelenedés következményeinek kezelése is a térség egyik fontos kihívása.

5. A Majsai-Dorozsmai homokháton található **Csongrád-Csanád vármegyei Homokhátság** adottságok szempontjából sok hasonlóságot mutat a Nyugati- és Közép-Homokhátsággal. Ilyen a természeti értékekben gazdag, de környezetileg érzékeny, a klímaváltozás és a szárazodás hatásainak fokozottan kitétt táj; a nagy hagyományokkal rendelkező zöldség, gyümölcs- és szőlőkultúra; a kiterjedt tanyarendszer. Kulcsfontosságú különbséget jelent azonban a regionális központ Szeged szomszédossága, ami még a hasonló adottságok esetében is eltérő fejlesztési igényeket és lehetőségeket von magával. Szeged vonzáskörzete messze túlterjed Csongrád-Csanád vármegyén, tágabb vonzáskörzete Csongrád-Csanád megye területfejlesztési koncepciójában is rögzítetten Bács-Kiskun vármegye jelentős részére kiterjed. Különösen Kiskunmajsa és környezete kapcsolódik szorosan a Csongrád-Csanád vármegyei Homokhátsághoz a turizmusra fókuszáló beavatkozási terület tekintetében. A térséget határmentisége a Határ menti Homokhátság területfejlesztési térséggel is kapcsolatba hozza, és részben osztozik a problémákon, azonban az erős regionális központ szomszédossága jelentősen tompítja a peremi helyzetből eredő hátrányokat.

A térség meglévő turisztikai adottságaiból kiindulva fő célkitűzésként **az aktív- és gyógyturisztikai szerepkör erősítése** került megfogalmazásra. A gyógy- és egészségturizmus fejlesztéséhez kötődő beruházások mellett az aktív- és ökoturizmus fejlesztése is kiemelkedően fontos, ami egyúttal hozzájárul a természeti környezet, természeti értékek megőrzéséhez is. A tanyasi vendéglátás, gasztroturizmus fejlesztése segít a komplex turisztikai programcsomagok kialakításában, egyúttal a tanyák multifunkcionális fejlődését, a Tanyás tájszerkezet megőrzését is szolgálja. Az érzékeny természeti környezet megőrzésének feltétele a fenntartható tájgazdálkodás és a termőhelyi adottságokhoz igazodó, precíziós mezőgazdaság preferálása. Szeged közelsége számos lehetőséget jelent a térség számára, ugyanakkor ennek kihasználásához fontos a hagyományos településszerkezetben gyökerező, többszintű város-vidék kapcsolatrendszer fejlesztése.

3.5 Elvek és horizontális célok

Az Európai Unió és a magyarországi területpolitikai beavatkozások hatékony megvalósítását egységes alapelvekhez való igazodás szavatolja. Ezen elvek a stratégiai tervezés koncepcionális háttérét adják, míg a horizontális célok a harmonikus, társadalmilag méltányos fejlesztések alapját képezik.

3.5.1 Elvek

- **Szemléletformálás és értékvédelem:** Erősíteni kell a Homokhátsághoz köthető értékek védelmét, felhívva a figyelmet a tájegységhez kötődő identitás erősítésére. Ennek részét kell képezze a hagyományörzés és a környezeti nevelés, amely a jövő generációinak formálása szempontjából kulcsfontosságú.
- **Együttműködésen alapuló integratív tervezés:** A terület-és intézményrendszer sokszereplős (állam, piaci szereplők, önkormányzatok, háztartások, nonprofit szervezetek, egyesületek) volta, valamint ezek léptékeken átívelő (országos, regionális, térségi, települési) hatásai folytán a harmonikus területi fejlődéshez nélkülözhetetlen a folyamatos kapcsolattartás és kooperáció a szereplők között. A

multiszektoriális együttműködésekön nyugvó fejlesztés kultúrája hiányzik magyar területfejlesztési gyakorlatból. Különösen a Homokhátság esetében kiemelt fontosságú a nagyszámú kisebb szereplő együttműködése, elsősorban a vidékfejlesztés területén. A területi szinteket átívelő integrált tervezés több tématerületet és nagyobb területegységeket is egyesíthet, így az összes fejlesztési alrendszer érdemi, komplex hatással bíró beavatkozásokat tervezhet meg és hajthat végre. Ez a Homokhátság tekintetében különösen fontos, mivel a jelenlegi szakpolitikai törekvések és dokumentumok egyrészt ágazati orientációjúak, másrészt leginkább közigazgatási határokhoz kötődnek.

- **Partnerség:** A partnerség elve szoros összefüggésben áll a kooperációval. Partnerség révén más EU-s területfejlesztési alapelvekből fakadó pozitív externáliák szavatolhatók. A partnerség immáron számos részvételi gyakorlaton keresztül elérhető akár online, akár jelenléti formában (konferenciák, ötletpályázatok, workshopok, world café, közös tervezés, nemzetközi és hazai városhálózatokban való részvétel stb.). Szinergiák alakulnak ki, az egymástól történő kölcsönös tanulási folyamatok révén, amelyek helyspecifikus tudás felhalmozódásához járulhatnak hozzá. Ez alatt nem csupán tapasztalatok gyűjtését értjük, hanem a kapcsolati tőke, a lobbierő növekedését is, amely hatással van az intézmények fejlődésére.
- **Területi egyenlőtlenségek csökkentése a klímasemlegesség elérésével:** Kedvező gazdasági-társadalmi folyamatok és hatékonyan működő intézmények megléte esetén van reális esély a területi egyenlőtlenségek csökkentésére, amelyek igen markánsak a térségben. A térség túlnyomó része európai léptékben is félperifériának számít. Az rendszerváltás óta eltelt 33 évben változó intenzitással került a térség a területi politikai fókuszába. A koncepció által lehatárolt öt altérség szintén markáns különbségekkel jellemezhető. E különbségek csökkentése gondosan megválasztott szakpolitikai eszközök segítségével lehetséges a gazdasági dinamizálása és az infrastruktúra fejlesztése révén. Összhangban Bács-Kiskun Vármegye terveivel, szintén fontosnak tartjuk a projektek fenntarthatósági szempontból történő értékelését, priorizálva az megújuló energiatermelést vagy épp az energia szükséglettel nem rendelkező projektek megvalósítását és a körkörös gazdaság felé történő átmenet ösztönzését
- **Koncentráció és programozás:** A fejlesztendő térség jellemzőire szabott, koncentrált fejlesztésekre van szükség, melyek során tekintettel kell lenni a programozás elvére. Az Európai Unió Strukturális és Kohéziós Alapjainak célkitűzéseit többéves programozási rendszer keretében kell megvalósítani, vagyis az egyes stratégiák, programok meghatározását, egymásra épülését kell biztosítani annak érdekében, hogy ne csupán elszigetelt projektek kerüljenek megvalósításra. Az említettekkel összefüggésben állnak az Operatív Programok változásai is, pl. a vármegyékre jutó indikatív forráskeret legalább 10%-át a komplex programmal fejlesztendő járásokra szükséges irányítani, a térség szempontjából ez a Bácsalmási és Jánoshalmi járáshoz tartozó településeket jelenti.
- **Reziliencia:** Az alkalmazkodóképesség különösen felértékelődött napjainkra, mivel az elmúlt néhány évben sorozatos válságok övezik a mindennapi életünket és ezzel egyidejűleg a területfejlesztést is. Így a különböző forgatókönyvekkel számoló, reakcióképes helyi, térségi, központi kormányzatok lehetnek képesek rugalmasan beavatkozni. A reziliens térségeket az jellemzi, hogy válságokat enyhítő intézkedéseket tesz, majd alkalmazkodása révén képes átalakítani működését.
- **Monitoring:** A fejlődés és a fejlesztések hatásainak értékelése, azaz a monitoring folyamat nemcsak a célok és beavatkozások helyességét igazolhatja vissza, hanem a felesleges párhuzamosságok elkerülése és a fejlesztések üzemeltetése szempontjából is kritikus tevékenység.
- **A központi kormányzat által megfogalmazott elvárások:** 1023/2019. (II. 11.) Korm. határozat rögzíti a 2021–2027 közötti időszakra vonatkozó európai uniós kohéziós források versenyképességet növelő felhasználásának tervezéséről szóló központi alapelveket. Ezek főleg a gazdasági -és

forrásabszorpciós elvek köré szerveződnek: a forrásfelhasználás prioritása a versenyképesség növelése, fokozott jelentőséget kell élvezzen az üzleti környezet javítása, tompítani kell az esetleges forrásvesztés kockázatát, a forrásokat kis számú célkitűzés megvalósítására kell összpontosítani a támogatásfelhasználási intézményrendszer fejlesztésével.

3.5.2 Horizontális célok

- *Város – vidék együttműködések erősítése:* a területi különbségek csökkentéséhez nélkülözhetetlen a városokat vonzáskörzetükkel együtt értelmezni és fejleszteni. A közlekedésfejlesztés, valamint a közszolgáltatások szervezése mind-mind olya fejlesztési területek, amelyek területi szempontú megközelítést igényelnek. Ennek célterületei a térség nagyobb városai, amelyek a vállalkozások kapcsolati és földrajzi közelségéből adódóan a térség gazdasági motorjai. A vidéki térségek az agrár-rekreációs profil erősítésén keresztül kapcsolódhatnak be a térség felzárkózásába, illetve a bővülő távmunka lehetőségek révén ez tovább erősödhet. A Homokhátság változatos természeti környezete megfelelő feltételeket biztosít a térségi lakosság számára, ezáltal – a vidékről szerzett ismeretek bővülésével – a társadalmi, kulturális és rekreációs kapcsolatok is erősödhetnek, ami szintén a város-vidék kapcsolatrendszer fejlődéséhez járulhat hozzá.
- *Fenntartható fejlődés:* A DTKH adottságait és a jelenlegi trendeket figyelembe véve a legnagyobb kihívás a környezeti feltételek javítása és a klímaváltozás hatásainak mérséklése. Az operatív programok megvalósítása során a zöld-és kékinfrastruktúra projektek előnybe részesítendőek. A környezet- és klímatudatosság erősítésével a megfogalmazott átfogó, térségi, valamint a specifikus célok is megvalósíthatók lesznek.
- *Területi különbségek csökkentése:* Az infrastrukturális feltételek változékonyságán kívül a területi különbségek a közpolitikai beavatkozások térben eltérő hatékonysága és hasznosulására is visszavezethetők. Kiterjedtsége révén a Homokhátság fejlettségi szempontból igen diverz, ami szükségessé teszi a kevésbé fejlett területek, települések – adottságaikhoz és lehetőségeikhez leginkább illeszkedő – intenzívebb és specializált fejlesztését, ami a térségi nivelláció (egységes szintre hozás) folyamatának elengedhetetlen alapfeltételét képezheti.
- *Inkluzív fejlődés:* A társadalmi-gazdasági fejlődés nem mehet végbe a térségi kohézió erősítése, valamint az akadálymentesség elvének konzekvens érvényesítése nélkül, ami az esélyegyenlőség biztosításával érhető csak el. Az inkluzív fejlesztések érdekében tudatos beavatkozásra/támogatásra van szükség, azzal a céllal, hogy a helyben élők kedvezőbb körülmények közé kerüljenek, illetve érdemben tudják befolyásolni saját lehetőségeiket. Ennek a folyamatnak fontos része, hogy a helyben élők eséllyel tudjanak bekapcsolódni az új kezdeményezésekbe, amely felveti a humán fejlesztési programok, képzések jelentőségét. Ezen feltételek mellett tud megvalósulni a befogadó és a helyi adottságokat figyelembe vevő, igényekhez alkalmazkodó fejlesztés

4. A CÉLOK BELSŐ ÉS KÜLSŐ KOHERENCIÁJA ÉS AZOK KAPCSOLATA A PRIORITÁSOKKAL

4.1 A célrendszer koherenciájának vizsgálata

4.1.1 Külső koherencia

Európai Unió szintű tervdokumentumok	Külső koherencia leírása
Közös Agrárpolitika	A Közös Agrárpolitika 2023-27 közötti időszakának fontos célkitűzése a klímaváltozás elleni küzdelem, aminek része a biogazdálkodás részarányának 25%-ra emelése uniós szinten. Ehhez a célkitűzéshez illeszkedik a Konceptió azokkal a törekvésekkel, amelyek a tájba illeszkedő, fenntartható mezőgazdasági gyakorlatok elterjesztését szorgalmazzák. A „Fenntartható természeti környezet” átfogó cél kiemelten foglalkozik emellett a mezőgazdaság és a természet fenntartható kapcsolatának megteremtésével, a biodiverzitás és a természetes élőhelyek megőrzésével, a klímaváltozás hatásainak kivédésével.
Európai Unió Területi Agendája 2020	A Területi Agendában foglalt alapelvek harmonizálnak a Konceptióban lévő elképzelésekkel, mint például a területi szempontok érvényesítése, a hely alapú megközelítés. A Konceptió helyzetelemző munkarésze több léptéken átívelő trendeket vizsgált annak érdekében, hogy akár a mikroszintű beavatkozások is megalapozottak legyenek a jövőben.
Területi Agenda 2030	A dokumentum a felhívja a figyelmet a növekvő egyenlőtlenségekre Európában. Ez a Homokhátság vonatkozásában is fokozódó probléma a gazdasági-társadalmi folyamatok (tőke -és népességkoncentráció, vállalkozások sűrűsödése Kecskemét vonzáskörzetében, határmenti leszakadó területek stb.) nyomán. Mindemellett még súlyosabb a környezeti nyomás, amely mentén a Területi Agenda 2030 is minél gyorsabb cselekvésre szólít fel. A Területfejlesztési Konceptiónak és a városi terveknek (ld. 2.1.7 alfejezet) szinergiákat kell képezniük a célok eléréséhez. A „Kiegyensúlyozott térszerkezet és gazdaság” átfogó cél a területi különbségek csökkentését, a települések hálózati szemléletű, a szinergikus előnyök révén a térség kevésbé dinamikus településeinek felzárkózását célozza, egyben kiemelten kezelve a településközi együttműködések kialakulásának támogatását.
Partnerségi Megállapodás	A Partnerségi Megállapodás fókuszai több esetben osztoznak a Konceptióban foglalt javaslatokkal. Jelentős potenciálok és egyben szűk keresztmetszetek vannak a hulladékgazdálkodás, az energia-és nyersanyagfelhasználás területén. A térség

	szempontjából kritikus elemek a Partnerségi Megállapodás KEHOP Pluszhoz kapcsolódó külterületi fejlesztései, amelyek a Konceptió fejlesztési irányában és a helyzetértékelésben is megjelennek.
Európai Zöld Megállapodás	Az Európai Zöld Megállapodás az Unió alapidokumentuma, amely összefoglalja az éghajlatváltozással szembeni küzdelem lépéseit, alapelveit, illetve összefüggésben áll a Közös Agrárpolitikával, illetve a Termőföldtől az Asztalig Stratégiával. A Konceptió is ehhez a Megállapodáshoz illeszkedik a fenntarthatóságot hangsúlyozó tájhasználati, fejlesztési irányok kapcsán. A „Fenntartható természeti környezet” átfogó cél a Megállapodás célkitűzéseinek megfelelően a helyi gazdaság fenntarthatóvá tételét, az ÜHG-kibocsátás csökkentését és a lakosság az élet minden területét érintő klímatudatosságának fokozását kiemelt prioritásként kezeli.
ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezmény	Az üvegházhatású gázok kibocsátásának korlátozását előíró dokumentumban a későbbi stratégiák és koncepciók elvi alapjait fektették le. Több, későbbi éghajlatpolitikai megállapodás sarkpontjaként szolgál a Keretegyezményben meghatározott 1990-es bázisév. Ezen esztendő kibocsátási értékeihez képest elérendőek a kibocsátáscsökkentési célok. Az 1992-es Keretegyezményre épülve kötött meg a Párizsi megállapodás, amely által az első egyetemes, jogilag kötelező erejű globális egyezmény jött létre. Ezt Magyarország az elsők között ratifikálta, részt vállalva az EU 55%-os kibocsátás csökkentési ambícióiban 2030-ig.
Talajvédelmi stratégia 2030	Az Európai Bizottság által 2021. november 17-én közzétett 2030-ig szóló új talajvédelmi stratégia keretet és konkrét intézkedéseket határoz meg a talajok védelme és helyreállítása, valamint fenntartható használatuk biztosítása érdekében. A dokumentum jövőképet és célkitűzéseket fogalmaz meg az egészséges talajok 2050-ig történő elérésére, konkrét intézkedésekkel 2030-ig. A stratégiához a Konceptió „Fenntartható természeti környezet” elnevezésű átfogó célja kapcsolódik a talajerózió csökkentésén és a talajok termőképességének megőrzésén keresztül.
Nemzeti szintű tervdokumentumok	Külső koherencia leírása
Nemzeti Fejlesztés 2030- Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió	A térség potenciális fejlesztései kapcsán különösen relevánsak az OFTK specifikus céljai, amelyek harmonizálnak a Konceptióban foglaltakkal. A Homokhátság vonatkozásában még fontosabb a természeti erőforrások fenntartható használata és védelme, hiszen ez adja az élhetőség bázisát és a térségben élők jövőjét. A

	tárgyazdálkodás fenntartható alapokra helyezése, a biodiverzitás megőrzése Magyarország zöld átmenetének kulcselemei. A „Megújuló és innovatív társadalom” átfogó cél a Nemzeti Fejlesztés 2030 kívánalmainak megfelelően előmozdítja a teljes foglalkoztatottság és tudástársadalom, illetve a népesedési és közösségi fordulat felé történő haladást. A „Kiegyensúlyozott térszerkezet és gazdaság” átfogó cél, pedig ezek fenntartható gazdasági háttérét térben kiegyensúlyozott módon teremti meg összhangban a Konceptió célkitűzéseivel.
Országos Területrendezési Terv	A Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló 2018. évi CXXXIX törvény számos tekintetben magában hordozza a DTkH által is érintett településekre vonatkozó rendelkezéseket (területgazdálkodás, természetvédelem, infrastruktúra, településtervezés terén).
Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia NÉS2	A stratégia a DTkH-t több ízben nevesíti, mint “fokozottan sérülékeny” táj és a klímaváltozásra érzékeny térséget. A NÉS2 ajánlása szerint a térségre szabott komplex vidékfejlesztési programot kell készíteni, melynek egyes elemei a Konceptióban is megtalálhatók. A „Fenntartható természeti környezet” átfogó cél a stratégia célkitűzéseivel összhangban álló feladatokat fogalmaz meg.
5. Nemzeti Környezetvédelmi Program 2021-2026	Az NKP “a klímaváltozásból eredő hatások enyhítését és az alkalmazkodás megvalósítását” a fő kormányzati cselekvések és intézkedési irányok közé sorolja a DTkH térségében, melyek a Konceptió célrendszerében is megjelennek, például a „Fenntartható természeti környezet” átfogó célban.
Kvassay Jenő Terv- Nemzeti Vízstratégia	A stratégia, mint vízügyi szakpolitikai dokumentum, a DTkH-t vízhiányos térségként kezeli és “térségi vízgazdálkodási rendszerek összehangolt fejlesztését” irányozza elő, mely a Konceptióban, mint specifikus cél jelenik meg, de az átfogó és horizontális célkitűzések is kapcsolódnak hozzá.
Digitális Jólét Program 2.0	Több infokommunikációs ágazati stratégiát összevonva a Digitális Jólét Program keretében megvalósuló, valamint a jövőben megvalósítani kívánt fejlesztés alapvetően befolyásolja Magyarország alkalmazkodóképességét a jövőbeni kihívásokhoz. Hasonlóképp igaz ez a Duna-Tisza közti Homokhátság esetében is, főleg vidékies karaktere miatt. Az egyes szolgáltatások online elérhetősége, elektronikus ügyintézés, alrendszerekhez kapcsolódó (pl. közművek) applikációk a térségben élők életminőségének javítását célozzák.
Magyarország Digitális Agrárstratégiája	A stratégiában megfogalmazott digitalizációs célkitűzések a

	<p>homokhátsági szántóföldi, kertészeti termeléssel és állattenyésztéssel foglalkozó gazdálkodók és cégek számára relevánsak. A megcélzott technológiák bevezetése segíti az erőforrások hatékonyabb felhasználását és a környezetterhelés mérséklését, amely megegyezik a Konceptió agrárfejlesztési irányjaival. Ugyanakkor ezek alkalmazása az inkluzív fejlesztés miatt nem lehet kizárólagos.</p>
Darányi Ignác Terv	<p>A terv a DTkH-t, mint „speciális táji, környezeti problémák, adottságok alapján kijelölt vidéki térségként” nevezi meg, ahol a vízkészletgazdálkodás központi kérdés. A terv nevesíti a „Homokhátság programot”, amelyben központi elemként megjelenik a vízháztartás- és a tanyakérdés problematikája is. A Konceptióban mindkét terület specifikus célként jelenik meg.</p>
Nemzeti Erdőstratégia	<p>A Nemzeti Erdőstratégia két fő célja a meglévő erdők védelme, természetességük, szerkezetük javítása, valamint az új erdők telepítésével az ország erdőborítottságának növelése. A Homokhátság az ország kisebb mértékben erdősült területe, ahol az utóbbi években az erdőtelepítések nagyobb lendületet kaptak. A Konceptió hangsúlyozza az erdősítés tájhoz illeszkedő megvalósításának fontosságát, amely a gyepek és ligetes térségek figyelembevételével történő erdészeti tevékenységeket, illetve az agrárerdészet elterjedését támogatja.</p>
Nemzeti Biodiverzitás Stratégia	<p>A Stratégia a biológiai sokszínűség védelmét helyezi előtérbe, amely a táj mozaikos szerkezetéből adódóan nagy jelentőségű a Homokhátságon. A Konceptió kiemeli azokat a jogszabályokat, Miniszteri Rendeleteket, amelyek a jelenleg védett területek megóvását szolgálják, valamint alapelveként megjelenik a táj-és természetvédelem.</p>
Nemzeti Tájstratégia	<p>A Nemzeti Tájstratégia célja, hogy a táj védelme, kezelése, tervezése társadalmilag elfogadott legyen. Ez a Homokhátság esetében külön jelentőséggel bír, hiszen mint természetileg lehatárolt és erősen sérülékeny térség, illetve kultúrtáj, védendő tájként kezelendő. Ez alapelveként végigvonul a Konceptión, amelyben a természeti környezet védelmének fontossága mellett megjelenik a hagyományos gazdálkodási formák és gyakorlatok - ld. tanyák, kisparcellás művelési szerkezet - fenntartására való törekvés is.</p>
Magyarország Vízyűjtő-gazdálkodási Terve-2021 (VGT3)	<p>A harmadik Vízyűjtő-gazdálkodási Terv a 2022-2027 időszakra vonatkozóan összefoglalja a Víz Keretirányelv (VKI) céljainak eléréséhez szükséges intézkedéseket. A kitűzött cél a vízfolyások, állóvizek jó ökológiai, valamint a felszín alatti vizek jó kémiai és mennyiségi állapotának vagy potenciáljának elérése. Ehhez</p>

	kapcsolódik a Konceptió „Fenntartható térségi víz- és tájgazdálkodás kialakítása” elnevezésű specifikus célkitűzése
Országos Környezeti Kármentesítési Program	Az Országos Környezeti Kármentesítési Programot (a továbbiakban: OKKP) a Kormány 1996-ban fogadta el „az állami felelősségi körbe tartozó, hátrahagyott környezetkárosodások kármentesítéséről” szóló 2205/1996. (VII. 24.) Korm. határozattal. A hátrahagyott környezeti károk felmérése érdekében elindított OKKP rámutatott a szennyezett ivóvíz készletek és területek emberi egészséget károsító kockázataira, a környezet pusztulását okozó hatásaira, továbbá a gazdasági fejlődést akadályozó területhasználat korlátaira. Az intézkedés a Konceptió „Fenntartható természeti környezet” elnevezésű átfogó céljához kapcsolódik, mivel elősegíti a szennyezőanyagok mennyiségének és toxicitásának csökkentését, valamint a szennyezőanyagok okozta károk helyreállítását.
Térségi szintű tervdokumentumok	Külső koherencia leírása
Bács-Kiskun megye Területfejlesztési Konceptió	A megyei dokumentumhoz hasonlóan a Konceptió is meghatároz egy társadalmi-gazdasági- környezeti ismérveken alapuló térstruktúrát. E mentén fogalmazza meg a fejlesztési javaslatokat. A célrendszerbe foglalt elemek szintén illeszkednek a megyeiekhez, mindemellett a tanyák megőrzésére és a klímarezilienciára még nagyobb hangsúlyt helyez. A Konceptió szintén figyelembe veszi a megyei dokumentumhoz hasonlóan a nagyobb városok prioritásait és a megyében meglévő fejlettségi törésvonalakat.
Csongrád-Csanád megye Területfejlesztési Konceptió	A megyei célokkal összhangra törekedve került kijelölésre az “Aktív és gyógyturizmus övezete” térségi cél. A Covid-válság a turizmus szektort érintette a legmarkánsabban. Emiatt az eddig kevésbé ismert területeknek az idegenforgalom vérkeringésébe történő bekapcsolása előnyökkel járhat annak multiplikátor hatásai miatt. További potenciálok kihasználandók a határmentiségéből is, ami szintén egy fontos megyei cél is egyben.
Pest megye Területfejlesztési Konceptió	A Duna-Tisza közti Homokhátság területének viszonylag kis részét teszik ki a Pest megyei települések, azonban ezek a térség gazdasági motorjai. A legfontosabb koherencia a megyei és a Homokhátság konceptiója között a térségi nivelláció és város-vidék kapcsolatok erősítésének szándékában rejlik, illetve a komplex és integrált fejlesztés érdekében történt meg a horizontális célok harmonizációja.
Duna-Tisza közti Homokhátság Fenntartható Fejlesztése	A korábban készült beavatkozási javaslat megállapításaira a Konceptió több fejezetében is épít. A korábbi tapasztalatok és a helyzetfeltárásból származó információk biztosítják a tervezési-

	fejlesztési folyamat kontinuitását, egymásra épülését. A fokozódó kihívások miatt a korábban elmaradt fejlesztési beavatkozások továbbra is fontos célként jelölhetők meg, mint pl. a Kiskunsági Nemzeti Parkkal történő együttműködés a turizmusfejlesztésben, vagy a tanyás térségek komplex infrastrukturális, gazdasági és társadalmi fejlesztése.
--	--

4.1.2 Belső koherencia

Átfogó célok		Fenntartható természeti környezet	Kiegyensúlyozott térszerkezet és gazdaság	Megújuló és innovatív társadalom
Stratégiai célok				
Specifikus célok	Fenntartható térségi víz- és tájgazdálkodás kialakítása	++	+	+
	Tanyak megőrzése és revitalizációja	++	++	++
	Helyi adottságokra építő innovatív és zöld gazdaságfejlesztés	+	++	++
Térségi célok	Pest vármegyei Homokhátság - a térszervező agglomerációs kapurégió	+	++	++
	Kecskeméti várostérség - a Homokhátság ipari, logisztikai és kulturális centruma	+	++	++
	Nyugati- és Közép-Homokhátság - a multifunkcionális agrárium és élelmiszergazdaság térsége	++	++	+
	Határ menti Homokhátság - a felzárkózó és megújuló vidék	+	++	++
	Csongrád-Csanád vármegyei Homokhátság - az aktív és gyógyturizmus övezete	++	++	++

4.2 A célok és a prioritások közötti kapcsolatok

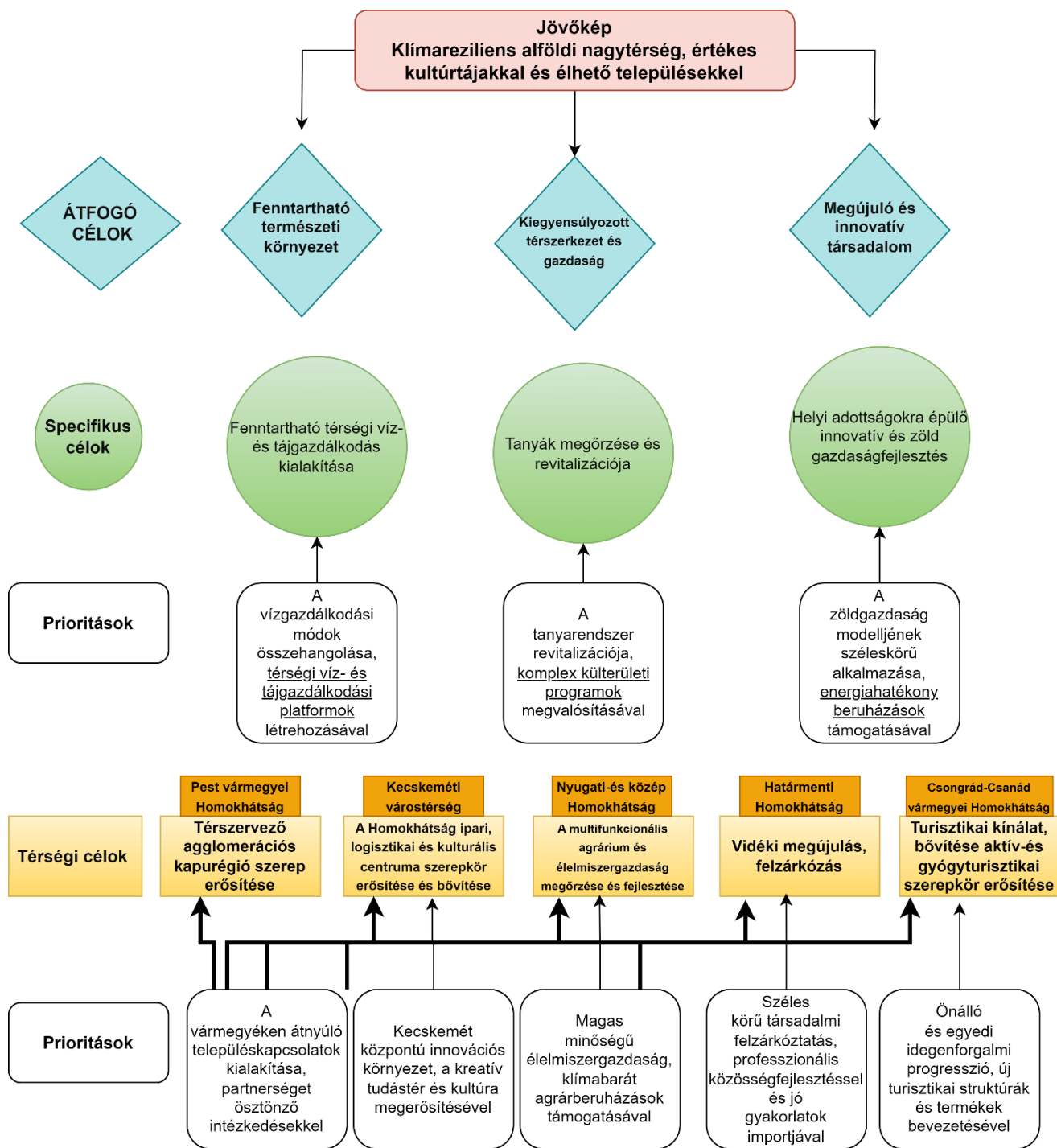
A tervezési folyamat során azonosított prioritások térségspecifikusak (1. ábra), tehát a környezeti kihívások kezelését, a külterületek és a tanyák helyzetének javítását, a térség gazdaságának új alapokra helyezését, valamint a társadalmi felzárkózást hivatottak elérni. A specifikus célok teljesülése szolgálja az átfogó célok elérését, amelyek szavatolják a potenciális pozitív jövőkép megvalósulását. A specifikus célok sokrétűsége és a térségi célok meghatározása mögött a Program túlzottan ágazati szempontúvá, gazdaságfejlesztési fókuszúvá válásának elkerülése áll. Ugyanakkor a térségi célok prioritásai nem kizárólagosak, azaz nemcsak az adott térségre értelmezendők, a kapcsolódások az allokálandó források adott térség felé való csatornázásának elsőbbségét szimbolizálják. Ezt indokolják a térségen belüli területi és településhálózatbeli különbségek, mint pl. a „magas minőségű élelmiszergazdaság, klímabarát agrárberuházások támogatásával” térségi cél prioritás erősebb kapcsolódással bír az alapvetően agrárkarakterű, nagyobb külterületi népességarányal rendelkező Nyugat-és Közép Homokhátságon, mint a Pest vármegyei települések esetében, ahol erőteljesebb a Budapesti Agglomeráció gazdaságélénkítő hatása.

A Fenntartható térségi víz- és tájgazdálkodás kialakítása specifikus cél a hátság környezeti állapotának megőrzését és a mezőgazdaság természetet óvó korszerű termelési rendre történő átalakításának ösztönzésén keresztül járul hozzá a fenntartható természeti környezet stratégiai cél eléréhez. A tanyák megőrzése és revitalizációja specifikus cél a tanyás kultúrtáj értékmentő megújításán keresztül csökkenti a területi különbségeket, a szociális igazságtalanságokat, egyben támogatja a tanyasi termelés megújulását. Ennél fogva a cél elérése hozzájárul a fenntartható természeti környezet, valamint a megújuló és innovatív társadalom céljainak teljesüléséhez. Helyi adottságokra építő innovatív és zöld gazdaságfejlesztés specifikus cél a helyi gazdasági környezet modernizációján, az innovációs képesség javításán keresztül segíti a kiegyensúlyozott térszerkezet és gazdaság átfogó cél elérését, miközben azt összhangba hozza azt a természeti értékek védelmével.

A Pest vármegyei Homokhátság - a térszervező agglomerációs kapurégió térségi cél a kiegyensúlyozott térszerkezet és gazdaság elérése érdekében a főváros agglomerációjának gazdasági-társadalmi potenciálját kívánja kiterjeszteni a Homokhátságra, ezáltal dinamizálni hosszú távon dinamizálni a teljes térséget. A Kecskeméti várostérség - a Homokhátság ipari, logisztikai és kulturális centruma térségi cél egyszerre biztosítja gazdaság növekedését és az innovatív társadalom kialakítását a hátság szívében, ezáltal lehetővé téve a társadalmi és gazdasági megújulás megalapozását a térség egészében. A Nyugati-és Közép-Homokhátság - a multifunkcionális agrárium és élelmiszergazdaság térsége területi cél érvényesíti a fenntartható tájgazdálkodás kialakulását és a községek funkcionális megújulásán keresztül hozzájárul a kiegyensúlyozottabb térszerkezet eléréséhez. A Határ menti Homokhátság - a felzárkózó és megújuló vidék térségi cél biztosítani fogja a Hátság déli településeinek felzárkózását, megújulását. Ezáltal az innovatív munkaerőpiac és a társadalmi megújulás kiterjedhet e közösségekre is, mely a tájhasználat tartós revitalizációját is magával hozza. A Csongrád-Csanád vármegyei Homokhátság - az aktív és gyógyturizmus övezete térségi cél a Hátság dél-keleti területeinek koherens fejlesztésével és a turizmusban rejlő lehetőségek kiaknázásával, valamint a szegedi településeggyüttes agglomerációs előnyeinek becsatornázásával hozzá járul a kiegyensúlyozott térszerkezet és gazdaság, valamint a megújuló és innovatív társadalom célok eléréséhez.

Összességében a célok és prioritások a DTkH klímavédelmi hangsúllyal rendelkező harmonikus területi fejlődését irányozzák elő, építve a tervezési térségben megjelenő három vármegye eltérő adottságaira és potenciáljaira.

1. ábra A Duna Tisza közti Homokhátság fejlesztési céljainak és prioritásainak kapcsolatrendszere

Forrás: saját szerkesztés

5. A PRIORITÁSOK BEMUTATÁSA

5.1. A vízgazdálkodási módok összehangolása, térségi víz- és tájgazdálkodási platformok létrehozásával

1. A prioritás indoklása és kapcsolódása a koncepcióhoz

A Homokhátság fenntarthatóságának a vízmegtartás a záloga. A klímaváltozás kedvezőtlen tendenciái elsősorban a vízzel kapcsolatos problémákban nyilvánulnak meg, ezért a Homokhátság településeinek fejlesztése is a vízmegtartáson, a hatékony és fenntartható vízgazdálkodáson alapul. Ehhez a tájgazdálkodásnak is illeszkednie kell, amelynek során elsődleges feladat a Homokhátság mozaikos tájszerkezetéhez illeszkedő gazdálkodás kialakítása. A tájhasználat adottságokhoz illeszkedő megvalósítása maga után vonja a víztakarékos technológiák alkalmazását, a vízigény csökkenését, az öntözés előtérbe helyezése helyett az agrotechnika és a termelési módszerek átalakítását.

2. A Prioritáshoz tartozó beavatkozási területek

1. A vízfelhasználás növekedésének megakadályozása

Víztakarékos technológiák alkalmazása a lakossági vízellátásban és az iparban, a mezőgazdasági művelés vízmegtartó képességének növelése, a növénytermesztés vízigényének csökkentése a megfelelő mezőgazdasági technológiák és földhasználat kialakításával. Állattenyésztésben a külterjes állattartás volumenének bővítése, ami egy kg hús előállításához kevesebb vizet igényel, mint a nagyüzemi istálló állattartás.

Várható eredmények

Vízfelhasználás volumenének stagnálása, illetve csökkenése, a mezőgazdaság vízmegtartó képességének és a termelés biztonságának növekedése.

Érintettek köre

Lakosság, közigazgatás, ipari szereplők, mezőgazdasági vállalkozások és gazdálkodók

2. Felszíni és felszín alatti csapadékmegtartás

A településeken és a mezőgazdaságban egyaránt különös figyelmet kell fordítani a rendszertelenül érkező csapadékvíz megtartására. Települési környezetben egyrészt a felszíni és felszín alatti tározók (ciszternák, víztározó terek, víztározó tavak), másrészt a nem burkolt talajfelszín vízátárolásának fokozása szükséges. A talaj vízátároló-képességének bővítése érdekében a burkolt felületek csökkentésére, valamint a vízáteresztő burkolatok használatának elterjesztésére van szükség.

Várható eredmények

A lehulló csapadék jelentős részének helyben tartása, a települési villámárvizek kockázatának, mértékének csökkenése.

Érintettek köre

Önkormányzatok, lakosság, ipari szereplők, mezőgazdasági vállalkozások és gazdálkodók

3. A víz talajban történő tárolásának elősegítése a mezőgazdaságban

A legnagyobb víztároló potenciállal a talaj rendelkezik. A talajművelési technológiák (mélyszántás, forgatásos talajművelés, nehézgépek okozta eketalp-réteg kialakulása) átalakítására, a talajszerkezet leromlásának visszafordítására van szükség. Ehhez minimális talajművelésre (minimum tillage), illetve talajforgatás nélküli művelésre (no till) van szükség. Ezen felül szükség van a folyamatos talajtakarás (növényi maradványok helyben hagyásával, takarónövények vetésével) megvalósítására, alkalmazására is. Szintén fontos azoknak a növényfajtáknak az előtérbe helyezése, amelyek szárazságtűrők, valamint jól viselik a szélsőséges időjárási körülményeket.

Várható eredmények

Terméshozamok növekedése, az élelmiszerellátás biztonságának emelkedése, a szárazodás negatív hatásainak mérséklődése.

Érintettek köre

Mezőgazdasági vállalkozások és gazdálkodók

4. A tisztított szennyvíz (szürkevíz) megtartása, felhasználása

A jelentős mennyiségű keletkező tisztított szennyvíz elvezetése helyett a szürkevíz hasznosítását kell megvalósítani, ami öntözési célokra, vagy ipari vízként hasznosítható. Ennek első lépése a keletkezett szennyvíz megfelelő tisztítása, tehát a szürkevíz „előállítás”. Ezzel nagyban csökkenthető a települési és ipari vízigény.

Várható eredmények

Települési, ipari vízigény csökkenése, környezetterhelés mérséklődése.

Érintettek köre

Önkormányzatok, víziközmű szolgáltatók, ipari szereplők, mezőgazdasági vállalkozások és gazdálkodók

5. Lakossági víztakarékosság támogatása

A lakosság ivóvíz minőségű vízfelhasználásának csökkentésére van szükség, amelyre a csapadékvíz/szürkevíz hasznosítás kiterjesztése ad lehetőséget. Olyan esetekben, amikor nincs szükség ivóvíz minőségű vízre (pl. wc-öblítés, kocsimosás, kert öntözés stb.), támogatni kell – kifejezetten a családi házas övezetekben – az ivóvíz kiváltását, a csapadékvíz/szürkevíz használatát. Emellett szükséges a lakosság szemléletformálása annak érdekében, hogy a víztakarékosság beépüljön a mindennapi

gyakorlatba.

Várható eredmények

Vízigény csökkenése, vízmegtartó technológiák elterjedése, csapadékvíz/szürkevíz hasznosítás mértékének növekedése.

Érintettek köre

Önkormányzatok, lakosság, víziközmű szolgáltatók

6. Városi csapadékvíz-menedzsment rendszerek megvalósítása

A települések jelenlegi pazarló csapadékvíz-kezelési gyakorlatának felülvizsgálatára van szükség, aminek keretében a lehulló csapadékot nem elvezetik, hanem megtartják. Ehhez ki kell építeni a városi csapadékvíz-menedzsment rendszereket, amelyek részét képezik a felszíni és felszín alatti tárolók és esőkertek kialakítása, a burkolt felületek csökkentése, illetve a települések területén a talajok vízbefogadó képességének növelése, a zöldfelületek arányának növelésével és megfelelő kezelésével.

Várható eredmények

Csapadékvíz helyben történő megtartása, a szárazodás mértékének csökkenése, a települések zöldfelületeinek mennyiségi és minőségi javulása, hatékony alkalmazkodás a klímaváltozás negatív hatásaihoz, élhető települési környezet kialakulása/megtartása.

Érintettek köre

Önkormányzatok, víziközmű szolgáltatók, lakosság

7. Vízpótló rendszerek kiépítése

A vízpótló rendszerek elsősorban a vegetációs időszakban a mezőgazdaság és a természeti rendszerek számára szállítanak vízpótlást. Ezáltal dúsíthatják az alászállt talajvizet, illetve táplálhatják csapadékhiány idején a csatornák vizét és az azokra támaszkodó ökoszisztémákat. A vízpótló rendszerek vízforrása a Homokhátság körüli vízfolyások szabad vízkészlete, mely elosztó hálózatokon keresztül jut el a célterületre. Az ilyen rendszerek üzemeltetése megkívánja a területi vízgazdálkodás szemléletének megváltoztatását, a vízmegtartás elvének horizontális érvényesítését, az egyes csatornák infrastruktúrájának átépítését.

Várható eredmények

Talajvíz szintjének emelkedése, vízhiány csökkenése, szárazodás negatív hatásainak mérséklődése, a természetvédelem és a mezőgazdasági termelés feltételeinek javulása.

Érintettek köre

Önkormányzatok, víziközmű szolgáltatók, természetvédelmi szakemberek és intézmények, mezőgazdasági vállalkozások

8. Fenntartható tájgazdálkodás

A fenntartható tájgazdálkodás elengedhetetlen része a Homokhátság mezőgazdasági hasznosításának átalakítása, ami jelenti az intenzív, nagyüzemi mezőgazdaság háttérbe szorítását, a környezetkímélő mezőgazdasági gyakorlatok széles körű elterjesztését (pl. biogazdálkodás, talajmegújító mezőgazdaság), a táji adottságoknak megfelelő gazdálkodást. A Homokhátság mozaikos tájszerkezetéhez a gazdálkodásnak is illeszkednie kell. A természeti adottságoknak a kisparcellás művelés, a szántóföldi gazdálkodás helyett a kertkultúra, valamint az intenzív állattartás volumenének csökkentése, a háztáji gazdálkodás bővítése felel meg. A táj egykori természetes növénytakarója – a ligetes, facsoportokkal tarkított vegetáció – a legeltetési állattartásnak kedvez, ami tájgazdálkodási és környezetvédelmi oldalról is pozitív. A legelők növényzete igényli a közepes mértékű taposást, ami segít a biodiverzitás fenntartásában/visszaállításában, valamint a legeltetési állattartás üvegházgáz-kibocsátása is kedvezőbb, a változatos táplálék-összetételnek köszönhetően.

Emellett szükséges olyan innovatív területhasználati módok elterjesztése, mint az agrovoltaiikus energiatermelés vagy az agrárerdészet.

Fontos, hogy a táj menedzsmentjében az egyes szektorok, azaz a természetvédelem, agrárium, vízügy vagy a turizmus egyenlő partnerként jelenjenek meg.

Várható eredmények

Nagyüzemi mezőgazdaság háttérbe szorulása, kisparcellás művelés és kertkultúra jelentőségének növekedése, háztáji gazdálkodás bővülése, természeti környezet állapotának javulása, szárazodás negatív hatásainak mérséklődése, állattenyésztés üvegházgáz kibocsátásának csökkenése, innovatív területhasználati módok elterjedése.

Érintettek köre

Természetvédelmi szakemberek és intézmények, mezőgazdasági vállalkozások és gazdálkodók, önkormányzatok, lakosság

9. Alap- és alkalmazott kutatások támogatása

A táji folyamatok megértéséhez, nyomon követéséhez és a fejlesztési irányok pontos kijelöléséhez új adatokra és ismeretekre van szükség. Ezek hiánya érinti a területfejlesztési tervezést is, hiszen a környezeti, gazdasági és társadalmi folyamatok mélyebb ismerete nélkül nem lehet megalapozott koncepciót és stratégiát alkotni. Emiatt a térséget érintő kihívások kezelésének elengedhetetlen eszköze a helyi multidiszciplináris tudományos kapacitás megtartása és erősítése. Ennek elősegítése történhet például kutatási témapályázatok kiírása és támogatása révén, vagy a Homokhátság kihívásaihoz kapcsolódó innovációk kidolgozásának és gyakorlati megvalósításának szponzorálásával a térségi felsőoktatásban.

Várható eredmények

Megalapozott területfejlesztési koncepciók és stratégiák megalkotása, gyakorlatban alkalmazható tudományos eredmények születése, térségi kutatási és felsőoktatási potenciál erősödése.

Érintettek köre		
Önkormányzatok, felsőoktatási intézmények, kutatóhelyek, ipari szereplők, mezőgazdasági vállalkozások		
3. A prioritás kapcsolódása a koncepció átfogó céljaihoz		
Fenntartható természeti környezet		
<p>A fejlesztések átfogó céljaként szereplő fenntartható természeti környezetet alapvetően meghatározza a vízmegtartás. Ennek tükrében fogalmazhatók meg azok a célkitűzések, amelyek biztosítani tudják a Homokhátság élıhetőségét, fennmaradását.</p> <p>Amennyiben a mezőgazdaság, az ipar és a lakosság a fenntartható természeti környezet biztosítása érdekében a víztakarékosságot és a vízmegtartást helyezi elıttérbe, ez szolgálja a gazdasági érdekeket is, valamint a természeti környezet fenntarthatóságát is.</p>		
4. A prioritás kapcsolódása az EU tematikus célkitűzéseikhez		
<ul style="list-style-type: none"> • PO2 - Zöldebb, karbonmentes Európa • PO5 - Polgáraihoz közelebb álló Európa 		
5. A prioritás kapcsolódása a Nemzeti fejlesztés 2030 célkitűzéseikhez		
<p>Szakpolitikai specifikus célok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • versenyképes, innovatív gazdaság, • életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és ellátás, az élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztése, • stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata, környezetünk védelme. <p>Területi specifikus célok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vidéki térségek népességeltartó képességének növelése, • kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése, • területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés elősegítése. 		
6. A prioritáshoz tartozó indikátorok		
Beavatkozási területek	Indikátor	Mérési egység
1. A vízfelhasználás növekedésének megakadályozása	vízfogyasztás	m ³
2. Felszíni és felszín alatti csapadékmegtartás	talajvízszint változása, felszín alatti víztározó kapacitás	m m ³
3. A víz talajban történő tárolásának elősegítése a mezőgazdaságban	terméshozamok változása	kg, t, l

4. A tisztított szennyvíz (szürkevíz) megtartása, felhasználása	elvezetett szennyvíz mennyisége, vízfogyasztás	m ³ m ³
5. Lakossági víztakarékosság támogatása	elvezetett szennyvíz mennyisége, vízfogyasztás csökkenése	m ³ m ³
6. Városi csapadékvíz- menedzsment megvalósítása	esőkertek száma, felszín alatti víztározók száma, kapacitása, burkolt felszínek csökkenése, zöldterületek növekedése	db db, m ³ m ² , km ² m ² , km ²
7. Vízpótló rendszerek kiépítése	talajvízszint változása öntözőcsatornák hossza, kapacitása	m m, km m ³
8. Fenntartható tájgazdálkodás	invazív fajok felszínborításának változása, környezetvédelmi, tájvédelmi projektek száma, mezőgazdaság statisztikai adatai (állatlétszám, parcellaméret, őstermelők létszáma, biogazdálkodás aránya) Természetvédelmi területek gyarapodása	m ² , km ² db db, számosállat, fő, % ha
9. Alap- és alkalmazott kutatások támogatása	kutatásra fordított forrás nagysága megírt koncepciók és stratégiák száma publikációk száma	Ft db db
7. Indikatív forrásallokáció		
A prioritáshoz kapcsolódó indikatív forrásigény (mrd Ft)	200	

5.2 A tanyarendszer revitalizációja, komplex külterületi programok megvalósításával

1. A prioritás indoklása és kapcsolódása a koncepcióhoz

A homokhátsági kultúrtáj alapköve a tanyavilág, ez határozza meg a tájhasználat képét, a településhálózat történelmi fejlődésének szerves eleme és a helyi közösségek identitásának egyik jelképe. Az elmúlt évtizedek azonban olyan kihívások elé állították a tanyavilágot, melynek önerőből már nem képes megfelelni. Ennélfogva a fenntartható táj, az adaptív és innovatív társadalom és a kiegyensúlyozott térszerkezet elérése lehetetlen a tanyák tartós, értékteremtő fennmaradásának biztosítása nélkül.

Elsődleges feladat tehát a hagyományos tanyás táj megőrzése, melyhez szükséges a népességmegtartó képességet és a képesség megtartó népességet biztosító közösségek megteremtése a tanyákon. E közösségeket pedig fel kell vértetni korunk kihívásainak megfelelni képes adaptációs képességekkel, rezilienciával. A fiatalok helyben megtartása, képzettségük és munkaerőpiaci helyzetük javítása mellett szükséges az idősebbek életminőségét garantáló szolgáltatások jobb elérhetőségének biztosítása. A tanya, mint termelési forma megőrzéséhez a modern technológiákat és alternatív termelési módokat kell elterjeszteni. E prioritás teljesülése egyben a kultúrtáj megőrzésén keresztül a klíma- és környezetvédelmi célok elérését is megkönnyíti.

2. A Prioritáshoz tartozó beavatkozási területek

1. Külterületi lakosság életminőségének javítása, a népességmegtartó képesség fokozása

A lakosság helyben maradásának érdekében elengedhetetlen az értékteremtő életpálya lehetőségeinek garantálása minden generáció számára. Ebben a folyamatban kulcsfontosságú szerepe van a szociális szolgáltatásoknak, ideértve az idősek gondozását, a nappali és otthoni ápolást, a kisgyermekes anyák gyakorlati támogatását, valamint a tanyasi diákok esetleges felzárkóztatását. Az intézményeknek és szolgáltató helyeknek erre fel kell készülniük a tanyasi lakosok egyedi igényeire szabott eljárásokkal, programokkal és információk terjesztésével. A tanyasi lakosok hozzáféréseinek biztosítása kiemelten fontos, valamint az is, hogy a szolgáltatók rendszeresen eljussanak a tanyákra.

Várható eredmények

A külterületeken élő lakosság életminőségének javulása, a népesség elvándorlásának csökkenése.

Érintettek köre

Lakosság, szociális- és egészségügyi ellátóhelyek, önkormányzatok, kulturális intézmények.

2. Közösségi és kerékpáros közlekedés fejlesztése a tanyás területeken

A külterületen élők megfizethető mobilitásának biztosítása érdekében kiemelt figyelmet kell fordítani a közösségi közlekedés fejlesztésére. Ebben szempont a környezetvédelmi célkitűzések teljesítése és a társadalmi esélyegyenlőség megteremtése. Az innovatív, intermodális és igényvezérelt intelligens megoldások bevezetése elengedhetetlen a közösségi közlekedés hatékonyságának növelése érdekében. A meglévő járatoknál el kell érni, hogy igény szerint a külterületeken is megálljanak, az eddig be nem

kapcsolt tanyás területeken új járatokat kell kialakítani. A megállókat közvilágítással kell ellátni. Mivel a tanyasi közösségekben a szépkorúak nagy arányban vannak jelen, ezért kiemelten fontos az akadálymentesítés minden vonalon. A közlekedési igények változásában figyelembe kell venni az atipikus foglalkoztatásokat, részmunkaidős alkalmazottakat és a diákok iskolai utáni tevékenységét.

A külterületi tanyákat és zártkerteket kerékpárutak kiépítésével kell összekötni, figyelembe véve a településhatárokon átnyúló útvonalakat és azokat a külterületeket, amelyekre a napi ingázás más településre, nem a közigazgatási központra irányul.

Várható eredmények

A külterületen élők hatékonyabban el tudják érni a közszolgáltatásokat, a munkába ingázás és a kulturális intézmények látogatása rugalmasabbá válik. Így a települések életébe, az innovatív, adaptív társadalomba beágyazódnak a tanyasiak. A kerékpárutak a fiatalok mobilitását növelhetik, egyben a tanyaturizmusban is hasznosulnak.

Érintettek köre

Önkormányzatok, lakosság, közlekedési vállalatok.

3. Tehetséggondozás és innovatív foglalkoztatás kialakítása a külterületeken

A külterületi lakosság megtartása érdekében szükséges javítani munkaerőpiaci helyzetüket. Elő kell segíteni az olyan tehetséggondozó és felzárkóztató iskolai foglalkozásokat, amelyek megkönnyítik a külterületi diákok tanulmányait. Az otthoni munkavégzés és a részmunkaidős foglalkoztatás (2-4-6 órás) támogatása elengedhetetlen mind a verseny- mind a közszektorban annak érdekében, hogy a külterületen élők számára több lehetőség nyíljon ezen a területen. Különösen fontos az ilyen munkavégzési lehetőségek kialakítása a tanyákon élő anyák számára. Emellett biztosítani kell az itt élők számára a szükséges tudásbázist az infokommunikációs eszközök használatához.

Várható eredmények

A külterületi lakosság foglalkoztatottságának mennyiségi és minőségi javulása.

Érintettek köre

Önkormányzatok, vállalkozások és gazdálkodók, lakosság

4. Falu- és tanyagondnoki szolgálatok fejlesztése

A városoktól távolabb eső falvakban, valamint általában a külterületeken élők speciális ellátási igényeket támasztanak a falugondnoki szolgálattal szemben. Az idősek támogatása és a külterületen élő családok életminőségének javítása mellett, kulcsfontosságú további forrásokat garantálni a speciális helyzetű személyek ellátását és támogatását biztosító gondnoki szolgáltatások fejlesztése érdekében. Ezen felül a tanyagondnokoknak megfelelő eszközparkot kell biztosítani, és kiemelt figyelmet kell fordítani a képzésre, a kommunikációra és a gondnokok munkájának elismerésére. A gondnokok kulcsszerepet játszanak majd a tudás terjesztésében és a társadalmi összetartozás növelésében, így jövőbeni feladatok

még inkább kiemelkedő lesz.

Várható eredmények

A tanyán élők ellátottságának javulása, a tanyán élők életminőségének javulása.

Érintettek köre

Helyi önkormányzatok, a szociális ellátó intézmények és civil szervezetek, a falugondokok egyesületei.

5. Tanyaépületek környezettudatos, energiahatékony megújítása

A tanyasi ingatlanok energiahatékonyságának fokozása magában foglalja az épületszigetelést és nyílászárók cseréjét, a fűtési rendszerek modernizálását, a háztartási eszközök energiatakarékos típusra történő cseréjét. Az energiafogyasztás csökkentése érdekében LED világításra kell váltani a háztartási és a kültéri fényforrások esetében is. Végül, az energiahatékony szokások kialakításának és fenntartásának elősegítése érdekében oktatási programot indítunk a tanyasi lakók részé. Érvényesíteni kell a programokban a körkörös gazdaság elvét, így helyben elérhető alapanyagokat, erőforrásokat és munkaerőt kell alkalmazni a programok során.

Várható eredmények

A fűtési célú károsanyag kibocsájtás és a felhasznált elektromos áram csökkenése, az életminőség javulása.

Érintettek köre

Lakosság, közmű szolgáltatók

6. Tanyasi gazdálkodás modernizációja és a tanyaturizmus fejlesztése

Az tanyán élők családi gazdaságainak, egyéni termelők és a háztáji – másodlagos bevételt nyújtó – mezőgazdasági tevékenységek modernizációjának érdekében az ott élők és gazdálkodók számára a korszerű, fenntartható, okos mezőgazdasági technológiák és termelési módszerek alkalmazásához szükséges tudást terjeszteni kell. Emellett vállalkozásfejlesztésre, marketingre és az IKT technológiák használatára vonatkozó tudást is széles körben kell terjeszteni a helyi vállalkozók között. A vendégfogadás és turisztikai szolgáltatások fejlesztéséhez szükséges készségek és nyelvtudás fejlesztése is fontos a helyi közösségek részéről. Az online oktatási platformokon elérhető képzések lehetőséget nyújtanak a társadalom széles rétegei számára a készségek fejlesztésére. A képzések során kiemelt figyelmet kell fordítani a fenntarthatóságra és az életen át tartó tanulás fontosságára. A támogatások egy részének fókuszában a talajkímélő és vízvisszatartó mezőgazdaságra történő áttérés műszaki előfeltételeinek biztosítása áll, az összehangolt vízgazdálkodás és a térségi víz- és tájgazdálkodási platformok prioritást élveznek.

Várható eredmények

A készségek és az innovációs kapacitás javulása révén az oktatás hozzájárul a tanyavilágban

gazdálkodók versenyképességének növekedéséhez.

Érintettek köre

Mezőgazdasági vállalkozások és gazdálkodók, lakosság

7. Külterületi lakóközösségek megújítása

A tanyákon élő családok közötti társadalmi összetartozás és funkcionális kapcsolatok kialakítása létfontosságú a vidéki közösségek fejlődése és fenntarthatósága szempontjából. Ennek érdekében elengedhetetlen a közösségi szerveződések és az együttműködések támogatása, lehetőséget teremtve a tudás- és tapasztalatcserére. A közösségi események és találkozók támogatása kiemelkedő fontosságú, mivel ezek ösztönzik a szociális interakciót és a kapcsolatok elmélyülését. Az online platformok és digitális eszközök használata lehetővé teszi a tágabb tanyás közösségek közötti kapcsolatok építését és a tudás megosztását. Emellett fontos a közös projektek létrehozásának ösztönzése, amelyek segítik a családok közötti együttműködést és az erőforrások hatékonyabb felhasználását. Különös figyelmet kell fordítani a városperemek külterületeire, ahol az újonnan érkezők magas száma miatt támogatásra lehet szükség a városból kiköltözők integrációjához.

Várható eredmények

A közösségi kapcsolatok és az együttműködés javulása révén a tanyák vonzóbb lakóhelyek lesznek.

Érintettek köre

Önkormányzatok, kulturális szolgáltatók, szociális ellátás, szakemberek és intézmények, lakosság.

8. Tanyás kultúrtáj értékeinek védelme

A tanyavilág sajátos tájhasználatának megőrzése érdekében kulcsfontosságú a hagyományos tájlép fenntartásának a védelme. Támogatni kell a történelmi földhasználati formák megőrzését, az épített és természeti környezet megóvását. Szükséges olyan mintatanyákat kialakítani, melyek jó példát mutató, a modern technológiát használva mentik át a hagyományokat a XXI. századba. Emellett oktatási programok a vidéki életmód és a mezőgazdasági ismeretek és a tanyasi hagyományok átadását célozzák meg, hozzájárulhatnak a fiatal generációk érdeklődésének felkeltéséhez és a tanyák sajátos tájhasználatának megértéséhez.

Szükséges a tanyás táj kurrens folyamatainak jobb megismerése az értékmentéshez, így általános, a homokhátságra kiterjedő tanyafelmérés szükséges a tervezési időszak folyamán.

Várható eredmények

A tanyás táj, mint a Homokhátság megyehatárokon átnyúló közös értéke hozzájárul a térségi tudat erősödéséhez.

Érintettek köre

Önkormányzatok, intézmények, gazdálkodók, lakosság, iskolák

9. Tanyás területek közlekedési lehetőségeinek javítása

A tanyavilág népességmegtartó képességének javítása érdekében szükséges a közlekedési lehetőségek minőségi fejlesztése. A tanyákhoz vezető dűlőutak és a korábbi zártkerti területek földútjainak rendezése, burkolása vagy murvával való rögzítése, valamint a főbb csomópontokban történő közvilágítás kialakítása javítja az itt élők életkörülményeit, miközben elősegíti a tanyaturizmus és a gazdálkodás fejlődését is.

Várható eredmények

A külterületen élők életminőségének javulása és a vállalkozások elérhetőségének javulása.

Érintettek köre

Önkormányzatok, gazdálkodók, lakosság

3. A prioritás kapcsolódása a koncepció átfogó céljaihoz

Fenntartható természeti környezet

A tanyavilág a Homokhátság tájhasználatának egyik alapvető építőeleme. A tanyasi épületek, és gazdaságok megújítása és adaptálása a fenntartható természeti környezet védelméhez, a vízmegtartáshoz elengedhetetlen a környezet megóvása érdekében. A kerékpáros és közösségi közlekedési fejlesztése közvetlenül hozzájárul a klímacélok teljesüléséhez.

Kiegyensúlyozott térszerkezet és gazdaság

A tanyán élők képzettségének, ingázási lehetőségeinek javítása és a helyi gazdálkodók megújulásának támogatása révén a tanyavilág intenzívebben képes kapcsolódni a Homokhátság gazdasági folyamataiba és a tanyák és tanyás községek elérhetőségének javítása révén az egyes sikeres projektek kisugárzó hatásaiból nagyobb területen alakulhatnak ki kedvező szinergiák, ezzel elősegítve a térség versenyképességét.

Megújuló és innovatív társadalom

A tanyán élők közösségeinek megerősítése, az innovációs képességük, valamint a reziliencia révén a külterületi lakosság is kapcsolódni tud a Hátság társadalmi megújulásába. Ennek révén az ott élőket súlytó területi igazságtalanságok mérséklődnek, megszűnnek, valamint a munkaerőpiaci lehetőségeik javulásával és új készségek megszerzésével a tanyás táj népességmegtartó képessége növekszik, elősegítve a hátság innovatív megújulását.

4. A prioritás kapcsolódása az EU tematikus célkitűzéseire

- PO2 – Zöldebb, karbonmentes Európa
- PO4 – Szociálisabb és befogadóbb Európa

5. A prioritás kapcsolódása a Nemzeti fejlesztés 2030 célkitűzéseivel

Szakpolitikai specifikus célok:

- versenyképes, innovatív gazdaság,
- életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és ellátás, az élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztése,

Területi specifikus célok:

- vidéki térségek népességeltartó képességének növelése,
- összekapcsolt terek: az elérhetőség és mobilitás biztosítása.

6. A prioritáshoz tartozó indikátorok

Beavatkozási területek	Indikátor	Mérési egység
1. Külterületi lakosság életminőségének javítása, a népességmegtartó képesség fokozása	Jobb egészségügyi ellátásban részesülő személyek száma	fő
	Szociális ellátásban részesülő személyek száma	fő
	Külterületen élők egyedi igényeihez igazodó ellátási tervek és programok kialakítása a szociális-, egészségügyi- és oktatási feladatellátási helyeken	db
2. Közösségi és kerékpáros közlekedés fejlesztése a tanyás területeken	külterületeken kiépült megállóhelyek száma	db
	külterületeken létesült közvilágítás (lámpák)	db
	külterületi kerékpárutak hossza	km
3. Tehetséggondozás és innovatív foglalkoztatás kialakítása a külterületeken	tehetséggondozásban részesülő fiatalok száma	fő
	felnttképzésben résztvevők éves száma	fő
	foglalkoztatottak száma a tanyás településeken	fő
4. Falu- és tanyagondnoki szolgálatok fejlesztése	A támogatott szociális ellátó szolgáltatást igénybe vevő személyek vagy ellátott személyek éves száma	fő
	Falu- és tanyagondnoki feladatot ellátó személyek száma	fő
5. Tanyaépületek környezettudatos, energiahatékony megújítása	Modernizált lakótanyák száma	db
	Energiafelhasználás éves csökkenése	kWh
6. Tanyasi gazdálkodás	gazdasági, környezetvédelmi és mezőgazdasági	fő

modernizációja és a tanyaturizmus fejlesztése	szakirányú képzést szerettek száma nyelvvizsgát tevők száma	fő
7. Külterületi lakóközösségek megújítása	külterületeken megtartott rendezvények száma közösségi programokon résztvevők száma	db fő
8. Tanyás kultúrtáj értékeinek védelme	mintagazdaság jellegű tanyaprojektek száma, hagyományos, történelmi tájhasználatot bemutató területek kiterjedése tanyasi hagyományokat megismerő diákok száma felmért tanyák száma	db ha fő db
9. Tanyás területek közlekedési lehetőségeinek javítása	felújított dűlőutak száma külterületi szilárd útburkolat hossza	db m
7. Indikatív forrásallokáció		
A prioritáshoz kapcsolódó indikatív forrásigény (mrd Ft)	100	

5.3 A zöldgazdaság modelljének széleskörű alkalmazása, energiahatékony beruházások támogatásával

1. A prioritás indoklása és kapcsolódása a koncepcióhoz

A gazdaság zöld átmenete nem csupán a DTkH számára alapvető érdek, hanem nemzetgazdasági érdek is. Az agrár- és ipari termelés új alapokra helyezése mind energetikai vonatkozásban, mind gazdasági megfontolásokat tekintve kulcsfontosságú. Az energiaválság következtében a fosszilis energiatermelésről történő leválás új lendületet kapott, az energiaellátás biztosítása a korábbiaknál is még fontosabb szakpolitikai területté vált.

Ezirányban történő törekvéseket már a Területfejlesztési Konceptió is több esetben rögzítette:

- Fenntartható természeti környezet átfogó cél megfogalmazása
- Tanyák energiahatékonyosságának növelése hangsúlyozó térségi célok meghatározása
- Helyi adottságokra építő innovatív és zöld gazdaságfejlesztés specifikus cél kitűzése

Mindezen célok és a megfogalmazott prioritás is összhangban van az Európai Unió Kohéziós Politikájának „zöldebb Európa” szakpolitikai célkitűzéséhez is.

Összességében a zöld és energiahatékony beruházások a klímavédelmi célok mellett a gazdasági szerkezetváltást is elősegítik.

2. A Prioritáshoz tartozó beavatkozási területek

1. Környezetvédelmi ipar fejlesztése

A fejlesztéspolitikának kiemelten kell foglalkoznia a felértékelődő új ipari tevékenységekkel, amelyek egyszerre szolgálják a gazdasági kibocsátást, a foglalkoztatás növelését és a klímavédelmet. A környezetvédelmi ipar tevékenységei közé beleértendők az új technológiák előállítása, vagy új eljárás módok kidolgozása is, pl. a különféle filterek, katalizátorok, tisztítóberendezések kifejlesztése, a veszélyes hulladékok ártalmatlanítási folyamatának megreformálása, hatékonyabb szennyvíz szállítás és kezelés, a mezőgazdasági és ipari hulladékok hasznosítása, stb.

Várható eredmények

Bruttó hozzáadott érték növekedése, környezetvédelmi ipar jelentőségének növekedése, hatékonyabb erőforrásmenedzsment, foglalkoztatottak számának növekedése

Érintettek köre

Transznacionális vállalatok, hazai vállalatok, KKV-k, startupok, spin-off vállalkozások, kommunális szolgáltatók, kereskedelmi és iparkamarák

2. Energiahatékonysági fejlesztések

A dekarbonizációs célok elérése, valamint az energiafüggőség csökkentése miatt az energiahatékonysági fejlesztések megvalósítása megkerülhetetlenné vált. A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Energetikai állapotfelmérés elvégzése mind a gazdasági mind a lakossági ingatlanállomány tekintetében. Részletes adatbázisra építve lehet kiválasztani a legjobb megtérüléssel kecsegetető energiahatékonysági beavatkozásokat, ezzel szavatolva a pályázati források hatékony felhasználását.
- Az előző tevékenységhez szorosan kapcsolódva fel kell tárni a térség energiaipari hálózatát, amely a szektorban működő vállalkozásokat, kutatóhelyeket, egyéb szervezeteket is magába foglalja. Erre az információra építve kapunk pontos képet arról, hogy a nagyléptékű energetikai beruházások kínálati és keresleti viszonyrendszere miképpen alakul, milyen további esetleges külső kapacitásra van szükség.
- A már meglévő közintézményekben megvalósulás alatt lévő energetikai fejlesztéseket skálázni, tovább bővíteni szükséges. Ugyanakkor a kis belépési küszöbű, elsősorban az energia hatékony felhasználását lehetővé tevő projekteket prioritizálni kell (homlokzati és tető hőszigetelés, nyílászáró csere).
- Az energiahatékonyságot, megújuló energiák használatát, az ÜHG kibocsátás csökkenését és a klímaváltozás hatásainak enyhítését célzó szemléletformálás elengedhetetlen.

Várható eredmények

Hatékony erőforrás-és projektmenedzsment révén nőhet a térség megújuló energiatermelési potenciálja, míg ezzel párhuzamosan csökken az energiafelhasználás.

Érintettek köre		
Vármegyei és települési önkormányzatok, közintézmények, kkv-k, nagyvállalatok, potenciális beruházók, lakosság.		
3. A prioritás kapcsolódása a koncepció átfogó céljaihoz		
<ul style="list-style-type: none"> • Kiegyensúlyozott térszerkezet és gazdaság • Fenntartható természeti környezet • Megújuló és innovatív társadalom 		
4. A prioritás kapcsolódása az EU tematikus célkitűzéseikhez		
<ul style="list-style-type: none"> • PO1 - Intelligens Európa • PO2 - Zöldebb, karbonmentes Európa 		
5. A prioritás kapcsolódása a Nemzeti fejlesztés 2030 célkitűzéseikhez		
<p>Szakpolitikai specifikus célok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • versenyképes, innovatív gazdaság, • életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és ellátás, az élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztése, • kreatív tudástársadalom, piacképes készségek, K+F+I, • stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata, környezetünk védelme, <p>Területi specifikus célok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • az ország makro-regionális szerepének erősítése, • a többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat, • vidéki térségek népességeltartó képességének növelése, • kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése, • területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés elősegítése 		
6. A prioritáshoz tartozó indikátorok		
Beavatkozási területek	Indikátor	Mérési egység
Környezetvédelmi ipar fejlesztése	Környezetvédelmi iparban tevékenykedő vállalkozások száma	db
	Környezetvédelmi ráfordítások	milliárd forint
	Környezetvédelmi beruházások az összes beruházás arányában	%
Energiahatékonysági	Energetikai állapotfelmérés alá került	db

fejlesztések	lakossági ingatlanok száma	
	Energetikai állapotfelmérés alá került közintézmények száma	db
	Energetikai állapotfelmérés alá került gazdasági hasznosítású ingatlanok száma	db
	Új megújuló energia kapacitás	MW
	Zöld energiatermelés aránya a teljes energiatermelésben	%
	Egy főre jutó energiafogyasztás	GJ/fő
7. Indikatív forrásallokáció		
A prioritáshoz kapcsolódó indikatív forrásigény (mrd Ft)		70

5.4 A vármegyéken átnyúló településkapcsolatok kialakítása, partnerséget ösztönző intézkedésekkel

1. A prioritás indoklása és kapcsolódása a koncepcióhoz

A vármegyéken átnyúló településkapcsolatok kialakítása, partnerséget ösztönző intézkedésekkel prioritás elsődlegesen a Pest vármegyei Homokhátság területfejlesztési térséghez, és az ehhez kötődő térszervező agglomerációs kapurégió szerep erősítése célkitűzéshez kapcsolódik. A Pest vármegyei Homokhátsággal kapcsolatban is megfogalmazott szükségszerűség a gazdasági fejlődés koncentrátságának csökkentése. Ezen túlmutatóan a makrotérségi gazdasági környezetbe mostaninál mélyebben beágyazott fejlődés igénye is a teljes térségre kiterjedő, integrált, hálózatokban gondolkodó közlekedésfejlesztés szükségszerűségét támasztja alá. Ennek egyaránt részét képezi a vármegyék közötti közlekedési kapcsolatok fejlesztése, valamint dinamikusan fejlődő, nagy munkaerővonzó képességű nagyvárosok (Budapest, Kecskemét, Szeged) és elővárosaik közötti közlekedés fejlesztése, kiemelt figyelmet fordítva a fenntartható mobilitásra. Ahol a közlekedési infrastruktúra állapota nem kielégítő, ott továbbra is támogatandó az egy vármegyén belüli településeket összekapcsoló közlekedési infrastruktúra fejlesztése is. A Homokhátságot tágabb makrotérségével összekötő közlekedési kapcsolatok fejlesztése szintén továbbra is szükséges, különösen az eddig háttérbe szorult viszonylatok tekintetében, mind az országhatárokon belül, mind a határon átnyúló kapcsolatok tekintetében. A kiemelt, legnagyobb forrásigényű közlekedési infrastruktúrafejlesztési beruházások egy része már kivitelezés alatt áll, a források rendelkezésre állnak (Budapest-Kelebia-Szabadka-Belgrád vasútvonal fejlesztése, M44-es autópálya Lakitelek és az M5-ös autópálya közötti szakaszainak megépítése), míg más országos jelentőségű beruházások még csupán korai előkészületi szakaszban állnak (V0-ás vasúti korridor megépítése, M9-es autópálya 51-es és 53-as főút közötti szakaszának megépítése). Bár a közlekedési infrastruktúra fejlesztése továbbra is kulcsfontosságú, nem lehet kizárólagos, az egyéb gazdasági, munkaerőpiaci, kulturális kapcsolatok fejlesztése is a prioritás részét képezi, a térben kiegyenlített területi fejlődés elérését célozza.

2. A Prioritáshoz tartozó beavatkozási területek

1. Fenntartható, térben szétterített gazdasági fejlődés a településközi kapcsolatok fejlesztésével

A Homokhátság egyes elkülönített területfejlesztési térségei között jelentősek a különbségek, különösen a Homokhátság Pest vármegyére eső része, valamint a Nyugati- és a Határmenti Homokhátság között. A térségi nivelláció horizontális célját e prioritás beavatkozásai kiemelten szolgálják. Ezen intézkedések, tevékenységek egy része a közlekedési kapcsolatok javítását, közlekedési infrastruktúra fejlesztését szolgálja a különböző vármegyék települései között, illetve a vármegyéken belül, míg más tevékenységek az infrastruktúrafejlesztésen túlmutatóan szolgálnák a településközi kapcsolatok erősítését a foglalkoztatók munkaerőpiaci vonzaskörzetének kiterjesztésével, a távmunka és atipikus munkavállalás támogatásával.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- A vármegyék közötti közlekedési kapcsolatok erősítése, közlekedési infrastruktúra fejlesztése;
- A vármegyéken belüli településközi közlekedési infrastruktúra fejlesztése, különös tekintettel a kevésbé feltárt járásokra;
- A foglalkoztatók ösztönzése, hogy munkaerőpiaci vonzaskörzetüket minél jobban terjesszék ki a szabad munkaerővel rendelkező homokhátsági járásokra (céges járatok indításának ösztönzése);
- Foglalkoztatók ösztönzése a munkavállalók távmunkával történő alkalmazására.

Várható eredmények

A településközi közlekedési infrastruktúra javuló minősége vármegyéken belül és vármegyék között; kiegyenlítettebb gazdasági aktivitás, munkanélküliség csökkenése a külső és belső perifériák településein

Érintettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, közintézmények, kkv-k, nagyvállalatok, potenciális beruházók, Magyar Állam (Építési és Közlekedési Minisztérium), lakosság

2. Elővárosi településkapcsolatok fejlesztése, mobilitás fenntartható fejlesztése

A Homokhátság területe három nagyvárosi vonzaskörzet településeinek egy részét is magába foglalja (Budapest, Kecskemét, Szeged). Míg Kecskemét esetében a központi település a Homokhátság területén található, és a vonzaskörzet nyúlik ki a Homokhátság területén kívülre, addig a fővárosi és a szegedi agglomeráció esetében a homokhátsági települések egy része kapcsolódik a térség határán kívüli dinamikus gazdasági centrumokhoz. Az elővárosok és központi településeik közötti ingázási igények kielégítése a gépjárművel történő egyéni közlekedéssel egyre kevésbé fenntartható a közúti infrastruktúra korlátozott és nehezen bővíthető kapacitása, valamint környezetvédelmi megfontolások miatt sem. Éppen ezért az elővárosi mobilitással kapcsolatos beruházások esetében előtérbe kerül a közösségi közlekedés, valamint egyéb fenntartható alternatívák fejlesztése, mint az elővárosi vasútközlekedés fejlesztése, az intermodalitás feltételeinek javítása és a hivatásforgalmi kerékpárhasználat elősegítése, a kerékpárút-hálózat hiányzó elemeinek megépítése.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Elővárosi vasútközlekedés fejlesztése (142-es és 145-ös vasútvonal), a 152-es Fülöpszállás-

Kecskemét vasútvonal esetében a személyforgalom megszüntetésének felülvizsgálata;

- Községi közlekedés minőségének javítása (a községi közlekedés előnyben részesítése, az intermodalitás feltételeinek javítása, dinamikus buszsávok kialakítása);
- Hivatásforgalmi kerékpárhasználat ösztönzése, belvárosi kerékpárhálózat fejlesztése, települések közötti kerékpárhálózat hiányzó szakaszainak megépítése (fővárosi agglomeráció Homokhátságra eső települései, Talfája-Méntelek-Lajosmizse, Kunszállás-Kiskunfélegyháza, Nyárlőrinc).

Várható eredmények

Naprakész információk a személyszállítás újraindításának megvalósíthatóságáról, a várható forgalomról és költségekről a 152-es Fülöpszállás-Kecskemét vasútvonal kapcsán; A 142-es és 145-ös elővárosi vasútvonalak megújulása, menetidők rövidülése, személyszállító kapacitás növekedése; vasúttal, egyéb községi közlekedési eszközzel és kerékpárral közlekedők számának és arányának emelkedése.

Érintettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, Magyar Állam (Építési és Közlekedési Minisztérium), lakosság

3. Erősebb makrotérségi integráció, Homokhátsággal szomszédos területek közlekedési kapcsolatainak fejlesztése

A Homokhátság területileg kiegyensúlyozott fejlődésének egyik fontos összetevője az erősebb makrotérségi integráció. Ennek részét képezi a még hiányzó közlekedési kapcsolatok kiépítése a Tiszántúllal és a Dunántúllal. Az M44-es autótút hiányzó, Lakitelek-Szentkirály, és Szentkirály-M5-ös autópálya közötti két szakasza már kivitelezés alatt van (várható átadás 2024, 2025). A Dunántúllal kapcsolatot teremtő gyorsforgalmi összeköttetések közül az M8-as autótút Dunavecse-Kecskemét közötti szakasza környezetvédelmi engedéllyel rendelkezik, az M9-es autótút 51 és 53-as főút közötti szakaszának előkészítéséről pedig az 1342/2023. (VII. 31.) Korm. határozat rendelkezik. A közúti mellett a folyamatban levő vasúti beruházások is makrotérségi integrációt erősítik. A Budapest-Kelebia 150-es vasútvonal felújítása várhatóan már 2025-re megvalósul, míg a fővárost mentesítő, vasúti teherszállítás számára kiemelt fontosságú V0-ás vasúti korridor teljes (Záhonytól Győrig tartó kiépítése 2030-ra esedékes, a kivitelezés a Kecskemét és Adony közötti szakasszal kezdődik.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Az M9-es autótút 51 és 53-as főút közötti szakaszának megépítése;
- M44-es autótút hiányzó szakaszainak (Lakitelek – M5-ös autópálya) megépítése;
- Az M8-as gyorsforgalmi út Dunavecse – Kecskemét közötti szakaszának megépítése;
- V0-ás vasúti korridor megépítésével kapcsolatos tervezési munkálatok;
- V0-ás vasúti korridor Kecskemét és Adony közötti szakaszának elkészítése
- Kecskemét és Jász-Nagykun-Szolnok vármegye közötti tömegközlekedési kapcsolatok fejlesztése
- A Budapest-Kelebia 150-es vasútvonal felújításának befejezése,
- a magasabb elérhető sebesség kihasználása, korai és késői fővárosba jutást is lehetővé tevő, ütemes menetrenddel;

Várható eredmények

A tervezett M8-as, M9-es és M44-es gyorsforgalmi útszakaszok elkészülte; a V0-ás vasúti korridor építésének megkezdése, Kecskemét és Adony közötti szakaszának befejezése; Budapest-Kelebia vasútvonal fejlesztésének befejezése, személyforgalom feltételeinek javulása a szakaszon; a 150-es vasutat használók számának növekedése, vasút szerepének növekedése a teherforgalomban, az M5-ös autópálya forgalmi terhelésének mérséklődése.

Érintettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, Magyar Állam (Építési és Közlekedési Minisztérium), lakosság

4. A határon átnyúló hálózatok és kapcsolatok erősítése

A makrotérségi kapcsolatok erősítésének egy kiemelt szeletét képezi a határon átnyúló kapcsolatrendszer erősítése. Hosszú távon az átjárhatóságot leginkább Szerbia Európai Unióhoz és Schengeni övezethez való csatlakozása biztosítja, de addig a határátkelőhelyek fejlesztése, átocsátó kapacitásuk növelése és az áthaladás gyorsabbá tétele kulcsfontosságú a kapcsolatok erősítéséhez. A határon átnyúló közlekedésfejlesztési beruházásokon belül a vasútfejlesztés élvez prioritást: az elsősorban teherszállítás számára fontos Budapest-Belgrád vasútvonal fejlesztése már folyamatban van, várható befejezése 2025. A másik fontos tengely, a Baja-Szabadka-Szeged vasúti összeköttetés helyreállításával kapcsolatos munkák is már megkezdődtek: ennek részét képezi a Szeged-Szabadka vasútvonal jelenleg is zajló felújítása. A Baja-Szabadka szakasz felújításával a, hiányzó szakaszok újraépítésével kapcsolatos munkák megkezdése, tervezési feladatok elvégzése még várat magára. Az M5-ös autópálya tehermentesítést, egyúttal a közúti közlekedési kapcsolatok erősítését szolgálja az M9-es autót tervezett meghosszabbítása az 53-as útig, és tompai határátkelőig történő lekötése. Az infrastrukturális beruházásokon túl kiemelten fontos, a kulturális kapcsolatok ápolása és erősítése, a határmenti szomszédos, és testvértelépülések közötti együttműködés fokozása. Mivel a Homokhátság déli része és a határon túli területek természetföldrajzi értelemben egységet képeznek, ezért érdemes törekedni a környezet- és természetvédelmi, valamint vízügyi együttműködések fokozására is.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Határátkelőhelyek fejlesztése, határátkelőhelyeken való áthaladási idő rövidítése
- A Budapest-Kelebia-Szabadka-Belgrád vasútvonal fejlesztésének befejezése
- Az M9-es autót és az 53-as főút találkozási pontja, valamint a Tompai Határátkelőhely közötti közúti infrastruktúra fejlesztése;
- A Baja-Szabadka vasútvonal újraépítésével, fejlesztésével kapcsolatos tervezési feladatok megkezdése;
- Vízügyi, vízkormányzási feladatokkal, fejlesztési lehetőségekkel kapcsolatos tervezés;
- Környezet- és természetvédelmi együttműködés;
- Közös kulturális rendezvények, programok, testvértelépülési kapcsolatok erősítése.

Várható eredmények

Határátkelőhelyek átocsátó képességének javulása; határátkelések növekvő száma; Baja-Szabadka

vasútvonallal kapcsolatos tervezési munkálatok elkészülte; településközi kapcsolatok élénkülése, rendezvények látogatottságának növekedése, külföldiek által itt töltött vendégéjszakák számának növekedése.

Érintettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, Magyar Állam (Építési és Közlekedési Minisztérium), civil szervezetek, egyházak, Kiskunsági Nemzeti Park, lakosság, határon túli önkormányzatok

3. A prioritás kapcsolódása a koncepció átfogó céljaihoz

- Kiegyensúlyozott térszerkezet és gazdaság
- Megújuló és innovatív társadalom

4. A prioritás kapcsolódása az EU tematikus célkitűzéseikhez

- PO2 - Zöldebb, karbonmentes Európa
- PO3 - Jobban összekapcsolt Európa

5. A prioritás kapcsolódása a Nemzeti fejlesztés 2030 célkitűzéseikhez

Szakpolitikai specifikus célok:

- versenyképes, innovatív gazdaság,
- életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és ellátás, az élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztése,

Területi specifikus célok:

- az ország makro-regionális szerepének erősítése,
- területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés elősegítése,
- összekapcsolt terek: az elérhetőség és mobilitás biztosítása.

6. A prioritáshoz tartozó indikátorok

Beavatkozási területek	Indikátor	Mérési egység
1. Fenntartható, térben szétterített gazdasági fejlődés a településközi kapcsolatok fejlesztésével	Felújított közutak hossza	km
	Munkanélküliek száma	fő
2. Elővárosi településkapcsolatok fejlesztése, mobilitás fenntartható fejlesztése	Felújított vasutak hossza	km
	Közösségi közlekedést használók száma	fő
	Elkészült megvalósíthatósági tanulmány a személyszállítás újraindításáról a 152-es vasútvonalon	igen/nem

3. Erősebb makrotérségi integráció, Homokhátsággal szomszédos területek közlekedési kapcsolatainak fejlesztése	Épített gyorsforgalmi utak hossza	km
	Felújított vasutak hossza	km
	Elkészült tervdokumentáció a V0-ás vasúti korridor térséget érintő szakaszáról	igen/nem
4. A határon átnyúló hálózatok és kapcsolatok erősítése	Közösen, illetve határon túli részvétellel megvalósított rendezvények, kulturális és sportprogramok	db
	Elkészült tervdokumentáció a Baja-Szabadka vasútvonal felújításáról, újraépítéséről	igen/nem
7. Indikatív forrásallokáció		
A prioritáshoz kapcsolódó indikatív forrásigény (mrd Ft)		185

5.5 Kecskemét központú innovációs környezet, a kreatív tudástér és kultúra megerősítésével

1. A prioritás indoklása és kapcsolódása a koncepcióhoz

A Kecskemét központú innovációs környezet, a kreatív tudástér és kultúra megerősítésével prioritás elsődlegesen a Kecskeméti várostérség területfejlesztési térséghez, és az ehhez kötődő a Homokhátság ipari, logisztikai és kulturális centruma szerepkör bővítése és erősítése célkitűzéshez kapcsolódik. Kecskemét a Homokhátság legnagyobb népességű városa, a vármegye és az ország egyik gazdasági motorja, az OFTK alapján a Budapest körüli belső városgyűrű kulcsfontosságú eleme, országos jelentőségű központ. A rendszerváltást követő beruházásoknak, különösen a Mercedes-Benz Kecskeméten felépülő üzemének köszönhetően, a város széles munkaerőpiaci vonzáskörzettel rendelkezik. Emellett oktatási, egészségügyi és kereskedelmi funkciók tekintetében is jelentőségtöbblettel bír.

Stabil gazdasági háttérre támaszkodva, Kecskemét számára további fejlődési lehetőséget jelent innovációs potenciáljának kihasználása, a kreatív ipari hagyományaiiban rejlő lehetőségek kiaknázása. A tudásgazdaság irányába mutató fejlesztések alapja a Neumann János Egyetem, míg a kreatív gazdaság alapját a város hagyományai (többek között zománc, kerámia, animáció) adhatják. Ezek a fejlesztési irányok a térség középvárosai (Cegléd, Kiskőrös, Kiskunhalas) valamint a Budapest innovációs és kreatív potenciáljából részesülő fővárosi agglomerációs térség települései számára is reálisak. Mind gazdasági, mind fenntarthatósági szempontból kiemelkedően fontos cél az okos és integrált, egyúttal a környezetbarát és költséghatékony közszolgáltatás-ellátás és városüzemeltetés Kecskemét és a térség minden nagyobb települése számára is.

2. A Prioritáshoz tartozó beavatkozási területek

1. Okos város, okos térség

A fenntartható városfejlődést szolgálja valamennyi közszolgáltatás és a városüzemeltetés minőségi és innovatív fejlesztése. Kecskemét komoly előzményekkel rendelkezik e tekintetben, ideértve a munkaerő-piac orientált képzési struktúrát, amelynek a város dinamikusán változó profiljához igazított fejlesztése a jövőben is kívánatos. A város korábban is komoly erőfeszítéseket tett a környezetbarát közszolgáltatás-nyújtásra (közösségi közlekedés hibrid buszokkal). A következő időszakban az okos és integrált közszolgáltatás-ellátás, egyúttal a környezetbarát és költséghatékony városüzemeltetés kiemelkedően fontos cél Kecskemét és a térség minden nagyobb települése számára is.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- A munkaerő-piaci igényekhez illeszkedő, gyakorlatorientált oktatás-képzési rendszer kialakítása és a változó igényeket követő folyamatos fejlesztése, duális képzési rendszer folytatása és fejlesztése;
- Okos településfejlesztési alkalmazások a városüzemeltetésben és a városi szolgáltatásokban.
- Integrált szolgáltatásnyújtás fejlesztése;
- Környezetbarát és költséghatékony közszolgáltatások és városüzemeltetés;
- Kecskemét térségi szerepvállalásának, központi szerepköreinek és funkcióinak erősítése.

Várható eredmények

Duális képzésben részt vevők számának emelkedése; a pályakezdő munkanélküliség csökkenése; a közszolgáltatások és városüzemeltetés ökológiai lábnyomának és költségének csökkenése; a kecskeméti szolgáltatásokat igénybe vevők számának emelkedése.

Érintettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, közintézmények, közműellátók, szakképzési és felnőttképzési intézmények, tankerületi központok, önkormányzati, állami gazdasági társaságok, lakosság

2. Kreatív ipar, kultúragazdaság fejlesztése

A rendszerváltás óta a Homokhátságba érkező külföldi működőtőkeberuházások a térség és Kecskemét város fejlődését nagyban előmozdították. Azonban a több lábon álláshoz és a fenntartható gazdasági fejlődéshez szükséges a helyi erőforrásokon alapuló gazdasági ágazatok fejlesztése is. Ezek egy része a kreatív ipar, kultúragazdaság körébe tartozik, és Kecskemét e téren nagy hagyományokkal rendelkezik (animáció, kerámia, zománc, népi iparművészet). Ezen kulturális hagyományokat is ápoló kreatív tevékenységek minél jobb piaci, valamint az oktatási és szociális célú kihasználása a következő időszak üdvözlendő célja.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- A kecskeméti hagyományos kreatív- és dizájnipari tevékenységek támogatása, piacra jutásának elősegítése;

- A kecskeméti kreatív ipar beépítése a város imázsába (kiállítóhelyek, installációk, street art),
- Kreatív tevékenységek minél nagyobb megjelenítése az alap és középfokú oktatásban;
- Lakosság nagyobb mértékű bevonása a kreatív alkotásba
- A kreatív tevékenységek felhasználása szociálpolitikai célokra (felzárkóztatás, képessé tevés, megváltozott munkaképességűek munkaerőpiacra történő visszaintegrálása)

Várható eredmények

Lakosság és fiatalok aktívabb bekapcsolódása a kreatív alkotásba; kreatív tevékenységek erőteljesebb beépítése Kecskemét város imázsába; kreatív iparhoz kapcsolódó vállalkozások piaci bevételeinek emelkedése.

Érintettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, közintézmények, tankerületi központok, kkv-k, civil szervezetek, lakosság

3. Felsőoktatási szerepkör erősítése

A Homokhátsági innovációs potenciál egyik oszlopa a kecskeméti Neumann János Egyetem, ami 2016-ban jött létre, ám a városban már 1969 óta folyik a Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskolán felsőoktatási tevékenység. Az utóbbi évtizedben az integráció és az egyetem cím elnyerése mellett a képzéskínálat is bővült, valamint komoly infrastrukturális fejlesztések zajlottak, mint a Kecskeméti Campus projekt. E projektnek 2022-ben indult második üteme, ami a tervek szerint Ezen időszak egyik kiemelt célja ezen beruházások folytatása, aminek részét képezi a Campus projekt 2022-ben indult és 2024-ben befejeződő második üteme, a kecskeméti felsőoktatási képzés színvonalának és versenyképességének növelése.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- A Neumann János Egyetem Izsáki úti telephelyének további fejlesztése;
- Új kollégiumi férőhelyek létesítése a Campus projekt második ütemében;
- Megújuló Energiák Nemzeti Laboratóriumhoz kapcsolódó beruházások a Neumann János Egyetemen.

Várható eredmények

Campus projekt második ütemének befejezése; kollégiumi férőhelyek számának növekedése; hallgatói létszám növekedése; tudományos teljesítmény növekedése a Megújuló Energiák Nemzeti Laboratóriumhoz kapcsolódóan,

Érintettek köre

vármegyei és települési önkormányzatok, felsőoktatási intézmények, lakosság

4. Igények kielégítése a kultúra, a sport, a szabadidő és rekreáció területén

A kultúragazdaság irányába elmozdulás, az egyetemvárosi profil, valamint a térségi szerepkör erősítésének egyik fontos része a sokrétű kulturális, sport, és szabadidős lehetőségek biztosítása. Az igények kiszolgálásakor törekedni kell a barnamezős és a rozsdáövezeti akcióterületek hasznosítására. Kecskemét esetében a fejlesztések egyik potenciális színtere az Izsáki út környezete és a Sport utca, a volt Rudolf-laktanya térsége, ahol a szabadidős lehetőségek bővülése igazodik a szomszédos egyetemi és kollégiumi fejlesztésekhez. A kulturális, sport és rekreációs igények minél teljesebb körű kielégítése a Homokhátság minden települése számára fontos célkitűzés.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Szabadidős, rekreációs és sportolási lehetőségek bővítése
- Komplex sport- kulturális és szabadidőfejlesztés a Neumann János Egyetem és a volt Rudolf-laktanya térségében.
- Rendezvények látogatottságának folyamatos monitorozása;
- Folyamatos kétirányú kommunikáció a térség lakosságával a kulturális, sport és szabadidős programok iránti igény felméréséről.

Várható eredmények

Komplex sport- kulturális és szabadidőnegyed kialakulása a volt Rudolf- laktanya térségében; sportoló, szabadidős és kulturális programokon részt vevő lakosság számának növekedése.

Érintettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, közintézmények, felsőoktatási intézmények, kkv-k, civil szervezetek, lakosság

3. A prioritás kapcsolódása a koncepció átfogó céljaihoz

- Fenntartható természeti környezet
- Megújuló és innovatív társadalom

4. A prioritás kapcsolódása az EU tematikus célkitűzéseire

- PO1 - Intelligens Európa
- PO2 - Zöldebb, karbonmentes Európa
- PO5 -Polgáraihoz közelebb álló Európa

5. A prioritás kapcsolódása a Nemzeti fejlesztés 2030 célkitűzéseire

Szakpolitikai specifikus célok:

- versenyképes, innovatív gazdaság,
- kreatív tudástársadalom, piacképes készségek, K+F+I,
- jó állam, szolgáltató állam és biztonság,

Területi specifikus célok: <ul style="list-style-type: none"> • a többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat, • területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés elősegítése, • összekapcsolt terek: az elérhetőség és mobilitás biztosítása. 		
6. A prioritáshoz tartozó indikátorok		
Beavatkozási területek	Indikátor	Mérési egység
1. Okos város, okos térség	duális képzésben résztvevők száma	fő
	munkanélküliek száma	fő
2. Kreatív ipar, kultúragazdaság fejlesztése	Kreatív alkotótevékenységbe bevont lakosság száma	fő
3. Felsőoktatási szerepkör erősítése	Egyetemi hallgatók száma	fő
	Kollégiumi férőhelyek száma	fő
	Tudományos publikációk száma	db
4. Igények kielégítése a kultúra, a sport, a szabadidő és rekreáció területén	Felújított és épített kulturális, sport és szabadidős létesítmények	m ²
	Kulturális, szabadidős és sportesemények száma	db
	Kulturális, szabadidős és sporteseményeken résztvevők száma	fő
7. Indikatív forrásallokáció		
A prioritáshoz kapcsolódó indikatív forrásigény (mrd Ft)	40	

5.6 Magas minőségű élelmiszergazdaság, klímabarát agrárberuházások támogatásával

1. A prioritás indoklása és kapcsolódása a koncepcióhoz

A magas minőségű élelmiszergazdaság, klímabarát agrárberuházások támogatásával prioritás elsődlegesen a Nyugati- és Közép-Homokhátság területfejlesztési térséghez, és az ehhez kötődő „a multifunkcionális agrárium és élelmiszergazdaság megőrzése és fejlesztése” célkitűzéshez kapcsolódik. A Homokhátságban, különösen annak középső és déli részén országos viszonylatban magas maradt az agrárnépesség aránya, amit a térség történelmi fejlődése, a nagyobb arányban fennmaradt külterületi lakosság, az intenzív kultúrák jelenléte, zöldség, gyümölcs és szőlőtermelés tesz lehetővé. Ugyanakkor a homokhatákok élővilága természet- és környezetvédelmi szempontból különösen értékes, ezek a kistájak hazánk környezetileg legérzékenyebb, klímaváltozás által leginkább veszélyeztetett területei közé

tartoznak, és ezek tekinthetők a vízhiány által leginkább sújtott területeknek is. Ezen okokból a térségi tájhasználat, mezőgazdasági tevékenységgel kapcsolatos beruházások, intézkedések fontos, hogy szolgálják a változó klimatikus viszonyokhoz történő adaptációt (alacsony vízigényű kultúrák előnyben részesítése, víztakarékos öntözési rendszerek, fagykár elleni védekezés). A gyepgazdálkodás arányának növelése a klímadaptáció szintén egy természetvédelmi szempontból preferált formája. Az agrárerdészetet, agrárvoltatikus energiatermelést magába foglaló diverzifikált tájgazdálkodás szintén részét képezheti az adaptációs intézkedéseknek. A mezőgazdaság versenyképességének növeléséhez fontos a magas hozzáadott értékű termelés támogatása, és a piacra jutás elősegítése is, mind a Homokhátság határain belül, mind azon kívül.

2. A Prioritáshoz tartozó beavatkozási területek

1. Magas hozzáadott értékű mezőgazdasági tevékenység ösztönzése

A Homokhátság sajátos környezeti adottságai miatt a terület jó része kevésbé alkalmas a nagytáblás gabonatermesztésre. Ezen területek esetében a mezőgazdaság magasabb jövedelmezőségének egyik lehetséges módja a rövid ellátási láncú élelmiszertermelés előtérbe helyezése, a magas minőségű helyi élelmiszerek népszerűsítése, az egyedi termékek térségi marketingje. A piacra juttatást segítő lehetséges intézkedések közé tartoznak a helyi termékekhez kapcsolódó rendezvények ösztönzése és térségi összehangolása, valamint a fővárosi termelői piacokra, rendezvényekre bekerülés segítése.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Bio- és ökológiai termelés ösztönzése;
- Magas minőségű helyi élelmiszer előállításának erősítése, rövid ellátási láncú élelmiszertermelés népszerűsítése;
- Erőteljesebb marketing és tájékoztató kampány a helyi élelmiszerfogyasztás pozitív (egészségügyi, környezeti, társadalmi) hatásairól, a helyi élelmiszerek beszerzési lehetőségeiről;
- Potenciális új gazdálkodók bevonása magas minőségű termékek előállítására, térségben új termékek meghonosítására (pl. levendula);
- A hozzáadott értéket képviselő termelők és termékeik beemelése a helyi identitásba;
- Az egyedi termékek térségi megjelenítése és marketingje;
- A helyi termékekhez kapcsolódó helyi rendezvények ösztönzése, térségi összehangolása és keresztmarketingje;
- Fővárosi termelői piacokra, és rendezvényekre bekerülés segítése.

Várható eredmények

Bio- és ökológiai termelés részarányának növekedése; helyben megtermelt élelmiszer arányának növekedése; mezőgazdaság ökológiai lábnyomának csökkenése; gazdálkodói jövedelmek emelkedése; helyi identitás erősödése.

Érintettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, közintézmények, gazdálkodók, kkv-k, civil szervezetek, Kiskunsági Nemzeti Park, lakosság

2. A klimatikus hatásoktól kevésbé függő szezonális és szezontól független zöldségtermesztés, gyümölcstermesztés fejlesztése

Az intenzív mezőgazdasági kultúrák (gyümölcsösök, szőlőültetvények, zöldség) kulcsfontosságú szerepet játszottak a homokhátak mezőgazdasági művelésbe vonásában, és ma már a kultúrtáj, és kulturális örökség részét képezik, jövedelmet biztosítva az országosan kiemelkedő arányú mezőgazdasági népességnek. Az intenzív mezőgazdasági termelés versenyképességének fenntartásához szükséges a klimatikus kihívásokhoz történő alkalmazkodás (víztakarékos öntözési formák, a tavaszi fagy, jégkár elleni védekezés), valamint a piacra jutás elősegítése (budapesti és szegedi nagybani piacok, gasztro- és kulturális rendezvények).

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- A zöldségtermesztés versenyképességét biztosító víztakarékos öntözési, energetikai és logisztikai fejlesztések;
- Tavaszi fagy és jégkár elleni védelem fejlesztése (pl. paraffingyertyás ültetvényfűtés, jéggháló)
- Kapcsolódás a nagybani piacokhoz, különös tekintettel a Szegedi Zöldség és Gyümölcs Nagybani Piacra;
- A kistermelői szövetkezetek, egyesületek, zöldségdoboz rendszerek létrehozásának népszerűsítése az érintett lakosság körében;
- A Kunsági Borvidék imázsának javítása, helyi fajták (Arany Sárfehér) népszerűsítése, gasztro- és kulturális események tartása, jelenlét a térségen kívüli borászati rendezvényeken (Szeged, Kecskemét, Budapest).

Várható eredmények

Fajlagos vízfogyasztási igény csökkenése; éghajlati szélsőségek okozta károk mérséklődése; termésmennyiség növekedése; Kunsági Borvidék imázsának javulása; megtermelt borok magasabb árazhatósága.

Érintettek köre

vármegyei és települési önkormányzatok, gazdálkodók, kkv-k, önkormányzati, állami gazdasági társaságok, civil szervezetek, lakosság

3. Fenntartható tájhasználat, alternatív, környezettudatos gazdálkodási formák fejlesztése

A klímaváltozás erősödésével az öntözési igény növekedése várható, ezzel párhuzamosan azonban az öntözésre fordítható vízmennyiség csökken, az öntözés költsége nő. Ennek érdekében fenntartható, természeti értékek megőrzését segítő és a lakosság megélhetését is biztosító tájhasználat irányába szükséges elmozdulni, amelynek részét képezi az alacsony vízigényű mezőgazdasági kultúrák elterjesztése, a legeltetéssel hasznosított gyepterületek arányának növelése, valamint az olyan innovatív területhasználati módok preferálása, mint az agrárvoltatikus energiatermelés, vagy az agrárerdészet.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Alacsony/csekélyebb vízigényű kultúrák és fajták elterjesztése;
- Természetközeli állapotú, legeltetéssel hasznosított gyepterületek arányának növelése;
- innovatív területhasználati módok elterjesztése, mint az agrárvoltaikus energiatermelés vagy az agrárerdészet;
- A biológiai sokféleség óvása, növelése: az inváziósan terjedő növények féken tartása.

Várható eredmények

Fajlagos vízfogyasztási igény csökkenése; gyepterületek arányának növekedése; alternatív területhasználat arányának növekedése; invazív növények terjedésének megfékezése.

Érintettek köre

vármegyei és települési önkormányzatok gazdálkodók, kkv-k, önkormányzati, állami gazdasági társaságok, civil szervezetek, Kiskunsági Nemzeti Park, lakosság

3. A prioritás kapcsolódása a koncepció átfogó céljaihoz

- Fenntartható természeti környezet
- Megújuló és innovatív társadalom

4. A prioritás kapcsolódása az EU tematikus célkitűzéseire

- PO2 - Zöldebb, karbonmentes Európa
- PO5 -Polgáraihoz közelebb álló Európa

5. A prioritás kapcsolódása a Nemzeti fejlesztés 2030 célkitűzéseire

Szakpolitikai specifikus célok:

- életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és ellátás, az élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztése,
- stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata, környezetünk védelme,

Területi specifikus célok:

- vidéki térségek népességeltartó képességének növelése,
- területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés elősegítése.

6. A prioritáshoz tartozó indikátorok

Beavatkozási területek	Indikátor	Mérési egység
1. Magas hozzáadott értékű mezőgazdasági tevékenység ösztönzése	Bio- és ökológiai gazdálkodásba bevont terület nagysága	ha
	Helyi termékeket szerepeltető rendezvények száma	db
	Gazdálkodók száma	fő

	Egy gazdálkodóra eső mezőgazdasági bevétel	Ft
2. A klimatikus hatásoktól kevésbé függő szezonális és szezontól független zöldségtermesztés, gyümölcsstermesztés fejlesztése	Fajlagos vízfogyasztási igény	m ³ /ha
	Zöldség- gyümölcs- és szőlőtermesztéssel foglalkozó gazdalkodók száma	fő
	Megtermelt zöldség- gyümölcs és szőlő mennyisége	tonna
3. Fenntartható tájhasználat, alternatív, környezettudatos gazdálkodási formák fejlesztése	Fajlagos vízfogyasztási igény	m ³ /ha
	Gyepterületek	ha
	Alternatív területhasználat kiterjedése (agrárvoltaikus energiatermelés, agrárerdészet)	ha
7. Indikatív forrásallokáció		
A prioritáshoz kapcsolódó indikatív forrásigény (mrd Ft)		45

5.7 Széles körű társadalmi felzárkóztatás, professzionális közösségfejlesztéssel és jó gyakorlatok importjával

1. A prioritás indoklása és kapcsolódása a koncepcióhoz

A széles körű társadalmi felzárkóztatás, professzionális közösségfejlesztéssel és jó gyakorlatok importjával prioritás elsődlegesen a Határ menti Homokhátság területfejlesztési térséghez, és az ehhez kötődő vidéki megújulás, felzárkózás célkitűzéshez kapcsolódik. A Homokhátságon belül nagy különbségek vannak az egyes térségek, települések dinamizmusa, prosperitása, a helyi lakosság gazdasági aktivitása között. A Határ menti Homokhátság külső, a Nyugati és Pest megyei Homokhátság egyes részei belső perifériának tekinthetők. A munkaerőpiacról kiszorultak támogatása ezért személyes lehetőségeiktől és térbeli elhelyezkedésüktől függően differenciált eszközöket igényel, a munkaerőpiaci képzések fejlesztésén túl a szociális gazdaság alternatíváinak erősítéséig. A professzionális közösségfejlesztés része az elnéptelenedés és elöregedés következményeire felkészülés az érintett településeken, az aktív idősödés támogatása, az időskori és szociális szolgáltatások térben kiegyenlített biztosítása, valamint a lakó nélkül maradt, de még lakható házak szociális célú hasznosítása, illetve a lakhatatlanná vált házak elbontása. Az innovatív megközelítések és jó gyakorlatok meghonosítása mellett továbbra is figyelmet kell szentelni a komplex közösségfejlesztés hagyományos intézkedéseinek, a helyi oktatási és egészségügyi szolgáltatások fejlesztésének, valamint a települési közlekedési infrastruktúra fejlesztésének, az energiahatékonyság és a fenntarthatóság szempontjait figyelembe véve.

2. A Prioritáshoz tartozó beavatkozási területek

1. A munkaerőpiacról kiszorultak szociális szempontokat figyelembe vevő visszaintegrálása

A Homokhátságon belül nagy különbségek vannak az egyes térségek, települések dinamizmusa, prosperitása, a helyi lakosság gazdasági aktivitása között. A Homokhátság délkeleti része (a Határ menti Homokhátság területfejlesztési térség) az ország egyik leszakadóban levő külső periferiája. A hosszú ideje szelektív elvándorlás sújtotta térségben a helyben maradó lakosság képzettségi szintje, egészségügyi adottságai sok esetben nehezíti az elsődleges munkaerőpiacra történő (vissza)integrációt. A Pest megyei Homokhátság és a Nyugati Homokhátság egyes részei belső periferiának pedig tekinthetők. Emellett természetesen még a prosperáló településeken és térségekben is találunk olyan társadalmi csoportokat, egyéneket, akik kiszorultak a munkaerőpiacról, és támogatásra van szükségük a visszaintegrálódáshoz. Ennek egyik formája a munkaerőpiaci készségek javítása képzésekkel. A távmunkavállalás lehetőségeinek bővítése különösen a nagy foglalkoztatóktól távol levő települések lakosai számára lenne segítség. Azon lakosok számára, akik elsődleges munkaerőpiacra visszaintegrálása nehézségekbe ütközik, a szociális gazdaság és a szociális kertprogramok fejlesztése is alternatívát jelenthet.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Munkaerőpiaci készségek javítása képzésekkel, potenciális foglalkoztatók bevonásával;
- Távmunkavállalás lehetőségeinek népszerűsítése, kedvezmények távmunkavállalást lehetővé tevő cégeknek;
- Szociális gazdasági tevékenység, szociális vállalkozások támogatása;
- Településen belüli kiskertgazdálkodás erősítése, szociális kertprogramok.

Várható eredmények

Foglalkoztatottak számának emelkedése, munkanélküliség csökkenése; távmunkában foglalkoztatottak számának emelkedése; szociális gazdaságban résztvevők számának emelkedése; lakosság jövedelmének növekedése.

Érintettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, közintézmények, szakképzési és felnőttképzési intézmények, gazdálkodók, kkv-k, nagyvállalatok, civil szervezetek, egyházak, lakosság

2. Elnéptelenedés és elöregedés negatív hatásainak mérséklése

A Homokhátság településeinek egy része jelenleg stabil vagy éppen gyarapodó népességgel és kiegyensúlyozott korszerkezettel rendelkezik. Ám különösen a Határ menti és Nyugati Homokhátság településeinek jó része tartós népességvesztéssel és elöregedéssel jellemezhető. Bár a kedvezőtlen demográfiai folyamatok fékezése (például az érintett települések gazdasági dinamizálásával, prosperáló térségekkel való kapcsolat erősítésével) fontos célkitűzés, az országos demográfiai helyzet realitásai miatt is fel kell készülni a csökkenő népesség és elöregedés kihívásainak kezelésére. Ezek közé tartozik az aktív idősödés támogatása, az időskori és szociális szolgáltatások térben kiegyenlített biztosítása (beleértve az

E-szolgáltatásokat is), valamint a lakó nélkül maradt, de még lakható házak szociális célú hasznosítása, illetve a lakhatatlanná vált házak elbontása.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Időskori és szociális szolgáltatások területileg kiegyenlített biztosítása;
- E-szolgáltatások (telemedicina, távoktatás) és E-kereskedelem (csomagpontok) terjesztése és népszerűsítése;
- az aktív idősödést támogató szolgáltatások és infrastruktúrák fejlesztése, a közszolgáltatások erősítése, az innovatív kezdeményezések (pl. CédusNet Program) kiszélesítése;
- Az elhagyott, még lakható házak szociális hasznosítása;
- az elhagyott, lakhatatlanná vált házak lebontása.

Várható eredmények

Időskorú lakosság egészségi állapotának javulása; időskorú gazdasági aktivitás emelkedése; a lakatlan házak számának csökkenése.

Érintettek köre

vármegyei és települési önkormányzatok, közintézmények, civil szervezetek, egyházak, lakosság

3. Települési humánszolgáltatások és infrastruktúra fejlesztése

A széles körű társadalmi felzárkóztatás egyik kulcsfontosságú eleme a minőségi oktatási egészségügyi és szociális szolgáltatásokhoz történő egyenlő hozzáférés biztosítása, aminek feltétele a megfelelő településen belüli közlekedési infrastruktúra. Éppen ezért a közösségfejlesztésnek továbbra is része kell hogy maradjon a helyi szolgáltatások (bölcsőde, óvoda, iskola, egészségügyi és szociális ellátás), valamint a helyi közlekedési infrastruktúra fejlesztése. Épületfelújítás során mind költségvetési, mind környezetvédelmi szempontból fontos az energiahatékonyság előtérbe helyezése. A helyi közlekedési infrastruktúra fejlesztésénél fontos szempont a területi egyenlőség, a források azon településrészekre fókuszálásra, ahol a burkolt utak és járdák aránya alacsony. A közút kerékpárút-hálózat fejlesztése pedig környezetvédelmi szempontok mellett a helyi esélyegyenlőséget is szolgálja.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Bölcsődei ellátás fejlesztése;
- Óvodák és iskolák fejlesztése, épületek energiahatékony felújítása;
- Helyi egészségügyi ellátás fejlesztése;
- Szociális és időskori ellátás fejlesztése;
- Járdaeépítés és felújítás települési belterületeken;
- Kerékpárút építés és felújítás települési belterületeken;
- Közutak felújítása, burkolt utak létesítése települési belterületeken.

Várható eredmények

Lakosság szolgáltatásellátottságának javulása; burkolt közutak arányának növekedése, gazdasági

aktivitás emelkedése; a lakatlan házak számának csökkenése.

Érintettek köre

vármegyei és települési önkormányzatok, közintézmények, tankerületi központok, Magyar Állam (Építési és Közlekedési Minisztérium), egyházak, lakosság

3. A prioritás kapcsolódása a koncepció átfogó céljaihoz

- Kiegyensúlyozott térszerkezet és gazdaság
- Megújuló és innovatív társadalom

4. A prioritás kapcsolódása az EU tematikus célkitűzéseikhez

- PO4 - Szociálisabb Európa
- PO5 -Polgáraihoz közelebb álló Európa

5. A prioritás kapcsolódása a Nemzeti fejlesztés 2030 célkitűzéseikhez

Szakpolitikai specifikus célok:

- érték tudatos és szolidáris öngondoskodó társadalom,
- jó állam, szolgáltató állam és biztonság,

Területi specifikus célok:

- vidéki térségek népességeltartó képességének növelése,
- területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés elősegítése,
- összekapcsolt terek: az elérhetőség és mobilitás biztosítása.

6. A prioritáshoz tartozó indikátorok

Beavatkozási területek	Indikátor	Mérési egység
1. A munkaerőpiacról kiszorultak szociális szempontokat figyelembe vevő visszaintegrálása	Képzésekben részt vevők száma	fő
	Munkanélküliek száma	fő
	Szociális kertprogramban részt vevők száma	fő
	Kis- és középvállalkozások száma	db
2. Elnéptelenedés és előregedés negatív hatásainak mérséklése	Szociális szolgáltatásokkal ellátottak száma	fő
	Időskori szolgáltatásokkal ellátottak száma	fő
	Időskorú gazdaságilag aktívak száma	fő
	Nem lakott lakóingatlanok száma	db
3. Települési humánszolgáltatások és	épített és felújított bölcsődék	m ²

infrastruktúra fejlesztése	épített és felújított óvodák és iskolák	m ²
	épített és felújított egészségügyi ellátóhelyek	m ²
	épített és felújított szociális és időskori ellátóhelyek	m ²
	burkolt belterületi közutak aránya	%
	felújított belterületi közutak hossza	km
	Épített és felújított belterületi kerékpárutak hossza	km
	Épített és felújított járdák hossza	km
7. Indikatív forrásallokáció		
A prioritáshoz kapcsolódó indikatív forrásigény (mrd Ft)	90	

5.8 Önálló és egyedi idegenforgalmi progresszió, új turisztikai struktúrák és termékek bevezetésével

1. A prioritás indoklása és kapcsolódása a koncepcióhoz

Az önálló és egyedi idegenforgalmi progresszió, új turisztikai struktúrák és termékek bevezetésével prioritás elsődlegesen a Csongrád-Csanád vármegyei Homokhátság területfejlesztési térséghez, és az ehhez kötődő turisztikai kínálat bővítése, aktív- és gyógyturisztikai szerepkör erősítése célkitűzéshez kapcsolódik. A Homokhátság turisztikai potenciálja még részben kihasználatlan, a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágban foglalkoztatottak száma 2011-ben az országos átlag alatt maradt (3,8%) 2016-ban a kereskedelmi szálláshelyeken töltött a vendégéjszakák száma csak az országos érték 3,6%-a volt. A térségben több sikeres gyógy- és fürdőközpont is működik (Mórahalom, Kiskunmajsa, Cegléd, Kiskunhalas), az ezekhez kapcsolódó fejlesztések hozzájárulhatnak vonzerejük megőrzéséhez, növeléséhez. Ezzel szemben a térségben az aktív turisztikai potenciál még kihasználatlan. A jelenleg népszerűbb hazai desztinációk fokozatos telítődése lehetőséget teremt most még kevésbé népszerű célpontok felfuttatására. Továbbá a Homokhátság adottságai azok számára is lehetőséget teremthetnek az aktív és kerékpáros turizmusba történő bekapcsolódásra, akik kerülnék a megterhelőbb útvonalakat. A 21. században a tanyavilág megőrzéséhez nem lehet kizárólag mezőgazdasági szerepkörben gondolkodni, és önmagukban az infrastrukturális hátrányokat ledolgozó fejlesztések sem elegendőek. A tanyasi turizmus, tanyasi vendéglátás fejlesztése a komplex tanyafejlesztés, a több lábon álló tanyarendszer elérésének egyik kulcseleme. Ehhez a beavatkozási területhez szervesen kapcsolódik a gasztroturisztikai beruházások, rendezvények támogatása is. A Homokhátság számára is az egyik legnagyobb kihívást az egy vendégre jutó itt tartózkodás növelése, és a szezonális csökkenés jelent az ágazat számára. Ezt azonban csak a különböző turisztikai formák közötti szinergiák jobb kihasználásával, komplex turisztikai csomagok kínálatával és keresztmarketinggel, valamint térségi szintű együttműködéssel lehet elérni.

2. A Prioritáshoz tartozó beavatkozási területek

1. Gyógyturizmus és egészségturizmus fejlesztése

A térség számottevő turisztikai potenciállal bír. Jól kiépített gyógy- és egészségturisztikai infrastruktúrával rendelkezik (Kiskunmajsa, Kiskunhalas, Cegléd, Mórahalom). Ez utóbbi fürdő vendégeinek jó része a határon túlról érkezik. A gyógyfürdők vendégeinek számottevő része több napot tölt itt, szállást is foglalva. A gyógyturizmus és fürdőturizmus hazai és nemzetközi szinten is dinamikus fejlődő terület, ezért a szolgáltatások fejlesztése és bővítése, valamint a kapcsolódó szálláshelyek fejlesztése elengedhetetlen ahhoz, hogy a fürdővárosok megőrizzék, optimális esetben növelni tudják vonzerejüket.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Gyógy- és egészségturizmushoz kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése, bővítése;
- Fürdőhelyek szálláshelyeinek fejlesztése.

Várható eredmények

Vendégéjszakák számának növekedése a fürdővárosokban; gyógy- és egészségturizmusból származó bevétel növekedése.

Érintettek köre

vármegyei és települési önkormányzatok, kkv-k, potenciális beruházók, lakosság, turisták

2. Az aktív- és ökoturizmus fejlesztése

Az elmúlt évtizedekben a tömegturizmussal szemben egyre nagyobb teret nyertek az alternatív turisztikai irányzatok. Míg a Homokhátság adottságai a tömegturizmus kiszolgálására nem megfelelőek, a kisebb környezetterheléssel aktív turizmusban rejlő potenciál még jórészt kiaknázatlan. Az aktív turizmus legnépszerűbb hazai desztinációi (pl. Dunazug-hegység frekventált útvonalai) kezdik elérni kapacitásuk korlátait, további bővülés csak jelenleg kevésbé népszerű célpontok felfuttatásával lehetséges. A Homokhátság meglévő és potenciális útvonalai azok számára is lehetővé teszik az aktív és kerékpáros turizmusban történő részvételt, akik például egészségi állapotuk miatt kerülnék a nagyobb szintemelkedéseket tartalmazó, megterhelőbb útvonalakat. A Kiskunsági Nemzeti Park mozaikos felépítése szintén lehetőséget teremt a természeti értékek egész térségben történő dekoncentrált bemutatására, az ökoturizmus más turisztikai irányzatokkal történő összekötésére (aktív, kerékpáros, tanyasi, gyógyturizmus) komplex turisztikai kínálat kialakítására.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Turisztikai kerékpárutak építése, hálózat bővítése;
- Természeti értékeket bemutató pontok, tanösvények fejlesztése;
- Tematikus gyalogos és kerékpáros túraútvonalak kialakítása, fejlesztése.
- Aktív turisztikai rendezvények, gyalogos, futó és kerékpáros teljesítménytúrák támogatása.

Várható eredmények

Vendégéjszakák számának növekedése a Homokhátságon; látogatószám növekedése a természetvédelmi tanösvényeken; lakosság egészségi állapotának javulása.

Érintettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, kkv-k, Magyar Állam (Építési és Közlekedési Minisztérium), Kiskunsági Nemzeti Park, lakosság, turisták

3. Tanyasi vendégfogadás és gasztroturizmus fejlesztése

A jelentős kultúrtörténeti és építészeti értéket képviselő tanyarendszer 21. századi megőrzéséhez nem elegendő pusztán a mezőgazdasági termelésben betöltött szerepükre támaszkodni, illetve infrastrukturális és életminőség javítását célzó fejlesztésekben gondolkodni. Ezekon túl ezért érdemes azon intézkedésekre is figyelmet fordítani, amelyek a tanyák multifunkcionális fejlődését segítik elő. Ilyen a tanyasi turizmus, tanyasi vendéglátás támogatása is. A tanyasi szálláshelyek az aktív turizmusban résztvevők számára is vonzóak lehetnek. A tanyasi vendéglátás és a gasztroturizmus, falusi, térségi gasztroturisztikai rendezvények közötti szinergiák jobb kihasználása is kulcsfontosságú. A kapcsolódó beruházások egyúttal a mezőgazdasági tevékenységek jövedelmezőségének növelésére is alkalmasak.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Tanyasi vendéglátóhelyek, szállások fejlesztése, kínálat bővítése;
- Falusi, térségi gasztroturisztikai rendezvények tartása.

Várható eredmények

Vendégéjszakák számának növekedése a számottevő külterületi lakossággal rendelkező településeken; külterületi népesség jövedelmének növekedése; külterületek népességmegtartó képességének növekedése.

Érintettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, gazdálkodók, kkv-k, civil szervezetek, Kiskunsági Nemzeti Park, lakosság, turisták

4. Turisztikai csomagok kialakítása, turizmus és térségmarketing

Magyarország, és a Homokhátság számára is a turizmusfejlesztés egyik legnagyobb kihívása az egy vendégre eső vendégéjszakák számának növelése, a szezonális csökkenés csökkentése, ami hozzájárulna a szektor jövedelmezőségének növeléséhez, a kapacitások jobb kihasználásához. Ezt azonban csak a különböző turisztikai formák közötti szinergiák kiaknázásával, a programok és attrakciók jobb összehangolásával, komplex turisztikai csomagok kínálatával és keresztmarketinggel, valamint térségi szintű, illetve a Homokhátság határain is túlnyúló együttműködéssel lehet elérni.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Komplex turisztikai csomagok kínálata a fürdővendégek számára;
- Komplex turisztikai csomagok kínálata a bor- és gasztroturizmus iránt érdeklődők számára;
- Komplex turisztikai csomagok kínálata a Kecskemétre látogatók számára;
- Kerékpáros turizmushoz kapcsolódó komplex fejlesztések Kecskeméten, Cegléden, Mórahalmon, Kiskunmajsán, az 5. számú (Velence-Gyula) országos kerékpárútvonal és az EuroVelo 13 útvonal mentén;
- Határon átnyúló kapcsolatok, településközi, testvérvárosi együttműködések kialakítása, bővítése, attrakciók keresztpromóciója
- Ismeretterjesztő és marketingkampány Kecskeméten, Szegeden és Budapesten, az egyetemi népszerűséghez kapcsolódóan a térség attrakcióinak népszerűsítésére.

Várható eredmények

Vendégéjszakák számának növekedése a Homokhátságon; egy vendégre jutó vendégéjszakák számának növekedése; külföldi vendégek számának emelkedése; turizmusból és vendéglátásból származó bevétel emelkedése; látogatószám növekedése a természetvédelmi tanösvényeken.

Érintettek köre

vármegyei és települési önkormányzatok, kkv-k, önkormányzati, állami gazdasági társaságok, civil szervezetek, lakosság, turisták, határon túli önkormányzatok és civil szervezetek

3. A prioritás kapcsolódása a koncepció átfogó céljaihoz

- Fenntartható természeti környezet
- Kiegyensúlyozott térszerkezet és gazdaság

4. A prioritás kapcsolódása az EU tematikus célkitűzéseire

- PO2 - Zöldebb, karbonmentes Európa
- PO3 - Jobban összekapcsolt Európa
- PO5 -Polgáraihoz közelebb álló Európa

5. A prioritás kapcsolódása a Nemzeti fejlesztés 2030 célkitűzéseire

Szakpolitikai specifikus célok:

- gyógyító Magyarország, egészséges társadalom, egészség- és sportgazdaság,
- életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és ellátás, az élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztése,
- stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata, környezetünk védelme,

Területi specifikus célok:

- vidéki térségek népességeltartó képességének növelése,
- kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése,

- összekapcsolt terek: az elérhetőség és mobilitás biztosítása.

6. A prioritáshoz tartozó indikátorok

Beavatkozási területek	Indikátor	Mérési egység
1. Gyógyturizmus és egészségturizmus fejlesztése	Vendégéjszakák számának növekedése a fürdővárosokban	éj
	Vendégek számának növekedése a fürdővárosokban	fő
	Idegenforgalomból származó bevétel növekedése	Ft
2. Az aktív- és ökoturizmus fejlesztése	Vendégéjszakák számának növekedése	éj
	Épített vagy felújított természetvédelmi bemutatóhelyek	db
3. Tanyasi vendégfogadás és gasztroturizmus fejlesztése	Vendégéjszakák számának növekedése a jelentős külterületi lakossággal rendelkező településeken	éj
	Tanyasi szállás- és vendéglátóhelyek száma	db
	Külterületi lakosság aránya	%
4. Turisztikai csomagok kialakítása, turizmus és térségmarketing	Vendégéjszakák számának növekedése	éj
	Külföldi vendégéjszakák számának növekedése	éj
	Egy vendégre jutó vendégéjszakák számának emelkedése	fő/éj
	Egy vendégre jutó bevétel emelkedése szálláshelyszolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágakban	Ft
Szálláshelyszolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágakban foglalkoztatottak számának emelkedése	fő	
7. Indikatív forrásallokáció		
A prioritáshoz kapcsolódó indikatív forrásigény (mrd Ft)	25	

6. A TERVEZÉSKÍSÉRŐ ELJÁRÁSOK DOKUMENTÁCIÓJA

A Duna–Tisza közti Homokhátságra mint fejlesztési célterületre elsősorban a talajvízszint süllyedés, valamint a vízpótlás kapcsán számos terv került kidolgozásra a rendszerváltást követő évtizedekben. 1992-ben Pálfay Imre vezetésével jelent meg a Duna Tisza közti Hátság távlati vízellátásának koncepciója c. kötet. Később 2002-ben, a KEVITERV AQUA tározókon alapuló vízvisszatartási tervet dolgozott ki. 2007-ben az ÁBKSZ-Terra Stúdió készítette el “A Duna-Tisza közti hátság fenntartható fejlesztése” című komplex tervdokumentációt. 2016-ban a Homokhátság 2014 Konzorcium és a VIZITERV Consult együttműködésében alkották meg a „Vízkezelési gazdálkodási projekt előkészítése a Duna–Tisza közti hátság vízhiányos ökológiai állapotának javítása érdekében” című stratégiai koncepció.

Ezek nyomán a vízhiánnyal összefüggő káros hatások enyhítésére több kormányhatározat is született az elmúlt 30 évben: - 2087/1995. (IV. 3.) Korm. határozat a Duna–Tisza közti hátság kritikus vízháztartási helyzetéről; - 2286/1996. (X. 25.) Korm. határozat a Duna–Tisza közti hátság vízpótlásáról; - 2271/1999. (X. 22.) Korm. határozat a Duna–Tisza közti homokhátság vízháztartási helyzetéről és a további szükséges intézkedésekről, - 2095/2004. (IV. 27.) Korm. határozat a Duna–Tisza közti hátság területén bekövetkezett kedvezőtlen változások hatásainak mérsékléséről.

A jelenlegi tervezési folyamattal egy időben zajlik a „Duna-Tisza-közi Homokhátság vízhiányos ökológiai állapotának javítása, helyreállítása” projekt tervezése, melyet a 2022 szept 30-án hatályba lépett 373/2022. (IX.30.) Korm. rendelet szabályoz. A fejlesztés forrását az Európai Parlament és Tanács 2021. február 12-i (EU) 2021/241 rendeletével létrehozott Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszköz (RRF) adja. A DTkH az EU-s tervezési rendszerbe illeszkedően – „Magyarország Helyreállítási és Ellenállóképességi Tervében” – a vízgazdálkodási szakpolitika (D komponens) nevesített célterülete. A projekt céljait és a tervezett megvalósítási eszközöket a Homokhátság területfejlesztési koncepciója és programja megalkotása során nyomon követtük, azokat igyekeztünk a jelen tervezés folyamatában felhasználni a készülő tervekbe beépíteni.

Az átfogó terület- és vidékfejlesztés tekintetében a 97/2005. (XII. 25.) OGY határozat által elfogadott Országos Területfejlesztési Koncepció (OTK) a Homokhátságot az „Országos jelentőségű, integrált fejlesztési térségek és tématerületek” között szerepelő „Duna-mente” nagytérséghez sorolta. Az OTK „Rurális térségek területileg integrált fejlesztésének prioritásai” között a térség népességének helyben tartása, a természeti degradációs folyamatok megállítása, az agrárszerkezet-váltás, valamint a hátság kedvezőtlen vízgazdálkodásának helyreállítása kapott kiemelt hangsúlyokat. A 2010-es években a Homokhátság problémáit és a lehetséges beavatkozásokat a Korm. 1405/2013. (VII. 2.) számú határozata, illetve az ehhez kapcsolódó, 2015 őszén véglegesített Stratégiai Projekt Előkészítő Dokumentáció rögzítette. Azonban a térségre területfejlesztési koncepció és program eddig még nem készült.

A vármegyei területfejlesztési koncepciók és programok megalkotása már jelen tervezési folyamat előtt lezárult. Ugyanakkor a vármegyei integrált területi programok (ITP) 3.0-ás verzióinak elkészítése részben átfedésben volt homokhátsági tervezéssel. Mind a három vármegyei 2021-2027-re szóló területfejlesztési koncepciót és programot, illetve a kapcsolódó ITP-eket (a TOP Plusz források felhasználásának alapidokumentuma) a Homokhátság térség területfejlesztési koncepciójának és programjának megalkotása során fokozottan vettük figyelembe.

A 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet szerint a területfejlesztési program a területi tervek egy típusa, melynek jogszabály szerint alátámasztó munkarésze a területi (környezeti, gazdasági és társadalmi) hatásvizsgálat. Ennek tartalmi követelményeit a 218/2006. (X. 6.) Kormányrendelet 9. számú melléklete szabályozza. A

területi hatásvizsgálatot a KRTK munkatársai és a KRTK által bevont külső szakértők készítik el. Azonban a tervezés folyamatának ütemezése miatt a dokumentum kidolgozása az operatív program elkészítésével egy időben történik 2023. októbere és 2023. decembere között, így annak fontosabb megállapításait jelen stratégiai programban még nem tudjuk összefoglalni.

7. A VÉGREHAJTÁSÁBAN KÖZREMŰKÖDŐ SZERVEZETEK KÖZTI MUNKAMEGOSZTÁS, EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS INFORMÁCIÓCSERE MEGHATÁROZÁSA, AZ ÉRDEKÉRVÉNYESÍTÉS RENDSZERE

7.1 A partnerségi terv célcsoportjai és a bevonás módszerei

A területfejlesztési koncepció és program készítése során bevonandó célcsoportokat, a bevonás eszközeit és részvételi formáit a 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet határozza meg. A rendelet 18. § 1. bekezdése alapján a rendelet 10. melléklete tartalmazza a bevonandók körét:

1. miniszterek;
2. a következő kormányhivatalok, kormányzati főhivatal, illetve önálló szabályozó szerv:
 - a) Központi Statisztikai Hivatal,
 - b) érintett vármegyei és fővárosi kormányhivatal,
 - c) Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal,
3. Országos Atomenergia Hivatal;
4. Országos Környezetvédelmi Tanács;
5. Magyar Tudományos Akadémia;
6. országos önkormányzati érdekszövetségek;
7. az érintett térségi fejlesztési tanácsok;
8. az érintett vármegyei önkormányzatok;
9. az érintett megyei jogú városok önkormányzata;
10. az érintett települési önkormányzatok;
11. az érintett területi államigazgatási szervek közül:
 - a) területi környezetvédelmi és természetvédelmi hatóság,
 - b) illetékes vízügyi hatóság,
 - c) működési területével érintett nemzeti park igazgatóság,
 - d) működési területével érintett vízügyi igazgatóság,
 - e) Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft.
 - f) területi hulladékgazdálkodási hatóság.

A Korm. rendelet 13 § 1. bekezdésének értelmében további bevonandó partnerek:

12. az állampolgárok,
13. a társadalmi (civil) szervezetek,
14. a helyi gazdasági szereplők, gazdálkodók, vállalkozók, vállalkozások,
15. a felsőoktatási intézmények, kutatóhelyek, szakképzési központok,
16. az érdekképviselők, kamarák,
17. Közép-Duna Menti Fejlesztési Tanács,
18. érintett Vármegyei Területfejlesztési Konzultációs Fórumok,
19. érintett Regionális Területfejlesztési Konzultációs Fórumok,
20. egyéb szervezetek.

A 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet 13. § 2. bekezdés b pontja szerint az egyes tervezési elemekhez és fázisokhoz kapcsolódóan a tervezőnek meg kell határoznia a bevonás során alkalmazni kívánt eszközöket és részvételi formákat. Ezek a jogszabály szerint nevesítve a következők lehetnek:

- kommunikációs kampány,
- kiállítások,
- helyi média,
- tájékoztató kiadványok,
- állampolgári vélemények gyűjtése,
- nyilvános fórumok, konferenciák,
- eseti bizottság,
- közvélemény-kutatás (szociológiai kutatás, fókuszcsoportos kutatás, munkacsoport megbeszélések, zsűrik).

7.2 A partnerségi terv végrehajtása

A partnerségi terv végrehajtására vonatkozó általános szempontként azt emelhetjük ki, hogy annak során a célok és az eszközök rugalmas kezelésével, amennyiben szükséges új módszerek alkalmazásával a teljes folyamat során biztosítani kell az információk átláthatóságát, a nyitott és egyenlő párbeszédet, valamint a visszacsatolás lehetőségét.

A DTkH Fejlesztési Tanács fő feladatai a Homokhátság vízgazdálkodásának, vízpótlásának koordinálásához köthetők, így legfontosabb érintett szereplők a települési önkormányzatok és a területen tevékenykedő állami szereplők (pl.: vízügy). Az önkormányzatok véleményének megismerése közvélemény-kutatási módszerek alkalmazásával történt 2023 február és március hónapok folyamán. Ennek keretében a területileg érintett 117 önkormányzatnak online kérdőív került összeállításra, melyet a Tanács elnöke elektronikus levélben juttatott el a címzetteknek. Emellett a tervezők egyéni és fókuszcsoportos beszélgetéseket bonyolítottak le térségi polgármesterekkel, településfejlesztőkkel, vármegyei önkormányzati vezetőkkel ugyanebben az időszakban.

A beérkezett kérdőívek (56 db) és az interjúk (12 db) segítették feltárni azokat a területeket, amelyek az itt élők számára a legnagyobb kihívásokat és hátrányokat okozzák mind a bel-, mind a külterületek vonatkozásában (2. ábra).

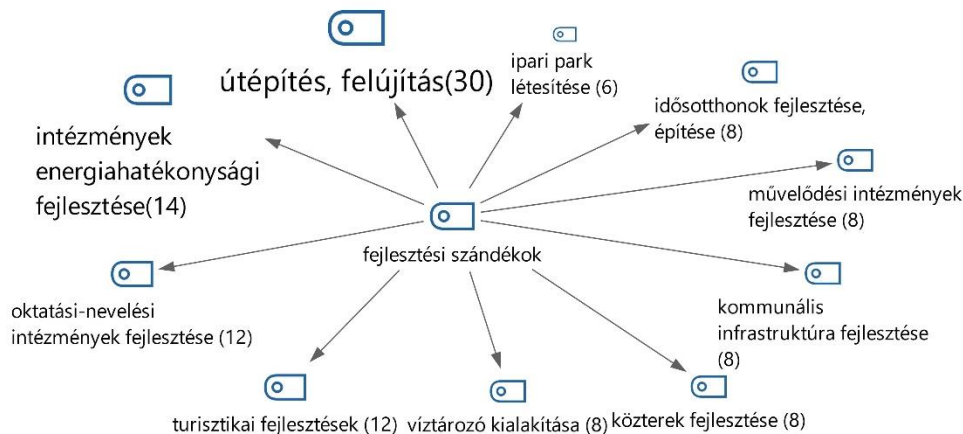
2. ábra Az interjúk és a kérdőívek alapján a legfontosabb térségi kihívások

csapadék-és vízhiány
hulladékkezelés hiányosságai
növekvő szegénység
előregedés
utak állapota
időjárás szélsőségek növekedése
társadalmi kohézió hiánya
szociális ellátórendszer gyengesége
zöldterületek csökkenése
elváándorlás

Forrás: saját szerkesztés

Emellett a forrásfelhasználásról és azokról a fejlesztési igényekről is sikerült információkat gyűjteni, amelyekre (az Széchenyi Plusz fejlesztési céljaitól függetlenül is) a helyi szereplők szerint szükség van a térség fenntartható fejlesztése érdekében (3. ábra).

3. ábra A primer adatgyűjtés során jelzett fejlesztési szándékok

Forrás: saját szerkesztés

Az interjúk során fontos visszatérő elem volt a hazai források szükségessége, hiszen a Tanyafejlesztési Programot nagyon sokan jó gyakorlatként értékelték a térségi aktorok közül. Ez megerősítette a tervezés azon irányát, amely nemcsak az Európai Unióból érkező források felé tekint, hanem olyan fejlesztési irányokat, prioritásokat és cselekvési területeket határoz meg, melyek azokon kívül esnek (pl. ilyen a tanyák kérdése, vagy az adottságokhoz igazodó földhasználati rendszer kialakításának elősegítése, amely túlmutat a Közös Agrárpolitikához kapcsolódó intézkedéseken és támogatási rendszeren). A hazai fejlesztési erőforrások bővítése emellett enyhítené a jelenleg fennálló forrásvezérelt tervezést és növelné a lokális autonómiát, segítené a helyi igényekhez jobban igazodó területfejlesztési gyakorlat kialakulását.

2023. május 18-án fogadta el a DTkH Térségi Fejlesztési Tanács a Duna-Tisza közti Homokhátság Területfejlesztési Konceptiójának előkészítési és javaslattevő fázisának dokumentumát, melynek társadalmi egyeztetése 2023. június 7-én indult el. A törvényi előírások szerinti 45 napos véleményezési időszakban több mint 160 észrevétel és javaslat érkezett be a koncepcióhoz a vármegyei önkormányzatoktól, kormányhivataloktól, települési önkormányzatoktól, költségvetési szervektől, civil szervezetektől és a lakosságtól. A tervezők a DTkH Térségi Fejlesztési Tanács képviselőivel egyeztetve 2023. augusztus 21-ig felülvizsgálták a Konceptió tervezetét és beépítették megfogalmazott igényeket és javaslatokat a dokumentumba.

Részben a stratégiai, de elsősorban inkább az operatív területfejlesztési program elkészítéséhez 2023. augusztus 23-a és szeptember 5-e között egy második online kérdőíves igényfelmérésre került sor. Az igényfelmérési kérdőívet több mint 130 db email címre küldtük ki a következő szervezeteknek: vármegyei önkormányzatok, települési önkormányzatok, tankerületek, pedagógiai szakszolgálatok, civil szervezetek, vízügyi szakaszmérnökségek, nemzeti parkok. Ennek során a Széchenyi Plusz program prioritásai és beavatkozási területei, az RRF (Helyreállítási és Ellenállóképességi Alap) eszköz, valamint a hazai költségvetési források (pl.: Magyar Falu program) tekintetében kerültek felmérésre a 2021-2027 közötti projekt tervek, valamint a már beadott pályázatok adatai. Emellett a pályázati rendszerben nem kezelt

igényekre és a terület-, valamint vidékfejlesztést érintő javaslatok rövid kifejtésére is lehetőséget biztosított az igényfelmérés.

A Területfejlesztési Konceptió és Stratégiai Program fontosabb megállapításai és elemei nyilvánosan bemutatásra kerülnek a 2023. október 12-én tartandó Csatári Bálint Konferencián. A tervezők az előadásukban összefoglalják a helyzetértékelés tapasztalatait, a koncepcióban meghatározott célokat és prioritásokat, illetve az ezekhez kapcsolódó fontosabb konkrét terület- és vidékfeladatokat is.

A stratégiai és az operatív program, valamint a területi hatásvizsgálat dokumentumainak véleményezésére a tervek szerint 2024 január és február hónapokban kerül sor a partnerségi tervben meghatározott költségvetési szervekkel, intézményekkel és egyéb partnerekkel. A véleményezési eljárás után a tervezők 2024. márciusában készítik el ezek javított és kiegészített változatait, valamint adják meg a tervezői válaszokat.

7.3 Az állampolgárok és szakmai közösségek részvételének formái a végrehajtás során

A területfejlesztési koncepció és program végrehajtásának eredményességét és a projektek hatásainak elemzését minden esetben szükséges ellenőrizni. Ennek célja a tervezési javaslatok hatékonyságának és hatásainak értékelése, valamint azok eredményeinek összehasonlítása az előzetes célokkal elsősorban indikátorok segítségével. A tervezők ezekre támaszkodva kiértékelhetik a korábban megtervezett fejlesztési irányok és projektek gazdasági, társadalmi és környezeti hatásait. Emellett azonban szükséges az érintett partnerek véleményének felmérése, hogy megbizonyosodjanak arról, hogy a tervezési javaslatok megfelelnek az elvárásoknak és az előzetes céloknak. A vélemények felhasználásával a tervezők módosíthatják a tervezési javaslatokat, hogy a konkrét fejlesztések jobban megfeleljenek a helyi igényeknek és kihívásoknak, illetve biztosítsák azok fenntarthatóságát.

A DTkH Térségi Fejlesztési Tanács Szervezeti és Működési Szabályzata szerint rendszeresen vizsgálja és legalább két évente értékeli a térség környezeti állapotát, a gazdasági és társadalmi folyamatokat, illetve meghatározza a fejlesztési szükségleteket. Ezek az állapotfelvelelések lehetőséget biztosítanak egyrészt a megvalósítással kapcsolatban a partnerek véleményének és javaslatainak újbóli összegyűjtésére, másrészt a tervezés során felállított célok és intézkedések megvalósulásának nyomon követésére. Szükség esetén ezek korrekcióját a monitoring eredményei alapján el lehet végezni.

8. A VÉGREHAJTÁS ÉS A FINANSZÍROZÁS INTÉZMÉNYI ÉS ELJÁRÁSRENDI RENDSZERÉNEK ÁTFOGÓ BEMUTATÁSA

A területfejlesztési koncepció és program finanszírozási hátterét európai uniós és hazai források biztosítják. Az előbbieket az Európai Bizottsággal megkötött Partnerségi Megállapodás hatálya alá tartoznak, mely szerint 22 milliárd euró, azaz összesen kb. 9000 mrd Ft lehívására lesz lehetőség. A 2021-2027-es programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről a 256/2021 (V.18.) Kormányrendelet rendelkezik. Ennek keretében hat ágazati és egy területi operatív programból lesz lehetőség fejlesztési források lehívására, melyek főbb prioritásai és a hozzájuk rendelt források nagyságát az alábbi felsorolás foglalja össze:

1. Digitális Megújulás Operatív Program Plusz (DIMOP Plusz) – 763,73 mrd Ft
 - a. Intelligensebb Magyarország – 317,18 mrd Ft
 - b. High-tech és zöld átállás – 164,44 mrd Ft
 - c. Magyarország csatlakoztatva – 91,87 mrd Ft
 - d. Digitális készségek – 190,24 mrd Ft
2. Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program Plusz (EFOP Plusz) – 1278,4 mrd Ft
 - a. XXI. századi köznevelés – 54,4 mrd Ft
 - b. Pedagógus életpályamodell – 788,43 mrd Ft
 - c. Társadalmi felzárkózási fejlesztések – 204,48 mrd Ft
 - d. Szociális fejlesztések – 54,96 mrd Ft
 - e. Rászoruló személyek támogatása – 63,57 mrd Ft
 - f. Család- és ifjúságügyi fejlesztések – 32,29 mrd Ft
 - g. Felzárkózó települések – Társadalmi innovatív intézkedések – 80,27 mrd Ft
3. Magyar Halgazdálkodási Operatív Program Plusz (MAHOP Plusz) – 20,14 mrd Ft
 - a. Fenntartható halászat vízvédelem
 - b. Fenntartható akvakultúra-tevékenységek, piacképesség és élelmezésbiztonság
4. Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program Plusz (IKOP Plusz) – 1559,7 mrd Ft
 - a. Tiszta üzemű városi-elővárosi közlekedés erősítése – 785,1 mrd Ft
 - b. TEN-T vasúti és regionális intermodális közlekedés fejlesztése – 746,79 mrd Ft
 - c. Fenntarthatóbb és biztonságosabb közúti mobilitás fejlesztése a TEN-T közúthálózaton – 54,775 mrd Ft
5. Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program Plusz (GINOP Plusz) – 2294,1 mrd Ft
 - a. Vállalkozásfejlesztés – 888,3 mrd Ft
 - b. Kutatás, fejlesztés, innováció – 767,3 mrd Ft
 - c. Fenntartható munkaerőpiac – 264,5 mrd Ft
 - d. Ifjúsági garancia – 196,9 mrd Ft
 - e. Felsőoktatás, szakképzés – 177,1 mrd Ft
6. Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz (TOP Plusz) – 1962,5 mrd Ft
 - a. Élhető vármegye – 604,7 mrd Ft
 - b. Klímabarát vármegye – 204,3 mrd Ft
 - c. Gondoskodó vármegye – 544,3 mrd Ft
 - d. Budapest infrastrukturális fejlesztések – 63,3 mrd Ft
 - e. Budapest humán fejlesztések – 25,9 mrd Ft
 - f. Versenyképes vármegye – 520 mrd Ft
7. Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program Plusz (KEHOP Plusz) – 1612,56 mrd Ft

- a. Vízgazdálkodás és katasztrófakockázat csökkentés – 307 mrd Ft
- b. Körforgásos gazdasági rendszerek és fenntarthatóság – 412 mrd Ft
- c. Környezet- és természetvédelem – 59 mrd Ft
- d. Megújuló energiagazdaság – 724 mrd Ft
- e. Igazságos Átmenet Alap – 110 mrd Ft

A pályázati lehetőségek kihirdetése és így a források lehívása ütemezetten, éves fejlesztési keretek (ÉFK) mentén történik. Az egyes operatív programokhoz tartozó ÉFK-kat kormányhatározatban teszik közzé, így minden támogatást igénylő egy időben ismerheti meg a pályázáshoz szükséges legfontosabb információkat.

A hét operatív program mellett fejlesztési források érhetők el a Helyreállítási és Ellenállóképességi (RRF) Eszközből is. Ez a helyreállítási alap lehetőséget ad arra, hogy a tagországok a koronavírus okozta járvány gazdasági és társadalmi következményeit enyhítsék, és újra növekedési pályára állhassanak. A rendelkezésre álló források így elsősorban az állami beruházások és reformok felgyorsítását célozzák, így az alap által nyújtott támogatások, hitelek közvetlen kedvezményezettjei maguk a tagállamok. Magyarország Helyreállítási és Ellenállóképességi Tervének alapvető végrehajtási szabályairól és felelős intézményeiről a 373/2022. (IX. 30.) Korm. rendelet rendelkezik. A magyar helyreállítási terv fő prioritásai és indikatív forrásösszegei:

1. Demográfia és köznevelés – 245 mrd Ft
2. Magasan képezett versenyképes munkaerő – 273 mrd Ft
3. Felzárkózó települések – 89 mrd Ft
4. Vízgazdálkodás – 57 mrd Ft
5. Fenntartható zöld közlekedés – 558 mrd Ft
6. Fenntartható energetika/zöld átállás – 492 mrd Ft
7. Átállás körforgásos gazdaságra – 43 mrd Ft
8. Egészségügy – 516 mrd Ft
9. Állam és közigazgatás – 26 mrd Ft

A Homokhátság Magyarország Helyreállítási és Ellenállóképességi Tervében nevesített célterületként szerepel, ennek megfelelően konkrét programként jelenik meg a „Duna-Tisza-közi Homokhátság vízhiányos ökológiai állapotának javítása, helyreállítása” projekt, amelynek tervezési munkálatai a jelen dokumentum elkészítése alatt is folytak.

Az európai források közül a programok finanszírozásában további fontos szerep jut a Vidékfejlesztési Programnak, melyben 4625 mrd Ft áll rendelkezésre a 2023-2027 közötti időszakban, valamint az Interreg IPA-CBC magyar-szerb programjának.

A területfejlesztési program további forrásai lehetnek a Pénzügyminisztérium alá tartozó nemzeti programok, melyek általában éves költségvetési keretből működnek. Emellett lehetnek még olyan infrastrukturális fejlesztések, melyek célzott támogatásban részesülnek részben költségvetési részben beruházási hitelkonstrukciókon keresztül. A főbb nemzeti támogatási programok:

- Magyar Falu Program,
- Kisfaludy Program,
- „Felzárkózó települések” program,
- Kedvezményezett Települések Gazdaságélénkítő Programja,
- Országos Környezeti és Kármentesítési Program.

A DTkH Térségi Fejlesztési Tanács feladata, mint az eddigiekben is, hogy a végrehajtás során gondoskodjon a partnerségi terv végrehajtásáról és a területfejlesztéssel kapcsolatos feladatok koordinációjáról. Ennek keretében összehangolja a Homokhátság területén az államigazgatási szervek, a települési önkormányzatok, a megyei jogú városok önkormányzata, a vármegyei önkormányzatok, a gazdasági és civil szervezetek fejlesztési elképzeléseit, illetőleg vizsgálja és értékeli a tervezési térség társadalmi és gazdasági helyzetét, környezeti állapotát és ezen tényezők változásait. A Térségi fejlesztési Tanács alapító okirata szerint az alábbi feladatokat látja el tevékenysége során:

- közreműködik a térségre vonatkozó fejlesztési koncepció és területrendezési terv elkészítésében,
- részt vesz a vidékfejlesztés Homokhátságra vonatkozó speciális programjának tervezésében, végrehajtásában,
- elősegíti a térségi fejlesztésben érdekelt aktorok együttműködését, a fejlesztési feladatok összehangolását,
- javaslatot tesz a térsége tekintetében a megyei fejlesztési koncepciókra,
- kiemelt figyelmet fordít a térség gazdasági erőforrásainak, valamint környezetállapotának fejlesztésére,
- hozzájárul a térségében élők életfeltételeinek javításához, a humán erőforrások fejlesztéséhez, a térségi identitás fenntartásához,
- összehangolja a térségre vonatkozó gazdasági és társadalomszervező döntéseket.

A Tanács munkaszervezeti feladatait a Bács-Kiskun Vármegyei Önkormányzat Hivatala látja el.

9. MONITORING ÉS ÉRTÉKELÉSI TERV

9.1 A monitoring szerepe a DTkH fejlesztése során

A monitoring mint megfigyelési és értékelési metódus és folyamat arra szolgál, hogy a tervezett célok megvalósítása nyomonkövethető legyen, illetve egy előre meghatározott ütemezés alapján haladjon. A monitoring során a stratégiai prioritások, programok, beavatkozások végrehajtása ellenőrizhető és követhető. Mindez azt szolgálja, hogy az egyes aktorok (önkormányzatok, szervezetek, hatóságok, az EU és a hazai forrás-felhasználást biztosító és ellenőrző szervei) számára egyértelmű legyen, hogy az adott intézkedések miként járulnak hozzá a stratégiai prioritások és konkrét célok, feladatok elvégzéséhez, illetve milyen mértékben sikerül megvalósítani a tervezett fejlesztéseket. A megvalósítások és az eredmények vizsgálata indikátorokon keresztül lehetséges, amelyek specifikus, többnyire számszerűsíthető mutatók, amelyek az elérni kívánt célok, erőforrások (pl. befektetett pénz, munkaerő), elért eredmények, vagy relativizálható kontextusok és változók mérésére szolgálnak. Az egyes mutatók kiválasztásánál általában öt kritériumra kell figyelmet fordítani. Elengedhetetlen a specifikusság, a mérhetőség, az elérhetőség (hozzáférhetőség), a beavatkozás jellegéhez alkalmazkodás (relevancia), valamint nélkülözhetetlen az is, hogy az adott időpontban az információ rendelkezésre álljon (aktualitás). Az indikátor akkor lehet megfelelő, ha egységes és elfogadott az értelmezése, valamint indokolt a felhasználása az adott célrendszer és intézkedés szempontjából. Minél közvetlenebbül kapcsolódnak az egyes intézkedésekhez, annál jobban képesek demonstrálni és információt adni az adott programok sikerességéről. Alkalmazásuknál mindenképpen szem előtt kell tartani az országos és nemzetközi (Európai Unió) ajánlásokat. Így a hatékonyság összehasonlíthatóvá válik, de az EU-s támogatások alapján megvalósuló fejlesztések és programok esetében az Európai Bizottság által megfogalmazott és jóváhagyott mutatók alkalmazása jogszabályi kötelezettség is. Ezeknek az európai szintű szabványok biztosítják, hogy EU-s összehasonlításban is kimutathatók legyen a forráshatékonyság. A monitoring és értékelési tevékenységhez szükséges indikátorok a következő négy csoportba sorolhatók:

1. *Kontextus indikátorok*, amelyek az országos vagy az EU-átlaghoz, esetleg az ország más kiemelt térségeihez képesti értéket jelentik. Ezek tehát nem a programok működésének méréséhez kapcsolódnak közvetlenül, hanem a célzott vagy beavatkozási területről adnak leíró jellegű információkat; azaz azt mutatják, hogy a programok, intézkedések milyen környezetben valósultak meg. A DTkH-ra vonatkozó programozási szinten jelenleg ez azt teszi lehetővé, hogy a térségi potenciálokat és kitérési pontokat azonosítani lehessen.
2. *Input vagy bemeneti indikátorok* a forrásoldali megközelítést mutatják. Számszerűsítve rögzítik a projektet megvalósítók által igénybe veendő eszközöket, általában pénzeszközöket, humán-erőforrás ráfordítást.
3. *Output, kimeneti vagy teljesítmény indikátorok*, amelyek a program egésze, a stratégia érdekében megvalósuló tevékenységek szempontjából fontosak. Ezek az elvégzett tevékenységek közvetlen produktumát, kimeneti termékeit jelentik. Ezek azonban nem a program tényleges céljai, hanem a stratégiában kitűzött célok megvalósításának eszközei.
4. *Eredmény (outcome) indikátorok*, a stratégiai intézkedéseinek azonnali közvetlen, rövid távon jelentkező hatásaira vonatkoznak. Ezek ugyanúgy lehetnek fizikai mutatók, mint pénzügyi mutatók.

A programszintű és prioritásszintű indikátorok esetén fontos az összhang azon fejlesztési és programozási dokumentumokban (pl. operatív programokban) meghatározott mutatókkal, amelyek az adott intézkedés esetén relevánsak.

A DTkH Területfejlesztési Konceptiója és Stratégiai Programja a térség számára az elkövetkező programozási időszak során elérni kívánt célokat és az azokhoz tartozó cselekvéseket rögzíti, azonban mint minden stratégia esetében, szükséges kialakítani olyan megfigyelő és értékelő rendszert, amely képes nyomon követni az egyes célok szintjén elért előrehaladást, változást. Ennek érdekében a rögzített prioritásokhoz, program- és intézkedés szinten is megfogalmazzunk indikátorokat, amelyek képesek a változások irányának és mértékének bemutatására. A mérőszámokat megkülönböztetjük, aszerint, hogy a cselekvés közvetlen kimeneti adatait rögzíti a kiváltott közvetlen eredményt méri, vagy a beavatkozás által kiváltott tágabb társadalmi, gazdasági, környezeti hatásokat, vagyis, hogy mennyiben sikerült a célokhoz közelebb jutni.

Az indikátorokkal szemben fontos elvárás, hogy objektíven mérhetőek legyenek, rendszeresen rendelkezésre álljanak, illetve rendelkezzenek valamilyen kiindulási értékkel, amelyhez a változások mérhetőek. Fontos, hogy az alkalmazott mérőeszközök megfelelően alátámasztottak legyenek, időben változatlan módszertan szerint, ellenőrzött keretek között kerüljenek összeállításra. Az adatgyűjtésnél és feldolgozásnál alkalmazott módszerek legyenek mindenki számára megismerhetőek, az alkalmazott mérőeszközök tartalma érthető legyen, és kimutatható és egyértelmű kapcsolatban álljon a mérés tárgyával és az elérni kívánt céllal.

A mérőeszközöket úgy alakítottuk ki, hogy azok összhangban legyenek a DTkH Területfejlesztési Konceptióban szereplő célhierarchiával. A fejlesztési kezdeményezések, intézkedések szintjén output, illetve eredmény-indikátorok használatára törekedtünk, míg a prioritások, stratégiai célok méréséhez hatásindikátorokat kapcsolunk.

9.2. A DTkH Területfejlesztési Konceptiójában megfogalmazott prioritásokhoz javasolt indikátorok

1. Vízgazdálkodási módok összehangolása, térségi víz- és tájgazdálkodási platformok létrehozásával:

- Vízhasználat hatékonysága (pl. vízhasznosítás mértéke, vízfogyasztás, öntözési rendszerek hossza, kapacitása) (m^3 , m)
- Talajvízszint változása (m)
- Terméshozamok változása (kg, t, l)
- A térség vízgazdálkodási fenntarthatósága és vízbázisok állapota (elvezetett szennyvíz mennyisége, esőkertek száma, felszín alatti víztározók száma, kapacitása, burkolt felszínek aránya, zöldterületek nagysága) (db, m^3 , km^2 , m^2)
- Ökoszisztéma szolgáltatások minőségi változása (invazív fajok felszínborításának változása, környezetvédelmi, tájvédelmi projektek száma, természetvédelmi területek nagysága)
- Mezőgazdaság statisztikai adatai (állatlétszám, parcellaméret, őstermelők létszáma, biogazdálkodás aránya) (db, km^2 , m^2 , ha, fő, %)
- Kutatásra fordított források nagysága, publikációk száma (Ft, db)

2. Tanyarendszer revitalizációja, komplex külterületi programok megvalósításával:

- Tanyák állapotának fejlesztése (pl. infrastruktúra, energiahatékonyság)
- Mezőgazdasági termelékenység növekedése a külterületeken
- Társadalmi és gazdasági aktivitás növekedése
- A külterületi közösségek mutatói
- Jobb egészségügyi ellátásban részesülő személyek száma (fő)
- Szociális ellátásban részesülő személyek száma (fő)
- Külterületen élők egyedi igényeihez igazodó ellátási tervek és programok kialakítása a szociális-, egészségügyi- és oktatási feladatellátási helyeken (db)
- Külterületeken kiépült buszmegállóhelyek száma (db)
- Külterületeken létesült közvilágítás (lámpák) (db)
- Külterületi kerékpárutak hossza (km)
- Felnőttképzésben résztvevők éves száma (fő)
- Foglalkoztatottak száma a tanyás településeken (fő)
- A támogatott szociális ellátó szolgáltatást igénybe vevő személyek vagy ellátott személyek éves száma (fő)
- Falu- és tanyagondnoki feladatot ellátó személyek száma (fő)
- Modernizált lakótanyák száma (db)
- Energiafelhasználás éves csökkenése (kWh)
- Gazdasági, környezetvédelmi és mezőgazdasági szakirányú képzést szerzettek száma (fő)
- Nyelvvizsgát tevők száma (fő)
- Külterületeken megtartott rendezvények száma (db)
- Közösségi programokon résztvevők száma (fő)
- Mintagazdaság jellegű tanyaprojektek száma (db)
- Hagyományos, történelmi tájhasználatot bemutató területek kiterjedése (ha)
- Tanyasi hagyományokat megismerő diákok száma (fő)
- Felmért tanyák száma (db)
- Felújított dűlőutak száma (db)
- Külterületi szilárd útburkolat hossza (m)

3. Zöldgazdaság modelljének széleskörű alkalmazása, energiahatékony beruházások támogatásával:

- Zöld energiatermelés aránya a teljes energiatermelésben
- Zöld technológiák elterjedése és felhasználásának hatékonysága
- Zöld gazdasági szektorok növekedése és munkahelyteremtés
- Környezetvédelmi iparban tevékenykedő vállalkozások száma (db)
- Környezetvédelmi ráfordítások (milliárd Ft)
- Környezetvédelmi beruházások az összes beruházás arányában (%)
- Energetikai állapotfelmérés alá került lakossági ingatlanok száma (db)
- Energetikai állapotfelmérés alá került közintézmények száma (db)

- Energetikai állapotfelmérés alá került gazdasági hasznosítású ingatlanok száma (db)
- Új megújuló energia kapacitás (MW)
- Zöld energiatermelés aránya a teljes energiatermelésben (%)
- Egy főre jutó energiafogyasztás (GJ/fő)

4. Vármegyéken átnyúló településkapcsolatok kialakítása, partnerséget ösztönző intézkedésekkel:

- Határon átnyúló együttműködések száma és jelentősége
 - Közös, illetve határon túli részvétellel megvalósított rendezvények, kulturális és sportprogramok (db)
- Térségi közlekedés és infrastruktúra fejlesztése a határok közötti kapcsolatok erősítésére
 - Épített gyorsforgalmi utak hossza (km)
 - Felújított közutak hossza (km)
 - Felújított vasutak hossza (km)
 - Közösségi közlekedést használók száma (fő)
 - Elkészült megvalósíthatósági tanulmány a személyszállítás újraindításáról a 152-es vasútvonalon (igen/nem)
 - Elkészült tervdokumentáció a VO-ás vasúti korridor térséget érintő szakaszáról (igen/nem)
 - Elkészült tervdokumentáció a Baja-Szabadka vasútvonal felújításáról, újraépítéséről (igen/nem)
- Határon átnyúló gazdasági és kulturális projektek száma és hatása

5. Kecskemét központú innovációs környezet, a kreatív tudástér és kultúra megerősítésével:

- Innovatív vállalkozások és startupok száma és teljesítménye a térségben
- Kulturális és művészeti események száma és látogatottsága
 - Kreatív alkotótevékenységbe bevont lakosság száma (fő)
 - Felújított és épített kulturális, sport és szabadidős létesítmények (m²)
 - Kulturális, szabadidős és sport események száma (db)
 - Kulturális, szabadidős és sport eseményeken résztvevők száma (fő)
- Tudományos kutatások és oktatási intézmények fejlettsége
 - Duális képzésben résztvevők száma (fő)
 - Egyetemi hallgatók száma (fő)
 - Kollégiumi férőhelyek száma (db)
 - Tudományos publikációk száma (db)

6. Magas minőségű élelmiszergazdaság, klímabarát agrárberuházások támogatásával:

- Fenntartható mezőgazdasági termelés mértéke és hatékonysága
 - gazdálkodók száma (fő)

- Egy gazdálkodóra eső mezőgazdasági bevétel (Ft)
- Klímaváltozáshoz való alkalmazkodás és széndioxid-semleges mezőgazdasági gyakorlatok terjedése (pl magas minőségű ökogazdálkodás, talajmegújító módszerek)
 - Bio- és ökológiai gazdálkodásba bevont terület nagysága (ha)
 - Fajlagos vízfogyasztási igény (m³/ha)
 - Gyepterületek (ha)
 - Alternatív területhasználat kiterjedése (agrárvoltaikus energiatermelés, agrárerdészet) (ha)
- Élelmiszerbiztonság és élelmiszertermelés diverzifikálása a térségben
 - helyi termékeket szerepeltető rendezvények száma (db)
 - Zöldség- gyümölcs- és szőlőtermesztéssel foglalkozó gazdálkodók száma (fő)
 - Megtermelt zöldség- gyümölcs és szőlő mennyisége (tonna)

7. Széles körű társadalmi felzárkóztatás, professzionális közösségfejlesztéssel és jó gyakorlatok importjával:

- Társadalmi kirekesztettség mértéke és csökkentése a térségben
 - Munkanélküliek száma (fő)
 - Kis- és középvállalkozások száma (db)
 - Szociális szolgáltatásokkal ellátottak száma (fő)
 - Időskori szolgáltatásokkal ellátottak száma (fő)
 - Időskorú gazdaságilag aktívak száma (fő)
 - Nem lakott lakóingatlanok száma (db)
 - épített és felújított bölcsődék (m²)
 - épített és felújított óvodák és iskolák (m²)
 - épített és felújított egészségügyi ellátóhelyek (m²)
 - épített és felújított szociális és időskori ellátóhelyek (m²)
 - burkolt belterületi közutak aránya (%)
 - felújított belterületi közutak hossza (km)
 - Épített és felújított belterületi kerékpárutak hossza (km)
 - Épített és felújított járdák hossza (km)
- Szociális és oktatási programok hatékonysága a hátrányos helyzetű csoportok támogatására
 - képzésekben részt vevők száma (fő)
- Jó gyakorlatok és bevált módszerek importálása más sikeres régiókból
 - szociális kertprogramban részt vevők száma (fő)

8. Önálló és egyedi idegenforgalmi progresszió, új turisztikai struktúrák és termékek bevezetésével:

- Turisztikai látogatások és vendégéjszakák száma és gazdasági hozzájárulása a térségben
 - Vendégéjszakák számának növekedése (éj)
 - Külföldi vendégéjszakák számának növekedése (éj)
 - Egy vendégre jutó vendégéjszakák számának emelkedése (fő/éj)
 - Vendégéjszakák számának növekedése a fürdővárosokban (éj)
 - Vendégéjszakák számának növekedése a jelentős külterületi lakossággal rendelkező településeken (éj)

- Vendégek számának növekedése a fürdővárosokban (fő)
- Idegenforgalomból származó bevétel növekedése (Ft)
- Egy vendégre jutó bevétel emelkedése szálláshelyszolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágakban (forint)
- Külterületi lakosság aránya (%)
- Szálláshelyszolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágakban foglalkoztatottak számának emelkedése
- Új turisztikai attrakciók és programok száma és népszerűsége
 - Ökoturisztikai attrakciók látogatóinak száma
- Turisztikai infrastruktúra fejlesztése és vendéglégedettség mérése
 - Tanyasi szállás- és vendéglátóhelyek száma (db)
 - Épített vagy felújított természetvédelmi bemutatóhelyek (db)

9.3. A DTkH értékelési tervére vonatkozó ajánlások

A 1303/2013/EU rendelet alapján a területfejlesztési stratégiákhoz, koncepciókhoz és azok megvalósításához kapcsolódóan értékeléseket kell készíteni az egyes programok eredményességéről és hatásáról. Az értékelések elősegítik a további fejlesztéspolitikai döntések irányát és a végrehajtás átláthatóságát. Az értékelési tervet a DTkH esetében a 2024-2027 időszakra érdemes elkészíteni, kétéves bontásban. Az értékelési tervet 2026-ban majd 2028-ban érdemes elkészíteni.

Hazánkban a 272/2014. (XI. 5.) Kormányrendelet határozza meg az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjét, mely többek között szabályozza a térségi szintű értékelési terv elkészítésének és folyamatos aktualizálásának követelményeit, valamint az értékeléssel összefüggő feladatokat. Az értékelési terv az értékelés végrehajtásának általános elveit, az értékelési terv ügyrendjét és a tervezett értékelések dokumentációját tartalmazza. Az értékelési terv végrehajtásának alapelvei egyértelműek: használhatóság, tárgyilagosság, hasznosulás, teljesség, függetlenség, partnerség, nyilvánosság és kivitelezhetőség (költséghatékonyság). Az értékelés lehet átfogó szintű, vagy program- és prioritás szintű. Az átfogó szintű értékelés jóval komplexebb elemzéseket tesz szükségessé, így átfogóbb értékelési eredménye van, a prioritás szintű értékelés viszont egyszerűbb értékelési szintet jelent. Az értékelés – a vizsgálati fókuszok alapján – lehet eredményességi értékelés, hatásértékelés, intézményi és végrehajtási értékelés. Mindegyik értékelésnek része a hatékonysági kérdések megválaszolása. Az értékelés végrehajtási feltétele, hogy rendelkezésre álljanak az adatok, adatrendszerek, legyenek megfelelő személyi feltételek (pl. szaktudás, kapacitás a megfelelő intézményen belül), folyamatos legyen a partnerség és kommunikáció, melyhez partnerségi és kommunikációs terv készül, valamint legyen forrás a végrehajtásra. Az értékelési terv az értékelés ügyrendjéről is rendelkezik, melynek keretén belül meghatározza a szereplőket és azok feladatait.

A Homokhátság térségében a DTkH Térségi Fejlesztési Tanács a felelős a térségspecifikus döntéselőkészítő-támogató, elemző és fejlesztéspolitikai program-értékelő tevékenységért. A kifejezetten a térségi fejlesztési dokumentumokhoz kapcsolódó monitoring tevékenység megkezdését 2025-ben javasoljuk megkezdeni. A Területfejlesztési Konceptió és Stratégia elfogadásával egy időben érdemes arról dönteni, hogy a legfontosabb gazdasági, társadalmi, környezeti indikátorok alapján rendszeres fejlesztési monitoring elemzések készüljenek. Célja a térségben zajló jelenségek időbeli és területi összehasonlító elemzése, melyek segítségével valós információk tárhatók a döntéshozók elé. Ez a típusú, a térségi programokhoz köthető

fejlesztési monitoring tevékenység az éves rendszerességű területi monitoring jelentésekben ölt testet. A jelentéseket a program megvalósításhoz kapcsolódó finanszírozási programok (pl. operatív programok, egyéb hazai finanszírozású és nemzetközi támogatású programok) információs rendszeréből kinyert adatok alapján, valamint az egyes, a stratégiába foglalt intézkedésekhez kapcsolódó, nyilvános adatbázisokban elérhető, vagy egyedi adatgyűjtésen alapuló indikátorok elemzésével szükséges összeállítani. A következő időszakra vonatkozó cél az is, hogy a regionálisan, térségileg integrált monitoring rendszer jöhessen létre a különböző ágazatok, intézmények, adatgazdák koordinált együttműködése által.

A jelentéseknek tartalmaznia kell az intézkedések megvalósulásának előrehaladására vonatkozó információkat és adatokat. Utóbbiak a megvalósult beruházások, programok főbb adatait, mutatóit összesítik. A jelentésekben célszerű szerepeltetni a célokhoz kapcsolódó eredmény indikátorok aktuális állapotát, a térség gazdasági-társadalmi-környezeti helyzetének főbb adatait. A jövőben szükséges lehet egy a térséghez kapcsolódó téradatokat integráló, intézményi együttműködésen alapuló információs rendszer létrehozása.

OPERATÍV PROGRAM

DUNA-TISZA KÖZI HOMOKHÁTSÁG TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA – OPEARATÍV PROGRAM

10. AZ OPERATÍV PROGRAM TERVEZÉSI HÁTTÉRÉNEK BEMUTATÁSA

A Duna-Tisza Közi Homokhátság Területfejlesztési Konceptiója és Programja a 2021-2027-es EU-s pénzügyi ciklus első harmadának végén készül. A tervet megrendelő Duna-Tisza Közi Homokhátság Térségi Fejlesztési Tanács ilyen típusú dokumentummal korábban nem rendelkezett, így a jelen tervezés végén elkészülő Konceptió és Program a régiót érintő három vármegye területfejlesztési tervein alapul. A vármegyei területfejlesztési koncepciók már végleges változatban elérhetőek voltak a munka folyamán, addig a TOP Plusz források felhasználását tervező Integrált Területi Programoknak a 3.0-ás verzióját lehetett figyelembe venni. Fontos adottság volt, hogy a tervezési munka ütemezése, valamint az EU-s forrásokhoz a Kormány által megszabott éves fejlesztési keretek alapján a TOP Plusz források 95%-a, már lekötésre kerül mire a Konceptiót és a Programot a DTkH Térségi Fejlesztési Tanács várhatóan elfogadja 2024 első félévében. Ennek megfelelően a tervezés folyamán figyelembe vettük a 2021-2027 periódus céljait, de ezeket hosszútávú térségspecifikus célkitűzésekkel és hozzájuk kapcsolt prioritásokkal egészítettük ki, melyek 2030-ig mutatnak irányt a fejlesztéssel foglalkozók számára.

Ebből következően a Duna-Tisza közti Homokhátság Területfejlesztési Konceptiójának és Stratégiai Programja is a térség sajátos adottságaira építve és problémáira reagálva határozta meg a fejlesztési célokat, amelyek kiegészítik Bács-Kiskun, Csongrád-Csanád és Pest vármegyék területfejlesztés körében felvállalt feladatait. További tervezői elhatározás volt az is, hogy a koncepció, valamint a ráépülő program egy gondolkodási keretet adjon a helyi területfejlesztésnek. Ennek célja az volt, hogy az olyan jó gyakorlatnak tekinthető programok, mint például a Tanyafejlesztési Program tapasztalataira építve más területeken, mint például a térségi vízgazdálkodásban, vagy az agrárgazdaság klímaváltozáshoz történő adaptációjában is elősegítsük a hazai forrásokra alapozott fejlesztések megindítását.

A tervezési folyamat a 2022. júliusában kezdődött a Duna-Tisza közti Homokhátság Térségi Fejlesztési Tanács indikatív árajánlat-benyújtására vonatkozó felhívásával. A Tanács az árajánlat kérés szerint a törvényi előírásoknak és az alapító okiratának megfelelően Területfejlesztési Konceptiót és Programot kíván kidolgozni az illetékességi területére. Az ajánlattételt követően, közbeszerzésnek nem minősülő meghívásos beszerzési eljárásban való sikeres részvétel folytán nyerte el a megbízást a HUN-REN Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézetének Alföldi Tudományos Osztálya. A szerződés 2022. decemberében kötött meg, meghatározott részfeladatok fázisonként történő teljesítésére.

A DTkH Fejlesztési Tanács az általános területfejlesztési feladatai mellett kiemelt figyelmet fordít a Homokhátság vízgazdálkodásának, vízpótlásának koordinálására. Ennek köszönhetően a legfontosabb partnerei a települési önkormányzatok és a területen tevékenykedő állami szereplők (pl.: vízügy). Ezen aktorok véleményének megismerése érdekében közvélemény-kutatási módszerek alkalmazásával 2023 február és március hónapok folyamán egy online felmérésre került sor. Ezzel párhuzamosan a tervezők egyéni és fókuszcsoportos beszélgetéseket is lebonyolítottak a térségi polgármesterekkel, településfejlesztőkkel, vármegyei önkormányzati vezetőkkel ugyanebben az időszakban. A koncepció előkészítő és javaslattevő munkarészei 2023.04.18-ig készültek el.

A törvényi előírásoknak megfelelően, és a partnerségi tervvel összhangban az elkészült dokumentumok társadalmi egyeztetésére kerültek, mely feladatot a DTkH Térségi Fejlesztési Tanács munkatársai bonyolítottak le. Az elkészült koncepciót a véleményezésre való felhívással együtt Bács- Kiskun Vármegye

önkormányzati honlapján tették közzé. Ennek keretében 2023. 07. 15. volt lehetőség észrevételt és javaslatot tenni, melyek figyelembevételével a tervezők 2023.08.21-ig elkészítették a koncepció átdolgozott változatát.

A területfejlesztési program stratégiai programja 2023.10. 03-ig készült el. Ezután kezdődött el a területfejlesztési program operatív programjának kidolgozása 2023. 12. 01-ig. Ezzel párhuzamosan folyt a területi hatásvizsgálat első változatának elkészítése szintén 2023.12. 01-ig. A területfejlesztési program és a területi hatásvizsgálat társadalmi egyeztetése 2023 decembere és 2024 februárja között zajlik le várhatóan, mely során a beérkezett releváns javaslatok alapján a HUN-REN KRTK 2024. 03. 01-ig dolgozza át a területfejlesztési programot és a területi hatásvizsgálatot. A Tanács ezt követően megtárgyalja az elkészített dokumentumokat (területfejlesztési koncepció és program) és a tervezőkkel együttműködésben véglegesíti azokat.

A tervezési munkát a HUN-REN KRTK RKI Alföldi Tudományos Osztályának munkatársai végzik, akik a kecskeméti telephelyen már 1982 óta kutatják a Homokhátság természeti és társadalmi folyamatait. A koncepció és a program kidolgozásának egyes részfeladatai az egyes kutató-tervező szakemberek specializációinak megfelelően kerültek elosztásra. Emellett a munka során nagyban építettünk a korábbi tudományos és fejlesztési feladataink tapasztalataira is. A fejezetek megalkotása során statisztikai adatelemzést és vizualizációt, szakirodalom és szakpolitikai, továbbá ágazati dokumentumok elemzését is elvégzik. A tervezőcsapat tagjai a különböző szakirányú végzettségeik révén (szociológus, geográfus, környezetvédelmi mérnök, építészmérnök) több szakma ismeretanyagával rendelkeznek, így komplex szemléletben tudták feldolgozni a tervezési térséget érintő kihívásokat.

11. TÁMOGATÁS SEGÍTSÉGÉVEL MEGVALÓSÍTANDÓ PROGRAMOK

11.1 Tervezési információk

A Homokhátság területi tervezése több szempontból is kihívásokkal néz szembe: nemcsak a térbeli dimenziók (erősen differenciált térség gazdasági-társadalmi- infrastrukturális szempontból, speciális táji-települési karakterekkel rendelkező alrégiók, 3 vármegyére történő kiterjedés, Kecskemét az egyetlen országos súllyal bíró központ a térségben stb.) hanem időbeliség tekintetében is. A tervezési munka egy erősen turbulens (energiaválság és annak utóhatásai, gazdasági megtorpanás majd enyhe recesszió) időszakra esett, különös tekintettel a területpolitika finanszírozási oldalára. Az Európai Unió programozási ciklusokhoz igazodva, a hazai területfejlesztés is alapvetően hét éves távlatokban gondolkodik, mindazonáltal a jelenlegi időszak második évében került csak elfogadásra a közösségi célokhoz történő hazai hozzájárulásokat tartalmazó Partnerségi Megállapodás és a COVID-járvány utáni felzárkózást biztosító Helyreállítási és Alkalmazkodási Terv. Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszközből származó vissza nem térítendő források a Homokhátság fejlesztése szempontjából neuregikus komponenseket tartalmaznak, mint pl. felzárkózó települések vagy vízgazdálkodás. Ezáltal mind a tervezés, mind a forráslelítés oldaláról nagyfokú hatékonyságra van szükség, a projektpriorizálás a szűkösen rendelkezésre álló nemzeti erőforrások végett még fontosabbá vált.

Mind a Konceptió, mind a Programban foglalt javaslatok azon elgondolás mentén születtek, miszerint a térség fejlesztésére fordítandó források allokálásában elsősorban a területi szempontok domináljanak. Ennek alapeleme lehet célzott támogatási-fejlesztési programok megvalósítása, több, különböző szférában tevékenykedő szervezett közreműködésével, hasonlóan a pl. a Felzárkózó Települések Programhoz.

A bekövetkező változásokhoz, megnyíló forráslehetőségekhez mérten rugalmas tervezési-fejlesztés munkára van szükség, amelyhez muníciót ad a Konceptió „Lehetséges fejlesztési irányok és cselekvési területek” fejezete és a Programban részletesen kifejtett prioritásrendszer.

11.2 A fejlesztési források áttekintése

A fejlesztési források differenciálандók azok konstrukciója, támogatásintenzitása és az alapján, hogy milyen költségvetési forrásból származnak (Európai Unió Kohéziós források; nemzetközi, illetve hazai tőkepiac; központi költségvetés; nemzetközi szervezet stb. 1. táblázat).

2. tábla Területfejlesztéshez kapcsolódó támogatási programok csoportosítása finanszírozók alapján

Európai Unió (társ)finanszírozás	Operatív Programok, Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszköz, Vidékfejlesztési Program, Interreg	Közvetlen Unió Programok
Egyéb nemzetközi együttműködések	Svájci Alap, Nemzetközi Visegrádi Alap	
Magyarország központi költségvetése	Modern Városok Program, Magyar Falu Program, Nemzeti Együttműködési Alap, Kiszalud Program	

Forrás: saját szerkesztés

Az Európai Unió társfinanszírozással megvalósuló operatív programok vonatkozásában az alapvetően két típus megkülönböztetendő: az ágazati típusú és területi fejlesztési programok (utóbbi esetében a jelen programozási ciklusban csak a Terület-és Településfejlesztési Operatív Program Plusz-ról beszélhetünk). Területfejlesztési beavatkozások finanszírozását illetően a legfontosabbak a TOP Plusz-os források, amelyek allokálása elsődlegesen az Unió által meghatározott „A polgárokhoz közelebb álló Európa (PO5)” szakpolitikai célkitűzéshez kapcsolódik. A TOP Plusz keretében az Operatív Programok pénzügyi háttérét adó Európai Strukturális és Beruházási Alapok közül Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) forrásai kerülnek felhasználásra, amelyet az Európai Szociális Alap (ESZA) Plusz források egészítenek ki. A TOP Plusz (és egyben a DTkH) szakpolitika célkitűzései a települési fejlesztések mellett kiemelten kezelik az elmaradott térségek felzárkóztatását, a helyi gazdaság dinamizálását is. Az operatív programokat finanszírozó források vonatkozásában megemlítendő az ún. IÁA (Igazságos Átmenet Alap-Just Transition Fund), amelynek célja, hogy támogatást nyújtson azoknak a területeknek, melyek súlyos társadalmi-gazdasági kihívásokkal szembesülnek a klímasemlegességre való átállás összetett folyamatában. Az alapok teljes költségvetésének mindazonáltal ez csak a 1,2%-át teszi ki. Míg -a korábbi időszakhoz hasonlóan- a környezeti beruházásokat, közlekedési infrastruktúrához tartozó transeurópai hálózatok kiépítését (TEN-T), valamint technikai segítségnyújtást a KA (Kohéziós Alap) támogatja.

A 8 db operatív programból (GINOP Plusz, IKOP Plusz, KEHOP Plusz, MAHOP Plusz, TOP Plusz, DIMOP Plusz, EFOP Plusz, VOP Plusz) 2023 végéig a TOP Plusz, a VOP Plusz és GINOP Plusz esetében kötettek támogatási szerződések. TOP Plusz források esetében a támogatás formája többnyire vissza nem térítendő támogatás, míg GINOP Pluszos pályázatok esetében általában pénzügyi eszközök, legfőképp hitelek formájában lehívhatók a források.

Az Unió források másik, markáns része a tagállami közreműködő szervezetek és irányító hatóságok bevonása nélkül lehívható ún. Közvetlen Unió Programok. Unió finanszírozás közvetlen irányítása alapján az Európai Bizottság felel minden egyes lépésért a programok végrehajtásában. A Bizottság olyan feladatokat lát el, mint a pályázati felhívás kibocsátása, benyújtott pályázatok értékelése, támogatási megállapodások aláírása, projekt megvalósulásának nyomon követése, eredmények értékelése és kifizetések végrehajtása. Programban való hazai részvétel közvetlen támogató szerve a Magyar Fejlesztésösztönző Iroda Nonprofit Kft., amely segíti a közvetlen kezelésű unió források elnyerésében a pályázókat azzal a céllal, hogy a közvetlen irányítású unió programok esetében is minél sikeresebb és eredményesebb legyen a hazai forrásfelhívás. Mindemellett központi források is rendelkezésre álltak közvetlen irányítású unió programok keretében megvalósuló projektek önerőköltségének támogatására. Ezen források 2023.10.31-ig kimerültek, ugyanakkor a jövőben a DTkH szereplői számára fontos lehet újabb, ilyen típusú (KÁF) felhívásokra pályázni adott esetben.

A fentiek mellett a COVID és a kibontakozó klímaválság által generált problémák megoldását hivatott kezelni a Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszköz (HET, angolul Recovery and Resilience Facility-RRF). Ennek forráskerete támogatásokra (5,811 Mrd EUR) és hitelkeretre (9,663 Mrd EUR) oszlik, utóbbi tekintetében Magyarország maximum 3,9 Mrd EUR értékben kíván forrást bevonni. A hazai RRF-tervet az Európai Bizottság 2023.11.23.-án hagyta jóvá, így megindulhatnak az előlegfizetések. A program céljait és fejlesztési fókuszait illetően számos esetben megtörtént meg szerződéskötés és/vagy kifizetés, ugyanakkor további források érhetőek el szociális lakásépítésre, KKV-k támogatására, szakképzési intézmények és az ügyészség fejlesztésére. A jövőben a Terv RePowerEU fejezete nyomán számos energetika fejlesztésre nyílt esély, amely a Homokhátság fejlődésének vonatkozásában -összhangban a Konceptióban és Programban foglalt fejlesztési javaslatokkal és elképzelésekkel- nagy potenciállal kecsegtet. Ilyen pl. a biogáz szélesebb körű hasznosítása, a villamos energia hálózat korszerűsítése, az energetikai digitalizáció támogatása. A

jövőbeli tárgyalások értelmében még további, maximálisan 13 milliárd eurónyi támogatás állhat rendelkezésre Magyarország számára.

A térség déli határterületei bekapcsolódhatnak határon átnyúló együttműködési programba is, amely a nem is előzmény nélküli. A szerb-magyar Interreg-IPA CBC program a 2021-2027-es időszakban is tovább folytatódik (Interreg VI-A IPA Magyarország – Szerbia Program) A Program fő célja, hogy elősegítse és támogassa a harmónikus határon átnyúló fejlődést a régióban, elsősorban a kultúra, sport, turizmus, természetvédelem és civil együttműködés területén. A Program teljes Unió támogatása (ERFA/ETE – Előcsatlakozási Támogatási Eszköz) 63 550 000 EUR. Figyelembe véve a résztvevő országok nemzeti hozzájárulását (beleértve a projektpartnerek saját erejét is) az új Interreg VI-A IPA Magyarország-Szerbia Határon Átnyúló Együttműködés Program teljes költségvetése 74 764 708 EUR.

Az Unió forrásoktól elkülönülnek a Svájci Alap pályázatait, melynek II. időszaka 2023 novemberétől indul. A jövőben két nagyobb programcsomagot kívánnak finanszírozni magyar-svájci együttműködés keretein belül:

1. Emberkereskedelem elleni küzdelem program célja az emberkereskedelem áldozatainak segítése a társadalomba való visszailleszkedésben, valamint az áldozattá válás, illetve az újbóli áldozattá válás megelőzése.
2. Geotermikus energiaforrások távfűtéshez program célja az üvegházhatású gáz-kibocsátás csökkentése, az energiahatékonyság növelése és a megújuló energiaforrások használatának előmozdítása, összhangban az új Magyar Energia- és Klímastratégiával.

A Svájci Alap támogatásai mellett megemlítendő a Nemzetközi Visegrádi Alap nemzetközi donorszervezet, is melynek feladata, hogy a Visegrádi Csoportot alkotó országok – Magyarország, Lengyelország, Cseh Köztársaság és Szlovákia – közötti szorosabb együttműködést elősegítése. Ez főként társadalmi fejlődés, hallgatói mobilitás, kutatás-fejlesztés és partnerségek kialakításában nyilvánul meg.

A terület-és településfejlesztés hazai forrásait illetően az elmúlt évek két zászlóshajó kezdeményezése a Modern Városok Program és a Magyar Falu Program volt. Előbbi 2015-ben egy nagyszabású projektcsomag volt, amely hazánk 23 megyei jogú városában gazdaságélénkítő, munkahelyteremtő, kulturális, egészségügyi, sportcélú, oktatási, közlekedési, városzépítő, a szabadidő hasznos eltöltését segítő, valamint infrastruktúra javító beruházások és fejlesztéseket céltzott meg. A térségben Kecskemétet érinti ez a program, ugyanakkor az 1474/2023 (XI.2). Korm. határozat értelmében a Modern Városok Program tulajdonképpen nem folytatódik tovább, illetve egyes elemeinek felülvizsgálata történik meg. Kecskemét esetében az alábbi fejlesztések esnek szakminiszteri felülvizsgálat alá:

- villamosenergia-ellátást biztosító fejlesztések,
- M5 és Kecskemét Nagykörút közötti útszakasz négyásvosítása,
- Kecskemét vasútállomás intermodális csomóponti átszállókapcsolatainak és P+R parkolók fejlesztése,
- repülőteret érintő fejlesztések,
- Kodály Zoltán Nemzetközi Képzési és Módszertani Központ fejlesztése.

Az 5000 fő alatti településeket támogató Magyar Falu Program 5000 fő alatti települések fejlesztését támogatja tematikus alprogramokon keresztül. Ezek fókuszja és tartalma évenként változott, 2023 végén az elérhető pályázatok önkormányzati tulajdonú ingatlanok fejlesztés, önkormányzati feladatellátáshoz kapcsolódó beszerzésekhez; civil szervezetek fejlesztéseikhez; valamint út, híd, járda építésekhez

felújításokhoz kapcsolódnak. A pályázatok egy egyszerűsített eljárásrendben, egy dedikált felületen elérhetők.

A civilszféra támogatása kapcsán 2023. október 2-án megjelentek a Miniszterelnökség által biztosított forrásból a Nemzeti Együttműködési Alap 2024. évi pályázati kiírásai. „Civil szervezetek működésének biztosítására vagy szakmai programjának megvalósítására és működésének biztosítására fordítható összevont támogatás 2024” és „Helyi és területi hatókörű civil szervezetek egyszerűsített támogatása 2024.” című, pályázatok célja a civil szervezetek alapcél szerinti közösségteremtő, a közösség érdekében végzett tevékenységéhez kapcsolódó költségeinek biztosítása, a civil társadalom erősítése, a civil szervezetek társadalmi szerepvállalásának segítése a működési költségeihez való hozzájárulás, illetve szakmai programjai megvalósításának támogatása révén. A pályázatok lebonyolításával kapcsolatos feladatokat a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. látja el.

A turizmus-vendéglátás szektort célzó hazai fejlesztési program a Kisfaludy Program, amely a Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030-ban foglalt célokat kívánja teljesíteni. Alapvető törekvése, hogy az egyes turisztikai elemek komplex csomagot alkossanak attrakcióktól a szálláshelyekig.

11.3 A DTKH térség indikatív forrástáblája 2023-2027

PRIORITÁSOK / BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK	VÁRHATÓ TÁMOGATÁSI FORRÁS	INDIKATÍV KÖLTSÉGI GÉNY (mrd Ft)
P1 A vízgazdálkodási módok összehangolása, térségi víz- és tájgazdálkodási platformok létrehozásával		
A vízfelhasználás növekedésének megakadályozása	TOP Plusz, Vidékfejlesztési Program	20
Felszíni és felszín alatti csapadékmegtartás	TOP Plusz, KEHOP Plusz	40
A víz talajban történő tárolásának elősegítése a mezőgazdaságban	KEHOP Plusz, Vidékfejlesztési Program	10
A tisztított szennyvíz (szürkevíz) megtartása, felhasználása	TOP Plusz, KEHOP Plusz	10
Lakossági víztakarékosság támogatása	KEHOP Plusz	5
Városi csapadékvíz-menedzsment rendszerek megvalósítása	KEHOP Plusz	40
Vízpótló rendszerek kiépítése	Nemzeti forrás, KEHOP Plusz, Interreg IPA-CBC	50
Fenntartható tájgazdálkodás	KEHOP Plusz	20
Alap- és alkalmazott kutatások támogatása	GINOP Plusz, Vidékfejlesztési Program	5
Részösszesen:		200
P2 A tanyarendszer revitalizációja, komplex külterületi programok megvalósításával		
Külterületi lakosság életminőségének javítása, a népességmegtartó képesség fokozása	TOP Plusz, DIMOP Plusz	11
Közösségi és kerékpáros közlekedés fejlesztése a tanyás területeken	TOP Plusz, IKOP Plusz	16
Tehetséggondozás és innovatív foglalkoztatás kialakítása a külterületeken	TOP Plusz, DIMOP Plusz, GINOP Plusz	9
Falu- és tanyagondnoki szolgálatok fejlesztése	TOP Plusz	10
Tanyaépületek környezettudatos, energiahatékony megújítása	KEHOP Plusz, RRF-RePowerEU, TOP Plusz	13
Tanyasi gazdálkodás modernizációja és a tanyaturizmus fejlesztése	DIMOP Plusz, TOP Plusz, GINOP Plusz, Vidékfejlesztési Program	5
Külterületi lakóközösségek megújítása	TOP Plusz	10
Tanyás kultúrtáj értékeinek védelme	KEHOP Plusz	10
Tanyás területek közlekedési lehetőségeinek javítása	TOP Plusz, IKOP Plusz	16
Részösszesen:		100
P3 A zöldgazdaság modelljének széleskörű alkalmazása, energiahatékony beruházások támogatásával		
Környezetvédelmi ipar fejlesztése	GINOP Plusz, KEHOP Plusz, RRF-RePowerEU, Interreg IPA-CBC	42
Energiatakarékossági fejlesztések	KEHOP Plusz, RRF-RePowerEU, Vidékfejlesztési Program	28
Részösszesen:		70
P4 A vármegyéken átnyúló településkapcsolatok kialakítása, partnerséget ösztönző intézkedésekkel		
Fenntartható, térben szétterített gazdasági fejlődés a településközi kapcsolatok fejlesztésével	TOP Plusz, GINOP Plusz	15

Elővárosi településkapcsolatok fejlesztése, mobilitás fenntartható fejlesztése	TOP Plusz, IKOP Plusz	150
Erősebb makrotérégi integráció, Homokhátsággal szomszédos területek közlekedési kapcsolatainak fejlesztése	Nemzeti forrás, Nemzetközi hitel, IKOP Plusz	n.a.
A határon átnyúló hálózatok és kapcsolatok erősítése	Nemzeti forrás, TOP Plusz, Interreg IPA-CBC	20
Részösszesen:		185
P5 Kecskemét központú innovációs környezet, a kreatív tudástér és kultúra megerősítésével		
Okos város, okos térség	DIMOP Plusz, TOP Plusz	5
Kreatív ipar, kultúragazdaság fejlesztése	TOP Plusz, EFOP Plusz, GINOP Plusz	3
Felsőoktatási szerepkör erősítése	TOP Plusz, GINOP Plusz	12
Igények kielégítése a kultúra, a sport, a szabadidő és rekreáció területén	TOP Plusz, GINOP Plusz	20
Részösszesen:		40
P6 Magas minőségű élelmiszergazdaság, klímabarát agrárberuházások támogatásával		
Magas hozzáadott értékű mezőgazdasági tevékenység ösztönzése	GINOP Plusz, TOP Plusz, Vidékfejlesztési Program	15
A klimatikus hatásoktól kevésbé függő szezonális és szezontól független zöldségtermesztés, gyümölcsstermesztés fejlesztése	GINOP Plusz, TOP Plusz, Vidékfejlesztési Program	15
Fenntartható tájhasználat, alternatív, környezettudatos gazdálkodási formák fejlesztése	GINOP Plusz, TOP Plusz, Vidékfejlesztési Program	15
Részösszesen:		45
P7 Széles körű társadalmi felzárkóztatás, professzionális közösségfejlesztéssel és jó gyakorlatok importjával		
A munkaerőpiacról kiszorultak szociális szempontokat figyelembe vevő visszaintegrálása	EFOP Plusz, GINOP Plusz, Vidékfejlesztési Program	10
Elnéptelenedés és elöregedés negatív hatásainak mérséklése	Nemzeti forrás, TOP Plusz, EFOP Plusz	20
Települési humánszolgáltatások és infrastruktúra fejlesztése	Nemzeti forrás, TOP Plusz, EFOP Plusz	60
Részösszesen:		90
P8 Önálló és egyedi idegenforgalmi progresszió, új turisztikai struktúrák és termékek bevezetésével		
Gyógyturizmus és egészségturizmus fejlesztése	TOP Plusz, GINOP plusz	7
Az aktív- és ökoturizmus fejlesztése	TOP Plusz, GINOP plusz	10
Tanyasi vendégfogadás és gasztroturizmus fejlesztése	TOP Plusz, GINOP plusz, Nemzeti forrás	3
Turisztikai csomagok kialakítása, turizmus és térségmarketing	TOP Plusz, Nemzeti forrás, Interreg IPA-CBC	5
Részösszesen:		25
ÖSSZESEN:		755

12. A TERVEZETT TÉRSÉGI FEJLESZTÉSI ELKÉPZELÉSEK PRIORITÁS SZERINTI CSOPORTOSÍTÁSBAN

12.1 A vízgazdálkodási módok összehangolása, térségi víz- és tájgazdálkodási platformok létrehozásával

1. A prioritás indoklása és kapcsolódása a koncepcióhoz

A Homokhátság fenntarthatóságának a vízmegtartás a záloga. A klímaváltozás kedvezőtlen tendenciái elsősorban a vízzel kapcsolatos problémákban nyilvánulnak meg, ezért a Homokhátság településeinek fejlesztése is a vízmegtartáson, a hatékony és fenntartható vízgazdálkodáson alapul. Ehhez a tájgazdálkodásnak is illeszkednie kell, amelynek során elsődleges feladat a Homokhátság mozaikos tájszerkezetéhez illeszkedő gazdálkodás kialakítása. A tájhasználat adottságokhoz illeszkedő megvalósítása maga után vonja a víztakarékos technológiák alkalmazását, a vízigény csökkenését, az öntözés előtérbe helyezése helyett az agrotechnika és a termelési módszerek átalakítását.

2. A Prioritáshoz tartozó beavatkozási területek

2.1 A vízfelhasználás növekedésének megakadályozása

Víztakarékos technológiák alkalmazása a lakossági vízellátásban és az iparban, a mezőgazdasági művelés vízmegtartó képességének növelése, a növénytermesztés vízigényének csökkentése a megfelelő mezőgazdasági technológiák és földhasználat kialakításával. Állattenyésztésben a külterjes állattartás volumenének bővítése, ami egy kg hús előállításához kevesebb vizet igényel, mint a nagyüzemi istálló állattartás.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek

- Víztakarékos technológiák bevezetése az iparban
- Víztakarékos mezőgazdasági művelés: talajtakarás, mélyszántás kerülése, aszálytűrő fajták termesztése, mezővédő erdősávok megőrzése, illetve telepítése
- Víztakarékos öntözési technológiák (pl. csepegtetési öntözés)
- Lakossági víztakarékosság ösztönzése, szemléletformálás
- Külterjes állattenyésztés támogatása

Várható eredmények

Vízfelhasználás volumenének stagnálása, illetve csökkenése, a mezőgazdaság vízmegtartó képességének és a termelés biztonságának növekedése.

Kedvezményezettek köre

Érintettek köre

Lakosság, közigazgatás, ipari szereplők, mezőgazdasági vállalkozások és gazdálkodók

Célcsoport

Lakosság, közigazgatás, ipari szereplők, mezőgazdasági vállalkozások és gazdálkodók

2.2 Felszíni és felszín alatti csapadékmegtartás

A településeken és a mezőgazdaságban egyaránt különös figyelmet kell fordítani a rendszertelenül érkező csapadékvíz megtartására. Települési környezetben egyrészt a felszíni és felszín alatti tározók (ciszternák, víztározó terek, víztározó tavak), másrészt a nem burkolt talajfelszínek víztárolásának fokozása szükséges. A talaj víztároló-képességének bővítése érdekében a burkolt felületek csökkentésére, valamint a vízáteresztő burkolatok használatának elterjesztésére van szükség.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek

- Települési zöldfelületek növelése, többszintű növényállomány kialakítása
- Burkolt felületek csökkentése
- Vízáteresztő burkolatok támogatása
- Esőkertek kialakítása
- Felszín alatti tározók (ciszternák) építése, településeken és mezőgazdasági területeken egyaránt
- Felszíni vízmegtartás elősegítése (víztározó tavak, víztározó terek kialakítása), településeken és mezőgazdasági területeken egyaránt

Várható eredmények

A lehulló csapadék jelentős részének helyben tartása, a települési villámárvizek kockázatának, mértékének csökkenése.

Kedvezményezettek köre

Önkormányzatok, lakosság, ipari szereplők, mezőgazdasági vállalkozások és gazdálkodók

Célcsoport

Önkormányzatok, lakosság, ipari szereplők, mezőgazdasági vállalkozások és gazdálkodók

2.3 A víz talajban történő tárolásának elősegítése a mezőgazdaságban

A legnagyobb víztároló potenciállal a talaj rendelkezik. A talajművelési technológiák (mélyszántás, forgatásos talajművelés, nehézgépek okozta eketalp-réteg kialakulása) átalakítására, a talajszerkezet leromlásának visszafordítására van szükség. Ehhez minimális talajművelés (minimum tillage), illetve talajforgatás nélküli művelés (no till) szükséges. Ezen felül szükség van a folyamatos talajtakarás (növényi maradványok helyben hagyásával, takarónövények vetésével) megvalósítására, alkalmazására is. Szintén fontos azoknak a növényfajtáknak az előtérbe helyezése, amelyek szárazságtűrők, valamint jól viselik a szélsőséges időjárási körülményeket.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek

- Talajszerkezet javítása, minimális talajművelés alkalmazása (minimum tillage, no till technológiák)
- Folyamatos talajtakarás biztosítása (növényi maradványok, takarónövények)
- Kevésbé vízigényes, valamint tág tűrésű növényfajták termesztése
- Regeneratív mezőgazdaság elveinek alkalmazása

Várható eredmények

Terméshozamok növekedése, az élelmiszerellátás biztonságának emelkedése, a szárazodás negatív hatásainak mérséklődése.

Kedvezményezettek köre

Mezőgazdasági vállalkozások és gazdálkodók

Célcsoport

Mezőgazdasági vállalkozások és gazdálkodók

2.4 A tisztított szennyvíz (szürkevíz) megtartása, felhasználása

A jelentős mennyiségű keletkező tisztított szennyvíz elvezetése helyett a szürkevíz hasznosítását kell megvalósítani, ami öntözési célokra, vagy ipari vízként hasznosítható. Ennek első lépése a keletkezett szennyvíz megfelelő tisztítása, tehát a szürkevíz „előállítás”. Ezzel nagyban csökkenthető a települési és ipari vízigény.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek

- Tisztított szennyvíz megtartása
- Szürkevíz hasznosítása a települési zöldfelületek öntözésére
- Szürkevíz hasznosítása az iparban
- Szürkevíz hasznosítása a mezőgazdaságban (elsősorban öntözésre)

Várható eredmények

Települési, ipari vízigény csökkenése, környezetterhelés mérséklődése.

Kedvezményezettek köre

Önkormányzatok, víziközmű szolgáltatók

Célcsoport

Önkormányzatok, víziközmű szolgáltatók, ipari szereplők, mezőgazdasági vállalkozások és gazdálkodók

2.5 Lakossági víztakarékosság támogatása

A lakosság ivóvíz minőségű vízfelhasználásának csökkentésére van szükség, amelyre a csapadékvíz/szürkevíz hasznosítás kiterjesztése ad lehetőséget. Olyan esetekben, amikor nincs szükség ivóvíz minőségű vízre (pl. wc-öblítés, kocsimosás, kert öntözés stb.), támogatni kell – kifejezetten a családi házas övezetekben – az ivóvíz kiváltását, a csapadékvíz/szürkevíz használatát. Emellett szükséges a lakosság szemléletformálása annak érdekében, hogy a víztakarékosság beépüljön a mindennapi gyakorlatba.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek

- Csapadékvíz és szürkevíz megtartásának támogatása a háztartásokban
- Csapadék-vízmeztartó technológiák népszerűsítése a családi házas övezetekben (esőkert, ciszterna, burkolt felületek csökkentése)

- Szürkevíz hasznosítás támogatása a családi házas övezetekben (keletkező szennyvíz típusonkénti különválasztása, felhasználása a kertben és a ház körül)
- Lakossági szemléletformálás

Várható eredmények

Vízigény csökkenése, vízmegtartó technológiák elterjedése, csapadékvíz/szürkevíz hasznosítás mértékének növekedése.

Kedvezményezettek köre

Önkormányzatok, lakosság, víziközmű szolgáltatók

Célcsoport

Önkormányzatok, lakosság, víziközmű szolgáltatók

2.6 Városi csapadékvíz-menedzsment rendszerek megvalósítása

A települések jelenlegi pazarló csapadékvíz-kezelési gyakorlatának felülvizsgálatára van szükség, aminek keretében a lehulló csapadékot nem elvezetik, hanem megtartják. Ehhez ki kell építeni a városi csapadékvíz-menedzsment rendszereket, amelyek részét képezik a felszíni és felszín alatti tárolók és esőkertek kialakítása, a burkolt felületek csökkentése, illetve a települések területén a talajok vízbefogadó képességének növelése, a zöldfelületek arányának növelésével és megfelelő kezelésével.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek

- A települések vízkezelésének rendszerszintű kialakítása
- Csapadékvíz helyben tartása: esőkertek és szikkasztóárkok kialakítása, víztározó terek, tavak kialakítása, felszín alatti csapadékgyűjtés
- Burkolt felületek csökkentése
- Vízáteresztő burkolatok alkalmazása
- Zöldfelületek növelése, meglévő zöldfelületek megóvása

Várható eredmények

Csapadékvíz helyben történő megtartása, a szárazodás mértékének csökkenése, a települések zöldfelületeinek mennyiségi és minőségi javulása, hatékony alkalmazkodás a klímaváltozás negatív hatásaihoz, élhető települési környezet kialakulása/megtartása.

Kedvezményezettek köre

Önkormányzatok, víziközmű szolgáltatók, lakosság

Célcsoport

Önkormányzatok, víziközmű szolgáltatók, lakosság

2.7 Vízpótló rendszerek kiépítése

A vízpótló rendszerek elsősorban a vegetációs időszakban a mezőgazdaság és a természeti rendszerek számára szállítanak vízpótlást. Ezáltal dúsíthatják az alászállt talajvizet, illetve táplálhatják csapadékhiány idején a csatornák vizét és az azokra támaszkodó ökoszisztémákat. A vízpótló rendszerek

vízforrása a Homokhátság körüli vízfolyások szabad vízkészlete, mely elosztó hálózatokon keresztül jut el a célterületre. Az ilyen rendszerek üzemeltetése megkívánja a területi vízgazdálkodás szemléletének megváltoztatását, a vízmegtartás elvének horizontális érvényesítését, az egyes csatornák infrastruktúrájának átépítését.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek

- Vízpótló rendszerek infrastruktúrájának kiépítése (csatornák, víztárolók, szivattyútelepek)
- A korábban kialakított csatornahálózat felújítása, bevonása a vízpótló rendszerbe
- Szemléletformálás a vízmegtartás előtérbe helyezése érdekében

Várható eredmények

Talajvíz szintjének emelkedése, vízhiány csökkenése, szárazodás negatív hatásainak mérséklődése, a természetvédelem és a mezőgazdasági termelés feltételeinek javulása.

Kedvezményezettek köre

Önkormányzatok, víziközmű szolgáltatók, természetvédelmi szakemberek és intézmények, mezőgazdasági vállalkozások

Célcsoport

Önkormányzatok, víziközmű szolgáltatók, természetvédelmi szakemberek és intézmények, mezőgazdasági vállalkozások

2.8 Fenntartható tájgazdálkodás

A fenntartható tájgazdálkodás elengedhetetlen része a Homokhátság mezőgazdasági hasznosításának átalakítása, ami jelenti az intenzív, nagyüzemi mezőgazdaság háttérbe szorítását, a környezetkímélő mezőgazdasági gyakorlatok széles körű elterjesztését (pl. biogazdálkodás, regeneratív mezőgazdaság), a táji adottságoknak megfelelő gazdálkodást. A Homokhátság mozaikos tájszerkezetéhez a gazdálkodásnak is illeszkednie kell. A természeti adottságoknak a kisparcellás művelés, a szántóföldi gazdálkodás helyett a kertkultúra, valamint az intenzív állattartás volumenének csökkentése, a háztáji gazdálkodás bővítése felel meg. A táj egykori természetes növénytakarója – a ligetes, facsoportokkal tarkított vegetáció – a legeltetési állattartásnak kedvez, ami tájgazdálkodási és környezetvédelmi oldalról is pozitív. A legelő növényzete igényli a közepes mértékű taposást, ami segít a biodiverzitás fenntartásában/visszaállításában, valamint a legeltetési állattartás üvegházgáz-kibocsátása is kedvezőbb, a változatos táplálék-összetételnek köszönhetően.

Emellett szükséges olyan innovatív területhasználati módok elterjesztése, mint az agrovoltaikus energiatermelés vagy az agrárerdészet.

Fontos, hogy a táj menedzsmentjében az egyes szektorok, azaz a természetvédelem, agrárium, vízügy vagy a turizmus egyenlő partnerként jelenjenek meg.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek

- Biogazdálkodás és regeneratív mezőgazdaság támogatása
- Kertkultúra előtérbe helyezése
- Háztáji gazdálkodás bővítése
- Legeltetési állattartás támogatása

- Innovatív területhasználati módok elterjesztése (pl. agrovoltaikus energiatermelés, agrárerdészeti rendszerek)

Várható eredmények

Nagyüzemi mezőgazdaság háttérbe szorulása, kisparcellás művelés és kertkultúra jelentőségének növekedése, háztáji gazdálkodás bővülése, természeti környezet állapotának javulása, szárazodás negatív hatásainak mérséklődése, állattenyésztés üvegházgáz kibocsátásának csökkenése, innovatív területhasználati módok elterjedése.

Kedvezményezettek köre

Természetvédelmi szakemberek és intézmények, mezőgazdasági vállalkozások és gazdálkodók, önkormányzatok

Célcsoport

Természetvédelmi szakemberek és intézmények, mezőgazdasági vállalkozások és gazdálkodók, önkormányzatok, lakosság

2.9 Alap- és alkalmazott kutatások támogatása

A táji folyamatok megértéséhez, nyomon követéséhez és a fejlesztési irányok pontos kijelöléséhez új adatokra és ismeretekre van szükség. Ezek hiánya érinti a területfejlesztési tervezést is, hiszen a környezeti, gazdasági és társadalmi folyamatok mélyebb ismerete nélkül nem lehet megalapozott koncepciót és stratégiát alkotni. Emiatt a térséget érintő kihívások kezelésének elengedhetetlen eszköze a helyi multidiszciplináris tudományos kapacitás megtartása és erősítése. Ennek elősegítése történhet például kutatási témapályázatok kiírása és támogatása révén, vagy a Homokhátság kihívásaihoz kapcsolódó innovációk kidolgozásának és gyakorlati megvalósításának szponzorálásával a térségi felsőoktatásban.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek

- Kutatási témapályázatok kiírása
- Innovációk gyakorlati megvalósításának szponzorálása
- Felsőoktatás támogatása

Várható eredmények

Megalapozott területfejlesztési koncepciók és stratégiák megalkotása, gyakorlatban alkalmazható tudományos eredmények születése, térségi kutatási és felsőoktatási potenciál erősödése.

Kedvezményezettek köre

Önkormányzatok, felsőoktatási intézmények, kutatóhelyek

Célcsoport

Önkormányzatok, felsőoktatási intézmények, kutatóhelyek, ipari szereplők, mezőgazdasági vállalkozások

3. A prioritás kapcsolódása a koncepció átfogó céljaihoz

Fenntartható természeti környezet

A fejlesztések átfogó céljaként szereplő fenntartható természeti környezetet alapvetően meghatározza a

vízmeztartás. Ennek tükrében fogalmazhatók meg azok a célkitűzések, amelyek biztosítani tudják a Homokhátság élıhetőségét, fennmaradását.

Amennyiben a mezőgazdaság, az ipar és a lakosság a fenntartható természeti környezet biztosítása érdekében a víztakarékosságot és a vízmeztartást helyezi előttérbe, ez szolgálja a gazdasági érdekeket is, valamint a természeti környezet fenntarthatóságát is.

4. A prioritás kapcsolódása az EU tematikus célkitűzéseikhez

- PO2 - Zöldebb, karbonmentes Európa
- PO5 - Polgáraihoz közelebb álló Európa

5. A prioritás kapcsolódása a Nemzeti Fejlesztés 2030 célkitűzéseikhez

Szakpolitikai specifikus célok:

- versenyképes, innovatív gazdaság,
- életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és ellátás, az élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztése,
- stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata, környezetünk védelme.

Területi specifikus célok:

- vidéki térségek népességeltartó képességének növelése,
- kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése,
- területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés elősegítése.

6. A prioritáshoz tartozó indikátorok

Beavatkozási területek	Indikátor	Mérési egység
I. A vízfelhasználás növekedésének megakadályozása	vízfogyasztás	m ³
II. Felszíni és felszín alatti csapadékmegtartás	talajvízszint változása, felszín alatti víztározó kapacitás	m m ³
III. A víz talajban történő tárolásának elősegítése a mezőgazdaságban	terméshozamok változása	kg, t, l
IV. A tisztított szennyvíz (szürkevíz) megtartása, felhasználása	elvezetett szennyvíz mennyisége, vízfogyasztás	m ³ m ³
V. Lakossági víztakarékosság támogatása	elvezetett szennyvíz mennyisége, vízfogyasztás csökkenése	m ³ m ³
VI. Városi csapadékvíz-menedzsment rendszerek megvalósítása	esőkertek száma, felszín alatti víztározók száma, kapacitása,	db db, m ³

	<p>burkolt felszínnek csökkenése, zöldterületek növekedése</p>	<p>m², km² m², km²</p>
VII. Vízpótló rendszerek kiépítése	<p>talajvízszint változása öntözőcsatornák hossza, kapacitása</p>	<p>m m, km m³</p>
VIII. Fenntartható tájgazdálkodás	<p>invazív fajok felszínborításának változása, környezetvédelmi, tájvédelmi projektek száma, mezőgazdaság statisztikai adatai (állatlétszám, parcellaméret, őstermelők létszáma, biogazdálkodás aránya) Természetvédelmi területek gyarapodása</p>	<p>m², km² db db, számosállat, fő, % ha</p>
IX. Alap- és alkalmazott kutatások támogatása	<p>kutatásra fordított forrás nagysága megírt koncepciók és stratégiák száma publikációk száma</p>	<p>Ft db db</p>
7. Indikatív forrásallokáció		
Beavatkozási területek	Finanszírozó forrás	Indikatív forrásigény (mrd Ft)
1. A vízfelhasználás növekedésének megakadályozása	TOP Plusz, Vidékfejlesztési Program	20
2. Felszíni és felszín alatti csapadékmegtartás	TOP Plusz, KEHOP Plusz	40
3. A víz talajban történő tárolásának elősegítése a mezőgazdaságban	KEHOP Plusz, Vidékfejlesztési Program	10

4. A tisztított szennyvíz (szürkevíz) megtartása, felhasználása	TOP Plusz, KEHOP Plusz	10
5. Lakossági víztakarékosság támogatása	KEHOP Plusz	5
6. Városi csapadékvíz-menedzsment rendszerek megvalósítása	KEHOP Plusz	40
7. Vízpótló rendszerek kiépítése	Nemzeti forrás, KEHOP Plusz, Interreg IPA CBC	50
8. Fenntartható tájgazdálkodás	KEHOP Plusz	20
9. Alap- és alkalmazott kutatások támogatása	GINOP Plusz, Vidékfejlesztési Program	5
Összes forrásigény		200

12.2 A tanyarendszer revitalizációja, komplex külterületi programok megvalósításával

1. A prioritás indoklása és kapcsolódása a koncepcióhoz

A homokhátsági kultúrtáj alapköve a tanyavilág, ez határozza meg a tájhasználat képét, a településhálózat történelmi fejlődésének szerves eleme és a helyi közösségek identitásának egyik jelképe. Az elmúlt évtizedek azonban olyan kihívások elé állították a tanyavilágot, melynek önerőből már nem képes megfelelni. Ennélfogva a fenntartható táj, az adaptív és innovatív társadalom és a kiegyensúlyozott térszerkezet elérése lehetetlen a tanyák tartós, értékteremtő fennmaradásának biztosítása nélkül.

Elsődleges feladat tehát a hagyományos tanyás táj megőrzése, melyhez szükséges a népességmegtartó képességet és a képesség megtartó népességet biztosító közösségek megteremtése a tanyákon. E közösségeket pedig fel kell vértetni korunk kihívásainak megfelelni képes adaptációs képességekkel, rezilienciával. A fiatalok helyben megtartása, képzettségük és munkaerőpiaci helyzetük javítása mellett szükséges az idősebbek életminőségét garantáló szolgáltatások jobb elérhetőségének biztosítása. A tanya, mint termelési forma megőrzéséhez a modern technológiákat és alternatív termelési módokat kell elterjeszteni. E prioritás teljesülése egyben a kultúrtáj megőrzésén keresztül a klíma- és környezetvédelmi célok elérését is megkönnyíti.

2. A Prioritáshoz tartozó beavatkozási területek

2.1 A külterületi lakosság életminőségének javítása, a népességmegtartó képesség fokozása

A lakosság helyben maradásának érdekében elengedhetetlen az értékteremtő életpálya lehetőségeinek garantálása minden generáció számára. Ebben a folyamatban kulcsfontosságú szerepe van a szociális szolgáltatásoknak, ideértve az idősek gondozását, a nappali és otthoni ápolást, a kisgyermekes anyák

gyakorlati támogatását, valamint a tanyasi diákok esetleges felzárkóztatását. Az intézményeknek és szolgáltató helyeknek erre fel kell készülniük a tanyasi lakosok egyedi igényeire szabott eljárásokkal, programokkal és információk terjesztésével. A tanyasi lakosok hozzáféréseinek biztosítása kiemelten fontos, valamint az is, hogy a szolgáltatók rendszeresen eljussanak a tanyákra.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek

- Felzárkóztató és szociális programok, szolgáltatások kidolgozása a külterületi diákok számára, igazodva egyedi igényeikhez és az ingázási nehézségeikhez.
- A külterületi diákok iskolákba való eljutásának megszervezése, ideértve a városi középiskolákat is.
- Az önkormányzati és szociális szolgáltatások rendszeres elérhetővé tétele a 100 fő feletti külterületeken (kitelepülés vagy szervezett ingyenes utaztatás).
- A külterületi anyák számára gyakorlati otthoni támogatások nyújtása: tanácsadás és szülői támogató csoportok szervezése, rendszeres gyermekfelügyeleti program.
- Online platformok fejlesztése és egyben a külterületi lakosság képzése ezek használatára a távoli hozzáférés javítása érdekében.
- Mentorprogram kialakítása a külterületen élők támogatása érdekében.
- A külterületen élő időskorúak otthonápolásához szükséges tanácsadás és eszközbeszerzés támogatása a lakóknak.

Várható eredmények

A külterületeken élő lakosság életminőségének javulása, a népesség elvándorlásának csökkenése.

Kedvezményezettek köre

Szociális- és egészségügyi ellátóhelyek, önkormányzatok, kulturális intézmények.

Célcsoport

Külterületen életvitelszerűen élő lakosság

2.2 Közösségi és kerékpáros közlekedés fejlesztése a tanyás területeken

A külterületen élők megfizethető mobilitásának biztosítása érdekében kiemelt figyelmet kell fordítani a közösségi közlekedés fejlesztésére. Ebben szempont a környezetvédelmi célkitűzések teljesítése és a társadalmi esélyegyenlőség megteremtése. Az innovatív, intermodális és igényvezérelt intelligens megoldások bevezetése elengedhetetlen a közösségi közlekedés hatékonyságának növelése érdekében. A meglévő járatoknál el kell érni, hogy igény szerint a külterületeken is megálljanak, az eddig be nem kapcsolt tanyás területeken új járatokat kell kialakítani. A megállókat közvilágítással kell ellátni. Mivel a tanyasi közösségben a szépkorúak nagy arányban vannak jelen, ezért kiemelten fontos az akadálymentesítés minden vonalon. A közlekedési igények változásában figyelembe kell venni az atipikus foglalkoztatásokat, részmunkaidős alkalmazottakat és a diákok iskolai utáni tevékenységét.

A külterületi tanyákat és zártkerteket kerékpárutak kiépítésével kell összekötni, figyelembe véve a településhatárokon átnyúló útvonalakat és azokat a külterületeket, amelyekre a napi ingázás más településre, nem a közigazgatási központra irányul.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek

- Előzetes közösségi konzultációk révén a külterületen élők közlekedési igényeinek felmérése és azoknak megfelelően új menetrend kialakítása.
- A területeken lévő megállók akadálymentesítése, gyalogos elérhetőségének javítása és közvilágítással való ellátása.
- Az új járatok tervezésekor és a meglévők működtetésében alacsony károsanyag-kibocsátású, mozgássérültek által is használható buszok bevezetése.
- Okos, ténylegesen igény vezérelt tömegközlekedés megteremtése.
- A közösségi közlekedési átszervezése, hogy azok alkalmazkodjanak az atipikus foglalkoztatási formákhoz, a részmunkaidős alkalmazottak igényeihez és a diákok iskolai utáni tevékenységéhez.

Várható eredmények

A külterületen élők hatékonyabban el tudják érni a közszolgáltatásokat, a munkába ingázás és a kulturális intézmények látogatása rugalmasabbá válik. Így a települések életébe, az innovatív, adaptív társadalomba beágyazódnak a tanyasiak. A kerékpárutak a fiatalok mobilitását növelhetik, egyben a tanyaturizmusban is hasznosulnak.

Kedvezményezettek köre

Önkormányzatok, tömegközlekedési szolgáltató vállalatok.

Célcsoport

Külterületen életvitelszerűen élő lakosság

2.3 Tehetséggondozás és innovatív foglalkoztatás kialakítása a külterületeken

A külterületi lakosság megtartása érdekében szükséges javítani munkaerőpiaci helyzetüket. Elő kell segíteni az olyan tehetséggondozó és felzárkóztató iskolai foglalkozásokat, amelyek megkönnyítik a külterületi diákok tanulmányait. Az otthoni munkavégzés és a részmunkaidős foglalkoztatás (2-4-6 órás) támogatása elengedhetetlen mind a verseny- mind a közszektorban annak érdekében, hogy a külterületen élők számára több lehetőség nyíljon ezen a területen. Különösen fontos az ilyen munkavégzési lehetőségek kialakítása a tanyákon élő anyák számára. Emellett biztosítani kell az itt élők számára a szükséges tudásbázist az infokommunikációs eszközök használatához.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek

- A külterületi munkavállalókra szabott, az ott élők munkaerőpiaci esélyeit növelő képzések, amelyek segítik a tehetségek felzárkózását és versenyképességük emelését a Hátság munkaerőpiacán.
- Külterületi diákok támogatása, különféle tehetséggondozó és felzárkóztató iskolai foglalkozások bevezetésével, digitális otthontanulás segítő programok. Tanulásmódszertani képzések biztosítása.
- Az otthoni munkavégzés és a ténylegesen részmunkaidős foglalkoztatás elterjedését támogató programok, biztosítva ezzel a külterületi lakosoknak a verseny- és közszektorban való szélesebb elhelyezkedési lehetőségeit, különös tekintettel az anyák munkaerőpiaci helyzetére.
- A lakossági szemléletformálása és tájékoztatása az Ipar 4.0 és a körforgásos gazdaság sajátosságairól.

- Az infokommunikációs eszközök használatához szükséges oktatások biztosítása, a külterületi lakosok felzárkóztatása az online munkavégzés és tanulás terén.

Várható eredmények

A külterületi lakosság foglalkoztatottságának mennyiségi és minőségi javulása.

Kedvezményezettek köre

Önkormányzatok, külterületeken foglalkoztató vállalkozások és gazdálkodók

Célcsoport

Külterületen életvitelszerűen élő lakosság, gazdálkodók

2.4 Falu- és tanyagondnoki szolgálatok fejlesztése

A városoktól távolabb eső falvakban, valamint általában a külterületeken élők speciális ellátási igényeket támasztanak a falugondnoki szolgálattal szemben. Az idősök támogatása és a külterületen élő családok életminőségének javítása mellett, kulcsfontosságú további forrásokat garantálni a speciális helyzetű személyek ellátását és támogatását biztosító gondnoki szolgáltatások fejlesztése érdekében. Ezen felül a tanyagondokoknak megfelelő eszközparkot kell biztosítani, és kiemelt figyelmet kell fordítani a képzésre, a kommunikációra és a gondnokok munkájának elismerésére. A gondnokok kulcsszerepet játszanak majd a tudás terjesztésében és a társadalmi összetartozás növelésében, így jövőbeni feladatuk még inkább kiemelkedő lesz.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek

- A falugondnoki szolgálat számára szükséges eszközök és képzések biztosítása az idősök és a speciális helyzetű személyek ellátásának javítása érdekében.
- A társadalmi esélyegyenlőség megteremtése érdekében a falugondnokok képzése, a sajátos nevelési igényű és hátrányos helyzetű gyermekekkel kapcsolatos támogatói tevékenységekben való részvételre.
- A falugondokok egyesületei és a tanyagondokok tevékenységeit támogató civil szervezetek által igényelt továbbképzések támogatása, a szolgálat tevékenységéről és eredményeiről szóló hatékony kommunikáció biztosítása.
- A falugondokok eszköz- és járműparkjának megújítása.

Várható eredmények

A tanyán élők ellátottságának javulása, a tanyán élők életminőségének javulása.

Kedvezményezettek köre

Helyi önkormányzatok, a falugondokok munkájában részt vevő szociális ellátó intézmények és civil szervezetek, a falugondokok egyesületei.

Célcsoport

Külterületen életvitelszerűen élő lakosság

2.5 Tanyaépületek környezettudatos, energiahatékony megújítása

A tanyasi ingatlanok energiahatékonyágának fokozása magában foglalja az épületszigetelést és nyílászárók cseréjét, a fűtési rendszerek modernizálását, a háztartási eszközök energiatakarékos típusra történő cseréjét. Az energiafogyasztás csökkentése érdekében LED világításra kell váltani a háztartási és a kültéri fényforrások esetében is. Végül, az energiahatékony szokások kialakításának és fenntartásának elősegítése érdekében oktatási programot indítunk a tanyasi lakók részé. Érvényesíteni kell a programokban a körkörös gazdaság elvét, így helyben elérhető alapanyagokat, erőforrásokat és munkaerőt kell alkalmazni a programok során.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek

- Tanyaingatlanok energiahatékonyágának javításának támogatása: épületszigetelés, nyílászárók cseréjére, fűtésekszerűsítés.
- A háztáji és a közvilágítás LED világítóttestekre történő cseréjének támogatása.
- Lakossági energiatakarékosság és a környezettudatos életvitel ösztönzése, szemléletformálás
- A körkörös gazdaság elvét alkalmazó, a helyben elérhető alapanyagok, erőforrások és munkaerő használatát segítő építőipari munkák támogatása a külterületi ingatlanok megújítása során.

Várható eredmények

A fűtési célú károsanyag kibocsájtás és a felhasznált elektromos áram csökkenése, az életminőség javulása.

Kedvezményezettek köre

Külterületen életvitelszerűen élő lakosság, közmű szolgáltatók

Célcsoport

Külterületen életvitelszerűen élő lakosság

2.6 A tanyasi gazdálkodás modernizációja és a tanyaturizmus fejlesztése

Az tanyán élők családi gazdaságainak, egyéni termelők és a háztáji – másodlagos bevételt nyújtó – mezőgazdasági tevékenységek modernizációjának érdekében az ott élők és gazdálkodók számára a korszerű, fenntartható, okos mezőgazdasági technológiák és termelési módszerek alkalmazásához szükséges tudást terjeszteni kell. Emellett vállalkozásfejlesztésre, marketingre és az IKT technológiák használatára vonatkozó tudást is széles körben kell terjeszteni a helyi vállalkozók között. A vendégfogadás és turisztikai szolgáltatások fejlesztéséhez szükséges készségek és nyelvtudás fejlesztése is fontos a helyi közösségek részéről. Az online oktatási platformokon elérhető képzések lehetőséget nyújtanak a társadalom széles rétegei számára a készségek fejlesztésére. A képzések során kiemelt figyelmet kell fordítani a fenntarthatóságra és az életen át tartó tanulás fontosságára. A támogatások egy részének fókuszában a talajkímélő és vízvisszatartó mezőgazdaságra történő áttérés műszaki előfeltételeinek biztosítása áll, az összehangolt vízgazdálkodás és a térségi víz- és tájgazdálkodási platformok prioritást élveznek.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek

- Korszerű és fenntartható mezőgazdasági technológiák és termelési módszerek oktatása a tanyasi lakók, családi gazdaságok és egyéni termelők számára.
- Vállalkozásfejlesztési, marketing és IKT technológiák használatára vonatkozó képzések biztosítása

a külterületen élő vállalkozók és őstermelők számára.

- Online oktatási platformokon elérhető kurzusok használatának és az életen át tartó tanulás támogatása.
- A vendégfogadás és turisztikai szolgáltatások hatékonyságának növelése érdekében nyelvtanfolyamok biztosítása a legfontosabb idegennyelveken, nyelvvizsgaköltségek támogatása a külterületi lakók számára. Turisztikai szaktudást adó felnőttképzésekben való részvétel anyagi támogatása.

Várható eredmények

A készségek és az innovációs kapacitás javulása révén az oktatás hozzájárul a tanyavilágban gazdálkodók versenyképességének növekedéséhez.

Kedvezményezettek köre

Mezőgazdasági vállalkozások és gazdálkodók, külterületen élő lakosság

Célcsoport

Külterületi lakosság, vállalkozók és gazdálkodók

2.7 Külterületi lakóközösségek megújítása

A tanyákon élő családok közötti társadalmi összetartozás és funkcionális kapcsolatok kialakítása létfontosságú a vidéki közösségek fejlődése és fenntarthatósága szempontjából. Ennek érdekében elengedhetetlen a közösségi szerveződések és az együttműködések támogatása, lehetőséget teremtve a tudás- és tapasztalatcserére. A közösségi események és találkozók támogatása kiemelkedő fontosságú, mivel ezek ösztönzik a szociális interakciót és a kapcsolatok elmélyülését. Az online platformok és digitális eszközök használata lehetővé teszi a tágabb tanyás közösségek közötti kapcsolatok építését és a tudás megosztását. Emellett fontos a közös projektek létrehozásának ösztönzése, amelyek segítik a családok közötti együttműködést és az erőforrások hatékonyabb felhasználását. Különös figyelmet kell fordítani a városperemek külterületeire, ahol az újonnan érkezők magas száma miatt támogatásra lehet szükség a városból kiköltözők integrációjához.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek

- Közösségi események és találkozók szervezése külterületeken. A tanyasi közösségek szociális összetartozását erősítő programok támogatása.
- Az online platformok és digitális eszközök használatának ösztönzése a tanyás közösségek közötti kapcsolatok építéséhez és a tudás megosztásához
- Helyi mikroközösségek, klubok és csoportok kialakulásának támogatása tanácsadással, információmegosztással.
- Az újonnan külterületre költözők integrációjának segítése.

Várható eredmények

A közösségi kapcsolatok és az együttműködés javulása révén a tanyák vonzóbb lakóhelyek lesznek.

Kedvezményezettek köre

Önkormányzatok, kulturális szolgáltatók, szociális ellátás, szakemberek és intézmények,

Célcsoport

Külterületi lakosság.

2.8 Tanyás kultúrtáj értékeinek védelme

A tanyavilág sajátos tájhasználatának megőrzése érdekében kulcsfontosságú a hagyományos tájlép fenntartásának a védelme. Támogatni kell a történelmi földhasználati formák megőrzését, az épített és természeti környezet megóvását. Szükséges olyan mintatanyákat kialakítani, melyek jó példát mutató, a modern technológiát használva mentik át a hagyományokat a XXI. századba. Emellett oktatási programok a vidéki életmód és a mezőgazdasági ismeretek és a tanyasi hagyományok átadását célozzák meg, hozzájárulhatnak a fiatal generációk érdeklődésének felkeltéséhez és a tanyák sajátos tájhasználatának megértéséhez.

Szükséges a tanyás táj kurrens folyamatainak jobb megismerése az értékmentéshez, így általános, a homokhátságra kiterjedő tanyafelmérés szükséges a tervezési időszak folyamán.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek

- A történelmi tájhasználati formák és mezőgazdasági tevékenységek fenntartásának támogatása.
- Mintatanyák kialakítása és fenntartása melyek bemutatják a modern technológiák használatát a hagyományok XXI. századba történő átmentésében.
- A hagyományos tanyasi gazdálkodás és a történelmi paraszti élet megismertetése a diákokkal.
- A homokhátságra kiterjedő átfogó külterület-felmérés támogatása.

Várható eredmények

A tanyás táj, mint a Homokhátság megyehatárokon átnyúló közös értéke hozzájárul a térségi tudat erősödéséhez.

Kedvezményezettek köre

Önkormányzatok, intézmények, gazdálkodók, iskolák

Célcsoport

Diákok, külterületi lakosság

2.9 Tanyás területek közlekedési lehetőségeinek javítása

A tanyavilág népességmegtartó képességének javítása érdekében szükséges a közlekedési lehetőségek minőségi fejlesztése. A tanyákhoz vezető dűlőutak és a korábbi zártkerti területek földútjainak rendezése, burkolása vagy murvával való rögzítése, valamint a főbb csomópontokban történő közvilágítás kialakítása javítja az itt élők életkörülményeit, miközben elősegíti a tanyaturizmus és a gazdálkodás fejlődését is.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek

- A lakott tanyákhoz vezető dűlőutak rendezése, ahol szükséges murvával vagy szilárd útburkolattal való ellátása.

- A korábbi zártkerti területek úttesteinek újraburkolása.
- A lakott külterületek közvilágításának kiépítése, különös tekintettel a külterületen belüli közlekedési útvonalak találkozási pontjaira.
- A külterületi lakóingatlanok megközelítésére szolgáló utak vízmentességét biztosító csapadékvíz árokok karbantartása.

Várható eredmények

A külterületen élők életminőségének javulása és a vállalkozások elérhetőségének javulása.

Kedvezményezettek köre

Önkormányzatok

Célcsoport

Külterületi lakosság, gazdálkodók

3. A prioritás kapcsolódása a koncepció átfogó céljaihoz

Fenntartható természeti környezet

A tanyavilág a Homokhátság tájhasználatának egyik alapvető építőeleme. A tanyasi épületek, és gazdaságok megújítása és adaptálása a fenntartható természeti környezet védelméhez, a vízmegtartáshoz elengedhetetlen a környezet megóvása érdekében. A kerékpáros és közösségi közlekedési fejlesztése közvetlenül hozzájárul a klímacélok teljesüléséhez.

Kiegyensúlyozott térszerkezet és gazdaság

A tanyán élők képzettségének, ingázási lehetőségeinek javítása és a helyi gazdálkodók megújulásának támogatása révén a tanyavilág intenzívebben képes kapcsolódni a Homokhátság gazdasági folyamataiba és a tanyák és tanyás községek elérhetőségének javítása révén az egyes sikeres projektek kisugárzó hatásaiból nagyobb területen alakulhatnak ki kedvező szinergiák, ezzel elősegítve a térség versenyképességét.

Megújuló és innovatív társadalom

A tanyán élők közösségeinek megerősítése, az innovációs képességük, valamint a reziliencia révén a külterületi lakosság is kapcsolódni tud a Hátság társadalmi megújulásába. Ennek révén az ott élőket súlytó területi igazságtalanságok mérséklődnek, megszűnnek, valamint a munkaerőpiaci lehetőségeik javulásával és új készségek megszerzésével a tanyás táj népességmegtartó képessége növekszik, elősegítve a hátság innovatív megújulását.

4. A prioritás kapcsolódása az EU tematikus célkitűzéseikhez

- PO2 – Zöldebb, karbonmentes Európa
- PO4 – Szociálisabb és befogadóbb Európa

5. A prioritás kapcsolódása a Nemzeti Fejlesztés 2030 célkitűzéseikhez

Szakpolitikai specifikus célok:

- versenyképes, innovatív gazdaság,

- életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és ellátás, az élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztése, Területi specifikus célok:
- vidéki térségek népességeltartó képességének növelése,
- összekapcsolt terek: az elérhetőség és mobilitás biztosítása.

6. A prioritáshoz tartozó indikátorok

Beavatkozási területek	Indikátor	Mérési egység
1. Külterületi lakosság életminőségének javítása, a népességmegtartó képesség fokozása	Jobb egészségügyi ellátásban részesülő személyek száma	fő
	Szociális ellátásban részesülő személyek száma	fő
	Külterületen élők egyedi igényeihez igazodó ellátási tervek és programok kialakítása a szociális-, egészségügyi- és oktatási feladatellátási helyeken	db
2. Községi és kerékpáros közlekedés fejlesztése a tanyás területeken	külterületeken kiépült megállóhelyek száma	db
	külterületeken létesült közvilágítás (lámpák)	db
	külterületi kerékpárutak hossza	km
3. Tehetséggondozás és innovatív foglalkoztatás kialakítása a külterületeken	tehetséggondozásban részesülő fiatalok száma	fő
	felnőttképzésben résztvevők éves száma	fő
	foglalkoztatottak száma a tanyás településeken	fő
4. Falu- és tanyagondnoki szolgálatok fejlesztése	A támogatott szociális ellátó szolgáltatást igénybe vevő személyek vagy ellátott személyek éves száma	fő
	Falu- és tanyagondnoki feladatot ellátó személyek száma	fő
5. Tanyaépületek környezettudatos, energiahatékony megújítása	Modernizált lakótanyák száma	db
	Energiafelhasználás éves csökkenése	kWh
6. Tanyasi gazdálkodás modernizációja és a tanyaturizmus fejlesztése	gazdasági, környezetvédelmi és mezőgazdasági szakirányú képzést szerzettek száma	fő
	nyelvvizsgát tevők száma	fő
7. Külterületi lakóközösségek megújítása	külterületeken megtartott rendezvények száma	db
	közösségi programokon résztvevők száma	fő
8. Tanyás kultúrtáj értékeinek védelme	mintagazdaság jellegű tanyaprojektek száma,	db
	hagyományos, történelmi tájhasználatot bemutató	ha

	területek kiterjedése	fő
	tanyasi hagyományokat megismerő diákok száma	db
	felmért tanyák száma	db
9. Tanyás területek közlekedési lehetőségeinek javítása	felújított dűlőutak száma	db
	külterületi szilárd útburkolat hossza	m
7. Indikatív forrásallokáció		
Beavatkozási területek	Finanszírozó forrás	Indikatív forrásigény (mrd Ft)
1. Külterületi lakosság életminőségének javítása, a népességmegtartó képesség fokozása	TOP Plusz, DIMOP Plusz	11
2. Községi és kerékpáros közlekedés fejlesztése a tanyás területeken	TOP Plusz, IKOP Plusz	16
3. Tehetség gondozás és innovatív foglalkoztatás kialakítása a külterületeken	TOP Plusz, DIMOP Plusz, GINOP Plusz	9
4. Falu- és tanyagondnoki szolgálatok fejlesztése	TOP Plusz	10
5. Tanyaépületek környezettudatos, energiahatékony megújítása	KEHOP Plusz, RRF-RePowerEU, TOP Plusz	13
6. Tanyasi gazdálkodás modernizációja és a tanyaturizmus fejlesztése	DIMOP Plusz, TOP Plusz, GINOP Plusz, Vidékfejlesztési Program	5
7. Külterületi lakóközösségek megújítása	TOP Plusz	10
8. Tanyás kultúrtáj értékeinek védelme	KEHOP Plusz	10
9. Tanyás területek közlekedési lehetőségeinek javítása	TOP Plusz, IKOP Plusz	16
Összes forrásigény		100

12.3 A zöldgazdaság modelljének széleskörű alkalmazása, energiahatékony beruházások támogatásával

1. A prioritás indoklása és kapcsolódása a koncepcióhoz

A gazdaság zöld átmenete nem csupán a DTkH számára alapvető érdek, hanem nemzetgazdasági érdek is. Az agrár- és ipari termelés új alapokra helyezése mind energetikai vonatkozásban, mind gazdasági megfontolásokat tekintve kulcsfontosságú. Az energiaválság következtében a fosszilis energiatermelésről történő leválás új lendületet kapott, az energiaellátás biztosítása a korábbiaknál is még fontosabb szakpolitikai területté vált.

Ezirányban történő törekvéseket már a Területfejlesztési Konceptió is több esetben rögzítette:

- Fenntartható természeti környezet átfogó cél megfogalmazása
- Tanyák energiahatékonyságának növelése hangsúlyozó térségi célok meghatározása
- Helyi adottságokra építő innovatív és zöld gazdaságfejlesztés specifikus cél kitűzése

Mindezen célok és a megfogalmazott prioritás is összhangban van az Európai Unió Kohéziós Politikájának „zöldebb Európa” szakpolitikai célkitűzéséhez is.

Összességében a zöld és energiahatékonysági beruházások a klímavédelmi célok mellett a gazdasági szerkezetváltást is elősegítik.

2. A Prioritáshoz tartozó beavatkozási területek

2.1. Környezetvédelmi ipar fejlesztése

A fejlesztéspolitikának kiemelten kell foglalkoznia a felértékelődő új ipari tevékenységekkel, amelyek egyszerre szolgálják a gazdasági kibocsátást, a foglalkoztatás növelését és a klímavédelmet. A környezetvédelmi ipar tevékenységei közé beleértendők az új technológiák előállítás, vagy új eljárásmodok kidolgozása is, pl. a különféle filterek, katalizátorok, tisztítóberendezések kifejlesztése, a veszélyes hulladékok ártalmatlanítási folyamatának megreformálása, hatékonyabb szennyvíz szállítás és kezelés, a mezőgazdasági és ipari hulladékok hasznosítása stb.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Vállalatok és közsféra közötti partnerségek elősegítése: konferenciák, szakmai találkozók, beszállítópartnerkereső és piacszervező (ún. matchmaking) rendezvények útján
- Környezetvédelmi iparhoz kapcsolódó vállalkozások és beruházások támogatása
- Karbonsemleges termelési technológiák és beruházások támogatása

Várható eredmények

Bruttó hozzáadott érték növekedése, környezetvédelmi ipar jelentőségének növekedése, hatékonyabb erőforrásmenedzsment, foglalkoztatottak számának növekedése

Kedvezményezettek köre

Vállalkozások

Célcsoport

Gazdasági szereplők, közvetetten a közsféra képviselői és intézményei

2. Energiahatékonysági fejlesztések

A dekarbonizációs célok elérése, valamint az energiatünettség csökkentése miatt az energiahatékonysági fejlesztések megvalósítása megkerülhetetlenné vált.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Energetikai állapotfelmérés elvégzése mind a gazdasági mind a lakossági ingatlanállomány tekintetében. Részletes adatbázisra építve lehet kiválasztani a legjobb megtérüléssel kecsegetető energiahatékonysági beavatkozásokat, ezzel szavatolva a pályázati források hatékony felhasználását.
- Az előző tevékenységhez szorosan kapcsolódva fel kell tárni a térség energiaipari hálózatát, amely a szektorban működő vállalkozásokat, kutatóhelyeket, egyéb szervezeteket is magába foglalja. Erre az információra építve kapunk pontos képet arról, hogy a nagyléptékű energetikai beruházások kínálati és keresleti viszonyrendszere miképpen alakul, milyen további esetleges külső kapacitásra van szükség.
- A már meglévő közintézményekben megvalósulás alatt lévő energetikai fejlesztéseket skálázni, tovább bővíteni szükséges. Ugyanakkor a kis belépési küszöbű, elsősorban az energia hatékony felhasználását lehetővé tevő projekteket prioritizálni kell (homlokzati és tető hőszigetelés, nyílászáró csere).
- Az energiahatékonyságot, megújuló energiák használatát, az ÜHG kibocsátás csökkenését és a klímaváltozás hatásainak enyhítését célzó szemléletformálás elengedhetetlen.

Várható eredmények

Hatékony erőforrás-és projektmenedzsment révén nőhet a térség megújuló energiatermelési potenciálja, míg ezzel párhuzamosan csökken az energiafelhasználás.

Kedvezményezettek köre

Belföldi természetes személyek, non-profit szervezetek az államháztartáson belül, vállalkozások

Célcsoport

Gazdasági szereplő, lakosság, intézmények

3. A prioritás kapcsolódása a koncepció átfogó céljaihoz

- Kiegyensúlyozott térszerkezet és gazdaság
- Fenntartható természeti környezet
- Megújuló és innovatív társadalom

4. A prioritás kapcsolódása az EU tematikus célkitűzéseire

- PO1 - Intelligens Európa
- PO2 - Zöldebb, karbonmentes Európa

5. A prioritás kapcsolódása a Nemzeti Fejlesztés 2030 célkitűzéseire

Szakpolitikai specifikus célok:

- versenyképes, innovatív gazdaság,
- életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és ellátás, az élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztése,
- kreatív tudástársadalom, piacképes készségek, K+F+I,
- stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata, környezetünk védelme,

Területi specifikus célok:

- az ország makro-regionális szerepének erősítése,
- a többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat,
- vidéki térségek népességeltartó képességének növelése,
- kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése,
- területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés elősegítése

6. A prioritáshoz tartozó indikátorok		
Beavatkozási területek	Indikátor	Mérési egység
1. Környezetvédelmi ipar fejlesztése	Környezetvédelmi iparban tevékenykedő vállalkozások száma	db
	Környezetvédelmi ráfordítások	milliárd forint
	Környezetvédelmi beruházások az összes beruházás százalékában	%
2. Energiahatékonysági fejlesztések	Energetikai állapotfelmérés alá került gazdasági hasznosítású ingatlanok száma	db
	Zöld energiatermelés aránya a teljes energiatermelésben	%
	Energetikai állapotfelmérés alá került lakossági ingatlanok száma	db
	Új megújuló energia kapacitás	MW
	Egy főre jutó energiafogyasztás	GJ/fő
7. Indikatív forrásallokáció		
Beavatkozási területek	Finanszírozó forrás	Indikatív forrásigény (mrd Ft)
1. Környezetvédelmi ipar fejlesztése	GINOP Plusz, KEHOP Plusz, RRF-RePowerEU, Interreg IPA-CBC	42
2. Energiahatékonysági fejlesztések	KEHOP Plusz, RRF-RePowerEU, Vidékfejlesztési Program	28
Összes forrásigény		70

12.4 A vármegyéken átnyúló településkapcsolatok kialakítása, partnerséget ösztönző intézkedésekkel

1. A prioritás indoklása és kapcsolódása a koncepcióhoz

A vármegyéken átnyúló településkapcsolatok kialakítása, partnerséget ösztönző intézkedésekkel prioritás elsődlegesen a Pest vármegyei Homokhátság területfejlesztési térséghez, és az ehhez kötődő térszervező agglomerációs kapurégió szerep erősítése célkitűzéshez kapcsolódik. A Pest vármegyei Homokhátsággal kapcsolatban is megfogalmazott szükségszerűség a gazdasági fejlődés koncentrátságának csökkentése. Ezen túlmutatóan a makrotárségi gazdasági környezetbe mostaninál mélyebben beágyazott fejlődés igénye is a teljes térségre kiterjedő, integrált, hálózatokban gondolkodó közlekedésfejlesztés szükségszerűségét támasztja alá. Ennek egyaránt részét képezi a vármegyék közötti közlekedési kapcsolatok fejlesztése, valamint dinamikusan fejlődő, nagy munkaerővonzó képességű nagyvárosok (Budapest, Kecskemét, Szeged) és elővárosaik közötti közlekedés fejlesztése, kiemelt figyelmet fordítva a fenntartható mobilitásra. Ahol a közlekedési infrastruktúra állapota nem kielégítő, ott továbbra is támogatandó az egy vármegyén belüli településeket összekapcsoló közlekedési infrastruktúra fejlesztése is. A Homokhátságot tágabb makrotárséggel összekötő közlekedési kapcsolatok fejlesztése szintén továbbra is szükséges, különösen az eddig háttérbe szorult viszonylatok tekintetében, mind az országhatárokon belül, mind a határon átnyúló kapcsolatok tekintetében. A kiemelt, legnagyobb forrásigényű közlekedési infrastruktúrafejlesztési beruházások egy része már kivitelezés alatt áll, a források rendelkezésre állnak (Budapest-Kelebia-Szabadka-Belgrád vasútvonal fejlesztése, M44-es autópálya Lakitelek és az M5-ös autópálya közötti szakaszainak megépítése), míg más országos jelentőségű beruházások még csupán korai előkészületi szakaszban állnak (V0-ás vasúti korridor megépítése, M9-es autópálya 51-es és 53-as főút közötti szakaszának megépítése). Bár a közlekedési infrastruktúra fejlesztése továbbra is kulcsfontosságú, nem lehet kizárólagos, az egyéb gazdasági, munkaerőpiaci, kulturális kapcsolatok fejlesztése is a prioritás részét képezi, a térben kiegyenlített területi fejlődés elérését célozza.

2. A Prioritáshoz tartozó beavatkozási területek

2.1. Fenntartható, térben szétterített gazdasági fejlődés a településközi kapcsolatok fejlesztésével

A Homokhátság egyes elkülönített területfejlesztési térségei között jelentősek a különbségek, különösen a Homokhátság Pest vármegyére eső része, valamint a Nyugati- és a Határmenti Homokhátság között. A térségi nivelláció horizontális célját e prioritás beavatkozásai kiemelten szolgálják. Ezen intézkedések, tevékenységek egy része a közlekedési kapcsolatok javítását, közlekedési infrastruktúra fejlesztését szolgálja a különböző vármegyék települései között, illetve a vármegyéken belül, míg más tevékenységek az infrastruktúrafejlesztésen túlmutatóan szolgálnák a településközi kapcsolatok erősítését a foglalkoztatók munkaerőpiaci vonzáskörzetének kiterjesztésével, a távmunka és atipikus munkavállalás támogatásával.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- A vármegyék közötti közlekedési kapcsolatok erősítése, közlekedési infrastruktúra fejlesztése;
- A vármegyéken belüli településközi közlekedési infrastruktúra fejlesztése, különös tekintettel a kevésbé feltárt járásokra;
- A foglalkoztatók ösztönzése, hogy munkaerőpiaci vonzáskörzetüket minél jobban terjessék ki a szabad munkaerővel rendelkező homokhátsági járásokra (céges járatok indításának ösztönzése);
- Foglalkoztatók ösztönzése a munkavállalók távmunkával történő alkalmazására.

Várható eredmények

A településközi közlekedési infrastruktúra javuló minősége vármegyéken belül és vármegyék között; kiegyenlítettebb gazdasági aktivitás, munkanélküliség csökkenése a külső és belső perifériák településein

Kedvezményezettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, közintézmények, kkv-k, nagyvállalatok, potenciális beruházók, Magyar Állam (Építési és Közlekedési Minisztérium)

Célcsoport

Kkv-k, nagyvállalatok, potenciális beruházók, lakosság

2.2. Elővárosi településkapcsolatok fejlesztése, mobilitás fenntartható fejlesztése

A Homokhátság területe három nagyvárosi vonzáskörzet településeinek egy részét is magába foglalja (Budapest, Kecskemét, Szeged). Míg Kecskemét esetében a központi település a Homokhátság területén található, és a vonzáskörzet nyúlik ki a Homokhátság területén kívülre, addig a fővárosi és a szegedi agglomeráció esetében a homokhátsági települések egy része kapcsolódik a térség határán kívüli dinamikus gazdasági centrumokhoz. Az elővárosok és központi településeik közötti ingázási igények kielégítése a gépjárművel történő egyéni közlekedéssel egyre kevésbé fenntartható a közúti infrastruktúra korlátozott és nehezen bővíthető kapacitása, valamint környezetvédelmi megfontolások miatt sem. Éppen ezért az elővárosi mobilitással kapcsolatos beruházások esetében előtérbe kerül a közösségi közlekedés, valamint egyéb fenntartható alternatívák fejlesztése, mint az elővárosi vasútközlekedés fejlesztése, az intermodalitás feltételeinek javítása és a hivatásforgalmi kerékpárhasználat elősegítése, a kerékpárút-hálózat hiányzó elemeinek megépítése.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Elővárosi vasútközlekedés fejlesztése (142-es és 145-ös vasútvonal), a 152-es Fülöpszállás-Kecskemét vasútvonal esetében a személyforgalom megszüntetésének felülvizsgálata;
- Községi közlekedés minőségének javítása (a községi közlekedés előnyben részesítése, az intermodalitás feltételeinek javítása, dinamikus buszsávok kialakítása);
- Hivatásforgalmi kerékpárhasználat ösztönzése, belvárosi kerékpárhálózat fejlesztése, települések közötti kerékpárhálózat hiányzó szakaszainak megépítése (fővárosi agglomeráció Homokhátságra eső települései, Talfája-Méntelek-Lajosmizse, Kunszállás-Kiskunfélegyháza, Nyárlőrinc).

Várható eredmények

Naprakész információk a személyszállítás újraindításának megvalósíthatóságáról, a várható forgalomról és költségekről a 152-es Fülöpszállás-Kecskemét vasútvonal kapcsán; A 142-es és 145-ös elővárosi vasútvonalak megújulása, menetidők rövidülése, személyszállító kapacitás növekedése; vasúttal, egyéb községi közlekedési eszközzel és kerékpárral közlekedők számának és arányának emelkedése.

Kedvezményezettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, Magyar Állam (Építési és Közlekedési Minisztérium)

Célcsoport

Lakosság

2.3. Erősebb makrotérségi integráció, Homokhátsággal szomszédos területek közlekedési kapcsolatainak fejlesztése

A Homokhátság területileg kiegyensúlyozott fejlődésének egyik fontos összetevője az erősebb makrotárségi integráció. Ennek részét képezi a még hiányzó közlekedési kapcsolatok kiépítése a Tiszántúllal és a Dunántúllal. Az M44-es autótút hiányzó, Lakitelek-Szentkirály, és Szentkirály-M5-ös autópálya közötti két szakasza már kivitelezés alatt van (várható átadás 2024, 2025). A Dunántúllal kapcsolatot teremtő gyorsforgalmi összeköttetések közül az M8-as autótút Dunavecse-Kecskemét közötti szakasza környezetvédelmi engedéllyel rendelkezik, az M9-es autótút 51 és 53-as főút közötti szakaszának előkészítéséről pedig az 1342/2023. (VII. 31.) Korm. határozat rendelkezik. A közúti mellett a folyamatban levő vasúti beruházások is makrotárségi integrációt erősítik. A Budapest-Kelebia 150-es vasútvonal felújítása várhatóan már 2025-re megvalósul, míg a fővárost mentesítő, vasúti teherszállítás számára kiemelt fontosságú V0-ás vasúti korridor teljes (Záhonytól Győrig tartó kiépítése 2030-ra esedékes, a kivitelezés a Kecskemét és Adony közötti szakasszal kezdődik.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Az M9-es autótút 51 és 53-as főút közötti szakaszának megépítése;
- M44-es autótút hiányzó szakaszainak (Lakitelek – M5-ös autópálya) megépítése;
- Az M8-as gyorsforgalmi út Dunavecse – Kecskemét közötti szakaszának megépítése;
- V0-ás vasúti korridor megépítésével kapcsolatos tervezési munkálatok;
- V0-ás vasúti korridor Kecskemét és Adony közötti szakaszának elkészítése
- Kecskemét és Jász-Nagykun-Szolnok vármegye közötti tömegközlekedési kapcsolatok fejlesztése
- A Budapest-Kelebia 150-es vasútvonal felújításának befejezése,
- a magasabb elérhető sebesség kihasználása, korai és késői fővárosba jutást is lehetővé tevő, ütemes menetrenddel;

Várható eredmények

A tervezett M8-as, M9-es és M44-es gyorsforgalmi útszakaszok elkészülte; a V0-ás vasúti korridor építésének megkezdése, Kecskemét és Adony közötti szakaszának befejezése; Budapest-Kelebia vasútvonal fejlesztésének befejezése, személyforgalom feltételeinek javulása a szakaszon; a 150-es vasutat használók számának növekedése, vasút szerepének növekedése a teherforgalomban, az M5-ös autópálya forgalmi terhelésének mérséklődése.

Kedvezményezettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, Magyar Állam (Építési és Közlekedési Minisztérium)

Célcsoport

Lakosság

2.4. A határon átnyúló hálózatok és kapcsolatok erősítése

A makrotárségi kapcsolatok erősítésének egy kiemelt szeletét képezi a határon átnyúló kapcsolatrendszerek erősítése. Hosszú távon az átjárhatóságot leginkább Szerbia Európai Unióhoz és Schengeni övezethez való csatlakozása biztosítja, de addig a határátkelőhelyek fejlesztése, átbocsátó kapacitásuk növelése és az áthaladás gyorsabbá tétele kulcsfontosságú a kapcsolatok erősítéséhez. A határon átnyúló közlekedésfejlesztési beruházásokon belül a vasútfejlesztés élvez prioritást: az elsősorban teherszállítás számára fontos Budapest-Belgrád vasútvonal fejlesztése már folyamatban van, várható befejezése 2025. A másik fontos tengely, a Baja-Szabadka-Szeged vasúti összeköttetés helyreállításával kapcsolatos munkák is már megkezdődtek: ennek részét képezi a Szeged-Szabadka vasútvonal jelenleg is zajló felújítása. A Baja-Szabadka szakasz felújításával a, hiányzó szakaszok újraépítésével kapcsolatos munkák megkezdése, tervezési feladatok elvégzése még várat magára. Az M5-ös autópálya tehermentesítést, egyúttal a közúti közlekedési kapcsolatok

erősítését szolgálja az M9-es autótű tervezett meghosszabbítása az 53-as útig, és tompai határátkelőig történő lekötése. Az infrastrukturális beruházásokon túl kiemelten fontos, a kulturális kapcsolatok ápolása és erősítése, a határmenti szomszédos, és testvértelépülések közötti együttműködés fokozása. Mivel a Homokhátság déli része és a határon túli területek természetföldrajzi értelemben egységet képeznek, ezért érdemes törekedni a környezet- és természetvédelmi, valamint vízügyi együttműködések fokozására is.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Határátkelőhelyek fejlesztése, határátkelőhelyeken való áthaladási idő rövidítése
- A Budapest-Kelebia-Szabadka-Belgrád vasútvonal fejlesztésének befejezése
- Az M9-es autótű és az 53-as főút találkozási pontja, valamint a Tompai Határátkelőhely közötti közúti infrastruktúra fejlesztése;
- A Baja-Szabadka vasútvonal újraépítésével, fejlesztésével kapcsolatos tervezési feladatok megkezdése;
- Vízügyi, vízkormányzási feladatokkal, fejlesztési lehetőségekkel kapcsolatos tervezés;
- Környezet- és természetvédelmi együttműködés;
- Közös kulturális rendezvények, programok, testvértelépülési kapcsolatok erősítése.

Várható eredmények

Határátkelőhelyek átbocsátó képességének javulása; határátkelések növekvő száma; Baja-Szabadka vasútvonallal kapcsolatos tervezési munkálatok elkészülte; településközi kapcsolatok élénkülése, rendezvények látogatottságának növekedése, külföldiek által itt töltött vendégéjszakák számának növekedése.

Kedvezményezettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, Magyar Állam (Építési és Közlekedési Minisztérium), civil szervezetek, egyházak, Kiskunsági Nemzeti Park

Célcsoport

Civil szervezetek, egyházak, Kiskunsági Nemzeti Park, lakosság, határon túli önkormányzatok

3. A prioritás kapcsolódása a koncepció átfogó céljaihoz

- Kiegyensúlyozott térszerkezet és gazdaság
- Megújuló és innovatív társadalom

4. A prioritás kapcsolódása az EU tematikus célkitűzéseikhez

- PO2 - Zöldebb, karbonmentes Európa
- PO3 - Jobban összekapcsolt Európa

5. A prioritás kapcsolódása a Nemzeti Fejlesztés 2030 célkitűzéseikhez

Szakpolitikai specifikus célok:

- versenyképes, innovatív gazdaság,
- életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és ellátás, az élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztése,

Területi specifikus célok:

- az ország makro-regionális szerepének erősítése,
- területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés elősegítése,

- összekapcsolt terek: az elérhetőség és mobilitás biztosítása.

6. A prioritáshoz tartozó indikátorok

Beavatkozási területek	Indikátor	Mérési egység
1. Fenntartható, térben szétterített gazdasági fejlődés a településközi kapcsolatok fejlesztésével	Felújított közutak hossza	km
	Munkanélküliek száma	fő
2. Elővárosi településkapcsolatok fejlesztése, mobilitás fenntartható fejlesztése	Felújított vasutak hossza	km
	Közösségi közlekedést használók száma	fő
	Elkészült megvalósíthatósági tanulmány a személyszállítás újraindításáról a 152-es vasútvonalon	igen/nem
3. Erősebb makrotérségi integráció, Homokhátsággal szomszédos területek közlekedési kapcsolatainak fejlesztése	Épített gyorsforgalmi utak hossza	km
	Felújított vasutak hossza	km
	Elkészült tervdokumentáció a V0-ás vasúti korridor térséget érintő szakaszáról	igen/nem
4. A határon átnyúló hálózatok és kapcsolatok erősítése	Közösen, illetve határon túli részvétellel megvalósított rendezvények, kulturális és sportprogramok	db
	Elkészült tervdokumentáció a Baja-Szabadka vasútvonal fejújításáról, újraépítéséről	igen/nem

7. Indikatív forrásallokáció

Beavatkozási területek	Finanszírozó forrás	Indikatív forrásigény (mrd Ft)
1. Fenntartható, térben szétterített gazdasági fejlődés a településközi kapcsolatok fejlesztésével	TOP Plusz, GINOP Plusz	15
2. Elővárosi településkapcsolatok fejlesztése, mobilitás fenntartható fejlesztése	TOP Plusz, IKOP Plusz	150
3. Erősebb makrotérségi integráció, Homokhátsággal szomszédos területek közlekedési kapcsolatainak fejlesztése	Nemzeti forrás, Nemzetközi hitel, IKOP Plusz	n.a.

4. A határon átnyúló hálózatok és kapcsolatok erősítése	Nemzeti forrás, TOP Plusz, Interreg IPA-CBC	20
Összes forrásigény		185

12.5 Kecskemét központú innovációs környezet, a kreatív tudástér és kultúra megerősítésével

1. A prioritás indoklása és kapcsolódása a koncepcióhoz

A Kecskemét központú innovációs környezet, a kreatív tudástér és kultúra megerősítésével prioritás elsődlegesen a Kecskeméti várostérség területfejlesztési térséghez, és az ehhez kötődő a Homokhátság ipari, logisztikai és kulturális centruma szerepkör bővítése és erősítése célkitűzéshez kapcsolódik. Kecskemét a Homokhátság legnagyobb népességű városa, a vármegye és az ország egyik gazdasági motorja, az OFTK alapján a Budapest körüli belső városgyűrű kulcsfontosságú eleme, országos jelentőségű központ. A rendszerváltást követő beruházásoknak, különösen a Mercedes-Benz Kecskeméten felépülő üzemének köszönhetően, a város széles munkaerőpiaci vonzáskörzettel rendelkezik. Emellett oktatási, egészségügyi és kereskedelmi funkciók tekintetében is jelentőségtöbblettel bír.

Stabil gazdasági háttérre támaszkodva, Kecskemét számára további fejlődési lehetőséget jelent innovációs potenciáljának kihasználása, a kreatív ipari hagyományaiban rejlő lehetőségek kiaknázása. A tudásgazdaság irányába mutató fejlesztések alapja a Neumann János Egyetem, míg a kreatív gazdaság alapját a város hagyományai (többek között zománc, kerámia, animáció) adhatják. Ezek a fejlesztési irányok a térség középvárosai (Cegléd, Kiskőrös, Kiskunhalas) valamint a Budapest innovációs és kreatív potenciáljából részesülő fővárosi agglomerációs térség települései számára is reálisak. Mind gazdasági, mind fenntarthatósági szempontból kiemelkedően fontos cél az okos és integrált, egyúttal a környezetbarát és költséghatékony közszolgáltatás-ellátás és városüzemeltetés Kecskemét és a térség minden nagyobb települése számára is.

2. A Prioritáshoz tartozó beavatkozási területek

2.1. Okos város, okos térség

A fenntartható városfejlődést szolgálja valamennyi közszolgáltatás és a városüzemeltetés minőségi és innovatív fejlesztése. Kecskemét komoly előzményekkel rendelkezik e tekintetben, ideértve a munkaerő-piac orientált képzési struktúrát, amelynek a város dinamikus változó profiljához igazított fejlesztése a jövőben is kívánatos. A város korábban is komoly erőfeszítéseket tett a környezetbarát közszolgáltatás-nyújtásra (közösségi közlekedés hibrid buszokkal). A következő időszakban az okos és integrált közszolgáltatás-ellátás, egyúttal a környezetbarát és költséghatékony városüzemeltetés kiemelkedően fontos cél Kecskemét és a térség minden nagyobb települése számára is.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- A munkaerő-piaci igényekhez illeszkedő, gyakorlatorientált oktatás-képzési rendszer kialakítása és a változó igényeket követő folyamatos fejlesztése, duális képzési rendszer folytatása és fejlesztése;
- Okos településfejlesztési alkalmazások a városüzemeltetésben és a városi szolgáltatásokban.
- Integrált szolgáltatásnyújtás fejlesztése;
- Környezetbarát és költséghatékony közszolgáltatások és városüzemeltetés;

- Kecskemét térségi szerepvállalásának, központi szerepköreinek és funkcióinak erősítése.

Várható eredmények

Duális képzésben részt vevők számának emelkedése; a pályakezdő munkanélküliség csökkenése; a közszolgáltatások és városüzemeltetés ökológiai lábnyomának és költségének csökkenése; a kecskeméti szolgáltatásokat igénybe vevők számának emelkedése.

Kedvezményezettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, közintézmények, közműellátók, szakképzési és felnőttképzési intézmények, tankerületi központok, önkormányzati, állami gazdasági társaságok

Célcsoport

Vármegyei és települési önkormányzatok, közintézmények, közműellátók, szakképzési és felnőttképzési intézmények, tankerületi központok, önkormányzati, állami gazdasági társaságok, lakosság

2.2. Kreatív ipar, kultúragazdaság fejlesztése

A rendszerváltás óta a Homokhátságba érkező külföldi működőtőkeberuházások a térség és Kecskemét város fejlődését nagyban előmozdították. Azonban a több lábbon álláshoz és a fenntartható gazdasági fejlődéshez szükséges a helyi erőforrásokon alapuló gazdasági ágazatok fejlesztése is. Ezek egy része a kreatív ipar, kultúragazdaság körébe tartozik, és Kecskemét e téren nagy hagyományokkal rendelkezik (animáció, kerámia, zománc, népi iparművészet). Ezen kulturális hagyományokat is ápoló kreatív tevékenységek minél jobb piaci, valamint az oktatási és szociális célú kihasználása a következő időszak üdvözlendő célja.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- A kecskeméti hagyományos kreatív- és dizájnipari tevékenységek támogatása, piacra jutásának elősegítése;
- A kecskeméti kreatív ipar beépítése a város imázsába (kiállítóhelyek, installációk, street art),
- Kreatív tevékenységek minél nagyobb megjelenítése az alap és középfokú oktatásban;
- Lakosság nagyobb mértékű bevonása a kreatív alkotásba
- A kreatív tevékenységek felhasználása szociálpolitikai célokra (felzárkóztatás, képessé tevés, megváltozott munkaképességűek munkaerőpiacra történő visszaintegrálása)

Várható eredmények

Lakosság és fiatalok aktívabb bekapcsolódása a kreatív alkotásba; kreatív tevékenységek erőteljesebb beépítése Kecskemét város imázsába; kreatív iparhoz kapcsolódó vállalkozások piaci bevételeinek emelkedése.

Kedvezményezettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, közintézmények, tankerületi központok, kkv-k, civil szervezetek

Célcsoport

Kkv-k, civil szervezetek, lakosság

2.3. Felsőoktatási szerepkör erősítése

A Homokhátsági innovációs potenciál egyik oszlopa a kecskeméti Neumann János Egyetem, ami 2016-ban jött létre, ám a városban már 1969 óta folyik a Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskolán felsőoktatási

tevékenység. Az utóbbi évtizedben az integráció és az egyetem cím elnyerése mellett a képzés kínálat is bővült, valamint komoly infrastrukturális fejlesztések zajlottak, mint a Kecskeméti Campus projekt. E projektnek 2022-ben indult második üteme, ami a tervek szerint Ezen időszak egyik kiemelt célja ezen beruházások folytatása, aminek részét képezi a Campus projekt 2022-ben indult és 2024-ben befejeződő második üteme, a kecskeméti felsőoktatási képzés színvonalának és versenyképességének növelése.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- A Neumann János Egyetem Izsáki úti telephelyének további fejlesztése;
- Új kollégiumi férőhelyek létesítése a Campus projekt második ütemében;
- Megújuló Energiák Nemzeti Laboratóriumhoz kapcsolódó beruházások a Neumann János Egyetemen.

Várható eredmények

Campus projekt második ütemének befejezése; kollégiumi férőhelyek számának növekedése; hallgatói létszám növekedése; tudományos teljesítmény növekedése a Megújuló Energiák Nemzeti Laboratóriumhoz kapcsolódóan,

Kedvezményezettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, felsőoktatási intézmények

Célcsoport

Felsőoktatási intézmények, lakosság

2.4. Igények kielégítése a kultúra, a sport, a szabadidő és rekreáció területén

A kultúragazdaság irányába elmozdulás, az egyetemvárosi profil, valamint a térségi szerepkör erősítésének egyik fontos része a sokrétű kulturális, sport, és szabadidős lehetőségek biztosítása. Az igények kiszolgálásakor törekedni kell a barnamezős és a rozsdáövezeti akcióterületek hasznosítására. Kecskemét esetében a fejlesztések egyik potenciális színtere az Izsáki út környezete és a Sport utca, a volt Rudolf-laktanya térsége, ahol a szabadidős lehetőségek bővülése igazodik a szomszédos egyetemi és kollégiumi fejlesztésekhez. A kulturális, sport és rekreációs igények minél teljesebb körű kielégítése a Homokhátság minden települése számára fontos célkitűzés.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Szabadidős, rekreációs és sportolási lehetőségek bővítése
- Komplex sport- kulturális és szabadidőfejlesztés a Neumann János Egyetem és a volt Rudolf-laktanya térségében.
- Rendezvények látogatottságának folyamatos monitorozása;
- Folyamatos kétirányú kommunikáció a térség lakosságával a kulturális, sport és szabadidős programok iránti igény felméréséről.

Várható eredmények

Komplex sport- kulturális és szabadidőnegyed kialakulása a volt Rudolf- laktanya térségében; sportoló, szabadidős és kulturális programokon részt vevő lakosság számának növekedése.

Kedvezményezettek köre		
Vármegyei és települési önkormányzatok, közintézmények, felsőoktatási intézmények, kkv-k, civil szervezetek		
Célcsoport		
Felsőoktatási intézmények, kkv-k, civil szervezetek, lakosság		
3. A prioritás kapcsolódása a koncepció átfogó céljaihoz		
<ul style="list-style-type: none"> Fenntartható természeti környezet Megújuló és innovatív társadalom 		
4. A prioritás kapcsolódása az EU tematikus célkitűzéseire		
<ul style="list-style-type: none"> PO1 - Intelligens Európa PO2 - Zöldebb, karbonmentes Európa PO5 -Polgáraihoz közelebb álló Európa 		
5. A prioritás kapcsolódása a Nemzeti Fejlesztés 2030 célkitűzéseire		
Szakpolitikai specifikus célok:		
<ul style="list-style-type: none"> versenyképes, innovatív gazdaság, kreatív tudástársadalom, piacképes készségek, K+F+I, jó állam, szolgáltató állam és biztonság, 		
Területi specifikus célok:		
<ul style="list-style-type: none"> a többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat, területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés elősegítése, összekapcsolt terek: az elérhetőség és mobilitás biztosítása. 		
6. A prioritáshoz tartozó indikátorok		
Beavatkozási területek	Indikátor	Mérési egység
1. Okos város, okos térség	duális képzésben résztvevők száma	fő
	munkanélküliek száma	fő
2. Kreatív ipar, kultúragazdaság fejlesztése	Kreatív alkotótevékenységbe bevont lakosság száma	fő
3. Felsőoktatási szerepkör erősítése	Egyetemi hallgatók száma	fő
	Kollégiumi férőhelyek száma	fő
	Tudományos publikációk száma	db
4. Igények kielégítése a kultúra, a sport, a szabadidő és rekreáció	Felújított és épített kulturális, sport és szabadidős létesítmények	m ²
	Kulturális, szabadidős és sportesemények száma	

területén	Kulturális, szabadidős és sporteseményeken résztvevők száma	db fő
7. Indikatív forrásallokáció		
Beavatkozási területek	Finanszírozó forrás	Indikatív forrásigény (mrd Ft)
1. Okos város, okos térség	DIMOP Plusz, TOP Plusz	5
2. Kreatív ipar, kultúragazdaság fejlesztése	TOP Plusz, EFOP Plusz, GINOP Plusz	3
3. Felsőoktatási szerepkör erősítése	TOP Plusz, GINOP Plusz	12
4. Igények kielégítése a kultúra, a sport, a szabadidő és rekreáció területén	TOP Plusz, GINOP Plusz	20
Összes forrásigény		40

12.6 Magas minőségű élelmiszergazdaság, klímabarát agrárberuházások támogatásával

1. A prioritás indoklása és kapcsolódása a koncepcióhoz

A magas minőségű élelmiszergazdaság, klímabarát agrárberuházások támogatásával prioritás elsődlegesen a Nyugati- és Közép-Homokhátság területfejlesztési térséghez, és az ehhez kötődő „a multifunkcionális agrárium és élelmiszergazdaság megőrzése és fejlesztése” célkitűzéshez kapcsolódik. A Homokhátságban, különösen annak középső és déli részén országos viszonylatban magas maradt az agrárnépesség aránya, amit a térség történelmi fejlődése, a nagyobb arányban fennmaradt külterületi lakosság, az intenzív kultúrák jelenléte, zöldség, gyümölcs és szőlőtermelés tesz lehetővé. Ugyanakkor a homokhátak élővilága természet- és környezetvédelmi szempontból különösen értékes, ezek a kistájak hazánk környezetileg legérzékenyebb, klímaváltozás által leginkább veszélyeztetett területei közé tartoznak, és ezek tekinthetők a vízhiány által leginkább sújtott területeknek is. Ezen okokból a térségi tájhasználat, mezőgazdasági tevékenységgel kapcsolatos beruházások, intézkedések fontos, hogy szolgálják a változó klimatikus viszonyokhoz történő adaptációt (alacsony vízigényű kultúrák előnyben részesítése, víztakarékos öntözési rendszerek, fagykár elleni védekezés). A gyepgazdálkodás arányának növelése a klímaadaptáció szintén egy természetvédelmi szempontból preferált formája. Az agrárerdészetet, agrárvoltatikus energiatermelést magába foglaló diverzifikált tájgazdálkodás szintén részét képezheti az adaptációs intézkedéseknek. A mezőgazdaság versenyképességének növeléséhez fontos a magas hozzáadott értékű termelés támogatása, és a piacra jutás elősegítése is, mind a Homokhátság határain belül, mind azon kívül.

2. A Prioritáshoz tartozó beavatkozási területek

2.1. Magas hozzáadott értékű mezőgazdasági tevékenység ösztönzése

A Homokhátság sajátos környezeti adottságai miatt a terület jó része kevésbé alkalmas a nagytáblás gabonatermesztésre. Ezen területek esetében a mezőgazdaság magasabb jövedelmezőségének egyik lehetséges módja a rövid ellátási láncú élelemtermelés előtérbe helyezése, a magas minőségű helyi élelmiszerek népszerűsítése, az egyedi termékek térségi marketingje. A piacra juttatást segítő lehetséges intézkedések közé tartoznak a helyi termékekhez kapcsolódó rendezvények ösztönzése és térségi összehangolása, valamint a fővárosi termelői piacokra, rendezvényekre bekerülés segítése.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Bio- és ökológiai termelés ösztönzése;
- Magas minőségű helyi élelmiszer előállításának erősítése, rövid ellátási láncú élelemtermelés népszerűsítése;
- Erőteljesebb marketing és tájékoztató kampány a helyi élelmiszerfogyasztás pozitív (egészségügyi, környezeti, társadalmi) hatásairól, a helyi élelmiszerek beszerzési lehetőségeiről;
- Potenciális új gazdálkodók bevonása magas minőségű termékek előállítására, térségben új termékek meghonosítására (pl. levendula);
- A hozzáadott értéket képviselő termelők és termékeik beemelése a helyi identitásba;
- Az egyedi termékek térségi megjelenítése és marketingje;
- A helyi termékekhez kapcsolódó helyi rendezvények ösztönzése, térségi összehangolása és keresztmarketingje;
- Fővárosi termelői piacokra, és rendezvényekre bekerülés segítése.

Várható eredmények

Bio- és ökológiai termelés részarányának növekedése; helyben megtermelt élelmiszer arányának növekedése; mezőgazdaság ökológiai lábnyomának csökkenése; gazdálkodói jövedelmek emelkedése; helyi identitás erősödése.

Kedvezményezettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, közintézmények, gazdálkodók, kkv-k, civil szervezetek, Kiskunsági Nemzeti Park

Célcsoport

Gazdálkodók, kkv-k, civil szervezetek, Kiskunsági Nemzeti Park, lakosság

2.2. A klimatikus hatásoktól kevésbé függő szezonális és szezontól független zöldségtermesztés, gyümölcsstermesztés fejlesztése

Az intenzív mezőgazdasági kultúrák (gyümölcsösök, szőlőültetvények, zöldség) kulcsfontosságú szerepet játszottak a homokhátak mezőgazdasági művelésbe vonásában, és ma már a kultúrtáj, és kulturális örökség részét képezik, jövedelmet biztosítva az országosan kiemelkedő arányú mezőgazdasági népességnek. Az intenzív mezőgazdasági termelés versenyképességének fenntartásához szükséges a klimatikus kihívásokhoz történő alkalmazkodás (víztakarékos öntözési formák, a tavaszi fagy, jégkár elleni védekezés), valamint a piacra jutás elősegítése (budapesti és szegedi nagybani piacok, gasztro- és kulturális rendezvények).

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- A zöldségtermesztés versenyképességét biztosító víztakarékos öntözési, energetikai és logisztikai fejlesztések;
- Tavaszi fagy és jégkár elleni védelem fejlesztése (pl. paraffingyertyás ültetvényfűtés, jéggháló)
- Kapcsolódás a nagybani piacokhoz, különös tekintettel a Szegedi Zöldség és Gyümölcs Nagybani Piacra;
- A kistermelői szövetkezetek, egyesületek, zöldségdoboz rendszerek létrehozásának népszerűsítése az érintett lakosság körében;
- A Kunsági Borvidék imázsának javítása, helyi fajták (Arany Sárfehér) népszerűsítése, gasztro- és kulturális események tartása, jelenlét a térségen kívüli borászati rendezvényeken (Szeged, Kecskemét, Budapest).

Várható eredmények

Fajlagos vízfogyasztási igény csökkenése; éghajlati szélsőségek okozta károk mérséklődése; termésmennyiség növekedése; Kunsági Borvidék imázsának javulása; megtermelt borok magasabb árazhatósága.

Kedvezményezettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, gazdálkodók, kkv-k, önkormányzati, állami gazdasági társaságok, civil szervezetek

Célcsoport

Gazdálkodók, kkv-k, önkormányzati, állami gazdasági társaságok, civil szervezetek, lakosság

2.3. Fenntartható tájhasználat, alternatív, környezettudatos gazdálkodási formák fejlesztése

A klímaváltozás erősödésével az öntözési igény növekedése várható, ezzel párhuzamosan azonban az öntözésre fordítható vízmennyiség csökken, az öntözés költsége nő. Ennek érdekében fenntartható, természeti értékek megőrzését segítő és a lakosság megélhetését is biztosító tájhasználat irányába szükséges elmozdulni, amelynek részét képezi az alacsony vízigényű mezőgazdasági kultúrák elterjesztése, a legeltetéssel hasznosított gyepterületek arányának növelése, valamint az olyan innovatív területhasználati módok preferálása, mint az agrárvoltaikus energiatermelés, vagy az agrárerdészet.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Alacsony/csekélyebb vízigényű kultúrák és fajták elterjesztése;
- Természetközeli állapotú, legeltetéssel hasznosított gyepterületek arányának növelése;
- innovatív területhasználati módok elterjesztése, mint az agrárvoltaikus energiatermelés vagy az agrárerdészet;
- A biológiai sokféleség óvása, növelése: az inváziósan terjedő növények féken tartása.

Várható eredmények

Fajlagos vízfogyasztási igény csökkenése; gyepterületek arányának növekedése; alternatív területhasználat arányának növekedése; invazív növények terjedésének megfékezése.

Kedvezményezettek köre

vármegyei és települési önkormányzatok, gazdálkodók, kkv-k, önkormányzati, állami gazdasági társaságok,

civil szervezetek, Kiskunsági Nemzeti Park,		
Célcsoport		
Gazdálkodók, kkv-k, önkormányzati, állami gazdasági társaságok, civil szervezetek, Kiskunsági Nemzeti Park, lakosság		
3. A prioritás kapcsolódása a koncepció átfogó céljaihoz		
<ul style="list-style-type: none"> Fenntartható természeti környezet Megújuló és innovatív társadalom 		
4. A prioritás kapcsolódása az EU tematikus célkitűzéseikhez		
<ul style="list-style-type: none"> PO2 - Zöldebb, karbonmentes Európa PO5 -Polgáraihoz közelebb álló Európa 		
5. A prioritás kapcsolódása a Nemzeti Fejlesztés 2030 célkitűzéseikhez		
Szakpolitikai specifikus célok:		
<ul style="list-style-type: none"> életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és ellátás, az élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztése, stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata, környezetünk védelme, 		
Területi specifikus célok:		
<ul style="list-style-type: none"> vidéki térségek népességeltartó képességének növelése, területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés elősegítése. 		
6. A prioritáshoz tartozó indikátorok		
Beavatkozási területek	Indikátor	Mérési egység
1. Magas hozzáadott értékű mezőgazdasági tevékenység ösztönzése	Bio- és ökológiai gazdálkodásba bevont terület nagysága	ha
	Helyi termékeket szerepeltető rendezvények száma	db
	Gazdálkodók száma	fő
	Egy gazdálkodóra eső mezőgazdasági bevétel	Ft
2. A klimatikus hatásoktól kevésbé függő szezonális és szeszontól független zöldségtermesztés, gyümölcsstermesztés fejlesztése	Fajlagos vízfogyasztási igény	m ³ /ha
	Zöldség- gyümölcs- és szőlőtermesztéssel foglalkozó gazdálkodók száma	fő
	Megtermelt zöldség- gyümölcs és szőlő mennyisége	tonna
3. Fenntartható tájhasználat, alternatív, környezettudatos gazdálkodási formák fejlesztése	Fajlagos vízfogyasztási igény	m ³ /ha
	Gyepterületek	ha
	Alternatív területhasználat kiterjedése (agrárvoltaikus energiatermelés, agrárerdészet)	ha

7. Indikatív forrásallokáció		
Beavatkozási területek	Finanszírozó forrás	Indikatív forrásigény (mrd Ft)
1. Magas hozzáadott értékű mezőgazdasági tevékenység ösztönzése	GINOP Plusz, TOP Plusz, Vidékfejlesztési Program	15
2. A klimatikus hatásoktól kevésbé függő szezonális és szезontól független zöldségtermesztés, gyümölcsstermesztés fejlesztése	GINOP Plusz, TOP Plusz, Vidékfejlesztési Program	15
3. Fenntartható tájhasználat, alternatív, környezettudatos gazdálkodási formák fejlesztése	GINOP Plusz, TOP Plusz, Vidékfejlesztési Program	15
Összes forrásigény		45

12.7 Széles körű társadalmi felzárkóztatás, professzionális közösségfejlesztéssel és jó gyakorlatok importjával

1. A prioritás indoklása és kapcsolódása a koncepcióhoz

A széles körű társadalmi felzárkóztatás, professzionális közösségfejlesztéssel és jó gyakorlatok importjával prioritás elsődlegesen a Határ menti Homokhátság területfejlesztési térséghez, és az ehhez kötődő vidéki megújulás, felzárkózás célkitűzéshez kapcsolódik. A Homokhátságon belül nagy különbségek vannak az egyes térségek, települések dinamizmusa, prosperitása, a helyi lakosság gazdasági aktivitása között. A Határ menti Homokhátság külső, a Nyugati és Pest megyei Homokhátság egyes részei belső perifériának tekinthetők. A munkaerőpiacról kiszorultak támogatása ezért személyes lehetőségeiktől és térbeli elhelyezkedésüktől függően differenciált eszközöket igényel, a munkaerőpiaci képzések fejlesztésén túl a szociális gazdaság alternatíváinak erősítéséig. A professzionális közösségfejlesztés része az elnéptelenedés és elöregedés következményeire felkészülés az érintett településeken, az aktív idősödés támogatása, az időskori és szociális szolgáltatások térben kiegyenlített biztosítása, valamint a lakó nélkül maradt, de még lakható házak szociális célú hasznosítása, illetve a lakhatatlanná vált házak elbontása. Az innovatív megközelítések és jó gyakorlatok meghonosítása mellett továbbra is figyelmet kell szentelni a komplex közösségfejlesztés hagyományos intézkedéseinek, a helyi oktatási és egészségügyi szolgáltatások fejlesztésének, valamint a települési közlekedési infrastruktúra fejlesztésének, az energiahatékonyság és a fenntarthatóság szempontjait figyelembe véve.

2. A Prioritáshoz tartozó beavatkozási területek

2. 1. A munkaerőpiacról kiszorultak szociális szempontokat figyelembe vevő visszaintegrálása

A Homokhátságon belül nagy különbségek vannak az egyes térségek, települések dinamizmusa, prosperitása, a helyi lakosság gazdasági aktivitása között. A Homokhátság délkeleti része (a Határ menti Homokhátság területfejlesztési térség) az ország egyik leszakadóban levő külső periferiája. A hosszú ideje szelektív elvándorlás sújtotta térségben a helyben maradó lakosság képzettségi szintje, egészségügyi adottságai sok esetben nehezzé teszik az elsődleges munkaerőpiacra történő (vissza)integrációt. A Pest megyei Homokhátság és a Nyugati Homokhátság egyes részei belső periferiának pedig tekinthetők. Emellett természetesen még a prosperáló településeken és térségekben is találunk olyan társadalmi csoportokat, egyéneket, akik kiszorultak a munkaerőpiacról, és támogatásra van szükségük a visszaintegrálódáshoz. Ennek egyik formája a munkaerőpiaci készségek javítása képzésekkel. A távmunkavállalás lehetőségeinek bővítése különösen a nagy foglalkoztatóktól távol levő települések lakosai számára lenne segítség. Azon lakosok számára, akik elsődleges munkaerőpiacra visszaintegrálása nehézségekbe ütközik, a szociális gazdaság és a szociális kertprogramok fejlesztése is alternatívát jelenthet.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Munkaerőpiaci készségek javítása képzésekkel, potenciális foglalkoztatók bevonásával;
- Távmunkavállalás lehetőségeinek népszerűsítése, kedvezmények távmunkavállalást lehetővé tevő cégeknek;
- Szociális gazdasági tevékenység, szociális vállalkozások támogatása;
- Településen belüli kiskertgazdálkodás erősítése, szociális kertprogramok.

Várható eredmények

Foglalkoztatottak számának emelkedése, munkanélküliség csökkenése; távmunkában foglalkoztatottak számának emelkedése; szociális gazdaságban résztvevők számának emelkedése; lakosság jövedelmének növekedése.

Kedvezményezettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, közintézmények, szakképzési és felnőttképzési intézmények, gazdálkodók, kkv-k, nagyvállalatok, civil szervezetek, egyházak

Célcsoport

Gazdálkodók, kkv-k, nagyvállalatok, civil szervezetek, lakosság

2.2. Elnéptelenedés és elöregedés negatív hatásainak mérséklése

A Homokhátság településeinek egy része jelenleg stabil vagy éppen gyarapodó népességgel és kiegyensúlyozott korszerkezettel rendelkezik. Ám különösen a Határ menti és Nyugati Homokhátság településeinek jó része tartós népességvesztéssel és elöregedéssel jellemezhető. Bár a kedvezőtlen demográfiai folyamatok fékezése (például az érintett települések gazdasági dinamizálásával, prosperáló térségekkel való kapcsolat erősítésével) fontos célkitűzés, az országos demográfiai helyzet realitásai miatt is fel kell készülni a csökkenő népesség és elöregedés kihívásainak kezelésére. Ezek közé tartozik az aktív idősödés támogatása, az időskori és szociális szolgáltatások térben kiegyenlített biztosítása (beleértve az E-szolgáltatásokat is), valamint a lakó nélkül maradt, de még lakható házak szociális célú hasznosítása, illetve a lakhatatlanná vált házak elbontása.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Időskori és szociális szolgáltatások területileg kiegyenlített biztosítása;
- E-szolgáltatások (telemedicina, távoktatás) és E-kereskedelem (csomagpontok) terjesztése és népszerűsítése;
- az aktív idősödést támogató szolgáltatások és infrastruktúrák fejlesztése, a közszolgáltatások erősítése, az innovatív kezdeményezések (pl. CédrusNet Program) kiszélesítése;
- Az elhagyott, még lakható házak szociális hasznosítása;
- az elhagyott, lakhatatlanná vált házak lebontása.

Várható eredmények

Időskorú lakosság egészségi állapotának javulása; időskorú gazdasági aktivitás emelkedése; a lakatlan házak számának csökkenése.

Kedvezményezettek köre

vármegyei és települési önkormányzatok, közintézmények, civil szervezetek, egyházak

Célcsoport

Civil szervezetek, lakosság

2.3. Települési humánszolgáltatások és infrastruktúra fejlesztése

A széles körű társadalmi felzárkóztatás egyik kulcsfontosságú eleme a minőségi oktatási egészségügyi és szociális szolgáltatásokhoz történő egyenlő hozzáférés biztosítása, aminek feltétele a megfelelő településen belüli közlekedési infrastruktúra. Éppen ezért a közösségfejlesztésnek továbbra is része kell, hogy maradjon a helyi szolgáltatások (bölcsőde, óvoda, iskola, egészségügyi és szociális ellátás), valamint a helyi közlekedési infrastruktúra fejlesztése. Épületfelújítás során mind költségvetési, mind környezetvédelmi szempontból fontos az energiahatékonyság előtérbe helyezése. A helyi közlekedési infrastruktúra fejlesztésénél fontos szempont a területi egyenlőség, a források azon településrészekre fókuszálásra, ahol a burkolt utak és járdák aránya alacsony. A közút kerékpárút-hálózat fejlesztése pedig környezetvédelmi szempontok mellett a helyi esélyegyenlőséget is szolgálja.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Bölcsődei ellátás fejlesztése;
- Óvodák és iskolák fejlesztése, épületek energiahatékony felújítása;
- Helyi egészségügyi ellátás fejlesztése;
- Szociális és időskori ellátás fejlesztése;
- Járdáépítés és felújítás települési belterületeken;
- Kerékpárút építés és felújítás települési belterületeken;
- Közutak felújítása, burkolt utak létesítése települési belterületeken.

Várható eredmények

Lakosság szolgáltatásellátottságának javulása; burkolt közutak arányának növekedése, gazdasági aktivitás emelkedése; a lakatlan házak számának csökkenése.

Kedvezményezettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, közintézmények, tankerületi központok, Magyar Állam (Építési és

Közlekedési Minisztérium), egyházak		
Célcsoport		
Közüntézmények, tankerületi központok, egyházak, lakosság		
3. A prioritás kapcsolódása a koncepció átfogó céljaihoz		
<ul style="list-style-type: none"> • Kiegyensúlyozott térszerkezet és gazdaság • Megújuló és innovatív társadalom 		
4. A prioritás kapcsolódása az EU tematikus célkitűzéseikhez		
<ul style="list-style-type: none"> • PO4 - Szociálisabb Európa • PO5 -Polgáraihoz közelebb álló Európa 		
5. A prioritás kapcsolódása a Nemzeti Fejlesztés 2030 célkitűzéseikhez		
Szakpolitikai specifikus célok:		
<ul style="list-style-type: none"> • értéktudatos és szolidáris öngondoskodó társadalom, • jó állam, szolgáltató állam és biztonság, 		
Területi specifikus célok:		
<ul style="list-style-type: none"> • vidéki térségek népességeltartó képességének növelése, • területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés elősegítése, • összekapcsolt terek: az elérhetőség és mobilitás biztosítása. 		
6. A prioritáshoz tartozó indikátorok		
Beavatkozási területek	Indikátor	Mérési egység
1. A munkaerőpiacról kizsorzottak szociális szempontokat figyelembe vevő visszaintegrálása	Képzésekben részt vevők száma	fő
	Munkanélküliek száma	fő
	Szociális kertprogramban részt vevők száma	fő
	Kis- és közép vállalkozások száma	db
2. Elnéptelenedés és elöregedés negatív hatásainak mérséklése	Szociális szolgáltatásokkal ellátottak száma	fő
	Időskori szolgáltatásokkal ellátottak száma	fő
	Időskorú gazdaságilag aktívak száma	fő
	Nem lakott lakóingatlanok száma	db
3. Települési humánszolgáltatások és infrastruktúra fejlesztése	épített és felújított bölcsődék	m ²
	épített és felújított óvodák és iskolák	m ²
	épített és felújított egészségügyi ellátóhelyek	m ²
	épített és felújított szociális és időskori ellátóhelyek	m ²

	burkolt belterületi közutak aránya	%
	felújított belterületi közutak hossza	km
	Épített és felújított belterületi kerékpárutak hossza	km
	Épített és felújított járdák hossza	km
7. Indikatív forrásallokáció		
Beavatkozási területek	Finanszírozó forrás	Indikatív forrásigény (mrd Ft)
1. A munkaerőpiacról kiszorultak szociális szempontokat figyelembe vevő visszaintegrálása	EFOP Plusz, GINOP Plusz, Vidékfejlesztési Program	10
2. Elnéptelenedés és elöregedés negatív hatásainak mérséklése	Nemzeti forrás, TOP Plusz, EFOP Plusz	20
3. Települési humánszolgáltatások és infrastruktúra fejlesztése	Nemzeti forrás, TOP Plusz, EFOP Plusz	60
Összes forrásigény		90

12.8 Önálló és egyedi idegenforgalmi progresszió, új turisztikai struktúrák és termékek bevezetésével

1. A prioritás indoklása és kapcsolódása a koncepcióhoz

Az önálló és egyedi idegenforgalmi progresszió, új turisztikai struktúrák és termékek bevezetésével prioritás elsődlegesen a Csongrád-Csanád vármegyei Homokhátság területfejlesztési térséghez, és az ehhez kötődő turisztikai kínálat bővítése, aktív- és gyógyturisztikai szerepkör erősítése célkitűzéshez kapcsolódik. A Homokhátság turisztikai potenciálja még részben kihasználatlan, a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágban foglalkoztatottak száma 2011-ben az országos átlag alatt maradt (3,8%) 2016-ban a kereskedelmi szálláshelyeken töltött a vendégéjszakák száma csak az országos érték 3,6%-a volt. A térségben több sikeres gyógy- és fürdőközpont is működik (Mórahalom, Kiskunmajsa, Cegléd, Kiskunhalas), az ezekhez kapcsolódó fejlesztések hozzájárulhatnak vonzerejük megőrzéséhez, növeléséhez. Ezzel szemben a térségben az aktív turisztikai potenciál még kihasználatlan. A jelenleg népszerűbb hazai desztinációk fokozatos telítődése lehetőséget teremt most még kevésbé népszerű célpontok felfuttatására. Továbbá a Homokhátság adottságai azok számára is lehetőséget teremthetnek az aktív és kerékpáros turizmusba történő bekapcsolódásra, akik kerülnék a megterhelőbb útvonalakat. A 21. században a tanyavilág megőrzéséhez nem lehet kizárólag mezőgazdasági szerepkörben gondolkodni, és önmagukban az infrastrukturális hátrányokat ledolgozó fejlesztések sem elegendőek. A tanyasi turizmus, tanyasi vendéglátás fejlesztése a komplex

tanyafejlesztés, a több lábon álló tanyarendszer elérésének egyik kulcseleme. Ehhez a beavatkozási területhez szervesen kapcsolódik a gasztroturisztikai beruházások, rendezvények támogatása is. A Homokhátság számára is az egyik legnagyobb kihívást az egy vendégre jutó itt tartózkodás növelése, és a szezonális csökkenése jelenti az ágazat számára. Ezt azonban csak a különböző turisztikai formák közötti szinergiák jobb kihasználásával, komplex turisztikai csomagok kínálatával és keresztmarketinggel, valamint térségi szintű együttműködéssel lehet elérni.

2. A Prioritáshoz tartozó beavatkozási területek

2.1. Gyógyturizmus és egészségturizmus fejlesztése

A térség számottevő turisztikai potenciállal bír. Jól kiépített gyógy- és egészségturisztikai infrastruktúrával rendelkezik (Kiskunmajsa, Kiskunhalas, Cegléd, Mórahalom). Ez utóbbi fürdő vendégeinek jó része a határon túlról érkezik. A gyógyfürdők vendégeinek számottevő része több napot tölt itt, szállást is foglalva. A gyógyturizmus és fürdőturizmus hazai és nemzetközi szinten is dinamikusan fejlődő terület, ezért a szolgáltatások fejlesztése és bővítése, valamint a kapcsolódó szálláshelyek fejlesztése elengedhetetlen ahhoz, hogy a fürdővárosok megőrizzék, optimális esetben növelni tudják vonzerejüket.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Gyógy- és egészségturizmushoz kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése, bővítése;
- Fürdőhelyek szálláshelyeinek fejlesztése.

Várható eredmények

Vendégéjszakák számának növekedése a fürdővárosokban; gyógy- és egészségturizmusból származó bevétel növekedése.

Kedvezményezettek köre

vármegyei és települési önkormányzatok, kkv-k, potenciális beruházók

Célcsoport

Kkv-k, potenciális beruházók, lakosság, turisták

2.2. Az aktív- és ökoturizmus fejlesztése

Az elmúlt évtizedekben a tömegturizmussal szemben egyre nagyobb teret nyertek az alternatív turisztikai irányzatok. Míg a Homokhátság adottságai a tömegturizmus kiszolgálására nem megfelelőek, a kisebb környezetterheléssel aktív turizmusban rejlő potenciál még jórészt kiaknázatlan. Az aktív turizmus legnépszerűbb hazai desztinációi (pl. Dunazug-hegység frekventált útvonalai) kezdik elérni kapacitásuk korlátait, további bővülés csak jelenleg kevésbé népszerű célpontok felfuttatásával lehetséges. A Homokhátság meglévő és potenciális útvonalai azok számára is lehetővé teszik az aktív és kerékpáros turizmusban történő részvételt, akik például egészségi állapotuk miatt kerülnék a nagyobb szintemelkedéseket tartalmazó, megterhelőbb útvonalakat. A Kiskunsági Nemzeti Park mozaikos felépítése szintén lehetőséget teremt a természeti értékek egész térségben történő dekoncentrált bemutatására, az ökoturizmus más turisztikai irányzatokkal történő összekötésére (aktív, kerékpáros, tanyasi, gyógyturizmus) komplex turisztikai kínálat kialakítására.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Turisztikai kerékpárutak építése, hálózat bővítése;

- Természeti értékeket bemutató pontok, tanösvények fejlesztése;
- Tematikus gyalogos és kerékpáros túraútvonalak kialakítása, fejlesztése.
- Aktív turisztikai rendezvények, gyalogos, futó és kerékpáros teljesítménytúrák támogatása.

Várható eredmények

Vendégéjszakák számának növekedése a Homokhátságon; látogatószám növekedése a természetvédelmi tanösvényeken; lakosság egészségi állapotának javulása.

Kedvezményezettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, kkv-k, Magyar Állam (Építési és Közlekedési Minisztérium), Kiskunsági Nemzeti Park

Célcsoport

Kiskunsági Nemzeti Park, lakosság, turisták

2.3. Tanyasi vendégfogadás és gasztroturizmus fejlesztése

A jelentős kultúrtörténeti és építészeti értéket képviselő tanyarendszer 21. századi megőrzéséhez nem elegendő pusztán a mezőgazdasági termelésben betöltött szerepükre támaszkodni, illetve infrastrukturális és életminőség javítását célzó fejlesztésekben gondolkodni. Ezeken túl ezért érdemes azon intézkedésekre is figyelmet fordítani, amelyek a tanyák multifunkcionális fejlődését segítik elő. Ilyen a tanyasi turizmus, tanyasi vendéglátás támogatása is. A tanyasi szálláshelyek az aktív turizmusban résztvevők számára is vonzóak lehetnek. A tanyasi vendéglátás és a gasztroturizmus, falusi, térségi gasztroturisztikai rendezvények közötti szinergiák jobb kihasználása is kulcsfontosságú. A kapcsolódó beruházások egyúttal a mezőgazdasági tevékenységek jövedelmezőségének növelésére is alkalmasak.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Tanyasi vendéglátóhelyek, szállások fejlesztése, kínálat bővítése;
- Falusi, térségi gasztroturisztikai rendezvények tartása.

Várható eredmények

Vendégéjszakák számának növekedése a számottevő külterületi lakossággal rendelkező településeken; külterületi népesség jövedelmének növekedése; külterületek népességmegtartó képességének növekedése.

Kedvezményezettek köre

Vármegyei és települési önkormányzatok, gazdálkodók, kkv-k, civil szervezetek, Kiskunsági Nemzeti Park

Célcsoport

gazdálkodók, kkv-k, civil szervezetek, lakosság, turisták

2.4. Turisztikai csomagok kialakítása, turizmus és térségmarketing

Magyarország, és a Homokhátság számára is a turizmusfejlesztés egyik legnagyobb kihívása az egy vendégre eső vendégéjszakák számának növelése, a szezonális csökkenés csökkentése, ami hozzájárulna a szektor jövedelmezőségének növeléséhez, a kapacitások jobb kihasználásához. Ezt azonban csak a különböző turisztikai formák közötti szinergiák kiaknázásával, a programok és attrakciók jobb összehangolásával, komplex turisztikai csomagok kínálatával és keresztmarketinggel, valamint térségi szintű, illetve a Homokhátság határain is túlnyúló

együttműködéssel lehet elérni.

A beavatkozási területhez illeszkedő intézkedések, tevékenységek:

- Komplex turisztikai csomagok kínálata a fürdővendégek számára;
- Komplex turisztikai csomagok kínálata a bor- és gasztroturizmus iránt érdeklődők számára;
- Komplex turisztikai csomagok kínálata a Kecskemétre látogatók számára;
- Kerékpáros turizmushoz kapcsolódó fejlesztések Kecskeméten, Cegléden, Mórahalmon, Kiskunmajsán, az 5-ös számú (Velence-Gyula) országos kerékpárút vonal és az EuroVelo 13 út vonal mentén;
- Határon átnyúló kapcsolatok, településközi, testvérvárosi együttműködések kialakítása, bővítése, attrakciók keresztpromóciója
- Ismeretterjesztő és marketingkampány Kecskeméten, Szegeden és Budapesten, az egyetemi népszerűséghez kapcsolódóan a térség attrakcióinak népszerűsítésére.

Várható eredmények

Vendégéjszakák számának növekedése a Homokhátságon; egy vendégre jutó vendégéjszakák számának növekedése; külföldi vendégek számának emelkedése; turizmusból és vendéglátásból származó bevétel emelkedése; látogatószám növekedése a természetvédelmi tanösvényeken.

Kedvezményezettek köre

vármegyei és települési önkormányzatok, kkv-k, önkormányzati, állami gazdasági társaságok, civil szervezetek

Célcsoport

Kkv-k, önkormányzati, állami gazdasági társaságok, civil szervezetek, lakosság, turisták, határon túli önkormányzatok és civil szervezetek

3. A prioritás kapcsolódása a koncepció átfogó céljaihoz

- Fenntartható természeti környezet
- Kiegyensúlyozott térszerkezet és gazdaság

4. A prioritás kapcsolódása az EU tematikus célkitűzéseire

- PO2 - Zöldebb, karbonmentes Európa
- PO3 - Jobban összekapcsolt Európa
- PO5 - Polgáraihoz közelebb álló Európa

5. A prioritás kapcsolódása a Nemzeti Fejlesztés 2030 célkitűzéseire

Szakpolitikai specifikus célok:

- gyógyító Magyarország, egészséges társadalom, egészség- és sportgazdaság,
- életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és ellátás, az élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztése,
- stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata, környezetünk védelme,

Területi specifikus célok:

- vidéki térségek népességeltartó képességének növelése,
- kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése,

- összekapcsolt terek: az elérhetőség és mobilitás biztosítása.

6. A prioritáshoz tartozó indikátorok

Beavatkozási területek	Indikátor	Mérési egység
1. Gyógyturizmus és egészségturizmus fejlesztése	Vendégéjszakák számának növekedése a fürdővárosokban	éj
	Vendégek számának növekedése a fürdővárosokban	fő
	Idegenforgalomból származó bevétel növekedése	Ft
2. Az aktív- és ökoturizmus fejlesztése	Vendégéjszakák számának növekedése	éj
	Épített vagy felújított természetvédelmi bemutatóhelyek	db
	Ökoturisztikai attrakciók látogatóinak száma	fő
3. Tanyasi vendégfogadás és gasztroturizmus fejlesztése	Vendégéjszakák számának növekedése a jelentős külterületi lakossággal rendelkező településeken	éj
	Tanyasi szállás- és vendéglátóhelyek száma	db
	Külterületi lakosság aránya	%
4. Turisztikai csomagok kialakítása, turizmus és térségmarketing	Vendégéjszakák számának növekedése	éj
	Külföldi vendégéjszakák számának növekedése	éj
	Egy vendégre jutó vendégéjszakák számának emelkedése	fő/éj
	Egy vendégre jutó bevétel emelkedése szálláshelyszolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágakban	Ft
	Szálláshelyszolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágakban foglalkoztatottak számának emelkedése	fő

7. Indikatív forrásallokáció

Beavatkozási területek	Finanszírozó forrás	Indikatív forrásigény (mrd Ft)
1. Gyógyturizmus és egészségturizmus fejlesztése	TOP Plusz, GINOP plusz	7

2. Az aktív- és ökoturizmus fejlesztése	TOP Plusz, GINOP plusz	10
3. Tanyasi vendégfogadás és gasztroturizmus fejlesztése	TOP Plusz, GINOP plusz, Nemzeti források	3
4. Turisztikai csomagok kialakítása, turizmus és térségmarketing	TOP Plusz, Nemzeti források, Interreg IPA-CBC	5
Összes forrásigény		25

13. HORIZONTÁLIS JELLEGŰ INFORMÁCIÓK

13.1 A végrehajtás módja és feltételrendszere, ellenőrzési rendszere

13.1.1 Aktualitások és változó szakpolitikai körülmények

A 2024-2027-ig tartó időszakra és a későbbiekre beütemezett távlati fejlesztésekhez mindazon szereplők bevonására szükség lesz, akik közvetlenül vagy közvetve részt vesznek a DTkH-ra vonatkozó területi tervezésben, fejlesztéspolitikában, valamint a célkitűzések megvalósításában. A végrehajtás a különböző léptékű prioritások és beavatkozások miatt egyszerre nemzeti, kormányzati, térségi, regionális, vármegyei és települési szintű feladatvállalást igényel. Itt fontos megjegyezni, hogy a 2024. január 1-től megalakuló Közigazgatási és Területfejlesztési Minisztérium, mint a hazai területpolitika legfőbb intézményesült irányítója vehet majd részt a DTkH-ra kidolgozott célok megvalósításának végrehajtásában és annak ellenőrzésében. Várható, hogy a következő években a hazai területpolitika megújul. Új paradigma várható a közigazgatásban is, amely előreláthatólag lebontja majd a határokat a fejlesztési programok előtt. Az új területfejlesztési koncepció térhasználat alapú megközelítéssel élne, a fókuszban pedig a kis- és középvárosok, valamint a „funkcionálisan összetartozó térségek” (így akár a DTkH is) lennének. Az elképzelés szerint a létrehozandó területfejlesztési alap kiszámíthatóvá tenné a programok végrehajtását, a kormányhivatalokhoz rendelt, ügynökség típusú területfejlesztési szolgálat pedig az önkormányzatokat segítené.

Figyelembe véve a várható szakpolitikai és intézményi változásokat, a TKP stratégiai és operatív programjának a megvalósulása, végrehajtási módja, feltételrendszere és ezek ellenőrzésének keretei jelen pillanatban még több tényezőtől függenek. A jövőbeni lépéseket a makrokörnyezeti relációk is nagyban befolyásolják, így az is meghatározó tényező, hogy az EU-s források hogyan tudnak becsatornázódni és az egyes célkitűzések milyen időbeli ütemezéssel realizálhatók. A DTkH TKP végrehajtásának módja tehát nagymértékben azon múlik, hogy a különböző programokat elsődlegesen finanszírozó Európai Unió források felhasználása milyen lehetőségek mentén történik, és mindezek függvényében milyen konkrét feladatok lesznek a területileg érintett vármegyei önkormányzatok, illetve a TFT hatáskörében. A vármegyékhez hasonlóan és egyúttal az általuk megfogalmazott célkitűzésekkel párhuzamosan, a végrehajtáshoz szükséges szervezeti háttér akkor lehet kialakítani, amikor a szükséges folyamatok és ellenőrzési rendszerek szabályozása véglegesen tisztázódik.

13.1.2 A Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács szerepe

A DTkH-ra kidolgozott stratégia megvalósítása szempontjából a legfőbb koordináló szerep a Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanácsra (DTkH TFT) hárul, mely a különböző programokban rendelkező források fölött kompetenciával egyébként nem rendelkezik. A TFT Bács-Kiskun, Pest és Csongrád-Csanád vármegyék Önkormányzatai által életre hívott szervezet, amely tíz éve elsődlegesen koordinálja az érintett vármegyei önkormányzatoknak és egyéb, a térségi fejlesztési tanács munkájában résztvevő szervezeteknek (pl. a területi kereskedelmi és agrárkamarák, az illetékes területi főépítészek, önkormányzati hivatalok, Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatósága, Bácsvíz Zrt., stb.) a Homokhátság fenntarthatósága érdekében végzett tevékenységét.

A DTkH TFT feladatai és tevékenységei a következőkre terjednek ki:

- közreműködik a térségre vonatkozó fejlesztési koncepciók kidolgozásában,
- közreműködik a térségre vonatkozó területrendezési terv elkészítésében,
- közreműködik a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv Homokhátságra vonatkozó speciális programjának tervezésében, végrehajtásában,
- elősegíti a térségi fejlesztésben érdekelt állami, önkormányzati, vállalkozói és civil szereplők együttműködését, a fejlesztési feladatok összehangolását,
- együttműködik az érintett vármegyei közgyűlésekkel, a működési területén illetékes önkormányzatokkal, kistérségi önkormányzati társulásokkal, illetve a térség fejlesztésében közvetlenül és közvetve közreműködő központi és területi államigazgatási szervekkel, gazdasági kamarákkal és civil szervezetekkel,
- megállapodhat a vármegyei közgyűlésekkel és más, a térségi fejlesztési programokban közreműködőkkel a programok és fejlesztések finanszírozásáról,
- javaslatot tesz térsége tekintetében a vármegyei fejlesztési koncepciókra,
- dönt a hatáskörébe utalt pénzeszközök felhasználásáról, a fejlesztések megvalósításáról,
- kiemelt figyelmet fordít a térség gazdasági erőforrásainak, valamint környezetállapotának fejlesztésére,
- hozzájárul a térségében élők életfeltételeinek javításához, a humán erőforrások fejlesztéséhez, térségi identitás fenntartásához,
- kiemelt figyelmet fordít a térség fejlesztését lehetővé tevő nemzetközi és hazai erőforrások feltárására, a befektetések ösztönzésére, elősegítésére,
- összehangolja a térségre vonatkozó gazdasági és társadalomszervező döntéseket,
- biztosítja a térség egységes, komplex társadalmi-gazdasági kezelését.

13.1.3 Humánerőforrások, lehetséges szereplők, partnerek

A területfejlesztési tevékenységekhez rendelkezésre álló humánerőforrás állomány jelenleg alapvetően a vármegyénél, illetve az azok tulajdonában lévő cégeknél áll rendelkezésre. Az érintett Vármegyei Önkormányzatok a programok előkészítésébe és azok megvalósításába, saját hatáskörben az adott hivatalok munkatársait és az együttműködő partnerek, cégek munkatársait be tudják vonni.

A program végrehajtásában a DTkH TFT az érintett vármegyei önkormányzatok hivatalainak és a hozzájuk kapcsolódó gazdasági társaságok meglévő kapacitásaira építhet. A feladatok konkretizálódása alapján, a szükségletek függvényében ezek a kapacitások tovább bővíthetők. Esetenként, illetve speciális szakértelem igénye esetén természetesen külső szolgáltató cégek és szakemberek szakmai közreműködése is igénybe vehető.

A DTkH Területfejlesztési Tanács számára Bács-Kiskun Vármegye Önkormányzati Hivatala biztosítja a feladatellátás megfelelőségét, melynek keretében 1. területfejlesztéssel és -rendezéssel, településfejlesztéssel és -rendezéssel, vidékfejlesztéssel kapcsolatos koordinációs, 2. klímaadaptációs és klímavédelmi, környezetvédelmi és természetvédelmi, továbbá 3. az EU-s és egyéb nemzetközi, valamint hazai pályázatok menedzselésével kapcsolatos humánerőforrás fejlesztési, titkársági, valamint egyéb szakmai és funkcionális, végül 4. monitoring feladatokat lát el.

Továbbá az érintett vármegyei gazdaságfejlesztési Irodák ellátják a területfejlesztési törvényben meghatározott gazdaságfejlesztési feladatokat; kapcsolatot tartanak a megyei kamarákkal, vállalkozói szervezetekkel, másrészt eleget tesznek a különleges gazdasági övezetről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2020. évi LIX. törvényben meghatározott feladatoknak.

A TKP végrehajtásában a jogi, törvényességi, szervezési, koordinációs, pénzügyi és számviteli tevékenységek ellátására a további vármegyei irodák működnek közre:

- A Jegyzői Irodák - ellátják a közgyűlések előterjesztések törvényességi vizsgálatával kapcsolatos feladatokat, - figyelemmel kísérik az önkormányzati rendeletek alkalmazását, a határozatok végrehajtását, - ellátják és szervezik a jegyző feladatainak koordinálását, - segítik, koordinálják a jegyző által meghatározott feladatokat, - kapcsolatot tartanak a hivatal valamennyi irodájával, szervezeti egységével, - figyelemmel kísérik a jogszabályi változásokat, - előkészítő tevékenységet végeznek szabályzatok, elnöki vagy jegyzői utasítások, önkormányzati rendeletek és határozatok tekintetében, - intézik – a jogszabályszerű adatvédelem biztosítása mellett – a hivatal köztisztviselőinek, munkavállalóinak személyzeti ügyeit, és az ezzel kapcsolatos bérigazgatási feladatokat, vezetik a közszolgálati nyilvántartást, - támogatják a köztisztviselők irányított képzését, továbbképzését.
- A Gazdasági Irodák ellátják a költségvetési tervezéssel, végrehajtásával, előirányzat-felhasználásával összefüggő feladatokat, ezen belül a működtetéssel, beruházással, a vagyon használatával, hasznosításával, a munkaerő-gazdálkodással kapcsolatos pénzügyi és számviteli feladatokat, továbbá a beszámolási kötelezettséggel, az adatszolgáltatással kapcsolatos összefoglaló és a saját szervezetére kiterjedő feladatokat; - ellátják a Hivatal fenntartásával, működtetésével kapcsolatos ellátmányozási, műszaki, karbantartási kötelezettségeket.

Az önkormányzati hivatali szervezetek mellett a programok megvalósítása során a TFT építeni szeretne az érintett települések szakmai szervezeteire, vállalkozásaira és civil szervezeteinek együttműködésére. A régió környezeti, társadalmi innovációja és gazdaságfejlesztését érintő programok tekintetében a TFT számít a szakmai együttműködésre, a környező megyékkel való közös tervezésre és megvalósításra, sőt a határon átnyúló kooperációra is. A végrehajtásban fontos feladatkörei lehetnek a következő vármegyei szervezeteknek:

13.1.4 A végrehajtás során bevonható intézmények és szervezetek

1. Bács-Kiskun, Csongrád-Csanád- és Pest (a továbbiakban érintett vármegyei) Vármegyei Önkormányzati Hivatalok
2. Az érintett vármegyei jogú városok önkormányzatai
3. Városi és községi önkormányzatok
4. Önkormányzati társulások
5. Dél-alföldi Regionális Innovációs Ügynökség
6. Széchenyi Programiroda
7. Az érintett Vármegyei Kereskedelmi és Iparkamarák
8. Az érintett Vármegyei Agrárkamarák
9. Az érintett Vármegyei Ipartestületek
10. Közművelődési Intézetek érintett vármegyei igazgatóságai
11. Vállalkozók és Munkáltatók Országos Szövetsége érintett vármegyei szervezetei

12. Neumann János Egyetem, Szegedi Tudományegyetem, KRTK RKI ATO
13. Középfokú oktatási intézmények
14. Szakképző intézmények
15. Ipari parkok
16. Klaszterszervezetek
17. Innovációs központok
18. Turisztikai szövetségek
19. Civil szervezetek, alapítványok, egyházak, egyesületek
20. Az érintett Nemzeti Park Igazgatóságok

13.1.5 A végrehajtás ellenőrzésének módozatai

A DTkH Területfejlesztési Program végrehajtása során biztosítani kell azokat az ellenőrző, monitoring tevékenységeket, melyek megmutatják a program előrehaladását.

1. Az **ex-ante** (előzetes) értékelés egy tervezés alatt / megvalósítás előtt álló program értékelési dokumentuma. Ennek céljai, feladatai az alábbiak:

- elérni kívánt, számszerűsített célok kijelölése,
- a kijelölt célok társadalmi-gazdasági megalapozottságának vizsgálata;
- a költségvetési források optimalizálása;
- fejlődési lehetőségek meghatározása;
- a program várható hatásainak eredményeinek prognosztizálása.

2. A **mid-term** (időközi) értékelés célja adott – végrehajtás alatt álló program eredményeinek időközi értékelése. A mid-term értékelés azt vizsgálja, hogy sikerül-e / sikerülhet-e a programidőszak végéig kitűzött célokat teljesíteni. Amennyiben a célok teljesülése veszélyben forog a mid-term értékelés javaslatokat tesz a célok elérést segítő intézkedésekre, illetve szükség esetén a célértékek módosítására.

3. Az **ex-post** (utólagos) értékelés a projektek / program végrehajtását és befejezését követően készülnek. Az utólagos értékelés vizsgálja a források felhasználásának mértékét, a végrehajtás módját, a program eredményességét és hatékonyságát, a társadalmi-gazdasági hatásait, illetve hogy az eredeti célkitűzéseket sikerült-e elérni / teljesíteni. Az elemzés az elmúlt időszak eredményeinek számbavétele mellett inputokat ad későbbi programok, akciótervek, útmutatók tervezéséhez.

4. Az **On-going** (folyamatos) értékelés némiképp eltér a fent felvázolt értékeléstípusoktól. Legfontosabb jellemzői, hogy

- az értékelés nem egy adott időpontban történik, hanem folyamatosan / periodikusan;
- folyamatosan követi a megvalósulás menetét, adott program céljainak megvalósulását;
- folyamatosan elemzi az elért outputokat és eredményeket.

Az előrehaladás megfelelőségét minősítő szervezet az önkormányzat Területfejlesztési Bizottsága, vagy adott esetben új bizottságként a Monitoring Bizottság.

13.1.6 A 2027-ig tartó időszak uniós és hazai forrásainak felhasználása terén várható feladatok

PEA pályázatból finanszírozott, előkészítő jellegű feladatok:

- típustervek, engedélyezési- és kiviteli tervek készítése
- barnamezős területek felmérése és hasznosítási javaslat készítése,
- vis maior problématerkép készítése csapadékvíz, felszíni vízkárelhárítás vonatkozásában,
- települési vízkár elhárítási tervek készítése,
- megvalósíthatósági tanulmányok, üzleti tervek, megalapozó tanulmányok készítése,
- energetikai átvilágítások / tanúsítványok készítése,
- Integrált településfejlesztési stratégiák készítése.

A TOP Plusz forrásainak felhasználása során ellátandó feladatok:

- az érintett vármegyékre jutó forráskeretek felhasználásának megtervezése,
- a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program megvalósítása során a program egyes pályázati kiírásai Vármegyei Integrált Területi Programokra épülő terület specifikus mellékleteinek elkészítése, amelyeknek fontos szerepük lesz az egyes projektek értékelése, döntés előkészítése során,
- részvétel a Döntés Előkészítő Bizottság munkájában,
- aktív részvétel a Vármegyei Foglalkoztatási Paktum programjának megtervezésében és végrehajtásában,
- részvétel a programok előrehaladásának monitoringjában,
- a települési önkormányzatainak segítése a megvalósítandó programok, projektek előkészítésében, tervezésében és végrehajtásában,
- a térségre szabott saját projektek megvalósítása.

13.2 Környezeti értékelés

A 2021-2027-es programozási időszakra elkészített területfejlesztési koncepció, stratégiai és operatív program célkitűzéseinek és intézkedéseinek várható területi és környezeti hatásainak értékelését a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009 Korm. rendelet 9. § (1) bekezdése írja elő. Ennek alapján a területfejlesztési tervek megalapozására területi (környezeti, társadalmi és gazdasági) hatásvizsgálatot kell készíteni.

A Duna-Tisza Közi Homokhátság Térségi Fejlesztési Tanács és a HUN-REN KRTK 2022 novemberében kötött megállapodást a Duna-Tisza közti Homokhátság Területfejlesztési Konceptiója és Programja (röviden Konceptió és Program, vagy TFK) teljes körül elkészítéséről, amely magában foglalta a területi hatásvizsgálat elvégzését is.

A hatásvizsgálati dokumentum a rendelkezésre álló szűkös időkeret miatt részben a stratégiai részben az operatív programmal egyidőben került kidolgozásra. Ennek köszönhetően az elkészítése során már figyelembe lehetett venni a koncepció véleményezési eljárás után kialakult tartalmát. Ez megfelel annak az elvárásnak, hogy a területi hatásvizsgálat a végleges koncepció változatra épüljön.

DTkH Területfejlesztési Konceptió és Program fő célkitűzése a Homokhátságon végbemenő környezeti degradációs folyamatok megállítása, az ökoszisztéma szolgáltatások regenerációja azáltal, hogy a benne foglalt intézkedések a fenntartható víz- és tájgazdálkodás kialakítását segítik elő. Ennek keretében kiemelt szerepet kap az agrárium és a zöld gazdaság fejlesztése, a térség belső és külső kapcsolatainak erősítése, valamint az életszínvonal emelése, a szegénység csökkentése is. A gazdaság és jólét fejlesztését, emelését szolgáló prioritások esetében elkerülhetetlen, hogy olyan beavatkozásokat és projekteket is megalapoznak, amelyek a környezetvédelmi érdekekkel, szempontokkal ütköznek. Azonban a gazdasági társadalmi fejlődést célzó prioritások között is jellemző az integrált és harmonikus megközelítés, hiszen jelentős hangsúly helyeződik például az energiahatékonyság javítására, a megújuló energiák alkalmazására, vagy a környezetipari fejlesztésekre.

A várhatóan megvalósuló intézkedések eredményeként kedvező környezeti, gazdasági és társadalmi hatások prognosztizálhatók. A meghatározott prioritások és beavatkozások komplexen és összefüggéseikben kezelik a térségre jellemző környezeti kihívásokat a víz- és a tájgazdálkodás területén, valamint a mező- és élelmiszergazdaság igényeit, emellett hangsúlyt helyeznek az élhető települési környezet kialakítására, a környezeti innovációk kifejlesztésére és adaptálására, várhatóan azok között szinergikus hatásokat generálva. Mindez azt jelenti, hogy a Konceptióban és a Programban felvázolt jövőkép elérése környezeti, társadalmi és gazdasági perspektívát tekintve is kedvező hatásokat indukál.

Összességében a területi hatásvizsgálat megállapította, hogy a DTkH Területfejlesztési Konceptió és Program a fenntartható fejlődés elveit követi. A kitűzött célok, prioritások és intézkedések a környezet védelmét és a gazdasági, társadalmi fejlődés elősegítését egyaránt szem előtt tartják.

13.3 A teljesítés-igazolás követelményrendszerének kialakítása

A program teljesítése két fő szempont alapján igazolható:

- Szakmai szempontból a program teljesítés igazolásához elvárás, hogy programban megfogalmazott számszerűsített indikátorokban meghatározott mérőszámok teljesüljenek. Ezt az ellenőrzés során folyamatosan nyomon követik.
- Pénzügyi szempontból elvárás a program teljesítés igazolásához, hogy a program végrehajtására allokált források szabályosan, az előre meghatározott időbeli ütemezés szerint maradéktalanul felhasználásra kerüljenek.

A program végrehajtása során az érintett intézményeknek és területpolitikai döntéshozatali mechanizmusoknak fontos feladata lesz mind a szakmai, mind pedig a pénzügyi teljesítés nyomon követése és igazolása is. A teljesítésigazolás alapja a programban megfogalmazott fejlesztési prioritások megvalósítását szolgáló konkrét beavatkozások eredményeként megvalósuló teljesítések összessége. Ennek méréséhez elengedhetetlen a rendszeres időközönként történő projektszintű adatszolgáltatás a pénzügyi és szakmai megvalósulás előrehaladásával kapcsolatban. Ennek tekintetében nagyon fontos, hogy a szükséges adatok a megyei önkormányzat számára teljes értékűen elérhetőek és hozzáférhetőek legyenek. Ebben fontos szerepe lesz az érintett intézményrendszer ellenőrző tevékenysége hatékonyságának (az intézményrendszer felkészültségének) valamint várhatóan a teljes operatív program szintű monitoring tevékenységnek.

Az elérhető adatokat figyelembe véve és a programban megfogalmazott célkitűzésekhez viszonyítva éves szinten javasolt program előrehaladási jelentés készítése. Az előrehaladási jelentés prioritásonkénti

bontásban mutatja be az adott évben felhasznált forrás összegét és a teljesített indikátorok értékét, valamint az adott évig teljesített kumulált értékeket.

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

- 1. tábla: Példák a TOP Plusz kapcsolódásokra a 2014-2020 közti kiírásokhoz képest..... 9
- 2. tábla Területfejlesztéshez kapcsolódó támogatási programok csoportosítása finanszírozók alapján.....96

ÁBRÁK JEGYZÉKE

- 1. ábra A Duna Tisza közti Homokhátság fejlesztési céljainak és prioritásainak kapcsolatrendszere.....38
- 2. ábra Az interjúk és a kérdőívek alapján a legfontosabb térségi kihívások80
- 3. ábra A primer adatgyűjtés során jelzett fejlesztési szándékok.....81